

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

St.prp. nr. 1

(2002–2003)

FOR BUDSJETTERMINEN 2003

Utgiftskapitler: 100-198

Inntektskapitler: 3100-3161

Innhold

Del I		Programområde 03	
Hovedinnledning	7	Internasjonal bistand	52
1 Innledning	9	<i>Programkategori 03.00</i>	
2 Tabelloversikter over budsjettforslaget	10	<i>Administrasjon av utviklingshjelpen</i>	62
3 Generelle merknader til budsjettforslaget	13	Kap. 140 Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen	63
4 Overføring til neste budsjettermin – bruk av stikkordet «kan overføres»	15	Kap. 141 Direktoratet for utviklingssamarbeid (NORAD)	63
5 Årsverksoversikt Utenriksdepartementet	15	Kap. 142 NORADs administrasjon av utenriksstasjonene	64
6 Miljøomtale	16	Kap. 143 Utenriksdepartementets administrasjon av utenriksstasjonene	64
Del II		<i>Programkategori 03.10 Bilateral bistand</i>	65
Nærmere om budsjettforslaget	19	Kap. 150 Bistand til Afrika	66
Programområde 02 Utenriksforvaltning .	21	Kap. 151 Bistand til Asia	84
<i>Programkategori 02.00 Administrasjon av utenriks-tjenesten</i>	24	Kap. 152 Bistand til Midtøsten	96
Kap. 100 Utenriksdepartementet (jf. kap. 3100)	26	Kap. 153 Bistand til Mellom-Amerika	98
Kap. 3100 Utenriksdepartementet (jf. kap. 100)	28	<i>Programkategori 03.20 Globale ordninger</i>	102
Kap. 101 Utenriksstasjonene (jf. kap. 3101)	29	Kap. 160 Sivilt samfunn og demokratiutvikling	102
Kap. 3101 Utenriksstasjonene (jf. kap. 101)	30	Kap. 161 Næringsutvikling, jf. kap. 3161	109
Kap. 102 Særavtale i utenriks-tjenesten	31	Kap. 3161 Næringsutvikling, jf. kap. 161	114
Kap. 103 Regjeringens fellesbevilgning for representasjon	31	Kap. 162 Overgangsbistand (gap)	114
Kap. 104 Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet	31	Kap. 163 Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter	116
<i>Programkategori 02.10 Utenriksformål</i>	33	Kap. 164 Fred, forsoning og demokrati	121
Kap. 115 Presse-, kultur- og informasjonsformål	33	Kap. 165 Forskning, kompetanseheving og evaluering	125
Kap. 116 Deltaking i internasjonale organisasjoner	35	Kap. 166 Tilskudd til ymse tiltak	129
		Kap. 167 Flyktningetiltak i Norge, godkjent som utviklingshjelp (ODA)	130
		<i>Programkategori 03.30 Multilateral bistand</i> ...	132
		Kap. 170 FN-organisasjoner mv.	135
		Kap. 171 Multilaterale finansinstitusjoner	145
		Kap. 172 Gjeldslette	152
		<i>Programkategori 03.50 Øvrig bistand</i>	156
		Kap. 197 Bistand til ikke-ODA-godkjente land og internasjonale miljøtiltak ..	156
		Kap. 198 Frivillige bidrag, FNs fredsarbeid .	161

Forslag til vedtak om bevilgning for budsjetterminen 2003, kapitlene 100-198, 3100-3161	163
--	------------

Vedlegg 2	
Poster under bistandsbudsjettet med endret budsjettstruktur i 2003	175

Vedlegg 1

Stillinger ved utenriksstasjonene	171
---	-----

Figuroversikt

Figur 7.1 Bistandsforbruket i 2001, budsjett 2002 og budsjettforslag 2003 (i mill. kroner).	52	Figur 7.5 Bevilgningsforslaget (i mill. kroner) 2003 fordelt på tema	140
Figur 7.2 Fordeling av bistanden i 2001	61	Figur 7.6 Fordeling av bevilgningen til samfinansieringen i 2002 og forslag 2003	152
Figur 7.3 Bistand kanalisert til norske frivillige organisasjoner	105		
Figur 7.4 Geografisk fordeling av forbruket i 2001 (mill. kroner)	118		

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

St.prp. nr. 1

(2002-2003)

FOR BUDSJETTERMINEN 2003

Utgiftskapitler: 100-198

Inntektskapitler: 3100-3161

*Tilråding fra Utenriksdepartementet av 13. september 2002,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Bondevik II)*

Del I
Hovedinnledning

1 Innledning

Hovedoppgaven for norsk utenrikspolitikk er å ivareta og fremme Norges interesser overfor utlandet. Dette gjelder først og fremst i forhold til våre viktigste allierte og handelspartnere. Men samtidig har vi – som et lite og åpent land – også klare egeninteresser i å arbeide for en verden basert på internasjonalt samarbeid, folkeretten og frihet fra nød og ufred. Vår sterke støtte til FN, vårt engasjement i fredsprosesser, vårt arbeid for menneskerettighetene, vår omfattende humanitære innsats og vår betydelige bistand til fattige land må sees i et slikt perspektiv og reflekterer de sentrale verdier Norge bygger sitt internasjonale engasjement på.

Det dreier seg om verdier som frihet og rettferdighet, fred og sikkerhet, demokrati og menneskerettigheter, bekjempelse av fattigdom og å sikre en bærekraftig utvikling.

Norge må derfor spille en viktig rolle for å styrke det internasjonale samarbeid og videreutvikle folkeretten og forpliktende avtaleverk for alle nasjoner. En bedre organisert verden er i alle mindre stater interesse – uansett utviklingsnivå og geografisk plassering. Samtidig er dette den eneste måten å sikre global sikkerhet og velferd på.

Det atlantiske fellesskap er et ankerfeste for norsk utenrikspolitikk. Samarbeidet med nærstående land må utbygges videre.

Norges forsvar og sikkerhet skal også i fremtiden være fast forankret i NATO. Alliansen er grunnvullen for europeisk sikkerhet og stabilitet. Den vil fortsatt ha en sentral rolle i europeisk krisehåndtering. EUs utvikling av en egen evne til militær og sivil krisehåndtering i de tilfeller hvor NATO ikke er engasjert vil likevel være et verdifullt bidrag som har norsk støtte.

NATO's utvidelse er et vesentlig bidrag til det all-europeiske samarbeidet og fremmer vår felles sikkerhet. Det er bred enighet i Alliansen om å invitere nye medlemsland på toppmøtet i Praha i november. Fra norsk side ønsker vi en bred utvidelse der også de baltiske land inngår.

Regjeringen består av partier som har forskjellige syn på Norges tilknytning og forhold til EU, men som samles i viljen til å føre en aktiv Europapolitikk. I og med at et norsk EU-medlemsskap i dag ikke står på dagsordenen, er det desto viktigere å føre en gjennomtenkt, aktiv og målrettet politikk overfor EU, hvor eksisterende avtaler og ordninger utnyttes til fulle. Siktemålet er å utvide samarbeidet med EU, både i bredden og i dybden. EUs utvidelse representerer en særlig utfordring

for vårt forhold til EU. Den forestående utvidelsen øker betydningen av å ha et nært og aktivt forhold til såvel nåværende som kommende EU-medlemmer.

Ved siden av det atlantiske fellesskap er FN det viktigste forankringspunktet for norsk utenrikspolitikk. Parallelt med at båndene til nærstående land styrkes, må den aktive satsingen for å møte globale utfordringer videreføres.

Stadig flere problemer, som kampen mot terrorisme, hiv/aids, grenseoverskridende kriminalitet og brudd på menneskerettighetene, krever internasjonalt samarbeid for globale løsninger. FN og de multilaterale institusjonene må derfor holdes rustet til å håndtere et økende ansvar.

Norge er blant de største bidragsyterne til FNs utviklingsarbeid og vi har gjennom årene spilt en sentral rolle i FNs arbeid for internasjonal fred og sikkerhet, også i forbindelse med vår deltakelse i FNs sikkerhetsråd. Regjeringen legger vekt på å videreføre det norske engasjementet i saker som har stått sentralt under Norges deltakelse i FNs sikkerhetsråd så som utbygging av internasjonal strafferettspleie, Afrikas utfordringer og behovet for å styrke FNs evne til å planlegge og gjennomføre internasjonale fredsoperasjoner.

Den verdensomspennende integrasjonen er særlig tydelig på det økonomiske området. Globaliseringen innebærer muligheter og utfordringer for alle land. Verdens nasjoner har derfor et felles ansvar for å bidra til å legge forholdene til rette for verdiskaping, en rettferdig fordeling og en bærekraftig forvaltning av miljø og ressurser.

Regjeringen deltar aktivt i den nye forhandlingsrunden i Verdens handelsorganisasjon (WTO). Vi vil ivareta norske interesser bl.a. i forhandlingene om handel med landbruksvarer, tjenester, markedsadgang for industriprodukter, herunder fisk, og regelverket. Samtidig er det viktig at utviklingslandenes og små lands interesser ivaretas, og at bærekraftig utvikling legges til grunn for forhandlingene.

Regjeringen lanserte våren 2002 en handlingsplan for bekjempelse av fattigdom i sør, som legger grunnlaget for en helhetlig norsk utviklingspolitikk med kampen mot fattigdommen i sentrum. Det dreier seg om handel, gjeld, investeringer og bistand. Utgangspunktet for samarbeidet er at utviklingslandene selv skal lede an i samordningen av både ressurser på nasjonalt nivå og bistand innenfor rammen av nasjonale planer og prioriteringer. Denne forutsetningen skal også ligge til grunn for multilaterale organisasjoner og internasjonale finansieringsmekanismers bruk av norske midler.

På FNs toppmøte om bærekraftig utvikling i Johannesburg i sommer ble det fra norsk side lagt

særlig vekt på fattigdomsbekjempelse som en hovedutfordring i arbeidet for bærekraftig utvikling, og søkelyset ble satt på forholdet mellom fattigdom og miljø. Handlingsplanen fra konferansen i Johannesburg skal følges opp nasjonalt og vil stå sentralt i Regjeringens bidrag til det internasjonale samarbeid for å løse de globale og regionale miljøproblemerne.

Regjeringen vil legge økt vekt på fredsbygging som et supplement til vår aktive medvirkning i fredsskapende prosesser og deltakelse i fredsbevarende operasjoner. Fredsbygging forutsetter en bred tilnærming som inkluderer politiske, sikkerhetspolitiske, økonomiske og sosiale virkemidler. Fremme av godt styresett og en klarere rettighets-tilnærming, vil stå sentralt i dette arbeidet. Godt styresett innebærer respekt for grunnleggende menneskerettigheter, rettsstatens prinsipper, demokratisk kontroll med forvaltningen og en rettferdig fordeling av ressurser.

Det er en målsetting for regjeringen å utvide og styrke beskyttelsen av sivile i komplekse nødsituas-

sjoner, i samsvar med humanitære prinsipper og folkeretten. Dette omfatter internasjonalt samarbeid og koordinering av humanitær bistand til flyktninger og fordrevne, herunder bistand til reparering og reintegrering. Regjeringen følger dette opp gjennom egne bevilgninger ved naturkatastrofer og krisesituasjoner, hvor også støtte til menneskerettighetstiltak inngår. Hjelpen kanaliseres gjennom FN-systemet og norske og internasjonale frivillige organisasjoner.

Satsing på fred og humanitær bistand er investering i utvikling og fattigdomsbekjempelse. Samtidig kan fattigdomsbekjempelse og utvikling være en investering for å lindre humanitær nød, hindre konflikt, og bygge fred. Kløften mellom fattige og rike gjør verden utrygg. Sosial nød og urett er uløselig knyttet til utfordringer på områder som fred og sikkerhet, demokrati og godt styresett, menneskerettigheter og miljø.

Viktige politikkområder er utdypet i omtalene under programområde 02 og 03.

2 Tabelloversikter over budsjettforslaget

Utgifter fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003	Pst. endr. 02/03
	Administrasjon av utenriktjenesten				
100	Utenriksdepartementet (jf. kap. 3100)	376 347	390 609	380 632	-2,6
101	Utenriksstasjonene (jf. kap. 3101)	813 804	834 630	813 675	-2,5
102	Særavtale i utenriktjenesten	144 358	150 558	145 490	-3,4
103	Regjeringens fellesbevilgning for representasjon	7 416	5 400	7 000	29,6
104	Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet	4 183	8 150	8 350	2,5
	Sum kategori 02.00	1 346 109	1 389 347	1 355 147	-2,5
	Utenriksformål				
115	Presse-, kultur- og informasjonsformål	57 598	56 660	56 660	0,0
116	Deltaking i internasjonale organisasjoner	733 672	880 793	1 055 593	19,8
	Sum kategori 02.10	791 270	937 453	1 112 253	18,6
	Sum programområde 02	2 137 379	2 326 800	2 467 400	6,0

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003	Pst. endr. 02/03
	Administrasjon av utviklingshjelpen				
140	Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen	124 866	142 588	152 998	7,3
141	Direktoratet for utviklingssamarbeid (NORAD)	166 853	167 360	175 510	4,9
142	NORADs administrasjon av utenriksstasjonene	199 728	210 870	214 610	1,8
143	Utenriksdepartementets administrasjon av utenriksstasjonene	100 831	104 328	117 028	12,2
	Sum kategori 03.00	592 279	625 146	660 146	5,6
	Bilateral bistand				
150	Bistand til Afrika	1 599 769	1 659 900	1 803 000	8,6
151	Bistand til Asia	496 516	458 800	514 000	12,0
152	Bistand til Midtøsten	185 549	165 500	150 500	-9,1
153	Bistand til Mellom-Amerika	157 984	122 000	137 000	12,3
	Sum kategori 03.10	2 439 819	2 406 200	2 604 500	8,2
	Globale ordninger				
160	Sivilt samfunn og demokratiutvikling	1 001 302	1 247 900	1 307 300	4,8
161	Næringsutvikling (jf. kap. 3161)	602 089	703 250	762 000	8,4
162	Overgangsbistand (gap)		345 000	400 000	15,9
163	Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter	1 483 998	1 266 000	1 363 000	7,7
164	Fred, forsoning og demokrati	857 191	1 079 700	1 222 100	13,2
165	Forskning, kompetanseheving og evaluering	322 840	354 600	357 500	0,8
166	Tilskudd til ymse tiltak	5 358	103 554	103 154	-0,4
167	Flyktningetiltak i Norge, godkjent som utviklingshjelp (ODA)	607 694	680 500	648 500	-4,7
	Sum kategori 03.20	4 880 472	5 780 504	6 163 554	6,6
	Multilateral bistand				
170	FN-organisasjoner mv.	2 853 301	3 122 700	3 240 500	3,8
171	Multilaterale finansinstitusjoner	1 195 395	1 251 700	1 373 500	9,7
172	Gjeldslette	350 615	350 000	350 000	0,0
	Sum kategori 03.30	4 399 311	4 724 400	4 964 000	5,1

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003	Pst. endr. 02/03
	Øvrig bistand (ikke ODA-bistand)				
197	Bistand til ikke-ODA-godkjente land og internasjonale miljøtiltak	391 419	416 500	390 500	-6,2
198	Frivillige bidrag, FNs fredsarbeid	6 837		5 000	
	Sum kategori 03.50	398 255	416 500	395 500	-5,0
	Sum programområde 03	12 710 136	13 952 750	14 787 700	6,0
	Sum utgifter	14 847 515	16 279 550	17 255 100	6,0

Inntekter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003	Pst. endr. 02/03
	Administrasjon av utenriktjenesten				
3100	Utenriksdepartementet (jf. kap. 100)	3 872		2 000	
3101	Utenriksstasjonene (jf. kap. 101)	40 274	15 300	22 800	49,0
	Sum kategori 02.00	44 146	15 300	24 800	62,1
	Sum programområde 02	44 146	15 300	24 800	62,1
	Globale ordninger				
3161	Næringsutvikling (jf. kap. 161)		8 460	8 460	0,0
	Sum kategori 03.20		8 460	8 460	0,0
	Sum programområde 03		8 460	8 460	0,0
	Sum inntekter	44 146	23 760	33 260	40,0

3 Generelle merknader til budsjettforslaget

Utenriksministeren og Statsråden for utviklingsaker har det konstitusjonelle ansvar for følgende kapitler på Utenriksdepartementets budsjett:

Utenriksministeren

Programområde 02

Kap. 100/3100	Utenriksdepartementet
Kap. 101/3101	Utenriksstasjonene
Kap. 102	Særavtale i utenriktjenesten
Kap. 103	Regjeringens fellesbevilgning for representasjon
Kap. 104	Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet
Kap. 115	Presse-, kultur- og informasjonsformål
Kap. 116	Deltaking i internasjonale organisasjoner

Programområde 03

Kap. 140/3140	Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen
Kap. 143	Utenriksdepartementets administrasjon av utenriksstasjonene
Kap. 163	Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter (post 71)
Kap. 164	Fred, forsoning og demokrati
Kap. 170	FN-organisasjoner mv., post 74 FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) og post 75 FNs organisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA)
Kap. 197	Bistand til ikke- ODA-godkjente land og internasjonale miljøtiltak
Kap. 198	Frivillige bidrag, FNs fredsarbeid

Statsråden for utviklingsaker

Programområde 03

Kap. 141/3141	Direktoratet for utviklings-samarbeid (NORAD)
Kap. 142/3142	NORADs administrasjon av utenriksstasjonene
Kap. 150	Bistand til Afrika
Kap. 151	Bistand til Asia
Kap. 152	Bistand til Midtøsten
Kap. 153	Bistand til Mellom-Amerika
Kap. 160	Sivilt samfunn og demokratiutvikling
Kap. 161/3161	Næringsutvikling
Kap. 162	Overgangsbistand (gap)
Kap. 163	Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter (post 70)
Kap. 165	Forskning, kompetanseheving og evaluering
Kap. 166	Tilskudd til ymse tiltak
Kap. 167	Flyktningetiltak i Norge, godkjent som utviklingshjelp (ODA)
Kap. 170	FN-organisasjoner mv. (postene 70-73 og 76-79)
Kap. 171	Multilaterale finansinstitusjoner
Kap. 172	Gjeldslette

Budsjettstrukturen under bistandsbudsjettet

I St.prp. nr. 1 (2001-2002) ble det lagt opp til en omlegging av budsjettstrukturen som innebar innføring av tematiske satsinger under regionbevilgningene (kap. 151-154) og de multilaterale organisasjonene (kap. 173). Den tematiske fordelingen konsentrerte seg rundt områdene helse/utdanning, hiv/aids, økonomisk utvikling og handel, miljø/energi og godt styresett i det bilaterale og det multilaterale samarbeidet. Innen det bilaterale samarbeidet var det i tillegg egne poster for regionalt samarbeid, mens det på den multilaterale delen av budsjettet var en egen post for institusjons- og systemreform. I utgangspunktet sluttet samarbeidsregjeringen seg til disse prioriterin-

gene, men varslet at man ville vurdere hvorvidt dette var den mest hensiktsmessige måte å ivareta disse på, bl.a. på grunnlag av de erfaringer man ville få med den nye budsjettstrukturen. I Stortingets behandling, jf. Budsjett-innst. S. nr. 3 (2001-2002), ble de tematiske satsingene omtalt kun for det multilaterale samarbeidets vedkommende, og da med støtte til prioriteringene.

Internasjonalt utviklingssamarbeid er i dag basert på brede partnerskap, hvor en rekke aktører deltar. Deres felles utgangspunkt er målene fra FN's tusenårsforsamling (Tusenårsmålene). For at samarbeidet skal fungere mest mulig effektivt er det viktig at alle bidrar til en klar rolle- og ansvarsdeling, ikke minst på landnivå. Tusenårsmålene kan ikke nås uten felles innsats og maksimal utnyttelse av bistandsressursene. Det er disse målene som bør være utgangspunktet for norsk bistandsinnsats bilateralt og multilateralt, slik det også fremgår av Regjeringens handlingsplan for fattigdomsbekjempelse. Tusenårsmålene vil også være en overordnet referanseramme for systematisk overvåkning av utviklingssamarbeidet og i rapporteringssammenheng.

Budsjettstrukturen i 2002 har bidratt til synliggjøring av en del viktige satsinger. Samtidig har det begrenset Norges handlingsrom i internasjonale prosesser for en mer samordnet utviklingsinnsats. En utilsiktet konsekvens av omleggingen har vært at et viktig prinsipp for norsk utviklingssamarbeid – at det skal være basert på samarbeidslandenes egne planer og prioriteringer – er blitt vanskeligere å etterleve i praksis, som en følge av for mange føringer med hensyn til omfanget av støtten innen ulike tematiske områder. Det er naturlig med en del slike mål som et ledd i styringen av utviklingspolitikken, men disse bør primært være knyttet til nivå på innsatsen over tid. Utviklingssamarbeidets karakter gjør at det vil kunne forekomme fluktuasjoner i nivå fra ett år til et annet, uten at dette dermed er uttrykk for endring i prioriteringer. Slike justeringer vil ofte være en konsekvens av endringer i gjennomføringstempoet på grunn av lokale forhold.

Budsjettstrukturen i 2002 har også vært forvaltningsmessig mer krevende enn den tidligere strukturen. Dette gjelder både på den bilaterale og den multilaterale siden. En mer kompleks budsjettstyring har ikke ført til økt oversikt og politisk kontroll i løpet av året, men har snarere gjort prosessene knyttet til dette mer tungrodd. Intensjonen var å sikre en bedre politisk styring, mens erfaringene har nok vist at dette ikke er blitt resultatet.

Handlingsplanen for fattigdomsbekjempelse angir klare mål og satsingsområder for Norges utviklingspolitiske engasjement, og ligger til grunn

for de prioriteringer som er gjort i budsjettforslaget for 2003. Områdeomtalen for programområde 03 redegjør nærmere for dette. Utgangspunktet for samarbeidet må være at utviklingslandene selv sitter i førersetet og tar ledelsen i utviklingsprosessen, og at Norge og andre internasjonale aktører slutter opp om dette. Planer og prioriteringer i det enkelte utviklingsland bør legges til grunn for beslutninger om innretningen av den norske støtten. Slike beslutninger bør tas i samråd med landet selv, og på bakgrunn av kunnskap om andre internasjonale aktørers engasjement. De ulike aktørers fortrinn bør utnyttes på en mest mulig effektiv måte. Regjeringen vil derfor legge vekt på å dra veksler på de fortrinn Norge har, og tilby samarbeid innen områder hvor Norge kan yte et særlig verdifullt bidrag innenfor en internasjonal koordinering og arbeidsdeling.

Innen den bilaterale delen av budsjettet (programkategori 03.10) er geografi lagt til grunn for inndelingen av kapitler/poster. Dette vil legge til rette for en størst mulig grad av tilpasning av innsatsen til utviklingslandenes egne planer for fattigdomsreduksjon. Under de multilaterale budsjettkapitlene (programkategori 03.30) er organisasjon det styrende prinsipp for inndelingen. Det legges opp til mindre grad av øremerking på tiltaksnivå, og økt satsing på støtte til prioriterte innsatser gjennom tilleggsmidler, herunder flergiverfond (jf. Tusenårsmålene og egne måltall). Denne satsingen er samlet på to poster, for henholdsvis tilleggsmidler via FN-systemet mv. (kap. 170, post 76) og samfinansiering via finansinstitusjoner (kap. 171, post 72).

Regjeringen har i budsjettforslaget lagt vekt på å sikre Stortinget tilfredsstillende styring og kontroll med utviklingspolitikken. Dette er gjort både gjennom den budsjettstruktur som foreslås og gjennom en grundig omtale av viktige tema. Regjeringen vil legge vekt på å sikre at rapportering til Stortinget synliggjør hvordan dette følges opp, herunder hvordan oppfølgingen av Tusenårsmålene blir ivaretatt. Her vil vi samarbeide med utviklingslandene selv og med andre internasjonale aktører. Ved siden av Tusenårsmålene vil Regjeringen operere med måltall som skal sikre oppfølgingen på noen få prioriterte områder innenfor hele bistandsbudsjettet. Det dreier seg om utdanning og helse, samt om miljø og ressursforvaltning i oppfølgingen etter Toppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg (de såkalte WEHAB-sektorene, vann, energi, helse, landbruk og biologisk mangfold).

De tematiske satsingene vil altså dreie seg om 15 pst. for utdanning, mer enn 10 pst. når det gjelder helse og tilsammen 375 mill. kroner i addi-

sjonelle midler over tre år til oppfølging av Johannesburg innenfor WEHAB-områdene (miljø- og ressursforvaltning). I tillegg har Regjeringen i handlingsplanen for fattigdomsbekjempelse satt et mål om at minimum 40 pst. av norsk bistand skal gå til MUL-land. Mens helsemålet er nådd, og innsatsen opprettholdes på et høyt nivå, må det betydelige investeringer til på utdanningssektoren. I tillegg til rapporteringen i forhold til Tusenårsmålene, vil det bli rapportert til Stortinget hvordan en ligger an i forhold til disse måltallene. I budsjettet for 2003 er en i rute i forhold til alle fire måltall. Dette er det redegjort nærmere for i områdeomtalen for programområde 03.

4 Overføring til neste budsjettermin – bruk av stikkordet «kan overføres»

Utbetalinger til prosjekter og tiltak kan avvike fra vedtatt årsbudsjett. Ubrukte bevilgninger ett år overføres følgelig til neste budsjettermin. Overføringene er i hovedsak knyttet til 70-poster og gjelder tilskudd til prosjekter og tiltak i utviklingsland, samt tiltak i Sentral- og Øst-Europa.

I samsvar med Bevilgningsreglementet § 7 gis følgende oversikt over poster utenom postgruppe 30 – 49 som har stikkordet «kan overføres» knyttet til seg (poster med overførbare bevilgninger fra en budsjettermin til neste – beløp i mill. kroner):

		(i mill. kr)	
Kap.	Betegnelse	Overført til 2002	Forslag 2003
100 – 116	Utenriksforvaltning	42	411
140 – 167	Bistand (ODA-godkjent)	251	10 721
197 – 198	Øvrig bistand (ikke ODA-godkjent)	54	395
Sum Utenriksdepartementet		347	11 527

5 Årsverksoversikt Utenriksdepartementet

Programområde/kapittel	Årsverk pr. mars 2002 ¹
<i>Programområde 02:</i>	
100 Utenriksdepartementet	450
101 Utenriksstasjonene	426
Sum programområde 02	876
<i>Programområde 03:</i>	
140 Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen	183
141 Direktoratet for utviklingssamarbeid (NORAD)	251
142 NORADs administrasjon av utenriksstasjonene	100
143 Utenriksdepartementets administrasjon av utenriksstasjonene (03-området)	60
Sum programområde 03	594
Sum Utenriksdepartementet	1 470

¹ Antall årsverk er angitt ifølge tall fra Statens Sentrale Tjenestemannsregister (SST) pr mars 2002. Personell ansatt på lokale kontrakter ved utenriksstasjonene inngår ikke i SSTs materiale. Det vises for øvrig til eget vedlegg i proposisjonen med oversikt over ansatte ved de ulike utenriksstasjonene, herunder også lokalt ansatte.

6 Miljøomtale

Mål for virksomheten

Miljøvern og tiltak for å sikre en bærekraftig utvikling er en viktig del av norsk utviklings- og utenrikspolitikk. Utenriksdepartementets hovedmål på miljøområdet er å bidra til å løse globale og regionale miljøproblemer gjennom internasjonalt samarbeid og ved å integrere miljøhensyn i norsk utenrikspolitikk for øvrig. Tusenårsmålene og målene innen miljø og naturressursforvaltning i regjeringens handlingsplan for bekjempelse av fattigdom vil stå sentralt. Det vil også bli lagt vekt på å støtte oppfølgingen av handlingsplanen og den politiske erklæringene fra Toppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg, samt gjennomføring av de multilaterale miljøavtalene.

Internasjonalt samarbeid

Siden FNs miljø- og utviklingskonferanse i Rio de Janeiro i 1992 har det pågått et omfattende internasjonalt samarbeid for å finne løsninger på de globale miljøproblemene. Dette har omfattet samarbeid både innen rammen av de tre Rio-konvensjonene, klimakonvensjonen, forørkningskonvensjonen og konvensjonen om biologisk mangfold, samt følge opp Agenda 21, den globale handlingsplanen for en bærekraftig utvikling som ble vedtatt i Rio. FNs toppmøte om bærekraftig utvikling i Johannesburg i 2002 gjorde opp status for fremdriften siden Rio og staket ut kursen videre. Fattigdomsbekjempelse vil stå sentralt i arbeidet for bærekraftig utvikling i årene fremover, og det samme vil innsats på de 5 såkalte WEHAB-områdene (vann, energi, helse, landbruk og arts mangfold).

I handlingsplanen fra Toppmøtet forplikter partene seg til handling på forskjellige områder. Målene for vannforsyning, sanitære forhold og fiskerier er kvantifiserbare og tidfestede, mens målsetningene for bevaring av arts mangfold og utfasing av miljø- og helsefarlige kjemikalier er mindre presise. Planen inneholder ingen reelle forpliktelser vedrørende overgang til fornybare energikilder. Norge deltar imidlertid i en koalisjon av land som skal fremme energieffektivitet og økt bruk av fornybare energikilder.

Norge deltar også aktivt i det internasjonale samarbeidet om vannsikkerhet. 2003 er FNs internasjonale vannår.

For å sikre oppfølging av resultatene fra Toppmøtet i Johannesburg vil Norge bidra til å styrke

FN-systemets rolle i det internasjonale miljøarbeidet og FNs miljøprogram (UNEP) som FNs hovedorgan på miljøområdet.

Norge er part til en rekke internasjonale avtaler på miljøområdet. De viktigste av disse er omtalt nedenfor.

Klimakonvensjonen av 1994 forplikter partene til å innføre utslippsreducerende tiltak. Disse ble konkretisert i Kyotoprotokollen fra 1997, som pålegger industrilandene differensierte forpliktelser. Det forventes at et tilstrekkelig antall stater vil ha tiltrådt protokollen innen utgangen av 2002 til den kan tre i kraft tidlig i 2003. Protokollen inneholder bestemmelser om såkalte fleksible mekanismer: felles gjennomføring, kvotehandling og den grønne utviklingsmekanismen.

Konvensjonen om forørkning av 1994 har til hovedmålsetting å opprettholde produktiviteten i de tørre og halvtørre økosystemene som grunnlag for bedre levekår. Det legges særlig vekt på forsvarelig forvaltning av jord-, vann- og energiressurser. En viktig målsetting er også å forebygge og redusere effekten av tørke og klimaendring.

Helse- og miljøfarlige kjemikalier transporteres over store avstander via luft- og havstrømmer og som ledd i den internasjonale handelen med produkter. Konvensjon om forbud mot og regulering av visse særlig farlige kjemikalier vil ventelig tre i kraft i 2003.

Konvensjonen om biologisk mangfold av 1992 er ratifisert av Norge. Norge har også ratifisert Protokollen om handel med og håndtering av levende genmodifiserte organismer. Norge deltar videre aktivt i den mellomstatlige skogdialogen under FNs skogforum.

For å sikre at handelssystemet bidrar til å fremme bærekraftig utvikling har Norge gått inn for at miljøhensyn må tas inn i alle relevante områder i pågående WTO-forhandlinger.

Industrilandene har gjennom det internasjonale miljøsamarbeidet forpliktet seg til å bistå utviklingslandene i deres gjennomføring av de globale miljøavtalene. Flere finansieringsmekanismer er opprettet. Den viktigste er Den globale miljøfasiliteten (GEF), som ble opprettet i 1991 for å støtte opp om tiltak som gir globale miljøfordeler. Den tredje påfyllingen, som ble forhandlet i år, innebærer en viss økning i forhold til GEF II, til ca. USD 2,9 mrd. Norge støtter også Den globale finansieringsmekanismen for forørkningskonvensjonen. En bedre samordning og utnyttelse av ulike finansieringsmekanismer vil være viktig for en effektiv gjennomføring av de internasjonale miljøavtalene.

Regionalt samarbeid

Gjennom miljøsam arbeidet i EØS-avtalen arbeider Norge med å bekjempe de grenseoverskridende miljøproblemene og å etablere høye felles miljøstandarder.

I handlingsplanen «Norge og søkerlandene til EU» er miljø en av de prioriterte sektorene for prosjektsamarbeid med søkerlandene.

Miljøproblemene i Nordvest-Russland har et omfang og en nærhet som gjør at Norge har en betydelig egeninteresse i å bidra til å redusere dem. Det er en økende utnyttelse av regionens naturressurser, særlig petroleums- og skogressursene. Tiltak støttes over prosjektsamarbeidet med Russland og de øvrige SUS-landene og handlingsplanen for atomsaker.

Overkapasitet i verdens fiskeflåte fører til overfiske som vanskeliggjør en langsiktig og bærekraftig forvaltning av fiskeriene. Havforurensing fra landbaserte kilder er et annet hovedproblem. Det er viktig å skape forståelse for, og enighet på globalt nivå om prinsippene for en helhetlig forvaltning av havets levende ressurser. Samarbeidet

med Russland og EU om forvaltnings- og kontrolltiltak i henholdsvis Barentshavet og Nordsjøen er av særlig viktighet.

I regi av Arktisk Råd videreutvikles og styrkes samarbeidet fra Den arktiske miljøvernstrategien (AEPS) for å sikre en bærekraftig utvikling i regionen. Norge deltar aktivt i miljøvernssamarbeidet under Antarktistraktaten.

I tilknytning til gjennomføringen av den afrikanske utviklingsplanen, NEPAD, er det tatt initiativ til å utarbeide en egen miljøkomponent. Dette er et viktig initiativ for å styrke det regionale samarbeidet på miljøområdet i Afrika.

Bilateralt samarbeid

Miljø vil også være viktig område i det bilaterale utviklingssamarbeidet. Samarbeidet må baseres på strategiske satsninger innen landenes egne miljøhandlingsplaner og prioriteringer. Det norske samarbeidet må sees i sammenheng med annen bilateral og multilateral støtte på miljøområdet.

Del II
Nærmere om budsjettforslaget

Programområde 02 Utenriksforvaltning

Utgifter fordelt på programkategorier

(i 1 000 kr)

Kat.	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003
02.00	Administrasjon av utenriktjenesten	1 346 109	1 389 347	1 355 147
02.10	Utenriksformål	791 270	937 453	1 112 253
	Sum programområde 02	2 137 379	2 326 800	2 467 400

Utenriktjenesten har til oppgave å ivareta og fremme Norges interesser i forholdet til utlandet og yte nordmenn råd, hjelp og beskyttelse overfor utenlandske myndigheter, personer og institusjoner.

FN

De forente nasjoner (FN) er en hjørnestein i norsk utenrikspolitikk og Norge har deltatt som medlem av verdensorganisasjonen siden opprettelsen i 1945.

Norge har lang tradisjon for humanitært engasjement for mennesker som lider under nød eller undertrykkelse. Det er også i vår egeninteresse å styrke den internasjonale rettsorden og internasjonale organer, å fremme menneskerettigheter og demokrati og å bidra til at konflikter løses med fredelige midler. Samtidig erfarer vi at den rollen vi spiller i flere av verdens konfliktsoner vekker interesse i andre land. Det har betydning hva Norge mener om humanitære spørsmål og om utviklingen i enkelte konfliktområder.

Som leder av Støttegruppen for Afghanistan (ASG) legges det fra norsk side vekt på at den humanitære hjelpen og gjenoppbyggingsarbeidet skal bidra til å understøtte den skjøre politiske prosessen i landet. Derfor må de afghanske interimsmyndighetene settes i stand til å styre sitt land. Ivaretagelse av sikkerheten for landets innbyggere og for de internasjonale hjelpearbeidere vil være et viktig tiltak for å støtte opp om gjenoppbyggingsarbeidet.

En aktiv og realistisk europapolitikk

I dagens Europa, med over 40 land, er en av de viktigste politiske utfordringer å bygge solidaritet og samarbeid på tvers av gamle politiske og økonomiske skillelinjer, på grunnlag av forpliktende fel-

lesverdier. Et EU under utvikling både i bredden og dybden, Europarådet og Organisasjonen for Samarbeid og Sikkerhet i Europa (OSSE) er alle organisasjoner som på ulike måter bidrar til å møte denne utfordringen. Det samme gjelder de regionale samarbeidsformer, som Østersjørådet. Samtidig blir europeisk og internasjonal politikk stadig mer sammenvevd, og den gjensidige avhengigheten øker. Aldri har mulighetene for å sikre stabilitet, demokrati og velferd gjennom europeisk og internasjonalt samarbeid vært større.

Norges sterke bånd til Europa og resten av verden og våre økonomiske og menneskelige ressurser gir oss mye å bidra med i det europeiske samarbeidet. Dette forplikter til aktiv innsats og bredt samarbeid med andre europeiske land. Den store dynamikken i det europeiske samarbeidet i dag krever også en særlig innsats for å ivareta norske interesser.

Europa er den ene halvdel av vårt atlantiske fellesskap. Selv om Norge har valgt å stå utenfor EU, må vi ta inn over oss konsekvensene av de pågående utviklingstrekk i Europa. EU utvides nå til å omfatte opp til 12 nye medlemsland, samtidig som samarbeidet innad utdypes og utvides til stadig nye og viktige områder. Organisasjonen blir en stadig viktigere aktør og premissleverandør i Europa. Dette reiser nye utfordringer og muligheter i norsk europapolitikk.

Regjeringen består av partier med forskjellige syn på Norges tilknytning og forhold til EU, men samles i viljen til å føre en aktiv Europa-politikk. Norges tilknytning til EU bygger på EØS-avtalen og andre samarbeidsavtaler med EU, som Schengen-avtalen, tilknytningen til ESDP og Europol. EØS-avtalen må utnyttes effektivt og utvikles i takt med nye behov. I og med at et norsk EU-medlemskap i dag ikke står på dagsordenen, er det desto viktigere å føre en gjennomtenkt, aktiv og målrettet politikk overfor EU, hvor eksisterende avtaler

og ordninger utnyttes til fulle, og hvor det vises vilje til å utvide samarbeidet. En særlig utfordring i denne sammenheng er utvidelsen av EØS-området gjennom EUs utvidelse.

Samarbeidet med EU og EU-landene på områder som forskning, kultur og student- og elevutveksling bør videreutvikles. Regjeringen vil aktivt følge opp samarbeidet med EU om Schengen-relaterte saker, noe som bidrar til bekjempelse av internasjonal terrorisme og kriminalitet på tvers av landegrensene.

Som ledd i arbeidet for en aktiv og målrettet europapolitikk har Regjeringen vedtatt en europapolitisk plattform. Plattformen skisserer en rekke konkrete virkemidler og vil danne grunnlaget for Regjeringens europapolitikk.

De transatlantiske bånd – NATO

Norge har i alle år hatt et spesielt forhold til USA. Også med Canada er det nære bånd. Årsakene til dette er mange, men det dreier seg om grunnleggende økonomiske, politiske og sikkerhetspolitiske forbindelser, som støttes opp om av utallige familieband mellom nordmenn og nordamerikanere av norsk avstamning. Norsk og europeisk sikkerhet er fortsatt avhengig av USA.

Ivaretagelse av nasjonale interesser i dagens verden kan imidlertid ikke gjøres uten et nært samspill med andre. Intet land – selv ikke de sterkeste – kan sikre sine nasjonale interesser uten gjennom samarbeid med andre. Dette gjelder også USA.

Det har opp gjennom årene eksistert meningsforskjeller mellom Europa og USA. Våre samfunn er imidlertid gjennomgående svært like. Denne likheten bygger på et langvarig verdifelleskap, fundert på demokrati og menneskerettigheter. Våre utenrikspolitiske målsettinger er også i stor grad sammenfallende, selv om vi kan ha ulike oppfatninger om hvilke virkemidler som er de beste for å nå disse målene. Det er imidlertid viktig for Norge at USA og Europa trekker sammen mot felles grunnleggende mål.

Fra norsk side er vi opptatt av at EUs felles sikkerhets- og forsvarspolitikk skal være et supplement til samarbeidet i NATO, og at Alliansen forblir det sentrale sikkerhetspolitiske instrument i det euroatlantiske området.

Norges forsvar og sikkerhet skal også i fremtiden være fast forankret i NATO. Alliansen er grunnvullen for europeisk sikkerhet og stabilitet. Den vil fortsatt ha en sentral rolle i europeisk kriseshåndtering. EUs utvikling av en egen evne til militær og sivil kriseshåndtering i de tilfeller hvor

NATO ikke er engasjert vil likevel være et verdifullt bidrag som har norsk støtte.

NATOs utvidelse er et vesentlig bidrag til det all-europeiske samarbeidet og fremmer vår felles sikkerhet. Det er bred enighet i Alliansen om å invitere nye medlemsland på toppmøtet i Praha i november. Fra norsk side ønsker vi en bred utvidelse der også de baltiske land inngår.

Russland

Forholdet mellom Norge og Russland er godt. I løpet av få år har vi fått Barents- og Østersjøsambeidet og andre multilaterale og bilaterale samarbeidsordninger, som river ned gamle skiller og bygger opp nytt samarbeid over grensene. Fiskeressurser, energi-, atom-, helse- og miljøspørsmål er sentrale områder i dialogen og samarbeidet mellom våre to land. I flere år har Norge og andre land arbeidet for å få på plass en multilateral rammeavtale for atomsikkerhetsprosjekter med Russland. En slik avtale vil gjøre det mulig å mobilisere langt større ressurser og et bredere internasjonalt engasjement for å løse de enorme miljø- og atomsikkerhetsproblemene i nord.

President Putins besøk til Norge i november 2002 er en god anledning til å befeste og utbygge det gode tosidige samarbeidet.

Regionale utfordringer

Parallelt med aktiv satsing for å møte globale utfordringer, må samarbeidet med nærstående land utbygges videre. Gjennom deltakelsen i Arktisk Råd åpner det seg nye muligheter for å ivareta våre nasjonale interesser i nord. Samtidig kan vi her i nært samarbeid med Russland, USA, Canada og de andre nordiske land bidra til at de felles polare problemstillinger løftes høyere opp på den internasjonale dagsorden.

Styrking av det multilaterale handelssystemet

Med Norges åpne økonomi og betydelige utenriks-handel er det i Norges interesse å bidra til videreutvikling og styrking av det multilaterale regelbaserte handelssystemet. Vi må unngå at Norge og andre små land utsettes for vilkårlighet og ensidige tiltak, slik som proteksjonisme og anti-dumpingtiltak, jf. eksempelvis USAs tiltak mot import av laks og stål fra Norge.

Regjeringen ønsker at handelssystemet gjennom økt konkurranse fortsatt skal sikre et stadig bedre og mer variert vare- og tjenestetilbud til gunstige priser for forbrukerne, og er opptatt av å sikre bedre markedsadgang for norsk eksport.

Regjeringen deltar derfor aktivt i den pågående forhandlingsrunden i (WTO).

Forhandlingsrunden som ble besluttet igangsatt på WTOs fjerde ministerkonferanse i Doha, Qatar, i november 2001, omfatter forhandlinger om landbruk, handel med tjenester, deler av avtalen om immaterielle rettigheter, markedsadgang for industriprodukter inklusive fisk, regelverket, herunder reglene for subsidier/utjevningsavgifter og anti-dumping, handel og miljø, samt rimelig tilgang til patenterte medisiner i tilfeller som hiv/aids-krisen.

Presse-, kultur- og informasjonsformål

Regjeringen vil intensivere arbeidet med å synliggjøre norske holdninger og skape forståelse for norske politiske prioriteringer gjennom informasjonsarbeid, profileringstiltak og kultursamarbeid. Handlingsplanen «Kulturkontakt i en åpen verden. Utenrikskulturell handlingsplan 2001 – 2005» er retningsgivende i dette arbeidet. Planen tar utgangspunkt i de senere års endrede rammebetingelser for internasjonal deltakelse og det utenrikskulturelle feltets økende betydning.

Programkategori 02.00 Administrasjon av utenriktjenesten

Utgifter under programkategori 02.00 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003	Pst. endr. 02/03
0100	Utenriksdepartementet (jf. kap. 3100)	376 347	390 609	380 632	-2,6
0101	Utenriksstasjonene (jf. kap. 3101)	813 804	834 630	813 675	-2,5
0102	Særavtale i utenriktjenesten	144 358	150 558	145 490	-3,4
0103	Regjeringens fellesbevilgning for representasjon	7 416	5 400	7 000	29,6
0104	Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet	4 183	8 150	8 350	2,5
Sum kategori 02.00		1 346 109	1 389 347	1 355 147	-2,5

Utgiftene til administrasjon av utviklingshjelpen er omtalt under programkategori 03.00.

Mål

- Effektiv ivaretagelse av norske interesser i det internasjonale samfunn gjennom bilaterale forbindelser med andre stater og medlemskap i multilaterale organisasjoner
- Hensiktsmessig organisering av virksomheten i de faglige og administrative enheter
- Bistand til norske borgere og norsk næringsliv i deres kontakt med og forhold til utenlandske myndigheter, institusjoner og personer
- Hensiktsmessig personalforvaltning og kompetanseutvikling i utenriktjenesten for å sikre en målrettet og kostnadseffektiv utnyttelse av tjenestens samlede ressurser
- Bruk av moderne informasjonsteknologi som et redskap i den daglige ledelse av departementet og i saks- og informasjonsbehandling.

Situasjonsbeskrivelse

Utenriksdepartementet er ansvarlig for sekretariatsfunksjonene for utenriksminister og utviklings-

minister, den samlede utenrikspolitikk hjemme og ute, etatsstyringen overfor Direktoratet for utviklingssamarbeid (NORAD) samt en rekke forvaltningsoppgaver og ulike støttefunksjoner for hele utenriktjenesten.

I 2002 er det opprettet en stedlig ambassade i Kabul. Lov om utenriktjenesten – som ble vedtatt av Stortinget 14. februar 2002 – trådte i kraft 1. september 2002. Ny og modernisert instruks for utenriktjenesten vil bli ferdigstilt inneværende år. Den nye utenriksloven og den nye utenriksinstruksen – som danner rammen for virksomheten ved utenriksstasjonene – vil bidra til en effektivisering av forvaltningen av utenriksstasjonene og til en bedring av tjenestetilbudet ved disse. Utenriksstasjonene har overtatt enkelte arbeidsoppgaver fra Utlendingsdirektoratet (UDI) som vil bidra til å effektivisere utlendingsforvaltningen. Dette gjelder avgjørelsesmyndighet i saker om jobbsøkervisum. Det er også innvilget adgang for enkelte utvalgte utenriksstasjoner til å innvilge spesialarbeidstillatelser.

Departementet arbeider aktivt med å følge opp Regjeringens program for fornyelse av offentlig sektor. Arbeidet med modernisering, effektivisering og forenkling av Utenriksdepartementet har

konsentrert seg om personal-, organisasjons- og lederutvikling, IKT og arbeidsdelingen mellom departementet og NORAD.

Det er utarbeidet et eget opplegg for lederutvikling og lederevaluering. Bruk av ledelsesformer og en arbeidsorganisering som bidrar til økt delegering og tilrettelegging av fleksible ordninger for ulike arbeidstakere, vurderes løpende.

Det globale datanettet for utenriktjenesten er med noen få unntak ferdigstilt og innebærer at de aller fleste ansatte i departementet og ved stasjonene nå kan arbeide og kommunisere i et elektronisk nettverk. Forholdene ligger dermed til rette for at stasjonene kan trekkes sterkere inn i departementets daglige arbeid.

Det er gjennomført en omfattende reorganisering i NORAD hvor det er innført en flatere og enklere beslutningsstruktur og en forenkling av rutiner. Med bistand fra ekstern konsulent er det satt i gang et arbeid med en full gjennomgang av bistands- og utviklingsforvaltningen for å oppnå en modernisering og effektivisering/forenkling av dette forvaltningsområdet.

Endringer i utenriksrepresentasjonen

Rammebetingelsene for norsk utenrikspolitikk er i stadig forandring. Omfanget og karakteren av norsk utenriksrepresentasjon er derfor til enhver tid gjenstand for vurdering. Den forventede utvidelsen av NATO innebærer at det vil bli ønskelig å opprette ambassader i hovedstedene i de nye medlemsland hvor Norge i dag ikke er representert, og det legges til grunn at dette arbeidet vil måtte starte opp allerede i 2003. Samtidig er det klart at det på enkelte andre steder i verden ikke er det samme behov som tidligere for å være representert med utsendt personell. En omprioritering av ressursene innen rammen vil derfor måtte foretas.

Etter en samlet vurdering tar departementet sikte på å omdanne faggeneralkonsulatene i Miami, Hamburg og Hong Kong til honorære generalkonsulater, og å nedlegge ambassadene i Abu Dhabi og Bagdad.

Norge er idag representert i USA ved ambassaden i Washington, generalkonsulat og informasjonsskontor i New York, samt generalkonsulater med utsendte tjenestemenn i Houston, Miami, Minneapolis og San Francisco.

De vesentligste av oppgavene ved GK Miami er knyttet til cruiseferien og fastboende nordmenn i Florida. Det er også noe næringslivsvirksomhet, men denne har ikke fått det omfang som man forutsatte da konsulatet ble opprettet. Ved omgjøring av generalkonsulatet vil oppgavene enten kunne bli

ivaretatt av en honorær generalkonsul eller av GK Houston.

I tillegg til ambassaden i Berlin er vi i Tyskland representert ved generalkonsulatet i Hamburg samt en rekke honorære konsulater/generalkonsulater. Aktiviteten ved generalkonsulatet i Hamburg knyttet til skipsfart, næringsliv og andre tradisjonelle oppgaver, er redusert de senere årene. De gjenværende oppgaver kan uten særlige vanskeligheter overføres til ambassaden i Berlin, eller blir ivaretatt av en honorær generalkonsul i Hamburg.

Ambassaden i Abu Dhabi ble opprettet ved at vi kort tid etter gulfkrigen flyttet ambassaden i Kuwait dit. Bakgrunnen for etableringen var særlig næringslivsinteresser. Norske bedrifter som i dag er etablert i Emiratene er imidlertid stort sett veletablerte. Bortsett fra det konsulære er det således begrenset behov for stasjonen. Disse oppgavene vil kunne ivaretas på annen måte.

I Kina er Norge representert ved ambassaden i Beijing og generalkonsulater i Shanghai og Hong Kong. Shanghai er i dag det viktigste økonomiske vekstområdet i Kina. Internasjonalt og norsk næringsliv er i stadig sterkere grad etablert i byen. Hong Kongs rolle som port til det kinesiske markedet har ikke samme betydning som før. Ved omgjøring av GK Hong Kong til honorær stasjon vil de oppgaver som ikke kan ivaretas av en honorær generalkonsul, bli overført til GK Shanghai.

Ved St.prp. nr. 42, Innst. S. nr. 135 (2000-01) Om økonomiske konsekvenser av formannskapet i komiteen som overvåker gjennomføringen av sanksjonene mot Irak, ble det i 2001 midlertidig etablert en ambassade i Bagdad. Det norske medlemskapet i FNs sikkerhetsråd opphører ved utgangen av inneværende år, og med det avsluttes også det norske formannskapet i Sanksjonskomiteen mot Irak og i Erstatningskommisjonen i Geneve. Som planlagt vil derfor ambassaden i Bagdad bli nedlagt. Likeledes vil enkelte stillinger knyttet til sikkerhetsrådsmedlemskapet ved FN-delegasjonen i New York og i Utenriksdepartementet, bli inndratt.

Satsingsområder 2003

Arbeidet i 2003 vil i stor grad konsentrere seg om å videreføre Utenriksdepartementets oppfølging av programmet for en effektivisering og modernisering av utenriktjenesten, jfr. Regjeringens handlingsprogram. Det vil i denne forbindelse særlig bli lagt vekt på:

- å starte opp arbeidet med innføringen av et nytt system for elektronisk saksbehandling i utenriktjenesten som vil bidra til å effektivisere

- rutinene og redusere bemanningsbehovet i enkelte enheter
- å styrke departementets lederutviklingsprogram
  - å fornye departementets familiepolitikk for å møte utfordringer relatert til tokarrierefamilier
  - innføringen av et fullelektronisk lønns- og personaldatasystem som vil forenkle lønnsbehandlingen og muliggjøre en større grad av delegering av oppgaver til utenriksstasjonene
  - videreutviklingen av webbaserte informasjonstjenester internt så vel som overfor eksterne brukergrupper.

Arbeidet med en modernisering, effektivisering og forenkling av bistandsforvaltningen, jfr. nærmere omtale under programkategori 03.00, vil bli fulgt opp. Det vil bli lagt vekt på at de organisatoriske rammer og forvaltningsrutiner for arbeidet med utviklingspolitikk og bistandsforvaltning er tilpasset de mål som nå er trukket opp for utviklingspolitikken og at det skjer en effektivisering av dette arbeidet gjennom økte krav til målstyring og resultatrapportering.

Kap. 100 Utenriksdepartementet (jf. kap. 3100)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003
01	Driftsutgifter	340 277	347 052	337 180
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	7 317	12 537	6 537
70	Erstatning av skader på utenlandske ambassader	209	700	700
71	Diverse tilskudd	28 545	30 320	36 215
	Sum kap 100	376 347	390 609	380 632

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker lønns- og driftsutgifter for departementet. Korrigert for pris- og lønnsjusteringer er bevilgningsforslaget redusert i forhold til bevilgningen for 2002. Dette har bl.a. sammenheng med at Norges medlemskap i FNs sikkerhetsråd opphører fra 1. januar 2003 og dermed også det norske formannskapet i sanksjonskomiteen mot Irak, jf. St. prp. nr. 42, Innst. S. nr. 135 (2000-2001). Reduksjonen har også sammenheng med at ansvaret for vaktjenester er overført til Statens Forvaltningstjeneste.

For 2003 foreslås bevilget kr 337 180 000.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningsforslaget omfatter midler til utredning, opplæring og kompetansebygging, diverse EØS-til-

tak mv. Det foreslås avsatt kr 400 000 til ordinære skjøtselsarbeider av grensmerkingen mot Sverige, Finland og Russland. Bevilgningsforslaget er redusert med 6 mill. kroner som følge av avvikling av Norges formannsskap i sanksjonskomiteen mot Irak, jf. St. prp. nr. 42, Innst.S.nr.135 (2000-2001).

For 2003 foreslås bevilget kr 6 537 000.

Post 70 Erstatning av skader på utenlandske ambassader

Posten dekker erstatning av skadeverk påført utenlandske representasjoner i Norge, i henhold til de forpliktelser Norge har ifølge Wien-konvensjonene om diplomatisk og konsulært samkvem.

For 2003 foreslås bevilget kr 700 000.

Post 71 Diverse tilskudd

(i 1 000 kr)

Underpost	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003
71.10	Opplysningsarbeid for fred	1 355	2 350	2 350
71.15	Nordisk administrativt forbund	120	120	120
71.20	Informasjon m.v. – europeisk samarbeid	1 467	2 500	7 800
71.25	Nordmannsforbundet	475	475	475
71.30	Tilskudd til nedrustningsformål	16 457	15 200	15 095
71.35	Utenrikspolitisk forskning og utvikling (FoU)	8 498	9 500	8 200
71.40	Internasjonale folkerettsinstitutter	175	175	175
71.45	Ettergivelse av hjelpekreditt			2 000
	Sum post 71	28 545	30 320	36 215

For 2003 foreslås bevilget kr 36 215 000 til formålene spesifisert nedenfor:

Opplysningsarbeid for fred

Tilskuddet går til frivillige organisasjoner og ikke-kommersielle aktørers opplysningsarbeid for fred overfor norske målgrupper. Tilskuddet er også ment å dekke driftsstøtte til ulike organisasjoner som arbeider for fred og forsoning.

Nordisk administrativt forbund

Forbundet er et tverrfaglig forum til drøfting av spørsmål som gjelder offentlig forvaltning.

Informasjon om europeisk samarbeid

Tilskuddet går til ulike organisasjoner og ikke-kommersielle aktørers informasjonsvirksomhet overfor norske målgrupper vedrørende europeisk samarbeid. Ved tildeling legges vekt på en rimelig fordeling mellom ulike interessegrupper.

3,3 mill. kroner øremerket Europaprogrammet er overført fra underposten for utenrikspolitisk forskning og utvikling (FoU). For å sikre Europa-programmets virksomhet foreslås en samlet bevilgning til Europaprogrammet over denne underpost på 3,3 mill. kroner. Europaprogrammet kan dessuten søke ytterligere tilskudd til enkeltprosjekter innen informasjon m.v. om europeisk samarbeid.

Som en del av gjennomføringen av Regjeringens europapolitiske plattform forplikter Regjerin-

gen seg til å legge til rette for en informert debatt om sentrale europapolitiske spørsmål og å oppmuntre ikke-offentlige aktører til nettverksbygging i Europa. Det foreslås derfor at bevilgningen økes med 2 mill. kroner og at bevilgningen også kan benyttes til arbeid knyttet til nettverksbygging i Europa og reisevirksomhet mv. for deltakelse i arbeid med saksfelt som Norge samarbeider med EU om.

Det foreslås en samlet bevilgning på 7,8 mill. på underposten.

Nordmannsforbundet

Posten dekker tilskudd til Nordmannsforbundets arbeid for opprettholdelse og styrking av forbindelsene mellom USA og Norge.

Tilskudd til nedrustningsformål

Norges tekniske verifikasjonsoppgaver under traktaten om totalforbud mot kjernefysiske prøvesprengninger (CTBT) ivaretas av NORSAR. Til dekning av NORSARs oppgaver i 2002 ble det bevilget 13,3 mill. kroner.

I 2001 tilbakebetalte Det tekniske sekretariatet i den forberedende kommisjon for prøvestansavtalens organisasjon (PTS) for første gang deler av utgiftene til drift av målestasjoner i Norge. Det foreslås at refusjonsbeløpet fra PTS, som årlig er gjenstand for forhandlinger, kan benyttes til å styrke NORSARs budsjett og for å legge bedre til rette for at NORSAR kan gjennomføre Norges verifikasjonsoppgaver i tilknytning til prøvestansavta-

len i samsvar med de pålegg som ble gitt av Stortinget i forbindelse med behandlingen av St. prp. nr. 41 (1998-99) om ratifikasjon av prøvestansavtalen, jf. forslag til romertallsvedtak.

For øvrig foreslås bevilgningen benyttet til å støtte norske frivillige organisasjoner og andre institusjoners arbeid innenfor feltet sikkerhet og nedrustning.

Utenrikspolitisk forskning og utvikling (FoU)

Midlene benyttes til forskning, utvikling og formidling av forskningsbasert kunnskap knyttet til utenrikspolitiske og utenriksøkonomiske spørsmål. Midlene skal bidra til kunnskapsutvikling som grunnlag for samfunnsdebatt og utforming av utenrikspolitikken og utenriksøkonomien. Av bevilgning på totalt 9,5 mill. kroner i 2002 er bl.a. 1,5 mill. kroner avsatt til kompetansesenteret for Russlandsstudier ved Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI) og 3 mill. kroner til Europaprogrammet. Videre er 3 mill. kroner gitt til ytterligere satsing på europaforskning. 2 mill. kroner av den strategiske satsningen på europaforskning ble lyst ut til to strategiske instituttprogrammer i samarbeid med Norges Forskningsråd, mens 1 mill. kroner er gitt forskernettverk, synteseringer, formidlingstiltak o.l.

I Regjeringens europapolitiske plattform legges det vekt på å styrke europaforskningen som bidrag til å øke kunnskapen om og innsikten i europeisk integrasjon og betydningen av denne for Norge. Som ledd i oppfølgingen av plattformen foreslås at bevilgningen øremerket europaforskningen økes med 2 mill. kroner i 2003. Midlene vil bli brukt til ytterligere to strategiske instituttprogram innen europaforskning.

Samlet forslag for 2003 til underposten er 8,2 mill. kroner.

Departementet arbeider for tiden med å utvikle en helhetlig forskningsstrategi. Denne vil bli lagt til grunn for prioritering av midlene til forskning og utvikling.

Internasjonale folkerettsinstitutter

Folkerettsakademiet i Haag

Folkerettsakademiet er en undervisningsinstitusjon i folkerett, som arrangerer årlige kurs for studenter bl.a. fra utviklingsland. Det frivillige bidraget til akademiet er knyttet til Norges tradisjonelle engasjement for utbredelse av kunnskap om folkeretten.

Tilskudd til internasjonale folkerettsinstitutter

Det er i norsk interesse å støtte prosjekter som kan fremme utbredelse av, kunnskap om og forskning i folkeretten.

Ettergivelse av hjelpekreditt

Den 28. juni 1928 ble det inngått en avtale mellom «The international Relief Committee» på vegne av Norge, Danmark, Frankrike, Storbritannia, Italia, Nederland, Sverige og Sveits som kreditorer på den ene siden og Østerrike som bidragsmottaker på den andre siden. Østerrikes gjeld til Norge var opprinnelig kr 2 072 000. Gjelden var i 1913 nedbetalt til om lag 2 mill. kroner. Etter dette har nedbetalingen stoppet opp. Under henvisning til fordringens karakter og størrelsesorden anses det hensiktsmessig at fordringen ettergis.

Det foreslås derfor bevilget kr 2 000 000 til ettergivelse av Østerrikes reliefgjeld til Norge, jf. forslag til romertallsvedtak. Det foreslås også opprettet en egen inntektspost, kap. 3100, post 90.

Kap. 3100 Utenriksdepartementet (jf. kap. 100)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003
03	Diverse inntekter	45		
16	Refusjon fødselspenger/adopsjonspenger	3 702		
17	Refusjon lærlinger	125		
90	Ettergivelse av hjelpekreditt			2 000
	Sum kap 3100	3 872		2 000

Post 90 Ettergivelse av hjelpekreditt

Det vises til omtale under kap. 100, post 71 Diverse tilskudd i forbindelse med ettergivelse av Østerrikes hjelpekreditt.

Det foreslås bevilget kr 2 000 000.

Kap. 101 Utenriksstasjonene (jf. kap. 3101)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003
01	Driftsutgifter	790 382	817 435	797 195
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	22 462	16 715	16 000
70	Hjelp til norske borgere i utlandet som ikke er sjømenn	31	120	120
89	Agio	868		
90	Lån til norske borgere i utlandet som ikke er sjømenn	61	360	360
	Sum kap 101	813 804	834 630	813 675

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker lønn og drift av utenriksstasjonene, herunder flytteutgifter, innkjøp/drift/vedlikehold av stasjonenes bilpark, vakthold og sikring, leie, drift, inventar, utstyr og mindre vedlikehold knyttet til kontorer og boliger, samt kontorbidrag og embetsutgifter ved de honorære konsulatene og generalkonsulatene. Reduksjonen har i hovedsak sammenheng med opphør av Norges medlemskap i FNs sikkerhetsråd, herunder avvikling av ambassaden i Bagdad, samt øvrige endringer i utenriksrepresentasjonen, jf. omtale under programkategori 02.00 foran.

For 2003 foreslås bevilget kr 797 195 000.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningsforslaget under denne posten dekker utgifter til større utstyrsanskaffelser og innvendig vedlikeholdsarbeider ved utenriksstasjonene.

For 2003 foreslås bevilget kr 16 000 000.

Post 70 Hjelp til norske borgere i utlandet som ikke er sjømenn

Posten dekker bl.a. uforutsette utgifter i forbindelse med bistand til nordmenn i utlandet.

For 2003 foreslås bevilget kr 120 000.

Post 89 Agio/disagio

Utenriksstasjonenes regnskap blir ført i ulike lokale valutaer. Ved årets slutt blir beholdningene ved hver enkelt utenriksstasjon justert i samsvar med Norges Banks kurser pr. 31. desember. På grunn av kursdifferansene vil det oppstå kurstap eller kursgevinst.

Utenriksdepartementet ber om samtykke fra Stortinget til å føre eventuelt kurstap på kap. 101 Utenriksstasjonene, post 89 Agio. Eventuell kursgevinst foreslås ført på kap. 3101, post 89 Disagio, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 90 Lån til norske borgere i utlandet som ikke er sjømenn

Posten dekker lån til nordmenn i utlandet forutsatt at kriteriene for nødlidighetslån er til stede.

For 2003 foreslås bevilget kr 360 000.

Det fremmes forslag om at Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2003 kan overskride bevilgningen ved behov for bistand fra aktuelle transportselskaper ved evakuering av norske

borgere i kriserammede land. Fullmakten gjelder i de tilfeller og på de betingelser som gjelder for denne typen bistand, jf. forslag til romertallsvedtak.

Kap. 3101 Utenriksstasjonene (jf. kap. 101)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003
01	Gebyrer	19 372	9 300	8 900
02	Gebyrer – utlendingssaker			9 200
04	Leieinntekter	2 129	1 682	1 682
05	Refusjon spesialutsendinger m.m	16 244	4 000	2 700
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	2 236		
90	Tilbakebetaling av nødlån i utlandet	293	318	318
	Sum kap 3101	40 274	15 300	22 800

Post 01 Gebyrer

Inntektsforslaget omfatter i hovedsak gebyrer for konsulære tjenester og bistand til enkeltpersoner ved utenriksstasjonene.

Post 02 Gebyrer – utlendingssaker

Som følge av innføring av behandlingsgebyrer på søknader om statsborgerskap, oppholds-, arbeids- og bosettingstillatelser, samt fornyelse av tillatelser er det anslått gebyrinntekter i størrelsesorden 9,2 mill. kroner. Innføring av gebyrer innebærer også utgifter for Utenriksdepartementet. En merutgift i denne forbindelse på til sammen 1,7 mill. kroner er innarbeidet under kap. 100 og kap. 101. Grunnet usikkerhet knyttet både til utgifts- og inntektssiden foreslås opprettet en egen inntektspost, kap. 3101, post 02 Gebyrer – utlendingssaker med tilhørende merinntektsfullmakt. Det foreslås i denne sammenheng fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 100, post 01 og kap. 101, post 01 mot til-

svarende merinntekter under kap. 3101, post 02, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 05 Refusjon spesialutsendinger m.m.

Utenriksdepartementet mottar refusjoner fra statlige institusjoner til dekning av enkelte utgifter ved utenriksstasjonene. Av forskjellige grunner er det ikke aktuelt å rammeoverføre disse utgiftene. I tillegg medfører husleieordningen for utenlandseidommene at utenriksstasjonene må utføre oppgaver for Statsbygg som huseier. Disse utgiftene skal refunderes departementet.

Det foreslås derfor fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 101 Utenriksstasjonene og kap. 102 Særavtale i utenriktjenesten mot tilsvarende merinntekt under post 05 Refusjon spesialutsendinger m.m., jf. forslag til romertallsvedtak.

Tilsvarende foreslås gjort gjeldende for NORAD, jf. omtale under kap. 142 NORADs administrasjon av utenriksstasjonene.

Kap. 102 Særavtale i utenrikstjenesten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003
01	Driftsutgifter	144 358	150 558	145 490
	Sum kap 102	144 358	150 558	145 490

Særavtalen omfatter de økonomiske ytelser som det utsendte personalet ved utenriksstasjonene har i tillegg til regulativlønnen. Disse er fastlagt i forhandlinger mellom Utenriksdepartementet/NORAD og de lokale arbeidstakerorganisasjonene. Ytelserne er ment å kompensere for merutgifter som følger av tjenestegjøring i utlandet. Bevilgningsforslaget er justert for prisutviklingen i et antall land Norge har utenriksstasjoner, samt utviklingen av kronekursen i forhold til de samme land.

Under henvisning til omtalen under kap. 3101 Utenriksstasjonene, post 05 Refusjon spesialutsendinger m.m. foreslås merinntektsfullmakt under kapitlet til dekning av utgifter for andre statsinstitusjoner ved utenriksstasjonene, jf. forslag til romertallsvedtak.

For 2003 foreslås bevilget kr 145 490 000.

Reduksjonen i bevilgningen i forhold til 2002 har i hovedsak sammenheng med avvikling av medlemskapet i Sikkerhetsrådet.

Kap. 103 Regjeringens fellesbevilgning for representasjon

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003
01	Driftsutgifter	7 416	5 400	7 000
	Sum kap 103	7 416	5 400	7 000

Ansvar for budsjett og retningslinjer når det gjelder Regjeringens fellesrepresentasjon, er tillagt Utenriksdepartementet. Forvaltning av bevilgningen skjer etter behandling i Regjeringens representasjonsutvalg.

Utenriksdepartementet har en sentral rolle ved planlegging og gjennomføring av offisielle besøk fra utlandet. Departementet har budsjettansvaret for de utgiftene som ikke faller på Slottet ved statsbesøk til Norge og for besøk på regjeringssjefs-

nivå. Utgifter i forbindelse med fagministerbesøk o.l. dekkes som regel av det enkelte fagdepartement.

Bevilgningen skal også dekke visse utgifter knyttet til drift av Regjeringens representasjonsbolig.

Post 01 Driftsutgifter

For 2003 foreslås bevilget kr 7 000 000.

Kap. 104 Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003
01	Driftsutgifter	4 183	8 150	8 350
	Sum kap 104	4 183	8 150	8 350

Kapitlet dekker utgifter ved DDMM Kongen og Dronningens statsbesøk og offisielle reiser til utlandet. Utgifter knyttet til HKH Kronprinsen og HKH Kronprinsessens samt Prinsesse Märtha Louises offisielle reiser i utlandet dekkes også over denne posten.

I 2001 ble det avlagt statsbesøk til Japan og Italia.

DDKKHH Kronprinsen og Kronprinsessen avla et besøk i Storbritannia, mens HM Kongen og

DDKKHH Kronprinsen og Kronprinsessen besøkte USA. Prinsesse Märtha Louise besøkte også USA i 2001.

For 2003 er det planlagt et statsbesøk til et oversjøisk land og til et europeisk land. Øvrig reiseprogram er ennå ikke fastlagt.

For 2003 foreslås bevilget kr 8 350 000.

Programkategori 02.10 Utenriksformål

Utgifter under programkategori 02.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003	Pst.endr. 02/03
115	Presse-, kultur- og informasjonsformål	57 598	56 660	56 660	0,0
116	Deltaking i internasjonale organisasjoner	733 672	880 793	1 055 593	19,8
	Sum kategori 02.10	791 270	937 453	1 112 253	18,6

Denne programkategorien omfatter bevilgninger til presse-, kultur- og informasjonsformål, samt

pliktige kontingenter til internasjonale organisasjoner som Norge er medlem av.

Kap. 115 Presse-, kultur- og informasjonsformål

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003
01	Driftsutgifter	21 099	19 875	19 875
70	Tilskudd til presse, kultur- og informasjonsformål, <i>kan overføres</i> ¹	36 499	36 785	36 785
	Sum kap 0115	57 598	56 660	56 660

¹ Post 70 ble redusert med 1 mill. kroner i Revidert nasjonalbudsjett 2002.

Situasjonsbeskrivelse

Utenriksdepartementet har ansvar for å fremme Norges interesser i utlandet gjennom kultur og Norgesinformasjon. Dette gjelder også presentasjon av norsk kultur i Norden, som fra og med 2003 er overført fra Kirke- og kulturdepartementet. Videre ivaretar Utenriksdepartementet informasjon til det norske samfunn om sentrale saker innenfor utenriks- og utviklingsministerens ansvarsområder.

Utenrikskulturell handlingsplan 2001-2005 har som mål å profilere Norge og fremme internasjonalsisering av det norske samfunn fram mot jubi-

leumsåret 2005, slik at Norge fremstår som en mer aktiv deltaker og bidragsyter i det internasjonale samfunn. I denne sammenheng er det også viktig at det norske samfunn og sentrale målgrupper i utlandet blir informert om norske holdninger og standpunkter i aktuelle utenrikspolitiske saker.

Mål

Presse-, kultur- og informasjonsarbeidet overfor utlandet er et utenrikspolitisk virkemiddel for å ivareta norske interesser, og skal samtidig bidra til å fremme gjensidig internasjonal kontakt og forståelse. Gjennom denne virksomheten søkes inntryk-

ket av Norge som et moderne samfunn og en pålitelig avtale- og samarbeidspartner formidlet og befestet. Presentasjon av norsk kunst og kultur samt presse- og profileringsiltak skal synliggjøre de verdier Norge står for. Dette vil igjen underbygge norske utenrikspolitiske holdninger til viktige samarbeidsland, og kunne bidra til positive resultater for norsk næringsliv og turisme.

Kulturpresentasjon i utlandet skal videre bidra til internasjonalisering av norsk kulturliv og fremme norske kunstneres muligheter på den internasjonale arena.

Målrrettede informasjonstiltak overfor norske målgrupper skal bidra til større åpenhet omkring departementets arbeid. Profileringsiltak av departementets virksomhet skal stimulere til økt interesse for norsk utenrikspolitikk.

Rapport 2001

I 2001 ble det utbetalt 5 mill. kroner til informasjonstiltak overfor norske målgrupper, 5 mill. kroner til norskundervisning og stipend, 5 mill. kroner til pressetiltak, 18,5 mill. kroner til kulturiltak og til informasjon om og profilering av Norge overfor utlandet.

Det ble i 2001 presentert norsk kultur i en lang rekke land, med hovedvekt på Europa og Nord-Amerika. En rekke arrangementer ble gjennomført innen musikk, litteratur, billedkunst, kunsthåndverk, arkitektur, design og film.

Som ledd i oppfølgingsarbeidet av utenrikskulturell handlingsplan 2001-2005 ble, i samarbeid med Kirke- og kulturdepartementet, stiftelsen NOCA (Norwegian Contemporary Art) opprettet – med en prøveperiode på 3 år. NOCA har som formål å utvikle samarbeid på billedkunstområdet mellom Norge og den internasjonale kunstscenen. NOCA er en privat stiftelse finansiert av Utenriksdepartementet og Kirke- og kulturdepartementet i fellesskap. Stiftelsen endret medio 2002 navn til Office of Contemporary Art (OCA).

Satsingen «Fokus Baltikum 1999-2001» nådde sitt høydepunkt i 2001. Prosjektet hadde som mål å styrke kontakt, samhandling og samarbeidsordninger på kulturfeltet mellom Norge og Baltikum.

De kulturelle forbindelsene med land på Balkan er gjenopptatt. Et viktig element i denne prosessen er å legge til rette for nettverksbygging mellom kunst- og kulturmiljøene i Norge og på Balkan.

Det ble i 2001 lansert en Frankrike-strategi, og en opptrapping av det bilaterale kultursamarbeidet med Frankrike ble påbegynt.

Under statsbesøkene i Japan og Italia i 2001 ble det lagt vekt på å vise varierte og moderne uttrykk for Norges kultur.

Norskundervisningen i utlandet omfatter 90 europeiske og 35 nordamerikanske universiteter og høyskoler. Ved 30 europeiske og ett japansk universitet var det ansatt norsk sendelektor.

Det er gjennomført profileringsaktiviteter bl.a. i USA, Tyskland og Storbritannia, Finland, Danmark, Sverige og Frankrike. Barn og ungdom, skoleleverket og academia er viktige målgrupper i informasjonsarbeidet, og i tråd med dette er flere skoleprosjekter videreført i utvalgte land. Skoleprosjektet «Naboer i Nord» er introdusert i Nordvest-Russland med fokus på Barentssamarbeidet.

Trykt materiale har vært produsert for å understøtte pågående aktiviteter i utlandet. I 2001 ble en ny dokumentarutstilling om norsk skisport og dens innflytelse på utviklingen av skisporten i andre deler av verden produsert og vist for første gang i USA.

Elektronisk publisering spiller en viktig rolle i departementets informasjonsvirksomhet. Det er lagt til rette for elektronisk akkreditering av norsk og utenlandsk presse til ulike arrangementer.

Utviklingen av et eget intranett i forbindelse med Norges medlemskap i Sikkerhetsrådet, har bidratt til rask og effektiv utveksling av informasjon mellom hjemme- og uteapparatet.

Det er avholdt en rekke seminarer og foredrag. Seminarene ble i noen utstrekning fulgt opp med studieturer for utvalgte målgrupper. Tema for virksomheten har bl.a. omhandlet Norges bilaterale forbindelser med utvalgte land, samt Norges medlemskap i Sikkerhetsrådet, globaliserings- og europaspørsmål.

Europaspørsmål har stått sentralt i informasjonsvirksomheten. Det er gjennomført en nysatsing for å bedre systematikken i og kvaliteten på informasjon om EØS- og EU-spørsmål som omfatter alle departementer.

Det er lagt vekt på effektiv utnyttelse av statsbesøkene i presse- og informasjonsarbeidet. Besøkene til Japan og Italia ga bred og positiv presseomtale, både i Norge og i utenlandsk media. Det kongelige bryllup i august samt Nobel-jubileet i desember bidro til sterk internasjonal medieprofilering av Norge og norske forhold.

Det har vært en vedvarende interesse fra utlandet for å benytte tilbudet om reiser til Norge under besøksprogrammet. Media fra et økende antall land har benyttet tilbudet om besøk til Norge. Pressereiser og besøksprogram er i stor grad blitt integrert i den øvrige informasjonsaktiviteten ved at aktivitetene er blitt knyttet opp mot aktuelle utenrikspolitiske saker og begivenheter.

Satsingsområder 2003

Hovedinnsatsen på kultur- og profileringsfeltet vil også i 2003 dreie seg om for Norge viktige land i Europa, i tillegg til Nord-Amerika og Japan. Også Øst- og Sentral-Europa, især Russland, de baltiske stater og landene på Balkan, prioriteres. Ved å presentere det moderne Norge, både når det gjelder kultur- og samfunnsforhold, nærings- og reiseliv ønsker man å befeste Norges omdømme i utlandet. Videre vil man i 2003 starte forberedelsene til 100-årsmarkeringen i 2005 internasjonalt.

Samarbeidet med regionale myndigheter med sikte på en samordning og effektivisering av innsatsen på det utenrikskulturelle felt, bl.a. gjennom prosjektsamarbeid og hospitantordninger, vil bli videreført.

Utviklingen i EU og rettigheter og regelverk innenfor rammen av EØS-avtalen vil stå sentralt i informasjonsarbeidet overfor norske målgrupper. Informasjon om det multilaterale regelverk innen Verdens handelsorganisasjon (WTO) og de problemstillinger som følger av en tiltakende internasjonal handel vil også ha prioritet. Arbeidet med informasjon om norsk nærområdepolitikk, atomikkerhet i nord og samarbeid i regionale fora vil bli videreført. Relevante informasjonstiltak om Norges engasjement i fredsprosesser og demokratibygging vil bli iverksatt.

Post 01 Driftsutgifter

Budsjett 2003

Posten dekker utgifter til departementets egen informasjonsvirksomhet i inn- og utland, departementets pressearbeid og besøksprogram, samt mindre kulturprosjekter og profileringsfremstøt i

utlandet. Videre dekker posten driftsutgifter for Norges internasjonale pressesenter (NIPS), departementets daglige nyhetstjeneste på engelsk, samt enkelte utgifter til honorar/godtgjørelse til kunstnere, konsulenter, oversettere m.m. Posten dekker også vedlikehold og utvikling av prosjekter på departementets intra- og internett samt ambassadenes web-sider.

For 2003 foreslås bevilget kr 19 875 000.

Post 70 Tilskudd til presse, kultur- og informasjonsformål, kan overføres

Budsjett 2003

Bevilgningen dekker tilskudd til informasjonsprosjekter om norske utenriks- og handelspolitiske spørsmål i Norge, inklusive NIPS, informasjons- og profileringsprosjekter i utvalgte land i Europa, Nord-Amerika og Japan; tilskudd til norske studier på universitetsnivå ved 126 universiteter i utlandet; kulturtiltak i Europa og Nord-Amerika, samt Fulbrightstipend. Videre dekker posten overføringer til stiftelsen NOCA (Norwegian Contemporary Art).

For 2003 foreslås bevilget kr 36 785 000.

Forsikring av norske kunstutstillinger i utlandet

Det foreslås fullmakt fra Stortinget om at Kongen i 2003 kan inngå avtaler om forsikringsansvar for utstillinger ved visningsinstitusjoner i utlandet innenfor en totalramme på inntil 4 500 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak. Garantiansvaret omfatter tap og skade under transport, lagring og i visningsperioden. For 2003 vil mesteparten av garantien være knyttet til en utstilling av Muncharbeider i Albertina, Østerrike.

Kap. 116 Deltaking i internasjonale organisasjoner

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003
70	Tilskudd til internasjonale organisasjoner	672 849	685 793	700 593
71	Finansieringsordningen under EØS-avtalen, <i>kan overføres</i> ¹	60 823	195 000	355 000
	Sum kap 116	733 672	880 793	1 055 593

¹ Post 71 ble redusert med 100 mill. kroner i Revidert nasjonalbudsjett 2002.

Kapitlet omfatter pliktige kontingenter til internasjonale organisasjoner hvor Norge er medlem,

samt finansieringsordningen under EØS-avtalen.

Post 70 Tilskudd til internasjonale organisasjoner

(i 1 000 kr)

Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003
De forente nasjoner	213 809	184 511	215 543
FNs særorganisasjoner	22 714	25 500	21 945
Atlanterhavspaktens organisasjon (NATO)	10 619	15 010	17 355
Internasjonale nedrustningsforhandlinger	7 206	11 601	7 829
Europarådet	21 276	23 570	24 469
Internasjonale råvareavtaler	533	600	523
Ymse organisasjoner	11 929	19 606	18 541
Den vesteuropeiske union (VEU)	2 641	3 500	1 000
Organisasjon for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE)	35 996	41 000	31 012
Tilskudd til EFTA og EFTA-organer	131 514	133 200	133 200
Tilskudd til Nordisk ministerråds virksomhet	178 826	187 400	189 800
Den internasjonale organisasjon for sivil luftfart (ICAO)	2 309	2 803	2 300
Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD)	10 111	11 196	11 737
Verdens handelsorganisasjon (WTO)	6 557	6 386	6 781
Internasjonalt energisamarbeid	15 581	18 682	17 214
Multilaterale eksportkontrollfora	60	93	93
Marine ressurser	1 169	1 135	1 251
Sum post 70	672 849	685 793	700 593

De forente nasjoner (FN)*Mål*

De forente nasjoner (FN) er en hjørnestein i norsk utenrikspolitikk og Norge har deltatt som medlem av verdensorganisasjonen siden opprettelsen i 1945. Målet er en sterk og handlekraftig organisasjon som hovedgrunnlag for en internasjonal rettsorden og et verdensomspennende sikkerhetssystem. Norge går inn for å styrke organisasjonens rolle når det gjelder internasjonal krisehåndtering, videreutvikling av internasjonale normer og standarder, arbeid for demokrati, menneskerettigheter og en bærekraftig utvikling. Fra denne underposten bevilges det fastsatte bidraget til FNs regulære budsjett og til de fredsbevarende styrker. I tillegg bevilges betydelige beløp til FNs fond, programmer og særorganisasjoner fra andre kapitler,

hovedsakelig fra kap. 170 under programområde 03.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget kr 215 543 000 fordelt med kr 57 543 000 på FNs regulære budsjett og kr 158 000 000 på FNs fredsbevarende operasjoner:

1. FNs regulære budsjett*Rapport 2001*

FNs regulære budsjett for perioden 2002-2003 er på vel USD 2,6 mrd. og omfatter blant annet arbeidet med politiske spørsmål, internasjonal lov og rett, menneskerettigheter og humanitære saker.

Generalforsamlingen høsten 2001 ble preget av terrorangrepet 11. september og kampen mot

internasjonal terrorisme. Tusenårserklæringen, vedtatt av Tusenårsforsamlingen i 2000, markerer en milepæl for FNs videre arbeid, og et arbeid for hvordan erklæringen og Tusenårsmålene skal følges opp ble påbegynt. Det har vært liten fremdrift i FNs øvrige reformarbeid, etter gjennombruddet i reforhandlingene av de utliknete bidragene i 2000.

FN og FNs generalsekretær, Kofi Annan, ble tildelt Nobels fredspris for 2001.

Budsjett 2003

Regjeringen vil fortsette sitt aktive engasjement i FN med sikte på å styrke organisasjonens evne til å følge opp sitt mandat for fred, menneskerettigheter og bærekraftig utvikling. En forventer at et fortsatt høyt antall konflikter vil kreve FNs innsats. Det vil derfor legges stor vekt på å videreføre FNs evne til krisehåndtering og til å forebygge nye konflikter. Regjeringen vil aktivt støtte opp under den videre reformprosessen i FN for å gjøre organisasjonen best mulig i stand til å oppfylle målsetningene i Tusenårserklæringen. Generalsekretær Kofi Annan vil etter planen legge fram en ny reformpakke i løpet av 2002, som ventelig vil fokusere på FNs arbeidsform.

Generalforsamlingen vedtok høsten 2000 reviderte andeler av bidragsskalaen for perioden 2001–2003, og Norges andel for 2003 vil være 0,646 pst. Hovedkriteriet for fastsettelse av andelen er medlemslandenes BNI. Av det regulære bidraget fra det enkelte land beregnes 11,5 pst. som offentlig utviklingshjelp (ODA) som budsjetteres på kap. 170, post 78 under programområde 03.

For 2003 foreslås avsatt kr 57 543 000 under 02-området til FNs regulære budsjett.

2. FNs fredsbevarende operasjoner

Mål

Trygge norsk og internasjonal fred, stabilitet og sikkerhet gjennom å bidra til å styrke FNs evne til å planlegge og gjennomføre fredsoperasjoner.

Rapport 2001

Totalbudsjettet for FNs fredsoperasjoner var om lag 24,9 mrd. kroner i 2001. Norges andel utgjorde i 2001 162 mill. kroner. Ved utgangen av 2001 deltok bortimot 450 000 personer fra over 80 land i FNs fredsoperasjoner.

Norge legger vekt på å bidra positivt til FNs fredsoperasjoner, og tradisjonelt har Norge vært en av FNs største troppebidragsytere. Om lag 55 000 norske menn og kvinner har tjenestegjort under FNs flagg verden over. Norge bidrar med

betydelige ressurser til de NATO-ledete operasjonene under FN-mandat på Balkan og 83 personer i direkte FN-ledete operasjoner. Norge har også en mindre kontingent i den internasjonale sikkerhetsstyrken i Afghanistan, som et ledd i den politiske gjenoppbyggingsprosessen.

Budsjett 2003

Norges andel tilsvarende 0,65 pst. av totalbudsjettet.

For 2003 foreslås avsatt kr 158 000 000 til Norges pliktige bidrag til FNs fredsbevarende operasjoner.

FNs særorganisasjoner

For 2003 foreslås bevilget kr 21 945 000 til følgende særorganisasjoner i FN: WHO, ILO og FAO. Det vises til omtale nedenfor:

1. Verdens helseorganisasjon (WHO)

Mål

Verdens helseorganisasjon har som mandat å bidra til en bedre helse for alle. Organisasjonen søker å oppfylle dette mandatet bl.a. gjennom forskning, normutvikling, opplæring, faglig bistand og nødhjelp. Bekjempelse av sykdom og epidemier er globale utfordringer der WHO har en unik rolle, og Norge legger derfor stor vekt på det arbeid som gjøres av organisasjonen. Norge ønsker å bidra til positive endringer som kan støtte opp under WHO's evne til å ivareta sine funksjoner som verdens normgivende helseorganisasjon. I forhold til den utviklingspolitiske delen av WHO's mandat, legger regjeringen særlig vekt på at WHO skal bidra effektivt til oppbygging og utvikling av bærekraftige helsesystemer i de fattigste landene.

Rapport 2001

De to første år av Gro Harlem Brundtlands mandat var sterkt preget av interne reformprosesser for å få WHO til fullt ut å fylle sin globale rolle, noe som det er generell enighet om har lyktes. I 2001 ble vekten gradvis mer og mer lagt på å styrke WHO's arbeid på landnivå med sikte på å sette organisasjonen i stand til å bistå u-land med å utvikle helsevesen som når alle, særlig de fattigste, basert på den beste kunnskap om hva som virker. Av særlig viktighet i 2001 var arbeidet i kommisjonen om makroøkonomi og helse som la fram sin rapport i desember. Rapporten fra kommisjonen sikter mot å vise at massive investeringer i helsesektoren i u-land bør ses som produktiv investering som fremmer vekst og utvikling. Det er beregnet at dersom

industri- og utviklingsland går sammen om slike investeringer slik at u-landene i 2007 øker tildelingene til helse over statsbudsjettet med 1 pst. samtidig som i-landene øker sin helsebistand til 0,1 pst. av deres BNP vil det resultere i at 8 millioner liv kan reddes og en inntjening på 360 mrd. dollar i 2015. Norge har allerede kommet opp på det anbefalte nivå til helsebistand. Det anbefales i rapporten at investeringene i første rekke rettes mot hiv/aids, tuberkulose, malaria og andre fattigdomssykdommer samt barne- og mødrehelse. Tobakksbe kjempelse trekkes også fram som viktig og, ikke minst, investeringer i å bygge opp helsetjenester. Rapporten understreker samtidig at det ikke er nok å investere i helse for å få til fattigdomsbe kjempelse og utvikling – andre sektorer som utdanning, landbruk og vann og sanitet er også viktig.

Budsjett 2003

Norges faste andel av WHO's regulære budsjett er fastsatt til 0,65 pst. Av det regulære bidraget klassifiseres 75,4 pst. som offisiell utviklingshjelp (ODA) og midlene bevilges fra kap. 170, post 78, programområde 03.

For 2003 foreslås avsatt kr 4 670 000 under 02-området.

2. Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO)

Mål

ILO er en trepartsorganisasjon der medlemslandenes delegasjoner i styrende organer er sammensatt av representanter fra regjering, arbeidsgiver og arbeidstaker. Dette er en unik struktur innen FN-systemet som tradisjonelt har vært meget vel egnet til å utføre organisasjonens mandat; å bedre arbeidsvilkår på områder som minstealder, arbeidstid, sosial sikkerhet, organisasjonsfrihet m.m. Historisk har dette først og fremst vært søkt gjennomført ved vedtakelse av internasjonale konvensjoner, men senere har forskning, analyse og faglig bistand blitt stadig viktigere. En stor utfordring for organisasjonen er å bedre arbeids- og levevilkår i den uformelle sektor, hvor størstedelen av verdens fattige arbeider. Videre er kampen mot barnarbeid blitt sterkere vektlagt i organisasjonens arbeid. I en verden preget av økt globalisering og liberalisering av handel, har ILOs kjerne-mandat fått fornyet interesse. I Norge er det Kommunal- og regionaldepartementet som har det faglige hovedansvaret for ILO.

Rapport 2001

Reformprosessen i ILO fortsetter under ledelse av Generaldirektør Juan Somavia. ILOs virksomhet er konsentrert rundt fire strategiske områder: grunnleggende rettigheter i arbeidslivet, sysselsetting, beskyttelse og velferdsordninger; samt dialog mellom partene i arbeidslivet. ILO har opprettet en Verdenskommisjon for den sosiale dimensjon ved globalisering.

Budsjett 2003

Norges faste andel av ILOs regulære budsjett er fastsatt til 0,65 pst. Av det regulære bidraget klassifiseres 15,4 pst. som offisiell utviklingshjelp (ODA) som budsjetteres på kap. 170, post 78 på programområde 03.

For 2003 foreslås avsatt kr 9 092 000 under 02-området.

3. De forente nasjoners organisasjon for ernæring og landbruk (FAO)

Mål

De forente nasjoners organisasjon for ernæring og landbruk (FAO) har et mandat som omfatter innsamling og spredning av informasjon om ernæring, fiske og landbruk, samt gjennomføring av bistandstiltak for landsbygduitvikling, bedret ernæring og matforsyning. FAO er en av de største særorganisasjonene i FN-systemet og er den viktigste organisasjonen for utarbeidelse av internasjonale retningslinjer for primærnæringene.

Fra norsk side legger en vekt på at FAO må samarbeide bedre med resten av det multilaterale systemet og få en klarere fattigdomsprofil på sin bistand. Videre arbeides det for å styrke en positiv gjensidig påvirkning mellom det operative arbeidet i felten og det normative arbeidet.

Rapport 2001

Den viktigste saken for FAO i 2001 var forberedelse til oppfølgingskonferansen fem år etter Verdens Mattoppmøte. Oppfølgingskonferansen var planlagt avholdt i november 2000, men ble utsatt til juni 2002. Fra norsk side fulgte man opp standpunktene fra forhandlingene og bidro til å sikre en integrert oppfølging av handlingsplanen fra toppmøtet i hele det multilaterale systemet.

Budsjett 2003

Norges faste andel av FAOs regulære budsjett er fastsatt til 0,65 pst. Av det regulære bidraget bereg-

nes 52,8 pst. som offisiell utviklingshjelp (ODA) som budsjetteres på kap. 170, post 78 på programområde 03.

For 2003 foreslås avsatt kr 8 183 000 under programområde 02.

Atlantehavspaktens organisasjon (NATO)

Situasjonsbeskrivelse

Den sentrale utfordringen for NATO de kommende år er å sette Alliansen i stand til å møte nye sikkerhetsutfordringer, med særlig vekt på kampen mot internasjonal terrorisme og spredning av masseødeleggelsesvåpen. Alliansen står foran et langsiktig arbeid både militært og politisk for å gjøre seg bedre rustet til å bekjempe internasjonal terrorisme. Arbeidet med å modernisere NATO vil stå sentralt under toppmøtet i Praha i november 2002. Utviklingen av NATOs forsvarsevner vil innebære en forbedring av dagens militære kapabiliteter og en omstrukturering av NATOs militære struktur. Arbeidet med å modernisere NATO er viktig for å styrke transatlantiske forbindelser.

NATOs utvidelse vil være et viktig bidrag til europeisk stabilitet, integrasjon og sikkerhet. Forholdet til Russland vil stadig stå i fokus. Europeisk og transatlantisk sikkerhet kan bare bygges i samarbeid med Russland. Det kommende året vil være avgjørende for å oppnå konkrete resultater i det nyetablerte NATO-Russland-rådet. Også forholdet til Ukraina og partnerlandene vil bli styrket fram til toppmøtet i Praha.

Situasjonen er fortsatt skjør i enkelte områder på Balkan. Den NATO-ledete stabiliseringsstyrken spiller fortsatt en viktig rolle for stabiliteten i Bosnia-Hercegovina. Arbeidet med å videreutvikle samarbeidsforholdet mellom EU og NATO vil forbli en sentral oppgave i 2003.

Albania, Bulgaria, Estland, Latvia, Litauen, Romania, Slovakia, Slovenia og Makedonia har uttrykt ønske om å bli medlemmer av NATO og deltar i Handlingsplanen for medlemskap (MAP). Handlingsplanens årlige sykluser har skapt en prosess som har støttet opp om landenes medlemskapskandidaturer.

Mål

NATOs hovedmål er å trygge medlemslandenes frihet og sikkerhet ved politiske og militære midler, i henhold til Atlantehavspakten og FN-pakten og på grunnlag av felles verdier som demokrati, menneskerettigheter og rettssikkerhet. NATOs grunnleggende oppgaver er å fremme medlemslandenes sikkerhet, å være et forum for transatlantiske konsultasjoner om spørsmål som berører

medlemslandenes grunnleggende interesser og å avskrekke og forsvare ethvert medlemsland mot enhver trussel om aggresjon som er rettet mot dem. NATO skal dessuten bidra til kriseforebygging og krisehåndtering og til samarbeid, partnerskap og dialog med andre land i det euro-atlantiske området for å fremme gjensidig tillit og evne til felles handling.

Hovedmålet for Norges deltagelse i NATO er å trygge norsk sikkerhet og frihet. Blant de særlige oppgaver i 2003 er å bidra til å bekjempe internasjonal terrorisme og videreutvikle sikkerhetssamarbeidet med NATOs partnerland, å bidra til en vellykket utvidelse av alliansen og å videreutvikle NATO som det sentrale forum for sikkerhets- og forsvarspolitiske konsultasjoner mellom Europa og Nord-Amerika. Videreutviklingen av samarbeidet med Russland vil stå sentralt i denne forbindelse.

Rapport 2001

Terroranslagene mot USA 11. september 2001 fikk store følger for NATOs virksomhet. 12. september 2001 fattet NATO for første gang et vedtak i henhold til Atlantehavspaktens artikkel 5, som slår fast at et angrep på en alliert er et angrep på alle. NATOs partnerland slo også fast at de ville stå sammen med NATO og USA i kampen mot terrorismen.

I tillegg til den uttrykte solidaritet og alliansens interne arbeid med terrorismerelaterte spørsmål, bidro også NATO militært. Fem overvåkningsfly ble sendt for å overvåke amerikansk luftrom, og NATOs stående flåtestyrker ble dirigert til det østlige Middelhav. I tillegg har en rekke av NATOs medlemsland bistått USA med nasjonale styrker i operasjon «Enduring Freedom» i Afghanistan og i den FN-ledete sikkerhetsstyrken ISAF. Norske styrker har deltatt så vel i NATO- og FN-sammenheng som i den amerikanske operasjonen.

NATO fortsatte i 2001 sitt arbeid for fred og stabilitet på Balkan. For den NATO-ledete fredsstyrken KFOR var året preget av et godt samarbeid med det nye regimet i Beograd og en omfattende politisk og praktisk innsats for å hindre at utviklingen i Makedonia kom ut av kontroll, herunder i form av gjennomførte politiske reformer og våpeninnsamling. Arbeidet på Balkan har vært preget av nært samarbeid med andre aktører i regionen (EU, FN og OSSE). I perioden april til september 2001 ledet Norge og Danmark KFOR-styrkenes hovedkvarter i Kosovo. Det vellykkete norske lederskapet viste at Norge har vilje og evne til å bidra til europeisk krisehåndtering, og har styrket norsk anseelse både i NATO og EU.

Samarbeidet mellom NATO og Russland fikk

ny dynamikk etter 11. september 2001. De allierte og Russland står overfor felles trusler som må møtes med samarbeid og felles innsats. I desember 2001 ble det besluttet å opprette et nytt samarbeidsorgan der NATO-landene og Russland i fellesskap og på like fot skal drøfte felles utfordringer, som bekjempelse av internasjonal terrorisme, ikke-spredning av masseødeleggelsesvåpen, krisehåndtering og sivilt beredskap.

Prosessen med å forberede søkerlandene for medlemskap har fortsatt i 2001. Prosessen har støttet opp om kandidatlandenes reformarbeid både på det politiske og økonomiske området, i tillegg til reformer i landenes forsvarsstruktur og i forholdet mellom sivile og militære myndigheter. Norge har støttet en robust utvidelse, og understreket at alle søkerlandene skal måles etter samme målestokk.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås avsatt kr 17 355 000. Norges andel tilsvarer 1,11 pst. av NATOs sivile budsjett.

Internasjonale nedrustningsforhandlinger

Mål

Bidra aktivt i internasjonalt samarbeid med sikte på å fremme rustningskontroll og nedrustning både når det gjelder konvensjonelle- og masseødeleggelsesvåpen.

Rapport 2001

Etter at Kjernivåopenkonvensjonen, konvensjonen om forbud mot utvikling, produksjon, lagring og bruk av kjemiske våpen og om destruksjon av disse, trådte i kraft i 1997, har Norge deltatt aktivt i Organisasjonen for forbud mot kjemiske våpen (OPCW). Pr. mai 2002 hadde 145 land ratifisert konvensjonen.

Oppbyggingen av et midlertidig sekretariat for Prøvestansavtalen fortsetter. Avtalen trer i kraft når 44 stater navngitt i traktaten har ratifisert. Pr. mai 2002 hadde 31 stater ratifisert avtalen. Fra norsk side legger vi betydelig vekt på å bidra til arbeidet for en snarlig ikrafttreden og gjennomføring av avtalens bestemmelser.

Innenfor Konvensjonen for inhumane våpen (CCW) er det igangsatt en prosess for å etablere reguleringer som omfatter såkalte «eksplosive etterlatenskaper etter krig», slik Norge har arbeidet for.

Forhandlingene om et verifikasjonsregime for Biologivåpenkonvensjonen har så langt ikke ført fram. Fra norsk side vil vi sammen med likesinnete

land fortsette arbeidet for å komme fram til tiltak som kan styrke denne konvensjonen.

Konvensjonen om totalforbud mot antipersonellminer trådte i kraft i 1999. Norge har videreført sitt engasjement i oppfølgingen av konvensjonens bestemmelser om økt samarbeid og assistanse til minerydding og bistand til mineofre.

Budsjett 2003

Underposten dekker pliktig bidrag til møter og forhandlinger om global og regional nedrustning og rustningskontroll, herunder Avtalen om konvensjonelle våpen i Europa (CFE), forhandlinger om sikkerhets- og tillitsskapende tiltak, Prøvestansavtalen (CTBTO) i Wien, Antipersonellminekonvensjonen og Organisasjonen for forbud mot kjemiske våpen (OPCW) i Haag.

For 2003 foreslås bevilget kr 7 829 000.

Europarådet

Mål

- Beskytte menneskerettighetene, demokratiet og rettsstatens prinsipper
- Fremme bevissthet omkring og oppfordre til utvikling av Europas kulturelle identitet og mangfold
- Søke å finne løsninger på problemer de europeiske samfunn står overfor
- Bidra til demokratisk stabilitet i Europa ved å støtte opp under politiske, juridiske og konstitusjonelle reformer
- Styrke Europarådets bidrag på hovedinnsatsområdene menneskerettigheter, demokrati og rettsstatens prinsipper, spesielt overfor landene i Sentral- og Øst-Europa og Russland.
- Aktiv deltakelse på Europarådets ulike faglige samarbeidsområder, med særlig vekt på tiltak rettet mot nye medlemsland. Bidra til gjennomføringen av Stabilitetspakten for Sørøst-Europa.

Rapport 2001

Armenia og Aserbajdsjan ble formelt tatt opp som medlemmer av Europarådet i januar 2001. Organisasjonen hadde etter opptaket 43 medlemsland.

Et gjennomgangstema for organisasjonen i 2001 har vært den vanskelige ressursituasjonen til Den europeiske menneskerettighetsdomstol. En evalueringsgruppe la fram en rapport i september 2001, hvor det blant annet ble konkludert med at det påligger medlemslandene et stort ansvar i å styrke vernet om menneskerettighetene på nasjonalt nivå. Gjennom styrking av menneskerettighe-

tene på nasjonalt nivå vil grunnlaget for klagesakene reduseres.

Kampen mot terrorisme sto på dagsorden under Ministerkomitémøtet i november 2001. Det ble påpekt at samspeillet mellom de internasjonale organisasjonene var viktig, og at Europarådet primært burde bidra på sine spesialfelt: menneskerettigheter, demokrati og rettsstatens prinsipper. Behovet for et sterkt internasjonalt juridisk rammeverk ble vektlagt, samt at alle medlemslandene undertegnet og ratifiserte alle internasjonale konvensjoner mot terrorisme.

Også situasjonen i Tsjetsjenia var et viktig tema i 2001. Ved utgangen av året ga forholdene i landet fremdeles grunn til alvorlig bekymring. Utviklingen i Armenia og Aserbajdsjan og på Balkan har også stått sentralt i arbeidet.

Ledelsen i Europarådets utviklingsbank (CEB) tok i 1999 initiativ til en kapitalutvidelse. Tegningsperioden for deltakelse i kapitalutvidelsen ble utvidet til 30. april 2002 da budsjettprosessene i flere av medlemslandene gjorde at den opprinnelige fristen fram til 31. mars 2001 ble for kort. Stortinget ga sitt samtykke til norsk tilslutning til kapitalutvidelsen, jf. St.prp.nr.1 (2001-2002).

Budsjett 2003

Underposten dekker Norges pliktige bidrag til Europarådets ordinære budsjett, pensjons- og ekstraordinære budsjett og budsjett for delavtalene om Europarådets utviklingsbank, Venezia-kommisjonen og Nord/Sør-senteret.

For 2003 foreslås avsatt kr 24 469 000.

Internasjonale råvareavtaler

Mål

Bevilgningen dekker Norges forpliktelser til Den internasjonale kaffeorganisasjonen, Den internasjonale kakaoorganisasjonen, Den internasjonale juteorganisasjonen. Midlene skal sette organisasjonene i stand til å bidra med statistikk- og informasjonsarbeid samt noe faglig bistand innenfor sine ansvarsområder.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås avsatt kr 523 000.

Ymse organisasjoner

For 2003 foreslås avsatt kr 18 541 000 til følgende 7 internasjonale institusjoner: Østersjørådet, Det europeiske institutt, Den internasjonale havrettsdomstol, FNs internasjonale strafferettsdomstoler,

FNs internasjonale havbunnsmyndighet, Den internasjonale straffedomstol (ICC) og urfolks deltakelse i Arktisk Råd mv.:

1. Østersjørådet

Mål

Hovedmålsettingen for norsk deltakelse er å styrke europeisk sikkerhet og politisk stabilitet ved å trekke Russland med i samarbeidet samt utvikle og styrke forbindelsen med landene som har søkt om medlemskap til EU.

Rapport 2001

Østersjørådet har utviklet seg til å bli det koordinerende og samlende organ for det mangfoldige samarbeidet som foregår i Østersjøregionen. Det er opprettet to felles sekretariater for samarbeidet: Østersjørådets sekretariat i Stockholm og sekretariatet for Østersjørådets kommissær for demokratiske institusjoner i København. Midlene på posten ble benyttet til Norges pliktige bidrag til disse sekretariatene.

Under tysk og russisk formannskap var Østersjørådet i 2001 en velfungerende ramme for praktisk samarbeid og for politisk dialog mellom medlemslandene. Norsk hovedprioritering er kamp mot spredning av smittsomme sykdommer. Andre viktige innsatsområder med norsk deltakelse er utdanning, miljørarbeid, atomsikkerhetstiltak, demokratiseringstiltak, økonomisk utvikling og samarbeid, energisamarbeid, kamp mot organisert kriminalitet og terrorisme, innsatser rettet mot barn i fare, bekjempelse av menneskehandel, kamp mot rasisme og fremmedfrykt samt sub-regionalt samarbeid. Frivillige bidrag til Norges medvirkning i Østersjørådet dekkes over bevilgningene på kap. 197, post 70.

Budsjett 2003

Norges pliktige andel tilsvarer henholdsvis 12 pst. av driftsutgiftene til Østersjørådets sekretariat i Stockholm og 6,28 pst. av driftsutgiftene for Østersjørådets kommissær for demokratiske institusjoner i København.

For 2003 foreslås avsatt kr 1 092 000.

2. Det europeiske institutt

Det europeiske institutt i Washington arbeider for å fremme transatlantisk samarbeid. Virksomheten omfatter konferanser og seminarer om blant annet sikkerhets- og utenrikspolitikk, økonomiske spørsmål, miljøvern- og samferdselsspørsmål. Institut-

tet, som er en uavhengig stiftelse, trekker til seg såvel politikere som embetsmenn både fra europeisk og amerikansk side, i tillegg til næringslivsfolk og akademiske miljøer.

For 2003 foreslås avsatt kr 97 000.

3. Den internasjonale havrettsdomstol

Mål

FNs havrettskonvensjon av 1982, som ble ratifisert av Norge i juni 1996, forutsetter i del XV om tvisteløsning at det opprettes en internasjonal havrettsdomstol. Partene i konvensjonen kan ved skriftlig erklæring akseptere denne domstolen og/eller en eller flere av de andre tvisteløsningsorganene som er listet opp for å løse tvister på bindende måte. Hovedregelen er imidlertid at partene selv, i tråd med prinsippet om avtalefrihet, løser sine tvister. Havrettsdomstolen har allerede hatt og ventes å få en sentral rettsskapende funksjon innen deler av den morderne havretten. Havrettsdomstolen avholdt sitt første møte i 1996 og har siden den gang avsagt dom i en rekke saker.

Rapport 2001

Domstolen har for øyeblikket liggende til behandling tre saker. To av disse («Grand Prince»-saken og «Chaisiri Reefer 2»-saken) gjelder omgående frigivelse av skip. Den siste saken, den såkalte «Sverdfisk-saken» mellom Chile og EU, gjelder spørsmål om bevaring og bærekraftig utnyttelse av sverdfiskbestandene i det sørøstlige Stillehavet. Det kan også nevnes at domstolen i 2001 hadde til vurdering den såkalte «Sellafeld-saken» mellom Irland og Storbritannia. Den ble imidlertid avvist siden partene ikke var enige om å benytte domstolen som tvisteløsningsorgan.

Budsjett 2003

Havrettsdomstolens budsjett for 2003, er på USD 7 798 300. Budsjettet er basert på et nullvekstprinsipp. For 2003 foreslås avsatt kr 702 000 som Norges andel.

4. FNs internasjonale straffedomstoler

Jugoslavia-domstolen

Mål

Den internasjonale domstol for det tidligere Jugoslavia (ICTY) som ble etablert gjennom Sikkerhetsrådsresolusjon nr. 827 i mai 1993, har som

mandat å straffeforfølge personer som er ansvarlige for folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser begått i det tidligere Jugoslavia etter 1. januar 1991. Domstolens sete er i Haag, Nederland.

Rapport 2001

Blant dem som er tiltalt og begjært arrestert er Bosnia-serbernes tidligere politiske og militære ledere Radovan Karadzic og Ratko Mladic. Tidligere president Milosevic ble overlevert til Jugoslavia-domstolen den 29. juni 2001. Norge har aktivt støttet etableringen av og arbeidet i Jugoslavia-domstolen, som spiller en viktig rolle for det langsiktige forsonings- og gjenoppbyggingsarbeidet i det tidligere Jugoslavia. Norge er en av sju stater som har inngått soningsavtale med domstolen, og man har gjennomført lovgivning som fullt ut gjør Norge i stand til å samarbeide med og yte assistanse til domstolen.

Rwanda-domstolen

Mål

Den internasjonale domstol for Rwanda (ICTR) ble etablert ved Sikkerhetsrådets resolusjon nr. 955 av 8. november 1994. Dens mandat er straffeforfølgning av alvorlige brudd på internasjonal humanitær rett i Rwanda og straffeforfølgning av rwandiske borgere ansvarlige for slike brudd i nabolandene, i perioden mellom 1. januar og 31. desember 1994. Domstolen har sete i Arusha, Tanzania.

Rapport 2001

Effektiviserende tiltak har økt domstolens aktivitet siste året. Rettssaker blir nå gjennomført i de tre domskamrene parallelt. Perioden for alle de elleve dommerne ved domstolen utløper 24. mai 2003, og valg til dommervervene skal derfor avholdes på FNs 57. Generalforsamling. Norge har aktivt støttet etableringen av og arbeidet i Rwanda-domstolen, som spiller en viktig rolle for det langsiktige forsonings- og gjenoppbyggingsarbeidet i regionen. Norge har tilbudt seg å ta imot domfelte til soning her i landet og har gjennomført lovgivning som fullt ut gjør oss i stand til å samarbeide med og yte assistanse til domstolen.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås avsatt kr 10 545 000 for å dekke Norges fastsatte bidrag til de to domstolene.

5. FNs internasjonale havbunnsmyndighet

Mål

Den internasjonale havbunnsmyndigheten er en av institusjonene etablert under FNs havrettskonvensjon av 1982. Norge ratifiserte konvensjonen 24. juni 1996. Havbunnsmyndigheten har sekretariat på Jamaica og har til oppgave å forvalte ressursene på det internasjonale havbunnsområdet, og regulere utnyttelse og utvinning av disse ressursene til gagn for hele menneskeheten. Havbunnsmyndigheten kan tildele rettigheter til å søke etter og utnytte forekomster på det internasjonale havbunnsområdet, og den kan selv delta i slik virksomhet gjennom et særskilt foretak. Virksomheten sikter mot utvinning av mineralressurser, særlig de flermetalliske noder. Det påhviler Havbunnsmyndigheten å vedta regler, forskrifter og prosedyrer for undersøkelser og utnyttelse av forekomster, og å føre tilsyn med at de vedtatte regler, forskrifter og prosedyrer overholdes.

Rapport 2001

Havbunnsmyndigheten vedtok i 2000 den såkalte «Mining Code» – regler for utvinning av mangan-noder. Vedtaket åpnet for muligheten for innvilgelse av lete- og utvinningstillatelser. Til nå er det inngått kontrakter mellom Havbunnsmyndigheten og syv såkalte pionerinvestorer. Etter vedtaket av regler for utvinning av mangan-noder, er Havbunnsmyndigheten nå i gang med å se på muligheter for utvikling av tilsvarende regelverk for utvinning av mangansulfider og koboltholdige skorper.

Budsjett

Havbunnsmyndighetens budsjett vedtas for to-års perioder. For perioden 2001-02 var totalbudsjettet USD 10 506 400. Budsjettforslaget for perioden 2003-04 baseres på et nullvekst.

For 2003 foreslås avsatt kr 439 000 som Norges andel.

6. Den internasjonale straffedomstol (ICC)

Mål

Den internasjonale straffedomstol (ICC) er en fast, internasjonal domstol med myndighet til å straffe forfølge og dømme enkeltindivider for folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser. Domstolen er opprettet gjennom en traktat (Roma-vedtektene) 17. juli 1998. Norge ratifiserte traktaten 16. februar 2000. Roma-vedtektene trådte i kraft den 1. juli 2002. Domstolens sete vil ligge i

Haag, Nederland. Domstolen vil ha jurisdiksjon dersom forbrytelsen har funnet sted på territoriet til en part i vedtektene eller der forbryteren er borger av en statspart. Videre vil både enkeltstater og Sikkerhetsrådet kunne bringe situasjoner inn for Domstolen, og hovedanklageren kan på gitte vilkår iverksette etterforskning av eget tiltak.

Domstolens første statspartsmøte vil avholdes primo september 2002, mens valg av dommere og hovedanklager vil finne sted primo januar 2003.

Budsjett 2003

Norges andel av totalbudsjettet utgjør 1,47 pst. For 2003 foreslås det avsatt kr 5 266 000.

7. Urfolksdeltakelse Arktisk råd mv.

Mål

Samarbeidet i Arktisk Råd omfatter alle de åtte arktiske statene; Canada, Danmark, Finland, Island, Norge, Sverige, Russland og USA. Formålet er å utvikle miljøsamarbeid og fremme bærekraftig utvikling i de arktiske områdene. Samarbeidet innen Arktisk Råd er nå i betydelig vekst. Det legges fra norsk side stor vekt på betydningen av de arktiske urfolkernes aktive deltakelse i Rådet der seks urfolksorganisasjoner, deriblant Samerådet, har status som permanente deltakere.

Formålet med bevilgningen er å gi tilskudd til urfolksrepresentanters deltakelse i internasjonalt samarbeid i nordområdene på områder der deres interesser er særlig berørt, samt å styrke deres forutsetninger for å delta i denne type samarbeid. Bevilgningen vil i første rekke nyttes til tilskudd til samer og russiske urfolk.

Rapport 2001

Bevilgningen for 2001 gikk i all hovedsak til dekning av Samerådets og russiske urfolksrepresentanters deltakelse på Arktisk Råds møter.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås avsatt kr 400 000.

Den vesteuropeiske union (VEU)

VEUs krisehåndteringsoppgaver ble overført til EU i 2001. Vedtaket innebærer en nedbygging av VEU. Det kan imidlertid fortsatt være aktuelt med pliktige bidrag fra assosierte for å dekke kostnader i tilknytning til VEUs parlamentarikerforsamling.

For 2003 foreslås avsatt 1 mill. kroner.

Organisasjon for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE)

Mål

- Bidra i arbeidet for å forebygge utbrudd av nye konflikter, dempe spenningen i eksisterende konfliktområder og fremme demokrati og menneskerettigheter.
- Styrke OSSEs kriseforebyggende diplomati og forbedre OSSEs innsats i felten.
- Delta aktivt i forsoningsarbeidet og gjenoppbyggingen i krigsrammede OSSE-land.

Rapport 2001

Norge opprettholdt i 2001 rollen som en aktiv støttespiller i OSSE-samarbeidet og har vært sentral i de ulike politiske prosessene i OSSE. Organisasjonen utførte en rekke viktige og til dels nye arbeidsoppgaver i 2001. Et nytt sendelag ble opprettet i Jugoslavia, som ble medlem av OSSE ved utgangen av 2000. I tillegg til de tradisjonelle oppgavene ble arbeidet i OSSE 2001 preget av to nye hovedsaker, styrking eller reform av OSSE og OSSEs rolle i kampen mot terrorisme. Drøftelsene om reform hadde i lengre tid stått på dagsordenen, og fram mot ministermøtet i Bucuresti arbeidet med OSSEs bidrag til den internasjonale kampen mot terrorisme både retning og innhold i reformdrøftelsene.

Arbeidet i 2001 ble likevel preget av en viss usikkerhet rundt organisasjonens fremtid og rolle. Usikkerheten hadde sitt utspring i tre sentrale aktørers rolle, USA, EU og Russland. Russland var i mot utviklingen av sendelagene til Baltikum, og dette preget landets forhold til de politiske prosessene i organisasjonen. Den amerikanske administrasjonen gav ingen klare signal om hvilken rolle man i Washington ville gi OSSE. EU, på sin side, ønsket en egen konkret rolle i konflikthåndtering i Europa. Etter terrorangrepene 11. september bedret atmosfæren seg og tonen ble mer forsonlig. Kampen mot terrorismen virket samlende i OSSE. Kampen mot terrorisme skapte økt interesse for OSSEs aktiviteter innenfor demokratibyggning og kriseforebyggende tiltak, ikke minst i Sentral-Asia, Kaukasus og på Balkan. Det var enighet om at OSSE hadde en viktig rolle i kampen mot terrorisme i sitt område, og man ser en større vektlegging av å forebygge/løse konflikter i Sentral-Asia og Kaukasus. Dette førte blant annet til et mer vellykket ministermøte i Bucuresti enn fryktet. En erklæring om terrorisme og en handlingsplan mot terrorisme ble vedtatt, og dette arbeidet ble fulgt opp med en egen konferanse om terrorisme i Bisjkek i desember. Feltoperasjonene er en viktig del

av OSSEs arbeid. Gjennom feltoperasjonene bidrar OSSE aktivt med hjelp til utvikling av demokratiske institusjoner, rettstater og respekt for menneskerettigheter. Sendelagene samarbeider tett med de ulike institusjonene i OSSE. Tyngdepunktet i organisasjonens sitt arbeid var i 2001 fortsatt på Sørøst-Europa, dels på grunn av tidligere forpliktelse og dels på grunn av nye oppgaver. Samtidig fikk også Sentral-Asia økt oppmerksomhet. Etterhvert som den etniske konflikten utviklet seg i Makedonia øket OSSE engasjementet der. For å kunne overvåke situasjonen ble antallet på medarbeidere i Makedoniasendelaget økt i flere omganger. OSSE medvirket til forhandlingsprosessen om en politisk løsning på krisen, og fikk som et resultat av Rammeavtalen OSSE flere nye oppgaver, bl.a. ansvaret for å utdanne politirekrutter fra minoritetene i landet. OSSE opprettet i 2001 et eget sendelag til Jugoslavia, med hovedkontor i Beograd. De viktigste oppgavene er bistand til reform av politi og rettsvesen. Sendelaget har i samarbeid med myndighetene utarbeidet en plan for arbeidet med reform av politisektoren. Etter den etniske konflikten i Sør-Serbia har sendelaget også spilt en viktig rolle for blant annet å utdanne et multietnisk politi i området. Dette arbeidet er ledet av en nordmann. I tillegg har 3 norske politiinstruktører vært engasjert i arbeidet. I Kosovo gjennomførte OSSE valg til provinsforsamling i desember 2001. Den serbiske minoriteten og andre minoriteter deltok i valget.

Budsjett 2003

Norges andel av det regulære budsjettet er økt fra 2,05 pst. til 2,25 pst. Andelen av den såkalte Wien-skalaen for større sendelag, er 2,36 pst.

For 2003 foreslås avsatt totalt kr 31 012 000.

Tilskudd til EFTA og EFTA-organer

Mål

EFTA-familien består av tre separate organisasjoner: Det europeiske frihandelsforbund (EFTA), EFTAs overvåkningsorgan (ESA) og EFTA-domstolen. EFTA er en vanlig mellomstatlig organisasjon, mens ESA og EFTA-domstolen er uavhengige organisasjoner. Den felles oppgaven for disse tre organisasjonene er å bidra på hver sin måte til å sikre en korrekt og effektiv gjennomføring av EØS-avtalen (jf. nedenfor). Denne avtalen sikrer de tre EØS/EFTA-landene deltakelse i EUs indre marked med fri bevegelse av varer, personer, tjenester og kapital samt samarbeid om områder som forbrukerpolitikk, sosialpolitikk, arbeidslivsspørsmål, miljøvern og forskningssamarbeid. Avtalen og

de institusjonene den har opprettet sikrer like konkurranseforhold på basis av et felles enhetlig regelverk. Det legges stor vekt på å opprettholde et enhetlig regelverk også i fremtiden.

EFTA har dessuten viktige oppgaver med å fremme det økonomiske samarbeidet mellom medlemslandene, Island, Liechtenstein, Norge og Sveits, på grunnlag av den nylig reviderte EFTA-konvensjonen, samt ivareta EFTA-landenes behov for frihandelsavtaler med land utenom EU og EFTA.

1. EFTA-sekretariatet

Mål

Den generelle målsetning for Sekretariatets virksomhet er å ivareta det økonomiske samarbeidet EFTA-landene imellom og å fremme EFTAs samlede interesser så vel i en EØS-sammenheng som overfor tredjeland, herunder å sikre en effektiv beslutningsprosess og en parallell regelutvikling i EU og EØS.

Sekretariatet har et koordineringsansvar i EFTA-delen for gjennomføringen av EØS-avtalen og utgjør et viktig bindeledd i forhold til EU, i første rekke Kommisjonen. EFTA-sekretariatet betjener komitéstrukturen i EØS og i EFTA-delen i arbeidet med utvikling av nytt EØS-regelverk. Sekretariatet bistår videre i det omfattende komitéarbeidet som finner sted under Kommisjonens ansvarsområde.

I EFTAs arbeid i forhold til tredjeland har sekretariatet som hovedoppgave å bistå medlemslandene med den nødvendige ekspertise i forhandlinger og gjennomføring av et økende antall frihandelsavtaler.

Rapport 2001

I 2001 ble det fullført en meget omfattende revisjon av EFTA-konvensjonen, som ikke hadde vært endret siden inngåelsen i 1960. Endringsavtalen ble undertegnet på EFTAs ministermøte i Vaduz 21. juni. Den reviderte EFTA-konvensjonen innebærer blant annet at samarbeidet mellom Sveits og de tre EØS/EFTA-landene oppgraderes til samme nivå som deres samarbeid med EU på de områdene avtalen omfatter, slik at uheldig diskriminering av EFTA-borgere og -bedrifter kan unngås. Den nye Vaduz-konvensjonen vil også bli holdt løpende oppdatert, særlig i lys av utviklingen i EFTA-landenes forhold til EU.

EØS-samarbeidet og arbeidet i EFTA-delen ble ivaretatt på en tilfredsstillende måte i 2001. Arbeidet var konsentrert om den løpende oppdatering av EØS-avtalens vedlegg, samt drøftelser med

Kommisjonen om utestående saker, blant annet om etterslepet mht klarering av rettsakter på EFTA-siden. Totalt ble det innlemmet 165 beslutninger som inkluderte 394 rettsakter.

Det ble undertegnet frihandelsavtaler med Kroatia og Jordan, og teksten til en frihandelsavtale med Singapore ble fremforhandlet. Det pågår forhandlinger med Chile, Canada, Egypt og Tunisia. Sør-Afrika, Jugoslavia og Libanon står i første rekke som potensielle nye frihandelspartnere for EFTA.

2. Overvåkingsorganet (ESA)

Mål

Overvåkingsorganets hovedoppgave er å føre tilsyn med at EFTA-landene gjennomfører og anvender reglene i EØS-avtalen i samsvar med avtalens forpliktelser. Overvåkingsorganet har et spesielt ansvar for å påse at regelverket følges innenfor områdene offentlig innkjøp, statsstøtte og konkurranse.

Rapport 2001

Hovedoppgaven i 2001 var knyttet til en omfattende generell overvåking av EFTA-landenes gjennomføring i nasjonal rett av de rettsakter som inngår i EØS-avtalen. Ved utgangen av 2001 var antall bindende EØS-rettsakter 4208. Norge hadde pr. 19. november 2001 gjennomført 98,3 pst. av direktivene, ifølge ESAs halvårlege resultattavle.

3. EFTA-domstolen

Mål

Domstolens hovedoppgave er å avgi rådgivende uttalelser om fortolkning av EØS-avtalen på anmodning fra nasjonale domstoler og å dømme i de saker som reises mot et EFTA-land av Overvåkingsorganet, eventuelt av et annet EFTA-land. Domstolen behandler også anker mot avgjørelser tatt av Overvåkingsorganet i konkurransesaker, herunder statsstøtte.

Rapport 2001

Domstolen ferdigbehandlet 6 saker i 2001.

Budsjett 2003

Bevilgningen dekker de norske bidrag til EFTAs organer: EFTA-sekretariatet, Overvåkingsorganet (ESA) og EFTA-domstolen. I tillegg kommer Norges tilskudd til finansieringsordningen under EØS-avtalen, jf. nedenfor. EFTA-organenes budsjett

domineres av utgifter til personell og drift. I tillegg finansieres over EFTA-sekretariatets budsjett tilskudd til faglig bistand og andre støtteprosjekter overfor tredjeland, spesielt land i Sentral- og Øst-Europa. Norges budsjettandel for EFTA-sekretariatet er 47,2 pst. For EØS-organene ESA og Domstolen, der Sveits ikke er bidragsyter, er budsjettandelen 94,1 pst.

For 2003 foreslås avsatt totalt kr 133 200 000 til EFTA og EFTA-organer.

Tilskudd til Nordisk Ministerråds virksomhet

Mål

Målet er å bidra til samarbeid på områder der de nordiske land har felles interesser og som gir en nordisk nytte. Norge ønsker å bidra til at det nordiske samarbeidet fortsatt fortoner seg som relevant og interessant for alle nordiske land. Målet er at det er til gagn for alle som bor i Norden og våre nærområder.

Rapport 2001

Det formelle nordiske regjeringssamarbeidet blir realisert gjennom Nordisk Ministerråd. Statsministrene har det overordnede ansvar for samarbeidet. Samarbeidet har fem prioriterte hovedområder: Teknologisk utvikling, velferd, det indre nordiske markedet (inkl. grensehindre), samarbeid med naboland og naboregioner og miljø og holdbar utvikling.

Basert på utredninger og politiske diskusjoner har det nordiske regjeringssamarbeidet i 2001 vedtatt å legge om sine prioriteringer fra de tre geografiske søylene (Norden, Nærområdene og Europa) til de fem nevnte hovedområdene. Den politiske dialogen med Nordisk Råd er betydelig styrket, bl.a. etter en omorganisering i Rådet. Som tilsvarende til Norrback-rapporten – som tar for seg gjenstående grensehindre i Norden – vil det bli utarbeidet et ministerrådsforslag om arbeidet for å redusere grensehindre til Nordisk Råds sesjon i Helsingfors i 2002.

Den overordnede målsetting for nærområde-samarbeidet i øst er å bidra til en stabil og demokratisk utvikling i Nærområdene. Nærområdesamarbeidet er langt på vei et fellesnordisk bidrag til EUs «Nordlige dimensjon». Den reviderte nærområdestrategien som ble vedtatt i 2001 er nå under gjennomføring, bl.a. for å orientere nærområde-samarbeidet mer i retning av Nordvest-Russland. Det norske formannskapet i 2002 vil legge økt vekt på samarbeidet med Vest-Norden og de frivillige organisasjonene.

Den tverrsektorielle nordiske strategien for «Et bærekraftig Norden» som ble vedtatt i 2001 er under gjennomføring. Strategien inneholder de nordiske lands langsiktige mål for en bærekraftig utvikling fram til 2020. Den benyttes også som en modell for regionalt miljøsamarbeid i internasjonale fora, er oversendt EU og ble presentert på miljøtoppmøtet i Johannesburg i september 2002.

I Europasamarbeidet er identifikasjon av saker av felles interesse, samråd og informasjonsutveksling det viktigste. Aktuelle EU/EØS-saker står på dagsorden på de fleste møter i Ministerrådets regi.

Servicetelefonen «Hallo Norden» ble fullt operativ i 2001, og det er nå betydelig enklere å få tilgang til informasjon om rettigheter og andre forhold ved reising, flytting, studier etc mellom de nordiske land.

Budsjett 2003

Også i 2003 finansieres 10 mill. DKK av landenes bidrag ved å redusere Ministerrådets likviditet med et tilsvarende beløp. De 10 mill. DKK skal ikke innbetales fra landene i budsjettårene, men vil fremgå som en fordring på landene i samsvar med fordelingsnøkkelen. Fordringene er rentefrie, og det er ikke bestemt noe tidspunkt for eventuell tilbakebetaling. Ved utgangen av 2003 vil den totale fordring på Norge være 6,7 mill. DKK

Til Nordisk Industrifond er det i Ministerrådets 2003-budsjett foreslått en bevilgning på 59,9 mill. norske kroner. I tillegg er det foreslått en tilsagnsfullmakt på 70 mill. norske kroner. Tilsagnene kan komme til utbetaling med maksimalt 50 mill. kroner i 2004 og 20 mill. kroner i 2005. Basert på fordelingsnøkkelen for 2003 er Norges andel av tilsagnsfullmakten 11,7 mill. norske kroner.

Følgende områder foreslås prioritert i 2003-budsjettet: Nordisk språkforståelse og kultursamhørighet, tiltak mot fremmedfiendtlighet og rasisme, økt satsing på miljø, nordisk samarbeid om konfliktforebyggende tiltak og sivil krisehåndtering i Europa, samt økte nærområdeaktiviteter om miljø, arbeidsmarked og likestilling. Når det gjelder grensehindre kan det nevnes at Sverige vil gjøre integrasjon på alle nivå som hovedsak for sitt nordiske formannskap i 2003.

For 2003 foreslås avsatt kr 189 800 000.

Den internasjonale organisasjon for sivil luftfart (ICAO)

Mål

Organisasjonens mål er å fremme en effektiv og sikker internasjonal luftfart gjennom en harmonisert utvikling på nasjonal og regional basis, global

planlegging og felles standarder og normer. Som følge av terrorangrepene 11. september 2001 fokuserer organisasjonen i forsterket grad på å utvikle globale strategier og handlingsplaner for å øke sikkerheten i internasjonal luftfart.

Rapport 2001

ICAOs arbeid har i 2001 i betydelig grad vært preget av terroristangrepene mot World Trade Center i New York og Pentagon i Washington 11. september 2001. Under ICAOs generalforsamling sto utarbeidelsen av en global strategi for å styrke sivil luftfart mot anslag mot sikkerheten sentralt, og det ble bl.a. besluttet å arrangere en ministerkonferanse i februar 2002 for å vurdere nye sikkerhetstiltak. I oktober 2001 tok ICAO for øvrig initiativ til å vurdere en internasjonal krigsforsikringsmekanisme, som følge av at luftfartsnæringen opplevde at deres krigsforsikringer ble kansellert grunnet 11. september. Videre foretok ICAO en «balansert tilnærming» til flystøy som innebærer at det skal settes fokus på fire elementer; støyreduksjon, arealplanlegging mv. rundt flyplasser, operasjonelle tiltak i forbindelse med flygninger, samt restriksjoner på eldre og støysterke fly. En formell avtale til ny rutestruktur over Nordpolen er også blitt vedtatt av ICAO i 2001. Den nye rutestrukturen vil medføre kortere flytid, miljøfordeler samt økonomiske fordeler for luftfartsnæringen og flypassasjerer.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås avsatt kr 2 300 000.

Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD)

Mål

OECD mål er å oppnå bærekraftig økonomisk vekst og høy sysselsetting, bidra til sunn økonomisk utvikling både i OECD land og utviklingsland og bidra til utvidelse av verdenshandelen på multilateralt ikke-diskriminerende grunnlag i samsvar med internasjonale forpliktelser. OECD er et forum hvor Norge møter de største aktørene i verdensøkonomien, og hvor sentrale felles problemstillinger analyseres og drøftes. Organisasjonen har de senere år styrket sitt samarbeid med en bred gruppe ikke-medlemsland. Norge arbeider for at OECD skal opprettholde sin posisjon som et viktig forum i den økonomiske og handelspolitiske debatten.

Rapport 2001

Arbeidet med å reformere og effektivisere organisasjonen i forbindelse med reduksjoner i organisasjonens budsjett, fortsatte også i 2001. Reformdiskusjonen, som ble intensivert mot slutten av året, fokuserer særlig på OECDs rolle i det internasjonale organisasjonsbildet, økt fleksibilitet og bedre rutiner for budsjettprosessen og ressursallokeringen. Det legges ikke opp til budsjettvekst for OECDs arbeidsprogrammer i årene fremover, jf. omtale nedenfor.

OECD har igangsatt et ombyggingsprosjekt av sin bygningsmasse fordi standarden på deler av denne ikke er i overensstemmelse med franske regler og brannforskrifter. Prosjektet består i modernisering, oppussing (inkludert asbestsaneering) og ombygging av bygningsmassen. En del av prosjektet retter seg samtidig mot å bedre OECDs møte- og konferanselokaler som i dag anses som lite hensiktsmessige. Under ombyggingsperioden vil OECDs personale holde til i leide lokaler. Ombyggingsprosjektet vil medføre behov for økte bevilgninger fra medlemslandene ut over de regulære bidragene fram til ca 2009.

OECDs anti-korrupsjonsavtale som trådte i kraft i 1999, er nå ratifisert av 35 land. Avtalen anses som svært viktig og representerer et stort fremskritt i det internasjonale arbeidet med å bekjempe bestikkelser og korrupsjon. Under ministerrådsmøtet i mai 2001 ble det særlig fokusert på miljø og bærekraftig utvikling. I kommunikeet ble det fastslått at OECD-landene, i kraft av deres betydning i verdensøkonomien, har et spesielt ansvar for å fremme bærekraftig utvikling på global basis. Under møtet vedtok OECD-landenes miljøvernministre OECDs miljøstrategi for 2000-2010. Et hovedelement i strategien er å sikre at fortsatt økonomisk vekst ikke leder til ytterligere skader på miljøet. OECD fortsatte utbyggingen av samarbeidet med en rekke ikke-medlemsland, bl.a. ved å ta opp en rekke ikke-medlemmer som observatører i OECDs komiteer og arbeidsgrupper. I tillegg ble det gjennomført en rekke såkalte Globale Fora hvor OECD-landene møter ikke-medlemsland for analyse og diskusjon av temaer av felles interesse.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås avsatt kr 11 737 000, hvorav kr 1 250 000 vil være bevilgning til oppussingsprosjektet.

Det foreslås for 2003 innført toårige budsjettssykluser slik at disse samsvarer med syklus for OECDs arbeidsprogram. Det fremmes forslag om

at Stortinget samtykker i at Norge slutter seg til toårige budsjettvedtak i OECD, jf. forslag til romertallsvedtak.

Verdens Handelsorganisasjon (WTO)

Mål

WTO arbeider for å fremme internasjonal handel og dermed bidra til bedre ressursutnyttelse, slik at målsettingen kan fremmes om å heve levestandarden og sikre full sysselsetting i samsvar med prinsippene om bærekraftig utvikling. Det skal tas hensyn til miljø og de ulike medlemslands utviklings-trinn. Videre fortsetter innsatsen for at utviklingslandene, især de minst utviklede land, MUL, sikres sin andel av veksten i internasjonal handel. WTO utgjør en felles institusjonell ramme og omfatter regelverket for handelsforbindelser mellom de 144 medlemmene. WTO er dessuten et forhandlingsforum for medlemmene og et forum for tvisteløsning i handelstvister.

Som et lite land med stor utenrikshandel er det i Norges interesse å bidra til videreutviklingen av et sterkt og forutsigbart multilateralt handelssystem. Norge vil derfor videreføre sin aktive deltakelse i WTO. Fra norsk side legges det vekt på at man i tiden fram til WTOs neste ministerkonferanse i Cancun, Mexico 9.-14. september 2003 oppnår fremskritt innen alle områdene som er inkludert i den nye forhandlingsrunden. Dette gjelder bl.a. tjenester, landbruk, markedsadgang for industrivarer, inklusiv sjømat, og forbedringer av WTOs regelverk bl.a. når det gjelder antidumping. Det er dessuten viktig å sikre at man i Mexico kan få vedtatt hvordan forhandlingene om de såkalte Singapore-temaene (handel og konkurranse, handel og investeringer, handelsfasiliteter, samt åpenhet i offentlige anskaffelser) skal legges opp slik at reelle forhandlinger kan ta til også om disse temaene. Den nye forhandlingsrunden har en sterk utviklingsprofil, og Regjeringen legger vekt på at utviklingslandenes og spesielt de minst utviklede lands interesser må ivaretas i forhandlingene. Miljøhensyn er sektorovergripende og må søkes ivare tatt innen alle forhandlingsområder.

Rapport 2001

I tråd med den såkalte innebygde dagsorden fra Uruguay-runden, påbegynte WTO i januar 2000 forhandlinger vedrørende handelen med tjenester og landbruksvarer samt visse handelsrelaterte aspekter ved immaterielle eiendomsrettigheter. Forhandlingene ble videreført i 2001 med aktiv norsk deltakelse. Parallelt arbeidet man i WTO for å oppnå enighet om lansering av en ny bred for-

handlingsrunde. Arbeidet lyktes, og mandatet for den nye runden ble vedtatt under WTOs ministerkonferanse i Doha, Qatar 9.-14. november 2001. Fra norsk side var man tilfreds med enigheten fra Doha som i stor grad faller sammen med norske interesser.

I 2001 videreførte Norge sin aktive deltakelse i tiltredelsesforhandlinger med søkerland til WTO, med særlig vekt på Russland og Kina. WTO fikk i løpet av 2001 tre nye medlemsland, blant dem Kina, og ved årets slutt var det 143 WTO-medlemmer.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås avsatt kr 6 781 000.

Internasjonalt energisamarbeid

For 2003 foreslås det avsatt kr 17 214 000 til internasjonalt energisamarbeid gjennom OECDs atomenergibyrå (NEA), Det internasjonale atomenergibyrå (IAEA), Det internasjonale energibyrå (IEA) og Det europeiske energicharter (ECT), jf. omtale nedenfor:

1. OECDs atomenergibyrå (NEA)

Mål

NEAs oppgave er å fremme bruk av atomenergi for fredelige formål. Norge deltar i NEA bl.a. for å styrke byråets innsats innen forskning, informasjonsutveksling og faglig bistand om driftssikkerhet og atomavfallsbehandling/-lagring ved bl.a. atominstallasjoner i Russland, Sentral- og Øst-Europa. Det er en målsetting å videreutvikle det internasjonale regelverk for erstatningsansvar og erstatningsplikt ved atomskade.

Rapport 2001

NEAs bistand til land i Øst-Europa er bl.a. anvendt til å utvikle en bedre sikkerhetskultur. De viktigste virkemidlene er samarbeidsprogrammer, utveksling av informasjon, seminarer og opphold for eksperter fra Øst-Europa ved anlegg i NEAs medlemsland, inkludert ved Institutt for Energiteknikk på Kjeller og i Halden. NEA har bistått land i Øst-Europa med å utarbeide lovgivning for atomvirk-somhet. Norge støtter dette arbeidet aktivt. NEA samarbeider med Det internasjonale atomenergibyrådet IAEA angående juridiske spørsmål i forbindelse med ansvar og erstatningsplikt ved atomskader. Den juridiske avdelingen i NEA har deltatt aktivt som rådgiver i de norskledete forhandlingene om en multilateral avtale for gjennomføring

av atomsikkerhetsprosjekter i Russland, den såkalte MNEPR-avtalen. Ungarn og Tsjekia ble tatt opp som nye medlemmer av NEA i 2001.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås avsatt kr 700 000.

2. Det internasjonale atomenergibyrå (IAEA)

Mål

IAEAs hovedmålsetting er å arbeide for at bruk av atomenergi skal fremme fredelige formål, helse og velstand. Norge deltar i IAEA for å styrke organisasjonens arbeid med: Sikkerhet og kontroll for å hindre spredning av spaltbart materiale, å forbedre og utvide rutiner for varsling og assistanse ved atomulykker, å bedre sikkerheten ved usikre kjernekraftverk i første rekke i Øst-Europa og SUS-landene, og å utvide internasjonalt samarbeid vedrørende forsvarlig behandling, transport, lagring og deponering av brukt kjernebrensel og radioaktivt avfall.

Rapport 2001

Sikkerhetskontrolltiltak i henhold til Ikke-spredningsavtalen (NPT), for å hindre at spaltbart materiale anvendes til militære formål, var også i 2001 et viktig arbeidsfelt for IAEA. For å utvide virkeområdet for sikkerhetskontrolltiltakene er IAEA i ferd med å inngå tilleggsprotokoller til de eksisterende avtalene. Norge undertegnet en slik tilleggsprotokoll med IAEA i september 1999, som trådte i kraft i mai 2000. Pr. 31. desember 2001 hadde 60 land inngått slike tilleggsprotokoller, hvorav 24 er trådt i kraft. IAEAs kontrollopgaver overfor Irak og Nord-Korea er av særlig betydning. Byråets inspeksjonsteam fikk begrenset tilgang til atomanlegg i Irak i januar 2001 i h.t. landets ordinære sikkerhetskontrollavtale av 1972. Imidlertid har IAEA siden desember 1998 ikke fått generell tilgang til Irak for å kontrollere overholdelsen av sikkerhetsrådets resolusjoner overfor Irak på atomområdet. Det var heller ikke i fjor noen særlig framgang i IAEAs arbeid med verifisering av spaltbart materiale i Nord-Korea.

Som en konsekvens av terroranslaget i USA 11. september har IAEAs generaldirektør fremmet en plan for styrking av beredskapen mot «nukleær terrorisme». Planen innebærer bl.a. tiltak for bedre fysisk sikring av nukleært materiale og nukleære installasjoner, tiltak mot illegal handel av radioaktivt materiale, koordinering av informasjon om nukleær sikkerhet, og respons og assistanse ved nukleære terrorhandlinger og trusler. Norge støt-

ter planen direkte ved assistanse til IAEA for styrking og oppgradering av den internasjonale atomulykke- og assistanse-beredskapen. Det ble bevilget 1,1 mill kroner til dette arbeidet over Utenriksdepartementets atomhandlingsplan (kap 197 70.11.1). Norge deltar også i arbeidet for en revisjon og styrking av IAEA konvensjonen om fysisk sikring av nukleært materiale.

Norge overtok fra 1. januar 2001 formannskapet i CEG (Den multilaterale ekspertgruppen under IAEA). CEG arbeidet i 2001 videre for å fremme internasjonalt samarbeid om radioaktivt avfall i Russland. Det ble i 2001 bl.a. arrangert flere møter i regi av CEG for internasjonal deltakelse i prosjekter for sikring og opprydding av Den russiske nordflåtens tidligere hovedlager for brukt kjernebrensel i Andrejevbukta på Kola.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås avsatt kr 15 003 000.

3. Det internasjonale energibyrå (IEA)

Mål

IEA er OECD-landenes samarbeidsorganisasjon på energisektoren. Hovedmålsettingen er å sikre medlemslandenes energiforsyninger gjennom en beredskapsplan for olje og et langsiktig energiprogram. Datainnsamling, analyse og utarbeidelse av energistatistikk utgjør en sentral del av IEAs arbeid. Norge deltar i samarbeidet ved en særavtale som ivaretar vår stilling som betydelig eksportør av olje og gass. IEAs definisjon av energiforsyningssikkerhet omfatter miljøspørsmål og samarbeid med ikke-medlemsland.

Rapport 2001

Energiforsyningssikkerhet og energipolitikk som sikrer nasjonal og internasjonal økonomisk og sosial utvikling, samt globale miljøhensyn har vært hovedinnsatsområdene i IEA-samarbeidet i 2001. IEA publikasjonen «World Energy Outlook 2001» fikk betydelig internasjonal oppmerksomhet. Studiens hovedkonklusjon er at tilfanget av tradisjonelle energiressurser er tilstrekkelig til å dekke veksten i verdens energiforbruk i minst 20 år fremover. Det har vært økt oppmerksomhet rettet mot energiforsyningssikkerhet og gass, samt utviklingen i Kina og India som i stadig større grad vil sette sitt preg på den globale energiutviklingen. Sør-Korea ble tatt opp som medlem i 2001. Polen er i ferd med å avslutte de nødvendige formaliteter for medlemskap, mens Slovakia har påbegynt prosessen.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås avsatt kr 1 167 000.

4. Det europeiske energicharter (ECT)*Mål*

ECT er uttrykk for ønsket om større sikkerhet i energileveranser, økt effektivitet i produksjon, bearbeidelse, distribusjon og bruk av energi, og reduksjon av miljøproblemer.

Med charteret, som også henviser til statenes suverene rettigheter over energikildene, er det avgitt en politisk erklæring om utvikling av et effektivt energimarked, basert på ikke-diskriminering og markedsorientert prisdannelse. Det er senere inngått en juridisk bindende chartertraktat som ramme for langsiktig samarbeid, et liberalisert energimarked og beskyttelse av investeringer.

Rapport 2001

Av de 51 land som har undertegnet traktaten er den hittil ratifisert av 45 land. Norge har ikke ratifisert, da traktatens tvisteløsningsmekanisme i investor/stat-forhold kan reise problemer. Heller ikke Russland og Japan har ratifisert.

Arbeid for å søke å oppfylle forpliktelsene under traktat om handel og energirelatert utstyr og tjenester videreføres. Forhandlingene om en transittprotokoll skulle ha vært sluttført i 2001, men pågår fortsatt. Arbeidet med å følge opp protokollen om energiøkonomisering ble videreført i 2001. Målet er å styrke de nasjonale enøk-strategier.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås avsatt kr 344 000.

Multilaterale eksportkontrollfora*Mål*

Wassenaar-samarbeidet har som mål å samordne eksportkontrolltiltak for konvensjonelle våpen og høyteknologiske flerbruksvarer. Dette gjøres ved regelmessige rapporteringer om faktisk eksport og lisensnektelser til særskilte land eller regioner.

Rapport 2001

33 land deltar i Wassenaar-samarbeidet. Under plenumsmøtet i desember 2001 ble det bestemt å utvide rapporteringen til også å omfatte tiltak or å hindre leveranser av våpen og flerbruksvarer til

terrorister og terrorgrupper. Det ble også oppnådd enighet om å videreføre informasjonsutvekslingen om medlemslandenes nasjonale lovgivning og erfaring med hensyn til våpenformidling. Videre er det som et direkte resultat av terroranslagene i USA 11. september 2001 innført kontroll med ubemannede flyvende farkoster.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås avsatt kr 93 000.

Marine ressurser

Den internasjonale hvalfangstkommisjon og Kommissjonen for bevaring av levende marine ressurser i Antarktis.

Mål

Den internasjonale hvalfangstkommisjon (IWC) har som formål å sikre bærekraftig forvaltning globalt av de store hvalartene. Kommissjonen for bevaring av levende ressurser i Antarktis (CCAMLR) har som formål å sikre bærekraftig forvaltning av de levende marine ressurser i området rundt Antarktis.

Rapport 2001

Hvalfangstkommissjonen som ble opprettet i 1946, har nå nærmere 50 medlemsland. Kommissjonen har i mange år vært dominert av verneinteresser. Dette har ført til at IWC i stor grad har vært handlingslammet og ute av stand til å fatte forvaltningsvedtak. Organisasjonen har i en årrekke forsøkt å komme fram til et nytt forvaltningsregime. Målet var at årsmøtet 2001 skulle kunne fatte vedtak om iverksettelse av et nytt regime. Dette lyktes imidlertid ikke. Norge har deltatt aktivt i arbeidet med å få IWC til igjen å fungere i samsvar med sitt folkerettslige grunnlag nedfelt i den internasjonale konvensjonen for regulering av hvalfangst.

CCAMLR-konvensjonen trådte i kraft i 1982. Norge har deltatt aktivt i Kommissjonens arbeid fra starten. I arbeidet med forvaltning av de fiskbare bestander støtter Kommissjonen seg på råd og anbefalinger fra en fast vitenskapskomité. De seneste årene har CCAMLR arbeidet for å hindre uregulert og ulovlig fiske innen konvensjonsområdet med særlig vekt på håndhevelse og kontrolltiltak. Norge deltar aktivt i dette arbeidet og fikk under årsmøtet i 2000 gjennomslag for å innføre lisensnektelse som tiltak mot fartøyer som bryter regelverket.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås avsatt kr 853 000 til Den internasjonale hvalfangstkommisjon og kr 398 000 Kommissjonen for bevaring av levende marine ressurser i Antarktis.

Post 71 Finansieringsordningen under EØS-avtalen, kan overføres

Mål

Forslag om å opprette en ny ordning med finansiell overføring til mindre velstående områder i EU ble fremmet i St.prp. nr. 6 (2000-2001). Betalingsforpliktelsene gjelder femårsperioden 1999-2003 og har omtrent samme omfang som EFTA/EØS-landenes bidrag til den tidligere ordningen. Ordningen trådte i kraft 1. januar 2001, jfr. Innst. S. nr. 19 (2000-2001).

Den nye finansieringsordningen har som formål å bidra til reduksjon av de økonomiske og sosiale forskjellene mellom regionene i EØS-området med sikte på å fremme en vedvarende og balansert utvikling av handelen og de økonomiske forbindelsene mellom avtalepartene. Målsetningen er at to tredeler av tilskuddene skal gå til miljøprosjekter, herunder byfornyelse, tiltak mot forurensning i byområder og bevaring av europeisk kulturarv. Videre kan prosjekter innen transport, herunder infrastruktur, og utdanning og opplæring, herunder akademisk forskning, motta støtte under ordningen.

Rapport 2001

Av tilskuddsrammen på 500 mill. euro under den tidligere ordningen gjensto pr. 31.12.2001 utbetaling av 106,94 mill. euro til 56 prosjekter. Utbetalingen var fullført for 13 prosjekter. Av de 37 prosjektene som nyter godt av rentetilskudd for en total låneramme på 1.500 mill. euro i Den europeiske investeringsbank, er utbetalingsforpliktelser pr. 31.12.2001 fullført for 33 prosjekter, mens tre prosjekter gjenstår.

Budsjett 2003

Rammen for den nye finansieringsordningen er på totalt 119,6 mill. euro. Den norske andelen er beregnet til om lag 113,6 mill. euro. Så langt er det bevilget 189,8 mill. kroner til ordningen.

De store forsinkelsene i etableringen av ordningen, og at det har tatt lenger tid enn ventet med å komme i gang med prosjekter, har medført at utbetalingene kommer senere. Imidlertid forventes utbetalingene å akselerere i tiden fremover som følge av at ordningen nå fungerer som tiltenkt. Det har kommet inn et betydelig antall søknader første halvår 2002. Erfaringsmessig tar det 4-6 måneder å behandle slike søknader, og deretter minst 3 måneder før prosjektet kan settes i gang. På bakgrunn av dette og at bevilgningene både for 2001 og 2002 ble redusert med 100 mill. kroner, foreslås det i 2003 å bevilge kr 355 000 000.

Programområde 03 Internasjonal bistand

Utgifter fordelt på programkategorier

(i 1 000 kr)

Kat.	Betegnelse	Regnskap ¹ 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003
03.00	Administrasjon av utviklingshjelpen	592 279	625 146	660 146
03.10	Bilateral bistand	2 439 819	2 406 200	2 604 500
03.20	Globale ordninger	4 880 472	5 780 504	6 163 554
03.30	Multilateral bistand	4 399 311	4 724 400	4 964 000
	Sum ODA-godkjent bistand	12 311 811	13 536 250	14 392 200
03.50	Øvrig bistand (ikke ODA-bistand)	398 255	416 500	395 500
	Sum programområde 03	12 710 136	13 952 750	14 787 700

¹ Beløpene er justert til ny struktur i budsjettet for 2003

ODA-godkjent bistand – opptrapping av bistanden

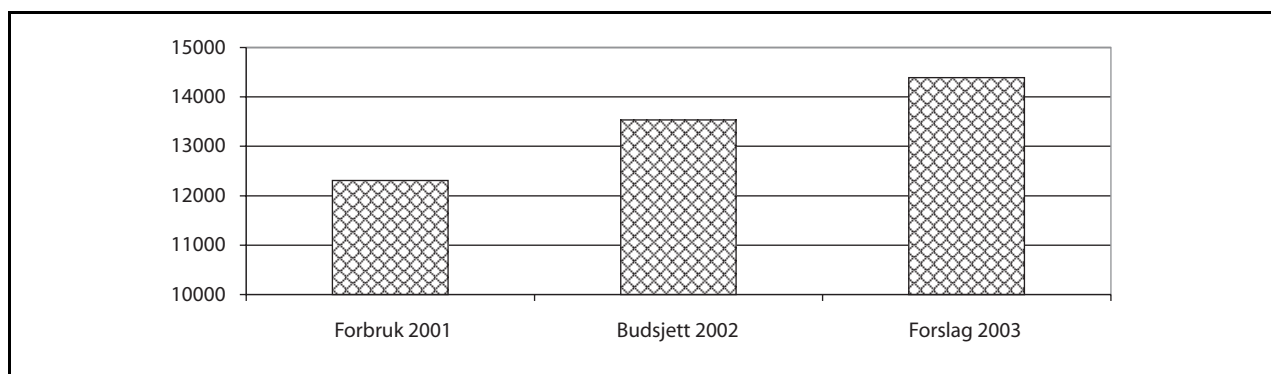
For 2003 foreslås bevilget 14 392,2 mill. kroner til offisiell utviklingshjelp (ODA), en økning på 856 mill. kroner fra 2002. Bevilgningsforslaget tilsvarer 0,93 pst. av forventet bruttonasjonalinntekt (BNI), en opptrapping fra 0,92 pst. av BNI i 2002. Regjeringen har som mål å trappe opp bistanden til 1 pst. av BNI innen 2005.

Hovedmål – Fattigdomsbekjempelse

Fattigdom er vår tids største utfordring. Over en milliard mennesker lever i ekstrem fattigdom.

Kløften mellom fattige og rike gjør verden utrygg. Sosial nød og urett er uløselig knyttet til utfordringer på områder som fred og sikkerhet, demokrati og godt styresett, menneskerettigheter, samt økonomisk vekst og miljø.

Regjeringen lanserte våren 2002 en handlingsplan for bekjempelse av fattigdom i sør, som legger grunnlaget for en helhetlig norsk utviklingspolitikk med kampen mot fattigdommen i sentrum.

Figur 7.1 viser bistandsforbruket i 2001, budsjett 2002 og budsjettforslag 2003 (i mill. kroner).

FNs tusenårsmål og Regjeringens handlingsplan mot fattigdom

Norge og de øvrige medlemslandene i FN bekreftet høsten 2000 et sett med globale utviklingsmål, de såkalte Tusenårsmålene. Disse ligger også til grunn for OECDs retningslinjer for fattigdomsreduksjon som skal veilede medlemslandene til bedre innsats for å nå målene. Tusenårsmålene er retningsgivende for Regjeringens handlingsplan for fattigdomsbekjempelse.

FNs tusenårsmål

Med utgangspunkt i situasjonen slik den var i 1990 har FN vedtatt følgende mål:

1. Utrydde ekstrem fattigdom og sult. Bl.a. halvere andelen av verdens befolkning som lever på under en dollar om dagen og andelen mennesker som sulter, innen 2015.
2. Sikre full grunnskoleutdanning for alle gutter og jenter innen 2015.
3. Fremme likestilling og styrke kvinners stilling. Bl.a. ved å fjerne forskjellene mellom andelen gutter og jenter i grunnskole og videregående skole, fortrinnsvis innen 2005, og på alle skoletrinn innen 2015.
4. Redusere dødeligheten blant barn under 5 år med to tredjedeler innen 2015.
5. Redusere dødeligheten blant gravide og fødende kvinner med tre fjerdedeler innen 2015.
6. Stoppe og reversere spredningen av hiv/aids, malaria og andre sykdommer som truer menneskeheten innen 2015.
7. Sikre miljømessig bærekraftig utvikling. Bl.a. ved å halvere andelen mennesker uten tilgang på rent drikkevann innen 2015.
8. Utvikle et globalt partnerskap for utvikling mellom rike og fattige land.

Bistand alene kan ikke løse fattigdomsproblemene. I Regjeringens handlingsplan for fattigdomsbekjempelse understrekes det at de nasjonale og internasjonale rammebetingelsene for internasjonal handel, gjeld og investeringer er av stor betydning. I erklæringen fra FNs tusenårsforsamling ble det dessuten vist til demokrati, et rettighets- og lovbasert styresett og utfordringer knyttet til fred, og nedrustning og menneskerettigheter. Dette er faktorer som er svært viktige for fattige menneskers livssituasjon, og som er avgjørende for stabile utviklingsprosesser.

Dersom Tusenårsmålene skal nås, må den samlede internasjonale bistanden økes betydelig. Store givreland forpliktet seg under konferansen

om finansiering for utvikling i Monterrey i Mexico i mars 2002 til å øke sin bistand. Denne forpliktelsen ble ytterligere konkretisert på Toppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg, blant annet ved at EU og USAs tilsagn om økt utviklingshjelp ble nedfelt som forpliktelser i handlingsplanen fra toppmøtet. Dette viser at det er et positivt momentum internasjonalt for økt innsats for reduksjon av fattigdommen. Samtidig illustrerer det viktigheten av at enkeltland, som Norge, går foran når det gjelder opptrapping av bistanden og fokus på fattigdomsreduksjon. Fra Regjeringens side er det et mål å øke bistanden til 1 pst. av bruttonasjonalinntekten innen 2005. Regjeringen vil samtidig arbeide for at andre land følger opp forpliktelsene fra Monterrey- og Johannesburgkonferansene.

Tusenårsmålene kan bare nås gjennom et utstrakt samarbeid mellom utviklingsland, industrialiserte land og multilaterale organisasjoner, samt ved å utnytte potensialet i det sivile samfunn og næringslivet bedre. Innsatsen som trengs er betydelig. Regjeringen ønsker gjennom handlingsplanen for bekjempelse av fattigdom å bidra til å styrke og utnytte det momentum som er skapt i det internasjonale samarbeidet for å oppfylle Tusenårsmålene. For å bidra til dette, må norsk innsats støtte opp om utviklingslandenes egne strategier for fattigdomsbekjempelse.

Utgangspunktet for samarbeidet er at utviklingslandene selv skal lede an i samordningen av både ressurser på nasjonalt nivå og bistand innenfor rammen av nasjonale planer og prioriteringer. Denne forutsetningen skal også ligge til grunn for multilaterale organisasjoner og internasjonale finansieringsmekanismers bruk av norske midler.

I utviklingssamarbeidet vil det normalt være utviklingslandenes egne strategier og prioriteringer for å bekjempe fattigdom som er grunnlaget for Regjeringens arbeid. I enkelte land vil imidlertid Norge gå inn med bistand, selv om landene ikke har utarbeidet egne fattigdomsstrategier. Norges rolle vil i første rekke være å bidra med ressurser og å være en aktiv dialogpartner om faglige og forvaltningsmessige spørsmål såvel som om politiske og økonomiske forhold.

Satsingsområder i utviklingspolitikken

I sentrum for norsk utviklingspolitikk står styrkingen av samarbeidet med de minst utviklede landene (MUL). MUL omfatter de aller fattigste landene som har fått en særskilt status av FN. FN har som mål at de rike landene skal gi minst 0,15 pst. av sin bruttonasjonalinntekt til MUL. Norge er et av de givreland som oppfyller dette målet. Det er de minst utviklede landene som har størst behov

for bistand, og Regjeringen ønsker å øke bistanden til disse landene.

I 2001 gikk om lag 35 pst. av den bilaterale bistanden, inkludert multi-bi, til MUL. Regjeringens målsetting er at minst 40 pst. av den bilaterale bistanden skal gå til MUL. Dette vil styrke fattigdomsprofilen i utviklingssamarbeidet.

Bistand gjennom de multilaterale organisasjonene har også en klar fattigdomsorientering. Selv om en anslår at mer enn 40 pst. av de norske bidragene gjennom multilaterale organisasjoner kommer de minst utviklede landene til gode, varierer graden av MUL-vektlegging fra organisasjon til organisasjon, avhengig av deres mandat og oppgaver. Regjeringen vil arbeide for en klar fattigdomsorientering i alle internasjonale fora.

Fra og med 2002 er all bistand til de minst utviklede land avbundet. Innen OECD vil Norge følge opp og overvåke gjennomføringen av vedtaket om avbinding av bistanden, samt fortsette å arbeide for felles anbudsregler for innkjøp slik at like konkurransevilkår kan sikres.

På handelsområdet vil flere tiltak bli satt i verk: Markedsadgangen er forbedret gjennom toll- og kvotefrihet for alle varer fra MUL fra og med 1. juli 2002. I utviklingssamarbeidet vil Regjeringen legge økt vekt på å tilrettelegge for eksport fra MUL-land; sikre bedre samordning av bilateral og multilateral faglig bistand innen handelsområdet; stimulere til økte private investeringer i MUL gjennom en særskilt satsing fra Norfunds side; og arbeide multilateralt for at andre giverland følger opp anbefalingene om å forbedre utviklingslandenes markedsadgang. Disse tiltakene er i samsvar med anbefalinger fra FN's 3. konferanse for MUL i mai 2001. I Regjeringens handlingsplan for fattigdomsbekjempelse følges disse anbefalinger og andre målsettinger fra MUL-konferansen opp.

Regjeringen prioriterer følgende satsingsområder:

Utdanning

I Regjeringens handlingsplan slås det fast at utdanning er et av de viktigste våpen mot fattigdom. Manglende lese- og regneferdigheter er blant de sentrale årsakene til at fattige i mange land ikke får fremmet sine rettigheter og ikke er i stand til å bedre sin sosiale situasjon. Manglende basiskunnskaper og grunnleggende fagkunnskaper er en viktig årsak til manglende næringsutvikling og økonomisk framgang. Utdanning er også nødvendig for å fremme demokrati og menneskerettigheter.

I mange land er det stor skjevhet i utdanningsnivået mellom jenter og gutter. To tredjedeler av

analfabetene og 60 pst. av de som ikke får skolegang er jenter og kvinner. Hiv/aids bidrar i mange afrikanske land til å forsterke kjønnsforskjellene i forhold til utdanning. Det er vesentlig å sikre jenter og kvinner grunnutdanning og tilpasse skolen og undervisningen til deres behov. Det er også viktig at stadig flere jenter får høyere utdanning som gjør dem i stand til å delta aktivt i samfunnsutviklingen. Fra et samfunnsøkonomisk ståsted betraktes utdanning av jenter og kvinner som den mest effektive investering i fattige land. Utdanning reduserer mødre- og barnedødeligheten og bidrar til færre barnefødsler. Det fører til bedre helse blant fattige, noe som igjen har stor betydning for økonomisk utvikling. I tillegg styrker utdanning kvinners stilling.

Investering i høyere utdanning og forskning virker også positivt inn på økonomisk utvikling og vekst. Dette har ikke minst utviklingen av det globale informasjonssamfunnet bidratt til. Utbredelse av IKT-kunnskaper er viktig dersom fattige land skal kunne dra nytte av det tilfang av kunnskaper og informasjon som tilbys. Kompetansebygging er av avgjørende betydning for næringsutvikling.

Satsing på høyere utdanning er også av betydning for kapasitetsbygging i forvaltningen og dermed for et forbedret tilbud av offentlige tjenester.

Det er anslått at om lag 9 pst. av den norske bistanden i dag går til utdanningsformål. Regjeringen har som mål å øke denne andelen til 15 pst. i inneværende stortingsperiode. Utenriksdepartementet har igangsatt et arbeid med en utdanningsstrategi som etter planen skal gjøres ferdig i løpet av 2002. I denne strategien vil det bli gjort nærmere rede for hva som skal vektlegges i den norske bistanden til utdanning, hvilke kanaler som er mest aktuelle og hvordan den vedtatte opptrappingen skal iverksettes.

Helse

Fattigdom og dårlig helse er nært knyttet sammen i en ond sirkel. Satsing på helse inngår som ett av de fem WEHAB-områdene som sto sentralt på Johannesburgkonferansen.

Det er nær sammenheng mellom forringelse av miljøet og menneskets helse. Forurensning av jord, vann, luft og hav har store negative konsekvenser. WHO har beregnet at hele 25 pst. av det globale sykdomsbildet kan knyttes til miljørelaterte forhold. Regjeringen vil derfor sette sterkere fokus på disse problemene.

Sykdomsforebygging og behandling har direkte fattigdomsreducerende effekt. Infeksjonssykdommer som tuberkulose, malaria og en rekke barnesykdommer har et veldig omfang og er

mange steder i framvekst. Sykdom skaper personlig lidelse, redusert læringsevne, redusert produktivitet og forringelse av familieøkonomien, mens kostnadseffektiv forebygging, f.eks. gjennom vaksinasjon og behandling, ofte ikke når de fattige. For å kunne forebygge og behandle, må det bygges opp velfungerende helsesystemer. Satsingen gjennom allianser som Den globale alliansen for vaksiner og immunisering (GAVI) og Det globale fondet mot aids, tuberkulose og malaria (GFATM) må forankres i nasjonal innsats for styrking av helsetvesenet.

En rapport fra WHO's kommisjon for makroøkonomi og helse påpeker at satsing på helse bidrar til økonomisk utvikling og anbefaler at landenes investeringer i helse trappes opp betydelig samtidig som den internasjonale bistanden til helse økes kraftig.

Regjeringen legger til grunn at minst 10 pst. av bistanden skal gå til helseformål. Denne målsettingen ble nådd i 2001. I lys av den store vektlegging som tillegges helse som forutsetning for fattigdomsreduksjon foreslår Regjeringen at et høyt nivå på helsebistanden opprettholdes i 2003-budsjettet.

Bekjempelse av hiv/aids

I tillegg til å være en humanitær forpliktelse, er bekjempelse av hiv/aids også en viktig del av Regjeringens langsiktige utviklingspolitikk.

Hiv/aids er i følge FN (UNAIDS) fremdeles i et tidlig stadium globalt. I følge et anslag fra UNAIDS var drøyt 40 millioner mennesker hiv-smittede pr. juli 2002. 14 000 mennesker smittes med viruset hver dag. Om lag halvparten av disse er ungdom mellom 15 og 24 år. Unge kvinner er spesielt utsatt. Mer enn 90 pst. lever i utviklingsland og nesten tre fjerdedeler i det sørlige Afrika.

Barn rammes spesielt hardt når foreldre dør og storfamilien går i oppløsning. 14 millioner barn er blitt foreldreløse som følge av epidemien. UNAIDS antar at tallet vil stige til 30 millioner innen 2010. Epidemien sprer seg raskt i flere land i Asia, Russland, og i Vest- og Sentral-Afrika og fortsetter å øke i Afrika sør for Sahara.

Det er anslått at den årlige økonomiske vekstraten i de landene som er hardest rammet, er mellom 0,5 og 1,2 prosentpoeng lavere enn den ville vært uten epidemien. Bruttonasjonalinntekten kan i noen land bli redusert med rundt 20 pst. i 2020 på grunn av aids. Det er de fattigste som er mest utsatt for de økonomiske virkningene av hiv/aids.

En ser nå et økende globalt engasjement i kampen mot hiv/aids. WHO's kommisjon for makroøkonomi og helse har regnet ut at de totale kostna-

dene ved nødvendig forebygging og behandling av aids vil kunne beløpe seg til USD 14 mrd. innen 2007 og USD 22 mrd. innen 2015.

Det er behov for styrket politisk lederskap og forsterkede allianser mellom statlige myndigheter og det sivile samfunn for å bekjempe hiv/aids-epidemien. Stor vekt må legges på forebyggende tiltak. Samtidig må det arbeides med de medisinske, sosiale og økonomiske konsekvensene av sykdommen for enkeltmennesker og for samfunnet som helhet, herunder bedre tilgangen på legemidler.

UNAIDS har de siste årene vært hovedkanal for norsk multilateral hiv/aids-støtte. Fra 2002 har det globale fondet for å bekjempe hiv/aids, tuberkulose og malaria (GFATM) kommet til som en viktig supplerende multilateral finansieringsmekanisme. Regjeringen vil bl.a. på bakgrunn av fondets fattigdomsorientering og dets engasjement i koordineringen av utviklingssamarbeid på landnivå, vurdere hvor stor andel av de multilaterale hiv/aids-midlene som skal kanaliseres via fondet.

Likestilling og kvinners rettigheter

Omfattende og vedvarende reduksjon av fattigdommen kan ikke skje uten at kvinnes situasjon i utviklingslandene bedres. Alle norske samarbeidsland har inngått juridiske forpliktelser ved å ratifisere FNs kvinnekonvensjon, samt politisk forpliktet seg ved å vedta handlingsplanen fra kvinnekongressen i Beijing og sluttdokumentet fra FNs spesialsesjon om oppfølging av kvinnekongressen i Beijing. En del land har også vedtatt nasjonale handlingsplaner. Støtte til utviklingslandenes arbeid med å innfri sine internasjonale forpliktelser i forhold til likestilling vil bli prioritert.

Det er gjennom mange år gitt støtte til multilaterale organisasjoner, både i FN-systemet og utviklingsbankene, for å styrke arbeidet med integrering av kjønnsperspektivet i deres virksomhet og til særskilte kvinnerettede tiltak. Dette arbeidet vil fortsette.

Innenfor det bilaterale utviklingssamarbeidet er kvinner en viktig målgruppe innenfor stat-til-stat samarbeidet, såvel som i samarbeidet med frivillige organisasjoner. Regjeringen ønsker å styrke denne tilnærmingen. De nasjonale fattigdomsstrategiene er viktige redskaper for å tydeliggjøre spørsmål og utfordringer som i særlig grad er knyttet til kjønn, både i forhold til målretting og i forhold til kvinners deltakelse i planlegging og beslutning.

Kvinner vil fortsatt være en viktig målgruppe for norsk bistand til helse og utdanning, såvel som i arbeidet for å fremme menneskerettighetene og bygge demokrati, herunder deltakelse i politiske

og økonomiske beslutninger. Det er også et viktig mål å bidra til at kvinner får økt tilgang til lønnet arbeid og inntekt. I arbeidet for å bekjempe hiv/aids-epidemien og dens samfunnsmessige virkninger er kvinner en særlig viktig målgruppe.

Godt styresett

Et sterkt fokus på godt styresett og menneskerettigheter er viktig i utviklingssamarbeidet. Bidrag til fremme av godt styresett og en klarere rettighetstilnærming, står sentralt i Regjeringens utviklingspolitikk.

Godt styresett innebærer blant annet respekt for grunnleggende menneskerettigheter, rettsstatens prinsipper, demokratisk kontroll med forvaltningen, en rettferdig fordeling av ressurser og bekjempelse av korrupsjon. Et viktig mål er at innbyggere/borgere i et land sikres like rettigheter. Godt styresett gir de fattige muligheter til å bruke sine rettigheter som et utgangspunkt for å bryte med fattigdommen. Godt styresett innebærer også god forvaltning av økonomiske ressurser, bygd på en ansvarlig økonomisk politikk og aktiv bekjempelse av korrupsjon. Godt styresett er videre en sentral forutsetning for et godt og effektivt utviklingssamarbeid, og settes høyt på agendaen både i dialogen med våre samarbeidsland og i internasjonale fora som Verdensbanken og innen FN-systemet, hvor UNDP har et særlig ansvar. Utvikling av godt styresett forutsetter blant annet bedret utdannings- og kompetansenivå, institusjonsutvikling og styrking av forvaltnings- og kontrollorganer. I tillegg har det sivile samfunn og frie medier en virklig rolle å spille.

Handel og næringsutvikling, inklusive primærnæringene

Handel og næringsutvikling er en forutsetning for økt verdiskaping, sysselsetting og økonomisk vekst i utviklingslandene og dermed for deres evne til å bekjempe fattigdom.

En åpnere verdenshandel med økt markedsadgang for utviklingsland og økte direkte investeringer er ofte viktigere enn bistand for å skape vekst. I tillegg til å gjennomføre vedtaket om toll- og kvote-fri markedsadgang for alle produkter fra de minst utviklede land, vil Regjeringen aktivt følge opp erklæringen fra WTOs ministermøte i Doha i november 2001 for bedre å integrere de fattigste landene i handelssystemet og verdenshandelen. Dette omfatter blant annet bistand til å bygge opp utviklingslandenes kapasitet og kompetanse til å utnytte de markedsmuligheter som gis, samt bistand til å styrke utviklingslandenes deltakelse

og påvirkningsmuligheter i WTO. Regjeringen vil sette fokus på handel i utviklingspolitikken, både bilateralt og multilateralt, herunder arbeide for at handel og næringsutvikling ivaretas i utviklingslandenes nasjonale utviklingsplaner.

Utenlandske direkte investeringer går i liten grad til de fattigste landene – med størst behov for økte overføringer for produktiv virksomhet. Årsakene er manglende infrastruktur og rammebetingelser, samt store risiki forbundet med å investere i disse landene. Regjeringen vil støtte oppbygging av nasjonale institusjonelle rammeverk og infrastruktur som legger til rette for investeringer, produksjon og handel. Det ble i 2002 gjennomført gjennomganger i hovedsamarbeidslandene for å identifisere muligheter for å styrke samarbeidet om næringsutvikling. Her trekkes norsk næringsliv aktivt med. Anbefalingene fra disse gjennomgangene vil bli fulgt opp innenfor stat-til-stat samarbeid og under næringslivsordningene i 2003.

Mer enn halvparten av verdens fattige bor på landsbygda i utviklingsland, der primærnæringene er ryggraden i økonomien. Disse næringene er avgjørende for matvaresikkerheten i fattige land, og de representerer plattformen for store grupper av fattige mennesker i deres anstrengelser for å bedre sin livssituasjon. Spesielt i de minst utviklede land er det landbruket som har viktigste potensiale for økonomisk vekst og utvikling. Primærnæringene utgjør i mange av de fattigste landene grunnlaget for videre utvikling av næringsliv og økt handel, både når det gjelder agrobasert industri og utvikling av lokale og regionale markeder.

Det har vært en nedadgående trend når det gjelder satsing på primærnæringene i utviklingssamarbeidet. I handlingsplanen for bekjempelse av fattigdom slås det fast at denne trenden må snus dersom målene om fattigdomsbekjempelse skal nås. Økt satsing på landbruk ble også trukket fram som et viktig område under Toppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg. Utenriksdepartementet har nedsatt en ekstern rådgivende gruppe for landbruksutvikling. Gruppen skal utarbeide begrunnede forslag til strategi for hvordan bistanden til landbruksutvikling kan styrkes. Strategien ventes ferdig i løpet av 2002, og Regjeringen vil komme tilbake til hvordan strategien skal gjennomføres i forbindelse med budsjettet for 2004.

Oppfølging av Toppmøtet i Johannesburg

Erklæringen og handlingsplanen fra Toppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg understreket meget klart nødvendigheten av en helhetlig tilnærming til bærekraftig utvikling, hvor fattig-

domsbekjempelse, miljø og forvaltning av naturressurser må sees i sammenheng. Det ble i Johannesburg enighet om å styrke det internasjonale samarbeidet innenfor WEHAB-områdene: vann, energi, helse og biologisk mangfold.

Bortsett fra helse, som er et eget satsingsområde i norsk utviklingssamarbeid, vil den norske oppfølgingen av Toppmøtet i Johannesburg særlig være knyttet til energi og naturressursforvaltning/biologisk mangfold. I tilknytning til helse vil tiltak innen vann og kjemikalier gis prioritet. På energiområdet vil fokus være på tiltak som bidrar til bruk av fornybare energikilder. Innen naturressursforvaltning er det tatt initiativ til et samarbeid med FNs miljøprogram (UNEP) for å styrke lokal og nasjonal miljøforvaltning. Regjeringen vil videre fortsette støtten til den prosessen som er satt i gang under den afrikanske utviklingsplanen (NEPAD) for å sikre en god forvaltning av kysten og de marine områdene. Som en oppfølging av Toppmøtet, er det aktuelt å støtte aktiviteter også i andre regioner, særlig i Asia og Mellom-Amerika. Regjeringen vil også støtte et initiativ som er satt i gang av FN-Universitetet, UNEP og GRID-Arendal for internettbasert opplæring på miljøområdet.

Urfolksspørsmål vil stå sentralt i oppfølgingen innen relevante WEHAB-områder. Urfolk lever ofte i områder med et rikt biologisk mangfold. De tropiske regnskogene er et eksempel på dette. Prioritet vil bli gitt til tiltak som sikrer det biologiske mangfoldet i disse områdene og urfolks rettigheter til å bruke ressursene på en bærekraftig måte.

Regjeringen vil følge opp WEHAB-satsingen ved å foreslå 375 mill. kroner i friske midler over en treårsperiode. Dette vil skje både gjennom multilaterale og bilaterale kanaler, samt frivillige organisasjoner.

Fredsbygging

Fred og sikkerhet er grunnleggende forutsetninger for vedvarende og omfattende utvikling. Satsing på fred er investering i utvikling og fattigdomsbekjempelse. Uten dette vil all øvrig innsats på utviklingsområdet være fånyttet. Samtidig kan fattigdomsbekjempelse og utvikling være en investering for å hindre konflikt og bygge fred. Norge har lenge vært en viktig aktør i fredsskapende prosesser og i fredsbevarende operasjoner. I en del tilfeller lykkes partene med å få i stand våpenhvile og fredsavtale. Skjør fred må imidlertid vernes og bygges, og voldelige konflikter må forebygges. Det må legges økt vekt på fredsbygging, også i utviklingssamarbeidet. Fredsbygging forutsetter en bred tilnærming som inkluderer politiske, sikkerhetspolitiske, økonomiske, kulturelle og sosiale

virkemidler. Utviklingssamarbeidet spiller en nøkkelrolle på dette feltet.

Humanitær bistand

Beskyttelse av sårbare grupper i komplekse nødsituasjoner er et sentralt ansvar for verdenssamfunnet. Tallet på nødsituasjoner som følge av væpnet konflikt eller naturkatastrofer har økt i store deler av verden. Det anslås at sivile utgjør 75 pst. av dem som har mistet livet i kriger det siste tiåret. Kvinner og barn er spesielt utsatte. Bruk av antipersonellminer og ukontrollert spredning av håndvåpen bidrar sterkt til ytterligere å øke lidelsene for sårbare befolkningsgrupper.

Om lag 25 millioner mennesker er fordrevne i eget land, og 12 millioner mennesker har måttet flykte fra hjemlandet som følge av væpnede konflikter. Mange millioner mennesker utsettes for kriser som følge av naturkatastrofer. Det er derfor en målsetting å utvide og styrke beskyttelsen av sivile i komplekse nødsituasjoner, i samsvar med humanitære prinsipper og folkeretten. Dette omfatter internasjonalt samarbeid og koordinering av humanitær bistand til flyktninger og fordrevne, herunder bistand til repatriering og reintegrering. Regjeringen følger dette opp gjennom egne bevilgninger ved naturkatastrofer og krisesituasjoner, hvor også støtte til menneskerettighetstiltak inngår. Bistanden kanaliseres gjennom FN-systemet og norske og internasjonale frivillige organisasjoner.

Kanaler i utviklingssamarbeidet

Multilateralt utviklingssamarbeid

Multilaterale organisasjoner er de viktigste fora for internasjonal debatt og koordinering om utviklingsspørsmål. Vedtak fattet i disse organene er normgivende også for nasjonale myndigheter. Tusenårsmålene har vokst ut av slike multilaterale dialoger.

Som et lite land er Norge avhengig av samarbeid med andre for å kunne påvirke internasjonale mål og prioriteringer. Fra norsk side har en dessuten erfart at et sterkt multilateralt engasjement er en forutsetning for et vellykket internasjonalt utviklingssamarbeid.

Utviklingssamarbeidet gjennom det multilaterale systemet tillegges stor vekt i Regjeringens utenriks- og utviklingsspolitikk. Det er gjennom internasjonalt samarbeid Norge kan bidra til å løse globale utfordringer.

De fleste FN-organisasjoner har de siste årene gjennomgått omfattende reformer og effektiviseringstiltak. Dette arbeidet må fortsette.

De internasjonale finansinstitusjonene og FNs fond og programmer er viktige kanaler for ressursoverføringer til de fattige landene. Det har også i de internasjonale finansinstitusjonene funnet sted omfattende reformer for å øke deres effektivitet og kvaliteten på utlånsvirksomheten. Institusjonenes rådgivningsvirksomhet, basert på den betydelige kompetanse og analysekapasitet de besitter, er blitt stadig viktigere.

Verdensbanken er en sentral premissleverandør for hvordan målsettingen om fattigdomsbekjempelse skal gjennomføres i praksis. Verdensbanken samarbeider i dag nærmere med FN-systemet enn tidligere. Norge vil arbeide for økt samarbeid og samordning både i FN-systemet og mellom FN og Verdensbanken på landnivå.

Fra norsk side er det viktig å foreta en jevnlig vurdering av de multilaterale organisasjonene som bistandskanaler. En slik gjennomgang er nå satt i gang i nært samarbeid med likesinnede land, og vil spesielt se på organisasjonenes bidrag til å oppfylle Tusenårsmålene, i hvilken grad organisasjonene bygger sine programmer på nasjonale fattigdomsstrategier, samarbeidet mellom de multilaterale aktørene og med andre eksterne aktører. Det vil legges føringer for den norske innsatsen i forhold til de ulike organisasjonene og bruken av dem som kanaler innenfor utviklingssamarbeidet.

Norge vil spille en aktiv rolle i de multilaterale organisasjoners styrende organer for å påse at de mål og prinsipper som ligger til grunn for Regjeringens handlingsplan fremmes i disse organisasjonene.

Bilateralt utviklingssamarbeid

Regjeringen vil videreføre det langsiktige bilaterale samarbeidet med et begrenset antall hovedsamarbeidsland. Landene skal tilhøre gruppen av minst utviklede land (MUL). I disse landene legges det opp til et langsiktig og omfattende samarbeid. Samarbeidet skal i den grad det er praktisk mulig ha karakter av et partnerskap hvor et bredt spekter av grupper og institusjoner i Norge mobiliseres til å delta.

Regjeringen legger vekt på at all norsk bistand til hovedsamarbeidsland skal ta utgangspunkt i landenes egne strategier, planer og prioriteringer, og være et reelt mottakerledet samarbeid med andre givere. Dette skal primært være utgangspunktet for stat-til-stat samarbeidet, støtten via norske institusjoner, bedrifter, frivillige organisasjoner og samarbeid gjennom multilaterale organisasjoner.

I prinsippet skal all stat-til-stat bistand inngå i landenes egne statsbudsjetter, og landenes egne systemer for økonomistyring, regnskap og revisjon

benyttes. Det er videre en målsetting at en økende del av bistanden til myndighetene i hovedsamarbeidslandene ytes som program- og budsjettstøtte, samtidig som økonomiforvaltnings- og kontrollfunksjonene styrkes. Målet er å styrke offentlig styring og politisk kontroll i mottakerlandene, samtidig som en ønsker å gi befolkningen bedre innsyn i myndighetenes virksomhet. Dette vil også føre til bedre resultater og mer effektiv bruk av internasjonal bistand. Norge vil arbeide for at giverne samordner sin innsats og kanaliserer den inn i nasjonale programmer og budsjetter slik at landene kan benytte knappe administrative ressurser bedre.

Bistand gjennom nasjonale programmer og budsjettstøtte øker kravene til mottakerlandene, både når det gjelder demokratisk kontroll og ved at systemene for forvaltning og kontroll må være akseptable. Særlig gjelder dette dersom Norge overfører midler til statsbudsjettet uten at disse er øremerket særskilte programmer eller prosjekter. Budsjettstøtte forutsetter en tett oppfølging av gjennomføringen av landets fattigdomsstrategi og av landenes forvaltningssystemer. Her vil Norge samarbeide innenfor en ramme hvor flere givere deltar.

Omfanget av generell budsjettstøtte har hittil vært begrenset. En utvidet satsing forutsetter en positiv vurdering av styresettsituasjonen i landet, samordning med andre givere, og at det etableres gode kontrollsystemer.

Nivå og innretning på samarbeidet vil være avhengig av det aktuelle hovedsamarbeidslandets behov, samlet bistand og mottakerlandets evne til god forvaltning, til å oppnå resultater og vilje til å respektere menneskerettighetene, utvikle demokrati og godt styresett. Samtidig kan formen på samarbeidet med det enkelte hovedsamarbeidsland variere over tid.

I tillegg til hovedsamarbeidslandene har Norge et begrenset bilateralt utviklingssamarbeid med en gruppe andre samarbeidsland. Samarbeidet vil kunne variere avhengig av hvilke utfordringer landet står overfor og hvilken rolle Norge kan spille. Arbeid med menneskerettigheter, fred, forsoning og demokrati kan utgjøre tyngdepunktet i enkelte land, mens samarbeidet i andre land i større grad vil omfatte sosial sektor, næringsutvikling eller miljø saker.

En viktig dimensjon ved det bilaterale utviklingssamarbeidet er evnen og viljen til å følge opp humanitær bistand med mer langsiktige tiltak som kan bidra til fredsbygging og gjenreising av samfunnsfunksjoner i land som har vært rammet av voldelig konflikt. Ved bruk av overgangsbistand er det etablert et virkemiddel som styrker Norges for-

utsetninger for å bidra i slike sammenhenger. Midlene skal brukes strategisk og konsentreres til et begrenset antall land. Et nært samarbeid med multilaterale organisasjoner og deltakelse i internasjonale fredsbestrebelse er bærende prinsipper for innsatsen.

De frivillige organisasjonenes rolle

Som ledd i satsningen på godt styresett i utviklingssamarbeidet vil Regjeringen forsterke det nære samarbeidet med de frivillige organisasjonene i styrkingen av sivilt samfunn. Et aktivt sivilt samfunn er et viktig korrektiv for offentlige myndigheter i ethvert demokrati. Aktører som politiske partier, frie medier, kunst- og kulturmiljøer og organisasjoner i det sivile samfunn er viktige «vaktbikkjer» i arbeidet for å styrke styresettet i utviklingslandene. Sivilt samfunn bidrar gjennom sin tjenesteytende virksomhet også til at fattige kan få oppfylt sine sosiale og økonomiske rettigheter. Dette er rettighetsbasert bistand. Regjeringen ønsker å videreføre denne virksomheten på et høyt nivå.

Det forvaltes betydelige bistandsmidler i de frivillige organisasjoner, og i sum utgjør denne bistanden betydelig mer enn stat-til-stat bistanden til Norges samarbeidsland. Dette illustrerer organisasjonenes rolle og ansvar i utviklingspolitikken. Regjeringen ønsker mangfold. Men det er viktig at organisasjonene søker å samordne og innrette sin aktivitet i forhold til nasjonale strategier for fattigdomsbekjempelse og andre relevante planer.

Modernisering, effektivisering og forenkling av bistandsforvaltningen

Gjennomføring av handlingsplanen for fattigdomsbekjempelse og en virkningsfull utviklingspolitikk krever i praksis at forvaltningen har evne til å kombinere økonomisk innsikt med forståelse for nasjonale politiske, sosiale, kulturelle og institusjonelle forhold. Dette stiller bistandsforvaltningen overfor store utfordringer.

Som del av Regjeringens prosjekt for modernisering, effektivisering og forenkling i offentlig sektor har Utenriksdepartementet iverksatt en ekstern evaluering og gjennomgang av det organisatoriske apparatet for utviklingspolitikken. Evalueringen, som skal være ferdig tidlig i 2003, vil munne ut i konkrete forslag til modernisering og effektivisering av hele forvaltningen av utviklingssamarbeidet.

Resultatrapportering

Tusenårsmålene

FNs tusenårsmål er referanserammen for vurdering av resultatoppnåelse av utviklingspolitikken. FN utarbeider nå indikatorer som bedre kan vise utviklingen i forhold til å nå Tusenårsmålene. I løpet av 2002 vil ventelig FN ferdigstille arbeidet med å utvikle slike indikatorer. Det ventes enighet rundt 50 indikatorer knyttet til de åtte tusenårsmålene. Det er imidlertid svært begrenset hva man kan rapportere med hensyn til endring fra ett år til det neste. Et flerårig perspektiv må legges til grunn.

FNs generalsekretær legger i 2002 fram den første globale rapporten om Tusenårsmålene. De årlige rapportene vil dekke ulike tema. For 2002 vil temaene være forbygging av væpnet konflikt og behandling og forebygging av sykdommer, bl. a. hiv/aids og malaria. Temaene for 2003 vil være finansiering av utvikling og strategier for bærekraftig utvikling. Hvert femte år, første gang i 2005, vil FN legge fram større rapporter om utviklingen på veien mot samtlige åtte Tusenårsmål. Videre vil det bli utarbeidet nasjonale rapporter om hvorvidt en har utsikter til å nå Tusenårsmålene. Som et ledd i dette arbeidet må datagrunnlaget for å måle utviklingen forbedres i mange land. UNDP har hittil spilt en viktig rolle i dette arbeidet, men målet er at myndighetene i hvert enkelt utviklingsland skal ha ansvaret for slik rapportering. Landene skal selv bestemme hvor ofte slike rapporter vil bli utarbeidet. Det vanlige vil være intervaller på tre til fem år. I juni 2002 var det utarbeidet ti slike landrapporter. To av disse omhandlet situasjonene i norske hovedsamarbeidsland, Nepal og Tanzania. Det tas sikte på at landrapporter skal være utarbeidet for alle utviklingsland i løpet av 2004. Dette vil være viktig informasjon også for Stortinget.

Resultater av norsk bistand

Selv om Norge er et betydelig giverland, utgjør norsk offisiell bistand bare om lag 2,5 pst. av OECD-landenes samlede bistand. Vurderinger av hvorvidt norsk utviklingssamarbeid bidrar effektivt til fattigdomsbekjempelse, må derfor gjøres på basis av gjennomganger og evalueringer knyttet til enkeltland, organisasjoner og sektorer. Dette må ta utgangspunkt i at norsk utviklingssamarbeid skal bidra til å styrke samarbeidspartners evne og vilje til å bekjempe fattigdom basert på egne planer. Vurderingen må i stor grad fokusere på samarbeidspartners politikker, hvorvidt denne er innrettet med sikte på å nå Tusenårsmålene og nedfelt i nasjonale plandokumenter og i hvilken grad en slik

politikk er gjennomført. Viktige indikatorer på om norsk utviklingspolitikk bidrar til en positiv utvikling vil dermed kunne være hvorvidt Norges samarbeidspartnere har gode strategier for bekjempelse av fattigdom, om de i samarbeid med sine partnere har gjort en aktiv innsats for å nå målene for sitt arbeid, hvor godt norske myndigheter og andre relevante aktører har bidratt til at strategiene blir gjennomført på en effektiv måte og hvorvidt dette har ført til ønskede resultater i form av bekjempelse av fattigdom.

Indikatorene som legges til grunn for gjennomgang og evalueringer på landnivå bør så langt som mulig være de en har kommet til enighet om internasjonalt og som fremgår av det aktuelle utviklingslandets strategi for fattigdomsbekjempelse eller andre utviklingsplaner. Disse vil også ligge til grunn for rapporteringen til Stortinget.

Multilateral bistand

Hoveddelen av den multilateral bistanden gis som generelle bidrag, grunnfinansiering, til nærmere angitte multilaterale organisasjoner. Regjeringen er sterk pådriver for å sikre at tusenårsmålene skal legges til grunn for de multilaterale organisasjonenes arbeid og rapportering. Målet er at den enkelte organisasjon legger opp resultatrapporteringen etter tusenårsmålene.

På områder som har særlig prioritet innenfor norsk utviklingssamarbeid bevilges det også tilleggsmidler. Norske tilleggsmidler vil organisasjonene forvalte sammen med tilleggsmidler fra andre land. Det vil i disse tilfelle ikke være en særskilt rapportering på de norske midlene. Rapporteringen vil inngå i organisasjonens ordinære rapportering i forhold til tusenårsmålene.

I tillegg til generelle bidrag og tilleggsmidler gis det også tilleggsmidler med noe større grad av øremerking. I slike tilfeller stilles det krav om særskilt rapportering fra organisasjonene som viser hvordan de norske midlene er brukt og hvilke resultater som er oppnådd.

Bilateral bistand

Tusenårsmålene er utgangspunktet for vurdering av resultater også for den bilaterale bistanden. FN har en sentral rolle i rapporteringen både internasjonalt og på landnivå. Slik informasjon vil indikere utviklingen over lengre tidsperioder og vil bli omtalt under de enkelte hovedsamarbeidslandene i St. prp. nr. 1 når resultatene foreligger.

Hovedsamarbeidslandene og flere samarbeidsland har utviklet mer operative mål i sine nasjonale fattigdomsstrategier. Dette er den viktigste refe-

ranse for mer løpende resultatoppfølging av norsk bilateral bistand. I større nasjonale programmer og prosjekter som støttes av flere givere, mottar giverne felles rapportering fra myndighetene. I slike rapporter skal det redegjøres for om midlene er brukt i henhold til inngåtte avtaler. Videre skal det rapporteres om konkrete resultater i forhold til planer, samt framdrift i forhold til oppnåelse av nasjonale mål, innen f.eks. grunnutdanning, helse mv. Det er derfor viktig å bidra til å styrke landenes egne systemer for kontroll og resultatoppfølging, og samtidig bidra til å utvikle analysekapasitet og forskningsbasert kunnskap.

Fra norsk side vil det ofte være aktuelt å utarbeide egen rapportering, særlig i forhold til samarbeidet på enkelte strategiske innsatsområder som Norge har gitt høy prioritet, som f.eks. helse, utdanning, hiv/aids, styresett, demokratiutvikling og menneskerettigheter.

For å styrke arbeidet med resultatoppfølging har NORAD etablert et pilotprosjekt som tar sikte på en videre operasjonalisering av arbeidet med å frembringe informasjon og dokumentasjon om resultatene av utviklingssamarbeidet på landnivå. Dette er informasjon som vil bli gjort tilgjengelig for Stortinget i de årlige budsjettproposisjonene.

Evalueringer

Utenriksdepartementets evalueringsvirksomhet skal gjennom uavhengige vurderinger bidra til økt kunnskap og læring om sentrale aspekter ved norsk utviklingspolitikk og gjennomføringen av denne og er derfor et viktig virkemiddel i det kontinuerlige arbeidet for å sikre kvaliteten og vurdere innrettingen på utviklingssamarbeidet.

Virkningene av norsk innsats kan vanligvis ikke isoleres fra andre påvirkninger, og også innenfor evalueringsvirksomheten vil derfor Norges bidrag til å nå tusenårsmålene stå sentralt. Evalueringer, ofte foretatt i samarbeid med multilaterale og andre bilaterale givere, vil således være et supplement til resultatrapporteringen i forhold til tusenårsmålene som beskrevet ovenfor. Slike evalueringer gir mulighet til grundigere undersøkelser av forutsetninger og hindringer for å nå tusenårsmålene.

Det vil videre være et sentralt mål for evalueringsvirksomheten å bidra til systematisert kunnskap om og uavhengige analyser av oppfølgingen av Regjeringens handlingsplan for bekjempelse av fattigdom i sør. Vurderinger av hvorvidt utviklingssamarbeidet bidrar til fattigdomsbekjempelse, må i hovedsak gjøres på grunnlag av undersøkelser knyttet til enkeltland og organisasjoner. I de tilfelle hvor Norge bidrar i samfinansiering, vil det være

viktig å analysere hvordan det norske bidraget i form av bistandsmidler, kompetanse og samarbeid bidrar til fattigdomsbekjempelse.

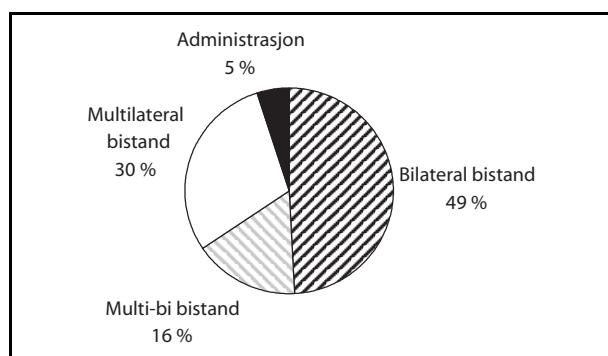
ODA-godkjent bistand 2001

I 2001 ble det utbetalt 12 311 mill. kroner i offisiell bistand, en økning på 1 151 mill. kroner (10 pst. nominelt) fra 2000. Forbruket i 2001 tilsvarer 0,82 pst. av brutto nasjonalinntekten.

I 2001 ble det brukt 592 mill. kroner, tilsvarende 5 pst. av bistanden, til administrasjon. Det ble utbetalt 2,3 mrd. kroner (19 pst. av bistanden) i bilateral hjelp til prioriterte land og regioner under programkategori 03.10 (landprogram og regionbevilgninger for Afrika, Asia og Mellom-Amerika). Videre ble det utbetalt 2,2 mrd. kroner (18 pst.) til ulike temaområder som næringsliv, forskning, miljø, kultur, kvinner og frivillige organisasjoner under programkategori 03.20. Under programkategori 03.30 multilateral bistand ble det utbetalt 4 mrd. kroner (33 pst.), i hovedsak til FN-organisasjoner og internasjonale finansinstitusjoner. Til humanitære tiltak, herunder nødhjelp og flyktninger under programkategori 03.40 ble det utbetalt om lag 3,2 mrd. kroner, tilsvarende 26 pst. av samlet bistand.

Bistanden fordelt på kanaler

Av den samlede bistanden på 12,3 mrd. kroner i 2001 utgjorde den rene bilaterale bistanden 49 pst. (6 mrd. kroner) og bistand kanalisert gjennom multilaterale¹ organisasjoner 46 pst. (5,7 mrd. kroner), inkl. den såkalte multi-bi bistanden. 5 pst. (0,6 mrd. kroner) gikk til administrasjon.

Figur 7.2 viser fordeling av bistanden i 2001

I henhold til OECDs utviklingskomitéts retningslinjer klassifiseres i hovedsak bare Norges generelle bidrag til de multilaterale organisasjonene som multilateral bistand. Denne støtten

¹ Bistand kanalisert gjennom multilaterale organisasjoner økte med 1,3 mrd. kroner i forhold til 2000.

utgjorde i 2001 30 pst (3,6 mrd.) av den samlede ODA-godkjente bistanden. Øremerkede tilskudd gjennom multilaterale organisasjoner over ulike budsjettkapitler klassifiseres av OECD/DAC som bilateral bistand. Denne støtten utgjorde i 2001 om lag 16 pst. (1,9 mrd. kroner). Den samlede bilaterale bistanden utgjorde etter dette om lag 65 pst. (7,9 mrd.kroner) av den totale ODA-godkjente bistanden.

Stat-til-stat bistanden og støtte via frivillige organisasjoner utgjør, i tillegg, til den øremerkede støtten gjennom multilaterale organisasjoner, de største delene av den bilaterale bistanden. Målt i omfang av midler er frivillige organisasjoner den viktigste kanalen for norsk bilateral bistand. Den samlede støtten gjennom frivillige organisasjoner utgjorde i 2001 til sammen 2,7 mrd. kroner, tilsvarende 34 pst. av den bilaterale bistanden, hvorav 2,3 mrd.ble utbetalt gjennom norske frivillige organisasjoner.

Den bilaterale bistanden inkluderer også utgifter til flyktningers første års opphold i Norge. Disse utgiftene fordeles i bistandsstatistikken ut fra flyktingenes opprinnelsesland. I 2001 utgjorde disse utgiftene 608 mill. kroner, en reduksjon på 256 mill. kroner fra forrige år.

Fordeling av den bilaterale bistanden på regioner og land

Det er bare den bilaterale bistanden, inkludert multi-bi, som kan fordeles på land og regioner. Av den samlede ODA-godkjente bilaterale bistanden i 2001 (7,9 mrd. kroner) gikk om lag 2,8 mrd. kroner (35 pst.) til de minst utviklede landene (MUL).

Den samlede bilaterale bistanden på 7,9 mrd. kroner i 2001 ble fordelt med: Afrika 2,9 mrd. kroner (av dette 68 pst. til MUL), Asia og Oceania 1,6 mrd. kroner (av dette 48 pst. til MUL), Europa 0,9 mrd. kroner, Latin-Amerika 0,8 mrd. kroner (av dette 25 pst. til MUL), Midtøsten 0,6 mrd. kroner og globalt ufordelt 1,1 mrd. kroner.

Øvrig bistand (ikke-ODA bistand)

Det foreslås bevilget 395,5 mill. kroner i bistand til ikke-ODA-godkjente land, internasjonale miljøtiltak internasjonal strafferettspleie. Hoveddelen av bevilgningen, til sammen 350 mill. kroner, foreslås å gå til prosjektsamarbeid med Russland/SUS, handlingsplanen for atomsaker og handlingsplanen for søkerlandene til EU. Videre foreslås det bevilget 35,5 mill. kroner til internasjonale klima- og miljøtiltak, 5 mill. kroner til fred og demokratitiltak, 5 mill. kroner til internasjonal strafferettspleie.

Programkategori 03.00 Administrasjon av utviklingshjelpen

Utgifter under programkategori 03.00 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003	Pst. endr. 02/03
140	Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen	124 866	142 588	152 998	7,3
141	Direktoratet for utviklings-samarbeid (NORAD)	166 853	167 360	175 510	4,9
142	NORADs administrasjon av utenriksstasjonene	199 728	210 870	214 610	1,8
143	Utenriksdepartementets administrasjon av utenriksstasjonene	100 831	104 328	117 028	12,2
	Sum kategori 03.00	592 279	625 146	660 146	5,6

Bevilgningene under denne programkategorien omfatter bevilgninger relatert til administrasjon av offisiell utviklingsbistand (ODA) i Utenriksdepartementet, NORAD og ved utenriksstasjonene.

Mål

- Sikre at bistandsforvaltningen til enhver tid har det nødvendige personale og andre ressurser for en resultatorientert og effektiv drift av departementets og NORADs virksomhet.
- Sikre at tilskuddsmidlene forvaltes innenfor rammene av de retningslinjene som til enhver tid gjelder, og at bistandsinnsatsen er i tråd med politiske prioriteringer og føringer.

Rapport 2001

Utgiftene til administrasjon av utviklingshjelpen utgjorde i 2001 til sammen 592 mill. kroner, tilsvarende 4,8 pst av bistandsutbetalingene. Administrasjonsutgiftene fordelte seg med 292 mill. kroner på hjemmesiden (NORAD/UD-Oslo) og 300 mill. kroner for utsendt og lokalt ansatt personale ved utenriksstasjonene.

I 2001 var ca 580 årsverk knyttet til bistandsadministrasjonen, 183 i departementet (kap. 140) og

241 ved NORADs hovedkontor i Oslo (kap. 141) og 95 årsverk NORAD-utsendte ved utenriksstasjonene (kap. 142), samt at 60 årsverk knyttet til Utenriksdepartementets utsendte ved utenriksstasjonene (kap. 101/143).

Modernisering, effektivisering og forenkling av bistandsforvaltningen

Effektiv forvaltning av utviklingspolitikken krever i økende grad at man evner å kombinere økonomisk innsikt med forståelse for nasjonale politiske forhold og sosiale, kulturelle og institusjonelle forhold. Mens bistand er, og fortsatt vil være, et viktig virkemiddel i bekjempelse av fattigdom, er det like viktig at rammebetingelsene for gjeld, handel, næringsutvikling og vekst bedres og at utviklingslandene selv fører en fattigdomsrettet utviklingspolitikk. En slik mer helhetlig utviklingspolitikk krever bedre politisk styring og koordinering.

Regjeringens prosjekt for modernisering, effektivisering og forenkling i offentlig sektor og Regjeringens handlingsplan for bekjempelse av fattigdom i sør mot 2015, utgjør hovedgrunnlaget for den gjennomgang som nå er igangsatt av bistandsforvaltningen. Som en del av Regjeringens moderniseringsprosjekt har Utenriksdepartemen-

tet besluttet en ekstern evaluering og gjennomgang av hele det organisatoriske apparat for utviklingspolitikken. Prosjektet omfatter både den bilaterale og multilaterale del av utviklingspolitikken, og dekker forvaltningen gjennom NORAD, i Utenriksdepartementet og på de aktuelle utenriksstasjonene. Man vil nyttiggjøre seg erfaringer fra andre giverland og utviklingsaktører og de omlegginger som disse har gjennomført på forvaltningssiden.

Gjennomføring av Handlingsplanen for fattigdomsbekjempelse er et hovedformål for gjennomgangen. Et viktig ledd i handlingsplanen er at norsk utviklingspolitikk og bistand skal ta utgangspunkt i mottakerlandenes planer og prioriteringer for fattigdomsbekjempelse. Sammen med behovet for i større grad å se bistanden i sammenheng med rammebetingelsene for utviklingspolitikken betyr dette at internasjonalt utviklingssamarbeid i økende grad vil bli en politisk prosess der bistand er ett av flere virkemidler. Det primære mål for gjennomgangen er å sikre at ressursene når flest mulig fattige og at det oppnås mest mulig fattigdomsbekjempelse for hver krone. For å få til en mer effektiv forvaltning av ressursene for dette formål legges det særlig vekt på modernisering av de

organisatoriske rammer og forvaltningsrutiner for arbeidet med utviklingspolitikk og bistandsforvaltning; tilpasning til moderne krav til målstyring og resultatrapportering; forenkling og effektivisering; samt vurdering av muligheter for større desentralisering av ansvar og oppgaver, bl.a. i lys av de muligheter ny kommunikasjonsteknologi gir.

Evalueringen skal være ferdig i 2003 og munne ut i konkrete forslag til modernisering og effektivisering av utviklingssamarbeidet. Eventuelle budsjettmessige konsekvenser av oppfølgingen av gjennomgangen vil bli innarbeidet i relevante budsjettdokumenter.

Budsjett 2003

I 2003-budsjettet foreslås det en økning i bevilningene på 35 mill. kroner.

Økningen har i hovedsak sammenheng med tekniske pris-/kurs- og lønnsjusteringer, enkelte nye stillinger, samt økte utgifter som følge av freds- og forsoningsprosessen i Sudan, tilstedeværelse i Bamako, sambandsutgifter mv. Regjeringen vil komme tilbake til eventuelle forslag til endringer i de administrative rammer som følge av gjennomgangen av bistandsforvaltningen.

Kap. 140 Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003
01	Driftsutgifter	124 866	142 588	152 998
	Sum kap 140	124 866	142 588	152 998

Kapitlet dekker Utenriksdepartementets bistandsadministrasjon i Oslo.

For 2003 foreslås bevilget kr 152 998 000.

Kap. 141 Direktoratet for utviklingssamarbeid (NORAD)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003
01	Driftsutgifter	166 853	167 360	175 510
	Sum kap 141	166 853	167 360	175 510

Kapitlet dekker NORADs bistandsadministrasjon i Oslo.

For 2003 foreslås bevilget kr 175 510 000.

Kap. 142 NORADs administrasjon av utenriksstasjonene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003
01	Driftsutgifter	191 887	207 370	211 110
42	Krise- og evakueringstiltak, <i>kan overføres</i>	1 864	1 500	1 500
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	5 978	2 000	2 000
	Sum kap 142	199 728	210 870	214 610

Kapitlet dekker NORADs utgifter ved ved utenriksstasjonene.

For 2003 foreslås bevilget 2 mill. kroner.

Post 01 Driftsutgifter

For 2003 foreslås bevilget kr 211 110 000.

Post 42 Krise- og evakueringstiltak, kan overføres

For 2003 foreslås bevilget 1,5 mill. kroner.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen foreslås brukt til større anskaffelser og ombygginger ved norske utenriksstasjoner i utviklingsland.

Post 89 Agio

Utenriksstasjonenes regnskap blir ført i ulike lokale valutaer. Ved årets slutt blir beholdningene ved hver enkelt utenriksstasjon justert i Utenriksdepartementet i samsvar med Norges Banks kurser pr. 31. desember. På grunn av kursdifferansene vil det oppstå kurstap eller kursgevinst.

Utenriksdepartementet ber om samtykke fra Stortinget til å føre eventuelt kurstap på kap. 142 NORADs administrasjon av utenriksstasjonene, post 89 Agio. Kursgevinst foreslås ført på kap. 3142, post 89 Disagio, jf. forslag til romertallsvedtak.

Kap. 143 Utenriksdepartementets administrasjon av utenriksstasjonene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003
01	Driftsutgifter	100 831	104 328	117 028
	Sum kap 143	100 831	104 328	117 028

Kapitlet dekker Utenriksdepartementets utgifter til bistandsadministrasjon ved utenriksstasjonene.

Det vises for øvrig til omtale under kap. 101 og kap. 102.

For 2003 foreslås bevilget kr 117 028 000.

Programkategori 03.10 Bilateral bistand

Utgifter under programkategori 03.10 fordelt på kapitler:

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003	Pst.endr. 02/03
150	Bistand til Afrika	1 599 769	1 659 900	1 803 000	8,6
151	Bistand til Asia	496 516	458 800	514 000	12,0
152	Bistand til Midtøsten	185 549	165 500	150 500	-9,1
153	Bistand til Mellom-Amerika	157 984	122 000	137 000	12,3
	Sum kategori 03.10	2 439 819	2 406 200	2 604 500	8,2

Bilateralt utviklingssamarbeid har en sentral plass i norsk utviklingspolitikk. Bevilgningene under programkategori 03.10 Bilateral bistand er viktige virkemidler i oppfølgingen av Regjeringens handlingsplan for bekjempelse av fattigdom. Erfaringene fra arbeidet med bilateralt utviklingssamarbeid er av stor betydning i oppfølgingen av utviklingsspørsmål internasjonalt og overfor multilaterale organisasjoner.

Norges direkte bilaterale utviklingssamarbeid er konsentrert om en begrenset gruppe av 7 hovedsamarbeidsland og 17 andre samarbeidsland. Bevilgningene under programkategori 03.10 kan anvendes i følgende land:

Hovedsamarbeidsland: Malawi, Mosambik, Tanzania, Uganda og Zambia i Afrika og Bangladesh og Nepal i Asia.

Andre samarbeidsland: Angola, Etiopia, Eritrea, Mali, Nigeria, Sør-Afrika og Zimbabwe i Afrika, India, Indonesia, Kina, Pakistan, Sri Lanka, Vietnam og Øst-Timor i Asia, samt Guatemala og Nicaragua i Mellom-Amerika og Det palestinske området.

Bevilgninger til regionalt samarbeid kan også omfatte andre land innenfor regionene.

Samarbeidet med hovedsamarbeidslandene bygger på en bred utviklingspolitisk dialog og et langsiktig arbeid for fattigdomsreduksjon. Samarbeidet skal ta utgangspunkt i landenes egne prioriteringer og bidra til gjennomføringen av deres strategier for fattigdomsreduksjon, såkalte Poverty

Reduction Strategy Papers (PRSP). Fra norsk side vil det bli utarbeidet kortfattede prinsippnotater som klargjør Norges mål og innsatsområder i forhold til den nasjonale fattigdomsstrategien. Programmer og prosjekter som faller utenfor prioriteringene i de nasjonale fattigdomsstrategiene eller som ikke bidrar til gjennomføringen av tusenårs-målene, vil i hovedsak avvikes.

Både stat-til-stat bistand, og samarbeid gjennom frivillige organisasjoner, multilaterale og regionale organisasjoner vil inngå i partnerskapet med hovedsamarbeidslandene. Stat-til-stat samarbeidet vil imidlertid være en bærebjelke. Her vil velfungerende nasjonale institusjoner og godt styresett stå sentralt. Samarbeidet tar sikte på å utvikle et langsiktig og forpliktende partnerskap som også er bredere enn den tradisjonelle bistanden. Norsk næringsliv, offentlige institusjoner, frivillige organisasjoner og kommuner og lokalsamfunn vil bli trukket inn. utfordringer i forhold til regionalt samarbeid, regional sikkerhetsarkitektur, multilaterale forhandlingsprosesser, handelsspørsmål og WTO vil kunne bli viktige elementer i samarbeidet.

Også i samarbeidet med gruppen andre samarbeidsland vil målet om fattigdomsreduksjon stå sentralt og samarbeidet vil ha et langsiktig perspektiv. Samarbeidet baseres på landenes egne prioriteringer og norsk kompetanse. For gruppen andre samarbeidsland legges et bredere sett av kriterier til grunn for utviklingspolitikken. I disse landene vil det som regel være andre partnere som

tar hovedrollen. Norsk innsats begrenses til mer strategiske bidrag knyttet til prioriterte satsningsområder for norsk utviklings- og utenrikspolitikk. Viktige samarbeidsområder kan være miljø, menneskerettigheter, styrking av sivilt samfunn, godt styresett, handel og næringsutvikling, eller fred og konfliktløsning. Virkemidlene i samarbeidet med andre samarbeidsland vil kunne være de samme som for hovedsamarbeidsland, men stat-til-stat samarbeidet vil ofte ha en mindre omfattende karakter.

I den bilaterale dialogen vil det legges vekt på å understreke sammenhengene mellom fattigdomsbekjempelse, godt styresett, demokrati og menneskerettigheter. Godt styresett og en utviklingsrettet økonomisk politikk med sosial profil er grunnlaget for økonomisk vekst. Norge skal aktivt medvirke til å redusere de betydelige forvaltningskostnader som påføres utviklingslandene i tilknytning til internasjonal bistand. Det arbeides med å forenkle og samordne prosedyrer og rapporteringskrav, sikre bedret koordinering og tettere samarbeid med multilaterale organisasjoner og andre givere. Styrking av nasjonale forvaltnings- og kontrollsystemer for å bekjempe korrupsjon inngår som et viktig element i dette arbeidet. Støtte til institu-

sjonsutvikling og samarbeid for å styrke kapasitet og kompetanse innen det offentlige, i privat sektor og i det sivile samfunn vil være en gjennomgående dimensjon i det langsiktige utviklingssamarbeidet.

Dette er viktige forutsetninger for at all stat-til-stat bistand på sikt skal kanaliseres gjennom nasjonale budsjetter og programmer slik at det norske bidraget inngår i en større helhet. En slik tilnærming bidrar til mer effektiv utnyttelse av internasjonal bistand og til at utviklingssamarbeidet inngår som en integrert del i nasjonale politiske beslutningsprosesser. Generell budsjettstøtte utgjør imidlertid foreløpig bare en beskjeden del av bistanden til enkelte hovedsamarbeidsland, og krever i tillegg bl.a. en klar kobling til resultatene av landets oppfølging av sin fattigdomsstrategi, og gode forvaltnings- og kontrollsystemer.

Ved omfattende og akutte krisesituasjoner vil det kunne være aktuelt å benytte budsjettmidler innenfor landprogrammene og regionbevilgningene også til humanitære formål. Slike midler vil følgelig komme i tillegg til tiltak finansiert over kap. 163 Nødhjelp og humanitær bistand og menneskerettigheter.

For programkategori 03.10 Bilateral bistand foreslås en økning på 198,3 mill. kroner.

Kap. 150 Bistand til Afrika

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003
70	Malawi, <i>kan overføres</i>	41 994	71 000	75 000
71	Mosambik, <i>kan overføres</i>	189 903	230 000	230 000
72	Tanzania, <i>kan overføres</i>	179 761	190 000	210 000
73	Uganda, <i>kan overføres</i>	75 000	130 000	140 000
74	Zambia, <i>kan overføres</i>	89 995	110 000	130 000
78	Regionbevilgning for Afrika, <i>kan overføres</i>	1 023 116	871 000	975 000
79	Tiltak under utfasing, <i>kan overføres</i>		57 900	43 000
	Sum kap 150	1 599 769	1 659 900	1 803 000

Hovedmålet med bevilgingen er å bekjempe fattigdommen og bidra til å realisere det internasjonale utviklingsmålet om å halvere andelen av befolkningen som lever i absolutt fattigdom. Med unntak av Sør-Afrika og Nigeria tilhører alle samarbeidslandene gruppen av minst utviklede land (MUL). Regjeringens handlingsplan for bekjempelse av fat-

tigdom i sør vil være retningsgivende i utviklingssamarbeidet.

De afrikanske samarbeidslandene og deres innbyggere står overfor store utfordringer på en rekke samfunnsområder dersom de skal kunne nå Tusenårsmålene. Norges bidrag må ta utgangspunkt i landenes prioriteringer og inngå i en koor-

dinert oppgavedeling med andre utviklingspartnere. Samtidig vil Norge i et aktivt partnerskap med myndigheter og regionale organisasjoner følge opp forpliktelsene fra toppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg. Fra norsk side vil følgende områder stå sentralt i dialogen og bli prioritert i bistanden til samarbeidslandene:

- Bidra til at befolkningen kan stille sine ledere til ansvar gjennom å fremme godt styresett, demokrati, menneskerettigheter og kamp mot korrupsjon.
- Styrke befolkningens egne ressurser gjennom å satse på utdanning, bekjempelse av hiv/aids epidemien og utbygging av helsetjenester.
- Fremme næringsutvikling, vekst i landbruket og bedre markedsadgang.
- Bedre miljø og ressursforvaltning.
- Forsterke det internasjonale og regionale arbeidet for konfliktløsning og fred.

Regionalt har utviklingen i 2001 og 2002 vært preget av ambisiøse initiativ og arbeid for å revitalisere regionale institusjoner og samarbeidsprosesser. OAU (Organisation for African Unity) ble gjenfødt som AU (African Union) på toppmøtet i Durban i juli 2002. Den Afrikanske union er et ambisiøst prosjekt med planer om etablering av et felles afrikansk parlament, felles rettslige, økonomiske og sosiale/kulturelle institusjoner. Gjennom Nytt partnerskap for Afrikas utvikling (NEPAD) har statsledere i Afrika igangsatt en afrikansk prosess som setter fokus på styresett og eget ansvar for utvikling og fattigdomsbekjempelse. De deltakende landene ser NEPAD som et redskap i arbeidet for å realisere intensjonene med opprettelsen av AU. NEPAD søker også å flytte fokus fra bistand til internasjonale forhold som har mer grunnleggende betydningen for Afrikas utvikling, herunder økte investeringer, markedsadgang og endring av globale handelsvilkår.

De fleste afrikanske land er preget av svake og sårbare politiske institusjoner med et utilstrekkelig og lite effektivt offentlig apparat. Det store flertall av afrikanske land har innført flerpartisystemer, men det er en lang vei å gå før de har vel fungerende demokratier. Korrupsjon er utbredt. Godt styresett, demokrati og ansvarlige politiske ledere og respekt for menneskerettighetene er avgjørende for bærekraftige resultater i kampen mot fattigdommen. Det er derfor positivt at godt styresett og demokrati settes på dagsorden av afrikanske ledere og politikere. I initiativet for NEPAD er dette en grunnleggende erkjennelse. Til tross for motstand fra enkelte land, sluttet det konstituerende møte for AU seg til NEPAD-landenes opp-

legg for gjensidige vurderinger («peer reviews») av styresett og demokrati.

Voldelige konflikter og manglende politisk stabilitet er et grunnleggende hinder for utvikling i Afrika. Konfliktene i Sudan og på Afrikas Horn, i DR Kongo og i Angola har ført til store tap av menneskeliv og enorme humanitære lidelser. Ressursrike områder med potensiale for å tiltrekke seg store internasjonale investeringer har istedet bidratt til å tegne et bilde av et Afrika som holder seriøse investorer borte. Utviklingen i 2001 og utover i 2002 har imidlertid vært positiv og bærer løfter om at det i 2003 vil kunne bli mulig å bygge opp en internasjonal innsats for utvikling i områder som i årtier har vært rammet av vanstyre og voldelig konflikt. I tillegg til et sterkt internasjonalt engasjement gjennom bl.a. FNs sikkerhetsråd, har den positive utviklingen klar sammenheng med at afrikanske land selv i økende grad tar ansvar for konfliktløsning og fredsbygging. Opprettelsen av et eget Freds- og sikkerhetsråd innenfor rammen av AU, herunder beslutningen om på sikt å opprette en beredskapsstyrke, er tegn på dette.

Afrika sør for Sahara er den region som har dårligst utsikter til å nå tusenårsmålene. Det anslås at 40 pst. av befolkningen lever på mindre enn en dollar pr. dag, og Afrikas andel av verdens fattige befolkning har økt fra 25 pst. til 30 pst. i løpet av 1990-tallet. Samtidig ble den internasjonale bistanden til Afrika nesten halvert.

Det er imidlertid store variasjoner mellom landene. En rekke land har gjennomført grunnleggende reformer og fått på plass makroøkonomiske rammevilkår og strategier for bekjempelse av fattigdom som skaper rammen for et resultatrettet internasjonalt samarbeid for utvikling. Våre samarbeidsland hører til blant dem, selv om flere har gjennomføringsproblemer.

Den økonomiske utviklingen i 2001 var relativt positiv. Samlet sett var veksten sterkere enn i andre deler av verden og hele 37 land hadde en økonomisk vekst på over 3 pst, 11 flere enn året før. 30 land hadde en vekst målt pr. innbygger på 1,5 pst eller mer.

Utviklingen ble imidlertid svekket av lavere priser og fallende etterspørsel etter de fleste av kontinentets råvarer. Fortsatt hemmes utviklingen av manglende utenlandske investeringer, selv om land som Uganda utgjør et lyspunkt. Utsiktene til fortsatt vekst i turistindustrien er gode.

Helsesektoren står overfor enorme utfordringer, forsterket av hiv/aids-epidemien som har forverret helsetilstanden ytterligere. Dette gjenspeiler seg blant annet i økende mødre- og barnedødelighet. Barn er utsatt for infeksjonssykdommer som malaria, luftveisinfeksjoner, diaré og meslin-

ger, som samlet forårsaker 7 av 10 dødsfall. En sentral utfordring i det bilaterale utviklingssamarbeidet med Afrika er derfor å bidra til å bygge nasjonale helsesystemer med bedre kapasitet til å møte befolkningens behov.

Dimensjonene av hiv/aids-epidemien er vanskelig å fatte. Den har dyptgripende virkninger for økonomi og samfunnsliv. 11 millioner barn er blitt foreldreløse. I Sør-Afrika er antallet dødsfall i aldersgruppen 15 til 34 år 17 ganger høyere enn normalt. Levealderen i landene sør for Sahara ville vært 15 år høyere enn i dag dersom regionen ikke hadde vært rammet av hiv/aids. Høyt utdannede ressurspersoner faller fra i alt for tidlig alder, og jordbruksproduksjonen rammes. Den årlige veksten i økonomien antas å bli redusert med mellom 2 og 4 pst. Til tross for dette dystre bildet, er det tegn til at utviklingen kan snus. Både Uganda og Senegal har vist at det nytter. I Sør-Afrika og Zambia er det tegn til endret adferd blant ungdom. Afrikanske ledere har vist et sterkere engasjement, og 34 land har utarbeidet nasjonale strategier for bekjempelse av hiv/aids. Regjeringen ser det som viktig å fortsette den sterke satsingen på å bekjempe hiv/aids i Afrika.

De fattige må først og fremst stole på egne krefter i kampen for et bedre liv for seg og sin familie. Derfor er utdanning viktig. Afrika står overfor store utfordringer i arbeidet for å gi utdanning til alle. Kvaliteten på undervisningen, spesielt på landsbygda, er dårlig og skolebygninger og læremateriell er svært mangelfulle. Hiv/aids-epidemien rammer hardt, bl.a. ved at lærere faller fra og barn ikke møter på skolen. Tilbud og kvalitet på videregående utdanning, yrkesopplæring og høyere utdanning er svakt utbygd, spesielt i forhold til å åpne muligheter for ungdom fra fattige grupper. Regjeringen vil derfor trappe opp satsingen på utdanning i det bilaterale utviklingssamarbeidet.

Regjeringens handlingsplan for bekjempelse av fattigdom framhever næringsutvikling som grunnlag for fattigdomsreduksjon, og primærnæringene som ryggraden i økonomien i de fattigste landene. Regjeringen legger derfor opp til en forsterket innsats for næringsutvikling og landbruk i Afrika. Viktige elementer vil være økt satsing på landbrukssektoren med vekt på utdanning, forskning og veiledning, bedret organisering og bedre tilgang til markeder og markedsinformasjon. Landgjennomgang foretatt innen rammen av Regjeringens initiativ for «Næringsutvikling i sør» (NIS) skal operasjonaliseres til konkrete planer for økt satsing på næringsutvikling som bygger på landenes fattigdomsstrategi og samordnes med andre givers virksomhet. Rammen for den økt satsingen er opp mot 100 mill. kroner for 2003.

Arbeidet for å styrke primærnæringene er en viktig del av arbeidet for å møte miljøproblemene. Miljøproblemene må løses både lokalt og gjennom regionalt og internasjonalt samarbeid. Naturkatastrofer som flom og tørke rammer alltid de fattige hardest. Foringelse av naturressurser er et stort problem og er ofte forårsaket av at nasjonal politikk ikke tar de fattiges livsvilkår på alvor.

Som et ledd i oppfølgingen av toppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg vil arbeidet for å bevare det biologiske mangfold bli styrket. Viktige områder i Norges arbeid med miljøutfordringene i Afrika er videre å bidra til forsvarlig forvaltning av fiskeriresursene og til god utnyttelse av felles vannressurser. Dette er områder hvor et tett regionalt samarbeid er helt avgjørende for å kunne nå resultater.

Øst-Afrika og områdene rundt de store sjøer

Norge har lange tradisjoner for samarbeid i regionen. Undertegningen av traktaten for East African Community (EAC) i 2000 signaliserte et fornyet engasjement og vilje til regional integrasjon fra traktatspartene Tanzania, Uganda og Kenya. Dette kan føre til økt regional dialog og en styrking av fredsprosessene og demokratiutviklingen i regionen.

Situasjonen i DR Kongo, Rwanda og Burundi er preget av interne og eksterne konflikter som har ført til en alvorlig humanitær situasjon og et stort antall flyktninger. Tanzania og Uganda er rammet av denne situasjonen, blant annet huser Tanzania et stort antall burundiske flyktninger. Både gjennom politisk dialog med landene i regionen, gjennom arbeidet i FNs sikkerhetsråd og ved økonomiske bidrag har Norge søkt å påvirke i positiv retning.

I 2001 ble det utarbeidet en strategi for norsk støtte til fredsbygging i Great Lakes-regionen. Bistand over kap. 162 Overgangsassistans og kap. 163 Nødhjelp og humanitær bistand og menneskerettigheter er sentrale virkemidler.

I utformingen av samarbeidsprogram og dialogen med hovedsamarbeidslandene vektlegges innsatsområder som kan bidra til å bygge fred og stabilitet.

I 2001 ble det inngått en avtale med Det østafrikanske fellesskap (EAC) om støtte til bærekraftig utvikling av Victoriasjøen og området rundt. Norge samarbeider her med blant annet Verdensbanken og Sverige. Samarbeidet om Victoriasjøen er også relatert til Nilen-initiativet. Dette samarbeidet for utnyttelse av vannressursene i Nilen ble startet i 1999 og er et viktig politisk initiativ for å bidra til fattigdomsreduksjon og konfliktforebygging.

Afrikas Horn

Konflikten mellom Etiopia og Eritrea, de politiske forhold i disse to landene og de interne konfliktene i Sudan og Somalia er viktige utfordringer for stabilitet og fattigdomsreduksjon i regionen. Kombinasjonen av væpnede konflikter og tilbakevendende tørke har skapt humanitære kriser som omfatter millioner av mennesker og som utfordrer den regionale stabiliteten. Landene i regionen er blant de fattigste på kontinentet. Den utbredte fattigdommen truer i seg selv stabiliteten. Å skape en politisk stabilitet som kan danne grunnlag for en intensiv innsats for fattigdomsreduksjon er derfor en hovedutfordring. De utviklingspolitiske utfordringene henger tett sammen med de utenrikspolitiske utfordringene. Den strategiske målsettingen for innsatsen på Afrikas Horn er derfor å bidra til utviklingen av regionalt samarbeid som kan skape gjensidig tillit og sikkerhet i hele regionen. Oppfølgingen av Nileninitiativet står sentralt i denne sammenheng.

De to viktigste samarbeidspartnerne på Afrikas Horn vil fortsatt være Etiopia og Eritrea, men de regionale utfordringene knyttet til konfliktene i Sudan og Somalia vil bli gitt større vekt ved innrettingen av utviklingssamarbeidet. For disse landene vil humanitær bistand og overgangsbistand være de sentrale virkemidler.

Situasjonen i Eritrea og Etiopia fram til krigsutbruddet i 1998 viste at landene har et stort potensiale for å mobilisere samfunnets ressurser for utvikling og bekjempelse av fattigdom. Ved en fortsatt positiv utvikling i fredsprosessen, vil samarbeidet gradvis kunne utvides til et bredere bilateralt program.

Sudan har hatt borgerkrig i over nitten år og krigen har ført til at over to millioner mennesker er drept og mer enn fire millioner sudanese har flyktet fra sine hjem. Det har vært arbeidet for å finne en løsning på konflikten gjennom den regionale organisasjonen International Governmental Authority Development, IGAD. Etter 11. september 2001 ble mulighetene for en forhandlingsløsning sterkt forbedret og et gjennombrudd i forhandlingene fant sted den 20. juli i år. Norge deltar sammen med USA, Storbritannia og Italia som aktive observatører under fredsforhandlingene i Kenya. En våpenhvile er inngått for Nuba Mountains-området. Norge deltar med observatører sammen med flere land. Observatørgruppen har norsk ledelse. Det er en mulighet for at fredsforhandlingene vil avsluttes i 2002. En fredsavtale vil åpne for gjenoppbygging av landet og en givertandskonferanse er under forberedelse. Regjeringen vil følge opp sin aktive medvirkning i fredsar-

beidet med deltakelse i gjenoppbyggingen av Sudan.

Vest-Afrika

Regionen omfatter en rekke svært ulike land som dels preges av indre sosiale, kulturelle og religiøse motsetninger, og dels har ligget i konflikt med hverandre. Samtidig har det de siste årene vært en dreining i demokratisk retning i land som Nigeria, en befestning av demokratiet i Mali, som gjennomførte demokratiske valg i mai i år, og endelig ble det i 2002 avholdt demokratiske valg i Sierra Leone, som forhåpentlig kan sette sluttstrek for borgerkrigen i landet.

Economic Community of West African States (ECOWAS) er den dominerende regionale organisasjonen og har spilt en sentral rolle for konfliktløsning i regionen. De siste to år har ECOWAS fått en ny og styrket struktur med fokus på å forebygge og bidra til å løse konflikter. Norge vil utvide samarbeidet med organisasjonen med vekt på å bidra til regional sikkerhet.

Utenriksdepartementet utarbeidet i 2001 en strategi med fokus på hvordan Norge kan bidra til en vellykket internasjonal fredsbyggingsprosess i Mano River-området, med særlig vekt på Sierra Leone. Målet er å sikre den freden som er oppnådd og bidra til en demokratisk utvikling i landet. Når det gjelder bistand vil humanitær innsats (kap. 163) og overgangsbistand (kap. 162) utgjøre virkemidlene.

Det sørlige Afrika

Det sørlige Afrika er blant de fattigste regioner i verden, men det er store variasjoner mellom landene både politisk og økonomisk. Botswana og Sør-Afrika er fungerende demokratier, mens Angola nettopp har avsluttet en 40 år lang borgerkrig. Den økonomiske veksten i området er gjennomgående lav, samtidig som Mosambik i flere år har hatt vekstrater på over 10 pst. Felles for hele regionen er den omfattende spredningen av hiv/aids. Epidemien representerer en alvorlig trussel for sosial, politisk og økonomisk utvikling. Norge har hatt et langvarig bistandssamarbeid med de fleste landene i regionen og med SADC.

Konfliktene i Angola og Den demokratiske republikken Kongo har rammet regionens utviklingsmuligheter både gjennom reduksjoner i handel og utenlandske investeringer, og de mange flyktingene som påfører landene store belastninger. Imidlertid har det vært en positiv utvikling i begge landene i løpet av det siste halve året. Det er inngått en våpenhvile i Angola, og man synes å

være kommet nærmere en løsning i DR Kongo. Dette gir grunn til forsiktig optimisme. Samtidig skaper den politiske og økonomiske krisen i Zimbabwe nye problemer for landene i området, både økonomisk og politisk.

I 2002 er de fleste land i regionen rammet av tørke, og en matvarekrise er allerede et faktum i flere land. Dette vil sette sitt preg på samarbeidet med flere land. Avhengig av hvordan situasjonen utvikler seg kan det bli aktuelt å anvende midler fra regionbevilgningen til å avhjelpe krisen og styrke matvaresikkerheten. Dårlig styresett gjør at situasjonen for befolkningen forverres. Særlig har situasjonen i Zimbabwe forsterket krisen, da landet tidligere har fungert som et kornkammer for regionen.

Southern African Development Community (SADC) omfatter alle landene i regionen. Organisasjonens mål er en sterkere regional integrering, både innenfor handel- og politikk. Organisasjonen vil være et nøkkelinstrument for å bidra til regional integrasjon i det sørlige Afrika.

Post 70 Malawi, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Malawi er et av verdens fattigste land og er rangert som 163 av 173 land i UNDPs indeks for levekår. Om lag 15 pst. av den voksne befolkningen er smittet av hiv/aids og forventet levealder er sunket til ca 40 år. Anslagsvis 65 pst. av befolkningen lever under fattigdomsgrensen. Det er anslått at bare 58 pst. av den voksne befolkningen kan lese og skrive, men utvikling de siste 10 årene har gått i riktig retning.

Etter 31 år med diktatorisk regime ble demokrati etablert i 1994 da Bakili Muluzi ble valgt til president. Han ble gjenvalgt i 1999 da hans parti United Democratic Front også fikk rent flertall i parlamentet.

Siden 1994 har Malawi gjort betydelige fremskritt mot et mer demokratisk samfunn. Regjeringen har som mål å styrke menneskerettighetene, arbeide for godt styresett og bekjempe korrupsjon. En rekke offentlige kontrollorganer og systemer er bygd opp. Brudd på menneskerettighetene er imidlertid fortsatt et problem, og korrupsjon er utbredt.

Debatten om en mulig tredje periode for den sittende presidenten skapte politisk uro i Malawi, men forslaget om grunnlovsendring ble med knapp margin forkastet av Parlamentet. Spørsmålet kan komme opp igjen i tiden fram mot valget i 2004.

Malawi har siden 2001 vært rammet av alvorlig matvarekrise. Den skyldes ugunstige værforhold, feilslåtte avlinger, uheldig landbrukspolitikk, samt

at Malawi, delvis som følge av råd fra internasjonale givere, endret forvaltningen av nasjonale matreserver og solgte overskuddslageret av mais. Prisen ble etterhvert firedoblet og gjorde det umulig for de fattigste å kjøpe mais.

Den økonomiske situasjonen er vanskelig. For 2001 anslås en økonomisk nedgang på 1,5 pst. Årsaker til negativ økonomisk vekst var svikt i landbruket, redusert industriproduksjon, svak kontroll med offentlige utgifter og ringvirkninger av krisen i Zimbabwe. Tobakk utgjør 70 pst. av eksportinntektene. Store budsjettunderskudd fører til at offentlig sektor har et stort lånebehov, noe som presser renten opp og reduserer næringslivets investeringer.

Selv med økt satsing i 90-åra er helse- og utdanningssystemet dårlig utbygd. Helsevesenet lider under mangel på kvalifisert personell og mangel på medisiner. Norge er en av de viktigste samarbeidspartnerne innenfor helse og Malawi ba Norge om å representere givene i koordineringsgruppen for søknaden til det globale helsefondet for bekjempelse av hiv/aids, tuberkulose og malaria (GFTAM).

I april 2002 lanserte Malawi sin fattigdomsstrategi. Målet er bærekraftig fattigdomsreduksjon gjennom å gi makt, muligheter og ressurser til de fattige. Strategien legger et godt grunnlag for samarbeid om fattigdomsbekjempelse. Utsiktene til å nå de internasjonale tusenårsmålene innen 2015 er imidlertid relativt små gitt de betydelige økonomiske og sosiale problemene som landet sliter med.

Bistand utgjør ca 27 pst. av Malawis bruttonasjonalinntekt. Storbritannia og EU er største bilaterale givere. Norsk bistand har en relativt beskjeden størrelse. Norge spiller likevel en relativt viktig rolle i givermiljøet.

Arbeidet for bedre samordning av bistandsinnsatser har ført til at Norge forvalter svensk stattilstat bistand i Malawi ved at Sveriges bistand kanaliseres inn i de samme avtalene og innsatsområdene som den norske.

Mål

Malawis fattigdomsstrategi er basis for samarbeidet. Malawis mål er å redusere andelen fattige til 59 pst. innen 2005. Det er avtalt å konsentrere samarbeidet om helse, hiv/aids, godt styresett og makroøkonomiske reformer.

Innenfor helsearbeidet er sentrale mål å redusere spedbarnsdødeligheten og øke forventet levealder til 45 år innen 2005. I hiv/aids arbeidet er viktige mål å kanalisere midler ut til distriktene for å øke kapasiteten for gjennomføring av handlingsplaner.

I støtten til makroøkonomiske reformer er målene å bidra til bedre budsjettdisiplin, økt skatteinngang, og bedre rammevilkår for økonomisk vekst, samt at budsjettet skal ha en best mulig fatigdomsprofil. Malawisk mål er å oppnå en økonomisk vekst på 5,2 pst. i 2004.

Innen området godt styresett ønsker Norge å bidra til bedre økonomiforvaltning, bekjempelse av korrupsjon og desentralisering bl.a. ved utvikling av et finansieringssystem for distriktsadministrasjonen. Et kjerneelement i samarbeidet er å bidra til at befolkningen øker bevisstheten om MR-spørsmål og de rettigheter de har ifølge grunnloven.

Rapport 2001

I 2001 var samlet bilateral bistand til Malawi 87 mill. kroner, hvorav 56 mill. kroner ble bevilget over programkategori 03.10. 4,2 mill. kroner ble kanalisert gjennom frivillige organisasjoner. Norske organisasjoners innsats i Malawi har hittil vært begrenset, men ventes å øke i kommende år. 2001 var det første året hvor Norge forvaltet svensk bistand. Det ble utbetalt 13,7 mill. kroner til 14 samfinansieringsprosjekter

Godt styresett står sentralt i samarbeidet og utgjorde nesten 13 mill. kroner i 2001. I utviklingen av en nasjonal kvinnestrategi er det satt økt fokus på vold mot kvinner. Lovverket er gjennomgått av Lovkommisjonen som har gjennomgått nasjonale lover med sikte på å styrke kvinners rettigheter og likestilling. Lovkommisjonen har også gjennomgått sensurlovverket, og 60 parlamentarikere har fått økt kompetanse innen sentrale grunnlovsspørsmål.

Antikorrupsjonsbyrået som Norge støtter, kan vise til gode resultater. Flere politikere og forretningsfolk har vært trukket for retten og anklaget for misbruk av midler. Ukentlige radioprogram som dramatiserer viktige menneskerettigheter er blitt svært populære blant befolkningen. Desentraliseringen, der Norge er den sentrale støttespiller, går sakte, men reformplanene er vedtatt og distriktsråd er opprettet og fungerer så smått som demokratiske institusjoner. Norge har bidratt til at bl.a. UNDP kommer inn fra 2002 med betydelige midler.

Norge arbeidet nært med andre givere i støtten til makroøkonomiske reformer. Det nye felles rammeverket for budsjettstøtte der Storbritannia, Sverige og Norge deltar, bidro til bedre samarbeid i givergruppen. Felles rutiner skal bidra til å redusere kostnadene for Malawi. På grunn av svake resultater i det økonomiske reformarbeidet, ble det imidlertid ikke gitt budsjettstøtte i 2001.

En viktig del av avtalen er støtte til kapasitetsbygging innen finansforvaltning. Norsk og svensk faglig ekspertise er trukket inn med tanke på institusjonell styrking av blant annet malawisk riksrevisjon. Sammen med Verdensbanken og stat-til-stat givene foretok Malawi en gjennomgang av landets finansforvaltning med sikte på ytterligere forbedringer. Malawi viste sterkt eierskap til prosessen og Norge vil følge arbeidet videre.

En stor del av samarbeidsprogrammet er konsentrert om helsesektoren og hiv/aids-arbeid. I 2001 utgjorde dette nesten 18 mill. kroner. Forberedelsene til et nasjonalt sektorprogram for helse tar tid. I påvente av programmet støttet Norge enkelttiltak som ventes innlemmet i sektorprogrammet. Malawis College of Medicine (CoM) fikk bidrag til gjeldslette og driftsutgifter og forberedelser ble gjort til å knytte CoM til samarbeid med norske helseinstitusjoner. Antall utdannede sykepleiere og leger er økt, en femårsplan for bekjempelse og behandling av tuberkulose er utviklet, og tilgangen til rent vann er bedret både i byene og på landsbygda. Tuberkuloseprogrammet har fått en internasjonal utmerkelse for TB-forskning i Malawi. Resultatene av pasientbehandlingen er vesentlig forbedret.

Norge, sammen med Sverige, var eneste bidragsytere til driften av Malawis aidssekretariat, som er ansvarlig for gjennomføringen av den nasjonale aidsplanen på nasjonalt- og distriktsnivå. Det er opprettet en nasjonal aidskommisjon med medlemmer fra myndighetene, sivilt samfunn, kirker og næringsliv. Hiv/aids er i økende grad fremme i den offentlige debatt, og alle distrikter og de fleste ministerier har laget egne handlingsplaner. Arbeidet med å få opprettet et fond som lokale organisasjoner kan trekke på tar lengre tid enn forventet, blant annet på grunn av ulike givers forskjellige forvaltningskrav og -rutiner.

Sammen med andre givere støtter Norge et program for økt matvaresikkerhet for å bidra til at avlingssvikten ikke gjentas i neste sesong. Det ble gitt støtte til et kooperativ for småbønder som organiserer medlemmene for å dyrke produkter for salg på det nasjonale markedet og for eksport. En gjennomgang fant at organisasjonen får gode resultater.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 75 mill. kroner.

Det legges opp til å videreføre oppbyggingen av samarbeidsprogrammet med vekt på styrke arbeidet med landbruk og næringsutvikling.

Post 71 Mosambik, kan overføres*Situasjonsbeskrivelse*

Mosambik er et ungt demokrati hvor en fortid med borgerkrig fortsatt preger det politiske liv. Flerpartivalg ble innført i 1994, og det er gjennomført to parlaments- og presidentvalg. Frelimo, som har vært det statsbærende partiet siden frigjøringen i 1975, har vunnet valgene. Den tidligere opprørsbevegelsen Renamo er det største opposisjonspartiet. Til tross for at Renamo vegret seg mot å godta valgresultatet i 1999 og enkelte voldelige politiske demonstrasjoner i året som fulgte, følger Frelimo og Renamo i hovedsak demokratiske spilleregler og samfunnet utvikler seg i en demokratisk retning. Økningen i den organisert kriminalitet, menneskerettighetsproblemer og den omfattende og økende korrupsjonen er imidlertid urovekkende. Pressen er relativt fri, men det er enkelte tegn til økende selvsensur.

Utviklingen av Mosambik er nært knyttet til arbeidet for økonomisk integrasjon og utvikling i hele regionen, ikke minst som transittland for Sør Afrika, Zambia, Malawi og Zimbabwe. Mosambik har derfor en sterk interesse av politisk stabilitet i regionen. Landet har bidratt aktivt til reformprosessen i SADC og i utviklingen av NEPAD-initiativet.

Den økonomiske veksten har vært sterk i en årrekke, godt hjulpet av omfattende økonomiske reformer og overgang til markedsøkonomi. Etter to år med flomkatastrofer og økonomisk stagnasjon, var veksten i 2001 tilbake på høyt nivå på ca. 14 pst. Den sterke økonomiske veksten har imidlertid ikke ført til omfattende reduksjon av fattigdommen. Det er særlig områdene i sør som har nydt godt av veksten, mens dette i langt mindre grad er tilfelle i de midtre og nordre delene av landet. Om lag 70 pst. av befolkningen lever i fattigdom og forventet levealder er bare 39 år. Mosambik rangeres som nr. 157 av 173 land i UNDPs indeks for levekår og ligger lavest blant SADC-landene. Utdanningsnivået er lavt, og tilgangen på helsetjenester er dårlig. Aids-epidemien har ikke utviklet seg like raskt som i nabolandene, men situasjonen gir grunn til bekymring. For å få bukt med fattigdommen i Mosambik, kreves det vedvarende høy økonomisk vekst over flere år, i tillegg til betydelig bistand fra det internasjonale giversamfunnet. Gjennomsnittet for de siste årene har vært 10 pst. vekst i BNI. Bistandens andel av BNI var i 2000 på 25 pst., men forventes å synke siden en god del av bistanden gikk til gjenoppbygging etter flomkatastrofene.

Myndighetene har vist vilje til å sette reduksjon av fattigdom øverst på dagsorden og den nasjonale

strategien for å redusere fattigdommen gir klare mål og prioriteringer. Strategien skal legge rammen for samarbeidet med givene. Regjeringen lanserte videre i 2001 en ambisiøs plan for reform av offentlig sektor med vekt på godt styresett og kampen mot korrupsjon. Det er svært viktig at disse reformene gjennomføres.

Mosambik har utsikter til å nå tusenårs målet om å halvere andelen fattige innen 2015. Dette er imidlertid ikke tilfelle for andre sentrale tusenårs mål og Mosambik ligger langt etter når det gjelder målet om å redusere barnedødeligheten, som i 2000 var på hele 20 pst.

Samarbeidsklimaet mellom myndighetene og givene er godt. EU og Storbritannia er de største givene i Mosambik. Norge er imidlertid en sentral giver, og har en pådriverrolle i arbeidet for harmonisering av giverprosedyrer og giverkoordinering.

Mål

Mosambik har som mål å redusere andelen av befolkningen som lever i fattigdom til 60 pst. i år 2005 og 50 pst. i år 2010.

Hovedområdene for det norske utviklingssamarbeidet er energi, helse, distriktsutvikling, fiskeri og finansforvaltning. Innenfor disse områdene er målene:

- Bedre utnyttelse av energiresursene og øket evne til å ivareta nasjonale økonomiske og miljømessige hensyn.
- Styrket helseforvaltning og bedre helsetjenester.
- Styrke lokal administrasjon, utbygge infrastruktur og øke produksjonen på landsbygda.
- Bedre utnyttelse av fiskeriresursene.
- Styrke offentlig finansforvaltning og -kontroll, kamp mot korrupsjon og øke innenlandsk inntektsgenerering og verdiskapning

Godt styresett, menneskerettigheter, likestilling, miljø- og naturressursforvaltning, bekjempelse av hiv/aids og kultur vektlegges i samarbeidet. En betydelig del av bistanden foreslås kanalisert som budsjettstøtte.

Rapport 2001

Total bilateral bistand til Mosambik var på 290 mill. kroner i 2001, hvorav 263 mill. kroner over programkategori 03.10. Om lag 40 mill. kroner ble kanalisert gjennom frivillige organisasjoner.

Innenfor energisektoren var bygging av kraftlinjer en viktig del av den norske støtten. Norge bidrar til utbyggingen av et landsdekkende forsy-

ningsnett for elektrisitet og kraftlinjen mellom Alto Molocue – Gurué, i sentrale deler av Mosambik, ble slutført i 2001. Det ble videre inngått avtale med Mosambik om norsk og svensk finansiering av videreføring av kraftlinjen fra Gurué til Lichinga, nord i Mosambik. Studier har vist vekst i næringsvirksomheten og forbedret inntektsgrunnlag som følge av bedret strømtilførsel. I tillegg vektlegges institusjonssamarbeid, inklusive utforming av lover og regelverk, og både NVE og Oljedirektoratet bidrar med fagkompetanse. I 2001 ble en ny petroleumslav vedtatt.

Det ble anvendt 72 mill. kroner til samarbeidet innen helse og hiv/aids i 2001. Dialog om strategi for helsesektoren, reformer i forvaltningen og styrking av Helsedepartementet stod sentralt. Helsestrategien ble godkjent av regjeringen i 2001 og Norge ble, sammen med UNICEF, valgt som ledende giver. Støtten til medisimport ble videreført. Budsjettstøtten til helsemyndighetene på provinsnivå har vist gode resultater og 95 pst. av ansatte som arbeider med distribusjon av medisiner fått opplæring i kontrollrutiner. Fødsler gjennomført på helseinstitusjoner har også vist en betydelig økning. Det er videre etablert 21 poster for hiv/aids oppfølging, i tillegg til at norsk støtte til hiv/aids arbeidet går både til tverrsektorielle tiltak kanalisert gjennom FNs befolkningsfondet (UNFPA), og til innsatser innenfor Helsedepartementets ansvarsområde så som import av medisiner, støtte til avdelingen for smittsomme sykdommer og mor/barn helsetjenesten.

Innen distriktsutvikling stod samarbeid kanalisert gjennom UNDP om desentralisert planlegging sentralt. Strategiske utviklingsplaner ble utviklet på provinsnivå og målgrupper og opplæringsbehov ble kartlagt og læremateriell utarbeidet. Utdanning av lærere ble igangsatt. Innen distriktsutvikling er det satt spesiell fokus på provinsen Cabo Delgado, nord i Mosambik.

På fiskerisektoren ble støtte til institusjonell styrking av Fiskeridirektoratet og Fiskeriforskningsinstituttet i Mosambik videreført ved nært samarbeid med det norske Fiskeridirektoratet og Havforskningsinstituttet. Samarbeidet har pågått over flere år og gitt gode resultater i form av forbedret fiskeridireksjon og styrket forskningskompetanse. Det ble forberedt å utvide innsatsen med støtte til småskalafiske i samfinansiering med Det internasjonale fondet for jordbruksutvikling (IFAD).

I 2001 ble det gitt 64 mill. kroner i form av direkte budsjettstøtte, tilsvarende om lag en fjerdedel av stat-til-stat bistanden. Ni givere samarbeider om felles planer, rapporter, gjennomganger og revisjon. I dialogen med myndighetene fokuserte

giverne på fattigdomsprofilen i statsbudsjettet, finansforvaltning og økt innenlandsk inntektsmobilisering og verdiskapning. Støtten er direkte knyttet til oppfølging av resultatmålene i fattigdomsstrategien, og gode kontrollmekanismer er etablert. Myndighetene og giverne foretok en gjennomgang av budsjettstøtten. Regjeringens oppfølging av krisen i banksektoren ble vurdert. Det er igangsatt tiltak for å dokumentere hendelsesforløpet ved privatiseringen av bankene og det arbeides med å innføre utestående fordringer. Regjeringen har en aktiv politikk for å skape klarhet i situasjonen og unngå liknende hendelser.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 230 mill. kroner.

Det legges opp til en videreføring av samarbeidsprogrammet med en forsterket innsats for næringsutvikling.

Post 72 Tanzania, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Tanzania har flerpartisystem og er et demokrati under utvikling. Opposisjonen er imidlertid svak og splittet. Etter optøyene på Zanzibar i forbindelse med valgene i 2000, har regjeringspartiet CCM og opposisjonspartiet CUF kommet fram til en avtale som legger grunnlaget for videre demokratisk utvikling.

Konfliktene i regionen har direkte virkninger for Tanzania. Med over en halv million flyktninger huser Tanzania flere flyktninger enn noe annet land på kontinentet. Situasjonen har ført til økende spenninger mellom flyktingene og lokalbefolkningen i grenseområdene mot Rwanda og Burundi. Landet spiller en sentral rolle som mekler og samtalepartner i de ulike konfliktene. President Mkapa har vært en pådriver i gjenskapingen av det østafrikanske samarbeidet.

Den økonomiske situasjon er preget av stabilitet og vekst. Tanzania oppfylte kravene til gjeldslette (HIPC) i november 2001. Veksten i 2001 er anslått til 5,1 pst., men den er fortsatt for lav til en omfattende reduksjon i antall fattige. Ca. 36 pst. av landets befolkning har ikke tilstrekkelig inntekt til å dekke grunnbehovene, og 19 pst. lever under fattigdomsgrensen for mat. 10 pst. av befolkningen er smittet av hiv/aids. Andelen lese- og skrivekyndig blant ungdom er nesten 90 pst.

Byråkrati og korrupsjon er fortsatt til alvorlig hinder for økonomisk utvikling og utenlandske investeringer. Det er håp om at den nasjonale handlingsplanen mot korrupsjon, som nylig er

utarbeidet, vil gi en sterkere innsats for utvikling av godt styresett.

Tanzania har iverksatt omfattende reformer innen offentlig forvaltning, helse og utdanning med sikte på desentralisering og forbedrede tjenester for brukerne. Myndighetene har utarbeidet en nasjonal strategi for fattigdomsbekjempelse. Prioriteringene skal innarbeides i statsbudsjettet og danne grunnlag for utviklingssamarbeidet mellom givne og Tanzania. Myndighetene har etablert et styringssystem for å følge fattigdomsutviklingen i landet. Både det sivile samfunn og givne er trukket med.

Bistanden til Tanzania utgjør ca 12 pst. av BNI. Samarbeidsklimaet mellom myndigheter og givere er godt. Det er etablert giversamarbeid for budsjettstøtte og samfinansiering innen flere sektorprogram, bl.a. på helse, utdanning og lokalforvaltning. Samtidig bidrar Norge aktivt for å styrke finansforvaltningen. Norge arbeider aktivt for å støtte myndighetenes arbeid med å fremme mottakerstyring, styrke mottakers egne forvaltnings- og kontrollsystemer, bidra til harmonisering av giverprosedyrer og giverkoordinering. Norge og like-sinnede bilaterale givere er pådrivere i arbeidet for koordinering og forenkling. De største bilaterale givne er Japan, Storbritannia, Nederland, Danmark og Sverige. Enkelte multilaterale aktører, spesielt innen FN-systemet, synes å ha vanskeligere for å tilpasse seg nye samarbeids- og bistandsformer.

Mål

Hovedmålet er å bidra til gjennomføringen av Tanzanias fattigdomsstrategi. Tanzanias mål er å redusere andelen av befolkningen som lever under fattigdomsgrensen fra 48 pst. i 2000 til 24 pst. i 2010. Samarbeidet konsentreres om utdanning, hiv/aids, finansforvaltning, godt styresett, samt bygdeutvikling med vekt på forvaltning av naturressurser. En økende andel av den norske støtten foreslås kanalisert som budsjettstøtte og støtte til sektorprogram.

Innenfor utdanning er målet å eliminere analfabetismen innen 2010 og oppnå lik kjønnsfordeling på barne- og ungdomstrinnet. Når det gjelder godt styresett, er et av målene å innføre det nye finansforvaltningssystemet i alle departement og underliggende institusjoner slik at det er operativt og bidrar til å bekjempe korrupsjonen. På området bygdeutvikling er et viktig mål å lette markedsadgangen på landsbygda, bl.a. gjennom utbygging og utbedring av tilførselsveier. Det er videre et mål at forvaltning av naturressursene skal gi fordeler til brukerne/hushold på landsbygda gjennom bl.a. økte inntektsmuligheter.

Kampen mot hiv/aids vil være en utfordring innenfor alle bistandsområdene. Tiltak på næringsutvikling vil bli vurdert innenfor sektorene Norge støtter. Det vil også bli gitt prioritet til regionale samarbeidsinitiativ og støtten til Tanzanias arbeid for konfliktløsning i regionen vil videreføres.

Rapport 2001

Status i forhold til Tusenårsmålene

Som ett av de første landene har Tanzania utarbeidet en rapport om utsiktene til å nå tusenårsmålene. Rapporten tar forbehold for usikkerhet forbundet med utilstrekkelige data og landets sårbarhet. Det antas at Tanzania har muligheter til å nå hovedmålet om en halvering av antall fattige i 2015. Tanzania vil videre ha muligheter til å halvere spredningen av hiv/aids, og å stanse tapet av miljøressurser i 2015. Det er oppmuntrende at det anses som sannsynlig at Tanzania kan nå målet om likestilling mht. gutter og jenters adgang til skolegang. Det anses derimot som mindre sannsynlig at Tanzania kan nå målene om å halvere andelen av underernæring, å nå målet om universell adgang til primærutdanning, og å redusere mødre- og barnedødeligheten og barnedødeligheten med tre fjerdedeler. Når det gjelder adgang til sikkert drikkevann foreligger det ikke tilstrekkelig informasjon til å vurdere mulighetene

Rapportering norsk bistand

Samlet norsk bilateral bistand til Tanzania var i 2001 på 314 mill. kroner, hvorav 252 mill. kroner over programkategori 03.10. Om lag 28 mill. kroner ble kanalisert gjennom frivillige organisasjoner. Det ble arbeidet med en omlegging av samarbeidet i retning av sektorprogrammer, støtte til forvaltningsreformer og systematisk kanalisering av bistanden gjennom statsbudsjettet.

Utdanningsprogrammet har hatt god framdrift. Myndighetenes utviklingsplan for grunnskolen er vedtatt. Norge vil, sammen med flere givere, bidra med støtte til sektoren. Reformene i skolen har ført til aktivisering av lokalsamfunn. Det har vært en vesentlig økning av elevtallet som følge av at ordningen med skolepenger er avviklet. De fleste av landets syvåringer begynte på skole pr. januar 2002. Økningen var på hele 15 pst. Det er en stor utfordring å bygge klasserom til det store antall nye elever. Innen høyere utdanning er Norge en av få givere og støtten utgjorde nesten 31 mill. kroner.

Norsk støtte rettet mot kvinner tar sikte på å bedre jenters og kvinners rettigheter gjennom kvinners deltakelse i demokratiske prosesser og økt adgang til utdanning. Kjønnskvotering for å

bedre kvinnerepresentasjonen ved universitetene har ført til forbedringer. Kvinner i regjeringsapparatet utgjør 12 pst. av ansatte mens 63 av 276 representanter i parlamentet i 2001 er kvinner (22,8 pst.)

Sammen med Storbritannia, Nederland, Danmark, Finland, Sverige, Japan, Sveits og EU, gir Norge budsjettstøtte. Støtten er koblet til oppfølgingen av resultatmålene i fattigdomsstrategien. Det er etablert gode kontrollsystemer og budsjettstøtten har blitt et viktig redskap for mer effektiv og fleksibel støtte til Tanzanias arbeid for fattigdomsbekjempelse. Budsjettstøtten var på 80 mill. kroner i 2001 og utgjør 30 pst av den norske stat-til-stat-bistanden.

Reformene i offentlig forvaltning har ført til større oppmerksomhet om svakhetene ved det tanzaniske samfunnet når det gjelder godt styresett, rettssikkerhet, sivile rettigheter, og korrupsjon. Det er etablert en egen enhet ved Presidentens kontor for å overvåke gjennomføringen av den nasjonale handlingsplanen mot korrupsjon, og det er gjort flere lovendringer og innført nye lover for å styrke dette arbeidet.

Et program for reformer av lokalforvaltningen er et viktig element i reformarbeidet i offentlig sektor. Norge har en koordinerende rolle i givergruppen og er sammen med Storbritannia den største giveren.

Støtten til hiv/aids-arbeidet gis gjennom den nasjonale kommisjonen. Arbeidet har ført til at bekjempelse av hiv/aids integreres i sektorministeriene, som er pålagt å utarbeide egne handlingsplaner. Kommisjonen har flyttet fokus fra en helseorientert holdning til en bredere tilnærming.

Innsatsen på miljøområdet utgjorde 41 mill. kroner. Vurderingen av miljøprogrammet var positiv. Både programmet og den nye politikken legger stor vekt på folkelig deltakelse og lokalbasert forvaltning av ressurser. Erfaringene fra miljøprogrammet har vært viktig for den endringene i lovgivning og forvaltning av naturressurser i Tanzania. Det har gitt resultater for lokalbefolkningen. I utkanten av Serengeti har det vært en nedgang i krypskyting. Lokalbefolkningen har brukt midler tjent på salg av jaktkvoter og kjøtt fra vilt til å bygge skoler og helsesentre.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 210 mill. kroner. I tillegg legges det opp til økt innsats over regionbevilningene, bl.a innenfor utdanningssamarbeidet.

Hovedelementene i samarbeidsprogrammet vil videreføres samtidig som satsingen på grunnutdanning foreslås trappet opp.

Post 73 Uganda, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Valgene i 2001 viste at President Museveni har beholdt mye av sin personlige popularitet, men samtidig viste parlamentsvalget at en økende andel av befolkningen nå ønsker å føre demokratiseringsreformene videre til et flerpartisystem. Dersom dette ikke imøtekommes av presidenten og de sentrale lederne i «Movement», kan Uganda gå inn i en periode med sterkere politiske brytninger. Lokalvalgene ble avholdt i januar/februar 2002 på tross av en rekke tekniske og andre problemer.

Uganda har en sentral posisjon i regionen. Naboskapet til et politisk turbulent område gjør at myndighetene har måttet legge stor vekt på regional stabilitet og indre sikkerhet. Konfliktene i DR Kongo, Rwanda og Sudan har negative virkninger for situasjonen i vest og nord i Uganda. Utviklingen i nord er spesielt bekymringsfull, der opprørsgruppen Lord's Resistance Army har skapt betydelige problemer for befolkning og myndigheter. De ulike konfliktene er vevd sammen, og understreker hvor viktig det regionale samarbeidet er. Oppbyggingen av et sterkere regionalt samvirke innenfor East African Community og Nilbassenginitiativet er derfor positiv.

Uganda kan vise til en lengre periode med økonomisk vekst og stabilitet som følge av makroøkonomisk tilpasning og omfattende reformer, herunder avvikling av statsmonopoler og en mer markedsbasert økonomi. Skatt på eksportvarer er fjernet. Inflasjonen og valutautviklingen har vært stabil som følge av en nøktern finans- og pengepolitikk. Den økonomiske veksten som er forutsatt å være 7 pst. i myndighetenes fattigdomsplan, har vært noe lavere de senere år med 5 pst. i 2000 og 5,4 pst. i 2001. Private investeringene er imidlertid lave, selv om Uganda har lyktes i å tiltrekkes seg noe økte utenlandske investeringer. I det siste tiåret har det vært en generell inntektsøkning hos befolkningen, med unntak av i nord. Om lag 35 pst. av befolkningen levde under fattigdomsgrensen i 2000. Dette er en sterk bedring fra 1992 da 56 pst. av befolkningen var fattige. Men det er fortsatt store regionale forskjeller og over 60 pst. av husholdningene i de nordlige distriktene antas å leve under fattigdomsgrensen. BNP pr. innbygger på USD 310 er imidlertid fortsatt lavt og Uganda rangeres som nr. 150 av 173 land på UNDPs indeks for levekår. Uganda har innført allmenn og gratis grunnutdanning for barn. Dette har ført til at 80 pst. av barna begynner på skolen, men også overfylte skoler og stort frafall, særlig blant jenter. Uganda kan vise til imponerende resultater i bekjempelsen av hiv/aids. Fra å være et av de har-

dest rammede landene for 10 år siden var andelen smittede voksne redusert til 5 pst. ved utgangen av 2001. Hiv/aids vil likevel ha alvorlige konsekvenser for utviklingen på alle områder i samfunnet i årene fremover.

Under Ugandas plan for bekjempelse av fattigdom er det utviklet sektorplaner innen helse, utdanning, landbruk, privat sektor og lov og orden. Det er imidlertid ikke foretatt tilstrekkelig klare politiske prioriteringer. I gjennomføringen av planen er det store utfordringer når det gjelder kapasitets- og institusjonsbygging i offentlig sektor, særlig i lokaladministrasjonen. Det er i tillegg store utfordringer innen infrastruktur og en svak finanssektor, samt korrupsjonsbekjempelse.

I 2001 fikk Uganda som det første land innvilget lån i Verdensbanken, en såkalt Poverty Reduction Support Credit (PRSC), til støtte for fattigdomsplanen. Lånet stiller en rekke reform- og resultatkrav som spenner over hele den offentlige sektor. Ugandas fattigdomsplan legger opp til betydelig ekspansjon av statlig finansierte tiltak mot fattigdom samtidig som landet har en lav skatteinngang. Store budsjettstøttelån vil derfor kunne forverre landets gjeldssituasjon på sikt.

Bistandens andel av BNI er om lag 13 pst. I forhold til de største bistandsaktørene i Uganda som er Verdensbanken, EU, FN, Storbritannia, USA og Danmark, er den norske innsatsen av relativt beskjeden størrelse.

Norge er imidlertid en aktiv dialogpartner med ugandiske myndigheter, det sivile samfunn, privat sektor og andre givere for å sikre bedre samordning og større effektivitet i arbeidet for fattigdomsbekjempelse. Det arbeides aktivt for en dreining i retning av mer program- og budsjettstøtte. I samarbeid med Uganda og andre givere medvirker Norge til å utvikle systemer for kontroll og resultatoppfølging som kan muliggjøre bruk av generell budsjettstøtte som virkemiddel for å effektivisere samarbeidet for fattigdomsreduksjon.

Mål

Målet er å bidra til at Uganda kan realisere målene i fattigdomsplanen og redusere andelen fattige til under 10 pst. innen 2017. Samarbeidet skal konsentreres om godt styresett, demokrati og menneskerettigheter, næringsutvikling, samt sosial utvikling.

Kampen mot hiv/aids, korrupsjonsbekjempelse, kvinner og likestilling, kapasitetsbygging og miljø skal vektlegges. En mer integrert oppfølging mellom nødhjelp og langsiktig utvikling i konfliktområder, og styrking av regionale samarbeidsinitiativ, er viktige supplerende mål i samarbeidet med Uganda.

Rapport 2001

Samlet norsk bilateral bistand til Uganda var i 2001 på 177,5 mill. kroner, hvorav 118 mill. kroner over programkategori 03.10. Om lag 48 mill. kroner ble kanalisert gjennom frivillige organisasjoner.

I samarbeidet for godt styresett, demokrati og menneskerettigheter har Norge i samarbeid med UNDP støttet Ugandas menneskerettighetskomisjon. I forbindelse med myndighetenes kamp mot korrupsjon er det gitt støtte til den nasjonale myndighet for kontroll av forvaltningen, bl.a. til avholdelse av seminarer på distriktsnivå. I samarbeid med UNDP er det gitt støtte til kompetanseoppbygging. Det er videre gitt støtte til å forberede opprettelsen av et nasjonalt råd for funksjonshemmede. Norge bidro også med finansiell støtte til overvåking av president-, parlaments- og lokalvalg og utarbeidelse av en plan for reform av justissektoren.

Innen næringsutvikling støtter Norge opp om Ugandas strategi for et mer konkurransedyktig næringsliv, hvor fokus er å bedre rammevilkårene for næringslivet. Norge bistår enheten for småbedrifter i Finansdepartementet, og det er besluttet å støtte et reformarbeid i rettsvesenet som tar sikte på å styrke handel- og næringsvirksomhet. Norge har videre i flere år støttet tiltak for finansiering og kreditter til mikroforetak, bla. gjennom organisasjonen Promotion of Rural Initiatives and Development Enterprises (PRIDE) som med norsk støtte har etablert et landsomfattendenettverk og gitt lån til mer enn 160 000 mikroforetak. I samarbeid med UNIDO støtter også Norge forbedringer innen tekstil- og matproduksjon.

Norge har over lengre tid hatt et betydelig samarbeid innen energisektoren. Store investeringer er foretatt i utvidelse av vannkraftproduksjon ved Kiira Falls (tidligere Owen Falls) og oppgradering av transformatorstasjoner. Norges vassdrags- og energidirektorat bistår som faglig rådgiver i arbeidet med reformene i energisektoren, der privatisering av Ugandas elektrisitetsverk og opprettelse av en offentlig reguleringsmyndighet står sentralt. Norske private interesser er også involvert i mulig videre utbygging av vannkraftsektoren i Uganda. Norge er også en viktig partner i arbeidet med å omstrukturere skogsektoren i Uganda. Samlet bistand innen for disse områdene var om lag 52 mill. kroner.

I arbeidet for å bidra til sosial utvikling har Norge støttet grunnutdanning i konfliktfylte områder i nord. Støtten har bidratt til kompetanseheving hos lærere i bl.a. å håndtere traumatiserte barn. Nye skolebygg er oppført og gamle bygnings er rehabilitert. Gjennom en rammeavtale med

Makerere universitetet støttes et omfattende femårig program for institusjonsutvikling. Norge har inngått en avtale med ugandiske myndigheter om støtte til landets helsesektorprogram. De norske midlene vil forvaltes av Sverige.

En rekke norske frivillige organisasjoner deltar i utviklingssamarbeidet og det er også et visst engasjement fra norsk næringsliv. Multilaterale organisasjoner er viktige partnere i utviklingssamarbeidet, men det synes som om enkelte organisasjoner har problemer med å tilpasse seg nye samarbeidsformer.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 140 mill kroner.

Det legges opp til en videreføring av samarbeidsprogrammet med fleksibel bruk av regionbevilgningen for å styrke innsatsen i nordområdene samt utdanning og næringsutvikling.

Post 74 Zambia, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Presidentvalg fant sted i desember 2001. President Mwanawasa vant valget, men på grunn av uregelmessigheter ved valget ble han møtt med skepsis i Zambia og internasjonalt. Mwanawasa møtte også motstand i partiet fra avgåtte president Chiluba og flere tidligere ministre som bl.a. fryktet korrupsjonsetterforskning. Forholdet til EU og andre givere har bedret seg etter hvert som Mwanawasa har vist vilje til å bekjempe korrupsjon, særlig blant eliten fra Chilubas regjeringstid. Presidentens kamp mot korrupsjon og oppfølgingen i rettsapparatet har gitt ham økt legitimitet og popularitet og har vakt oppmerksomhet i regionen.

Zambia er et relativt stabilt land og har ved mange anledninger hatt en meklerrolle i regionen. I tillegg har flyktninger fra ulike naboland, særlig Angola og DR Kongo, søkt tilflukt i Zambia. President Mwanawasa hadde det siste formannskapet i OAU fram til dannelsen av den Afrikanske Union i juni 2002.

Zambias økonomi preges av krisen i kobberindustrien som følge av fall i kobberprisen og Anglo-Americans beslutning om å trekke seg ut. Kobber utgjør om lag 70 pst. av Zambias eksportinntekter, og myndighetene har mistet store inntekter. Krisen rammer også annen næringsvirksomhet som leverer varer og tjenester til gruvene. Det er et visst håp om nye investeringer i gruveindustrien med utsikter til produksjon 4-5 år fremover i tid. Behovet for å finne alternative næringsveier er stort.

Året 2002 har vært preget av krise i matvaresituasjonen forårsaket av en kombinasjon av tørke,

problemer i jordbruksnæringen og situasjonen i Zimbabwe. Knapphet på mat har forsterket de problemene som hiv/aids, tuberkulose og malaria skaper for befolkningen.

Forventet levealder er anslått til 41 år. Zambia er rangert som 153 av 173 land i UNDPs indeks for levekår og 73 pst. av befolkningen i Zambia er fattige. Lav økonomisk vekst, en eksplosiv hiv/aids-epidemi, avhengigheten av kobber for eksportinntekter, lite produktivt jordbruk, samt svak planlegging og dårlig styresett er viktige årsaker til fattigdommen. Bistandens andel av BNI er om lag 28 pst.

Zambia la i 2002 fram en nasjonal plan for bekjempelse av fattigdom. Utvikling av jordbrukssektoren er gitt høyeste prioritet. Andre prioriterte områder er helse og utdanning, utvikling av godt styresett, turisme, viltforvaltning og infrastruktur. I forhold til milleniumsmålene er Zambia i rute i forhold til målet om at jenter og gutter skal ha lik tilgang til grunnskole, og målet om tilgang til rent vann. Utsikten til å halvere andelen av befolkningen som lever i fattigdom er imidlertid svake, og utviklingen går i negativ retning for barnedødelighet.

De største bilaterale giverne til Zambia er Japan, Storbritannia, EU, Nederland, Tyskland, USA samt de nordiske landene. Norge har et godt samarbeid med de andre giverne, blant annet gjennom samfinansiering.

Mål

Zambias mål er å redusere andelen fattige til 65 pst. innen 2004. Avtalte samarbeidsområder er grunnutdanning, godt styresett, veisektoren og forvaltning av naturressurser og vilt. Norge vil gjennomgå samarbeidsprogrammet for å påse at det er i tråd med den nye fattigdomsstrategien. En økt innsats innenfor landbruk og næringsutvikling er aktuelt, blant annet som svar på matvarekrisen.

Innenfor utdanning er målet å tilby kvalitetsmessig og lik skolegang til alle, herunder å øke skoledeltakelsen til 90 pst. innen 2004.

På området godt styresett er målet at offentlige og private aktører på en best mulig måte skal kunne bekjempe fattigdom gjennom bedre planlegging, demokratiske beslutninger, og effektiv oppfølging. Demokrati og rettssikkerhet er sentrale elementer. Zambia har som mål å minske antallet tiltalte som venter på straffesak til 4 000 i 2004, og å øke antall rettssaler. På likestillingsområdet er det et mål å øke andelen kvinnelige parlamentsmedlemmer.

På veisektoren er målet å få et effektivt transportsystem, bl.a. ved at den vedlikeholdbare delen

av hovedveinettet økes fra 6 000 km til 33 500 km. Innenfor området naturressurs-/viltforvaltning er målet å bedre forvaltningen av naturressursene for blant annet å bidra til bedre livsvilkår i lokalsamfunnene.

Hiv/aidsproblemet skal følges opp på alle samarbeidsområder. Norge støtter i tillegg et program for utbygging av frivillig rådgivning og hiv-testing for hele befolkningen. Innen 2004 skal programmet dekke alle distrikter.

Rapport 2001

Total norsk bilateral bistand til Zambia i 2001 var 187,1 mill. kroner, hvorav 166 mill. kroner over programkategori 03.10. Støtte kanalisert gjennom frivillige organisasjoner utgjorde 56 mill. kroner. For å bidra til mer effektiv bistand har Norge, sammen med Sverige og Storbritannia, tatt initiativ til å utvikle et grunnlag for felles koordinert budsjettstøttesamarbeid med Zambia.

Valgkampen og posisjonering i forhold til valget i desember ga skrinne kår for reformarbeid og vanskelige politiske beslutninger. Gjennomføringen av samarbeidet mellom Norge og Zambia var imidlertid gjennomgående tilfredsstillende. Mens framdriften er god innenfor grunnutdanning, anti-korrupsjon og styresett har det vært forsinkelser i etableringen av et nytt veiprogram og et nytt viltprogram.

Norge har aktivt fulgt prosessen for utarbeidelse av fattigdomsstrategien. Norge bidro også til å finansiere arbeidet og hadde en ledende rolle i koordineringen av giverne på veisektoren og viltsektoren. Innenfor godt styresett har Norge ledet givergruppen for finansforvaltning og antikorrupsjon.

Grunnutdanning var den største komponenten i samarbeidsprogrammet med nærmere 60 mill. kroner. Norge bidrar med finansiering til det nasjonale sektorprogrammet for grunnutdanning. Landets satsing på grunnutdanning har økt. For 2001 rapporteres det at antallet nyutdannede lærere ble fordoblet i perioden 1999-2001. Lærer-/elevraten har likevel ikke sunket som følge av stort frafall av lærere på grunn av aids. Det ble bygget 600 nye klasserom mot planlagt 1350. Alle lokale utdanningskontorer fikk egne biler til inspeksjon og til distribusjon av bøker og materiell. Man har også fått på plass et system for å få kanalisere midler direkte til skolestyrene. Dette har stor betydning for den enkelte skole og tilgangen på skolebøker har økt betraktelig. Høsten 2001 ble det undertegnet en samarbeidsavtale mellom de norske og zam-

biske utdanningsdepartementene. Desentralisering, fådelte skoler, forvaltning, hiv/aids, og etablering av vennskapsskoler vil være samarbeidsområder.

For bekjempelse av hiv/aids ble det i perioden 1999-2001 bygget 47 helse stasjoner for norske midler. Over 200 000 personer har i denne perioden vært innom stasjonene for å få rådgivning og tatt hivtest.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås det bevilget 130 mill kroner.

Det legges opp til en utvidelse av samarbeidet innenfor områdene grunnutdanning, hiv/aids og næringsutvikling med vekt på landbruk og turisme.

Post 78 Regionbevilgning for Afrika, kan overføres

Bevilgningen på posten foreslås benyttet til samarbeidet med Etiopia, Eritrea (Afrikas Horn), Angola, Sør-Afrika, Zimbabwe (det sørlige Afrika), Mali og Nigeria (Vest-Afrika). Tiltak i hovedsamarbeidslandene vil også kunne finansieres over denne posten.

Utviklingen på Madagaskar vil bli fulgt nøye. Dersom den positive utviklingen fortsetter tar regjeringen sikte på å innlemme Madagaskar i gruppen andre samarbeidsland fra 2004. Dette vil det bli nærmere redegjort for i budsjettet for 2004. For 2003 foreslås Madagaskar tildelt midler over bevilgningen til overgangsbiand (kap. 162).

Regionalt samarbeid kan også omfatte andre land i Afrika enn de som er nevnt ovenfor.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 975 mill. kroner.

Det økte bevilgningsforslaget for 2003 skal blant annet gi rom for en satsing for hele kap. 150 på næringsutvikling og landbruk på opp mot 100 mill. kroner. Det legges videre opp til å følge opp forpliktelsene fra Johannesburgkonferansen for bærekraftig utvikling, de såkalt WEHAB-områdene, med om lag 95 mill. kroner. Her vil energi, landbruk og biologisk mangfold være sentrale komponenter slik at arbeidet for næringsutvikling og bærekraftig utvikling følges opp på en integrert måte både over landprogrammene og regionbevilgningen. En styrking av innsatsen for utdanning og bekjempelse av hiv/aids vil også stå sentralt.

*Nærmere omtale av samarbeidslandene***Angola***Situasjonsbeskrivelse*

Etter flere tiår med væpnet konflikt inngikk Angolas regjering og opprørsbevegelsen UNITA en våpenhvileavtale 4. april i år. De gode utsiktene for varig fred gir grunnlag for mer langsiktig planlegging for gjenoppbyggingen av landet. Den videre fredsprosessen er avhengig av en vellykket gjennomføring av våpenhvileavtalen mht. demobilisering og reintegrering av UNITA-soldatene. Nasjonal forsoning er en forutsetning for varig fred. Valg forventes å finne sted i 2004.

Den humanitære situasjonen er svært vanskelig, særlig for de ca 4 millioner internt fordrevne, de avvæpnede soldatene og deres familiemedlemmer og befolkningen i de nylig tilgjengelige områdene. Behovet for humanitær bistand forventes å vedvare. Angola er videre et av verdens mest mineinfiserte land. Minerydding er derfor en viktig del av programmene for tilbakevending og bosetting av flyktninger, og en forutsetning for å få i gang økonomien på landsbygda.

Angolas befolkning er ekstremt fattig. Det lave utdanningsnivået og hiv/aids-trusselen er viktige utfordringer på det sosiale området. Angola står overfor dyptgående problemer knyttet til svakt styresett, skjev fordeling, korrupsjon og maktmisbruk. Manglende åpenhet og innsyn i statens og elitens inntekter fra oljevirkksomheten er et hovedproblem, både når det gjelder demokratisk kontroll og fordeling, og i forholdet til internasjonale finansinstitusjoner (IMF, Verdensbanken) og giverland. Det legges stor vekt på at myndighetene viser vilje til å forbedre styresett, bekjempe fattigdom og skape større åpenhet i forvaltningen av landets ressurser. Utviklingen i Angola gir nye muligheter for å sette fart i nødvendige reformer. Et første utkast til Angolas strategi for fattigdomsreduksjon ble presentert i november 2001. Givernes vurdering er imidlertid at utkastet ikke i tilstrekkelig grad griper fatt i de grunnleggende problemer vedrørende styresett, rettigheter og fordeling.

Angola er rik på naturressurser, særlig innen olje, og har et stort potensiale for jordbruks- og næringsutvikling. På sikt kan landet bli en viktig økonomisk kraft i regionen. Angola er derfor interessant som næringslivspartner, særlig på områder der Norge tradisjonelt har kompetanse og økonomiske interesser, som olje og vannkraft. Flere norske oljeselskaper og bedrifter innen oljesektoren er allerede etablert og har foretatt store investeringer. Her vil åpenhet om inntekter være viktig. Fra

norske myndigheters side vil det bli lagt stor vekt på dette.

Mål

Fra norsk side er det viktig å støtte fredsprosessen. Godt styresett, korrupsjonsbekjempelse, menneskerettigheter og demokratibyggning er høyt prioriterte områder. Utviklingssamarbeidet omfatter støtte til institusjonell styrking og kompetansebygging på viktige økonomiske sektorer som olje/gass, energi og forvaltning av vannressurser, fiskeri og miljø. Utdanningssetterslepet i Angola hindrer utvikling og demokratibyggning, og utdanning er derfor et prioritert område. Minerydding vil fortsatt være en viktig del av Norges humanitære engasjement.

Fredsslutningen tilsier at det foretas en vurdering av samarbeidet med Angola. Det tas sikte på å utvikle en helhetlig strategi som omfatter alle sidene av norsk politikk. Mål, konsentrasjonsområder og nivå for utviklingssamarbeidet vil bli vurdert som ledd i dette arbeidet. I utgangspunktet tas det sikte på å videreføre nivået for støtte over regionbevilgningen.

Rapport 2001

Total bistand til Angola i 2001 var 157,1 mill. kroner, hvorav 88,4 mill. kroner over regionbevilgningen. Av den samlede bistanden ble 65,3 mill. kroner kanalisert gjennom frivillige organisasjoner og 56 mill. kroner via multilaterale organisasjoner. Humanitær bistand utgjorde 61,4 mill. kroner.

Alle bistandsaktører arbeider under vanskelig forhold. Situasjonen krever fleksible programmer hvor fokus kan endres fra nødhjelp til langsiktig institusjonsbygging.

I samarbeid med FN og det sivile samfunn i Angola har Norge støttet tiltak for å styrke menneskerettighetene. Opplysninger om menneskerettighetsspørsmål er blitt publisert gjennom aviser og radio. Det offentlige rettsvesen, politi, militære og fengslene har vært viktige målgrupper. Arbeidet med å knytte riksadvokatens kontor til provinsnivå er påbegynt, og det arbeides med å bedre forhold i fengslene. Gjennom kirkene har Norge støttet tiltak som søker å engasjere befolkningen i fredsprosessen og skape lokalt eierskap til den.

Norge støtter oppbyggingen av forvaltning av viktige ressurser som olje, energi og fisk. På oljesektoren er det etablert samarbeid mellom oljeministeriet i Angola og det norske oljedirektoratet med sikte på institusjonell styrking. Et tilsvarende program er etablert på elektrisitetssektoren med NVE som faglig ressurs. Angola et av landene som

omfattes av Nansenprogrammet som støtter utvikling av nasjonale planer for kartlegging og forvaltning av havets ressurser. Myndighetene mottar også bistand for utvikling av lovverket som skal verne miljøinteresser og knytte Angola til internasjonale miljøkonvensjoner. Et langsiktig program for utvikling av statistikk startet opp i år 2001 som et samarbeid mellom det angolanske Institutt for Statistikk og norske SSB.

Norge har satset sterkt på utdanning gjennom UNICEF og Flyktningerådet. Et av de viktigste programmene er en tiltakspakke rettet mot lærere for undervisning av barn som er internt fordrevne. På helsesektoren er Norsk Folkehjelp en viktig aktør. Norsk Folkehjelps spesialkompetanse innen minerydding har gjort organisasjonen til den fremste aktørene på dette feltet i Angola. I tillegg til betydelig støtte til Norsk Folkehjelps prosjekter, har Norge bidratt til etableringen av en koordineringskomite for minerydding.

Eritrea

Situasjonsbeskrivelse

Etter fredsslutningen med Etiopia i desember 2000 var den innenrikspolitiske utviklingen i Eritrea positiv, før det i september 2001 skjedde en politisk innstramning. Myndighetene slo hardt ned på den voksende interne splittelsen i regjeringspartiet og studenturo. Videre ble den uavhengige pressen stengt. Fortsatt mobiliseres befolkningen til militære formål. Etter at Grensekommisjonen la fram sin kjennelse i april 2002 er hovedutfordringen i fredsprosessen den fysiske fastsettelse av grensen med Etiopia. En rekke vanskelige spørsmål gjenstår å løse mellom partene og i tilknytning til det internasjonale samfunns rolle i en endelig løsning av grensestriden samt en demobilisering av Eritreas hær.

Den økonomiske situasjonen i landet er meget vanskelig. Landbruksproduksjonen er alvorlig rammet av krigen, miner og fortsatt etiopisk kontroll over enkelte landområder. Bidragene fra eritreere i eksil har skrumpet inn og bistandsvolumet har sunket. Landet er i økende grad blitt bistandsavhengig. Eritreiske myndigheter er enige med Verdensbanken om at landets nasjonale plan inntil videre skal fungere som strategi for reduksjon av fattigdom. En interim-PRSP planlegges lagt fram i juli 2003. Manglende offentlig innsyn og liten kapasitet i den nasjonale budsjettprosessen er imidlertid et problem i PRSP-prosessen.

Mål

Krigen med Etiopia og den negative innenrikspoli-

tiske utviklingen gjør at norsk bistand i all hovedsak vil kanaliseres gjennom norske frivillige organisasjoner og multilaterale kanaler. Et hovedmål for innsatsen er å søke å bidra til en stabil fred med Etiopia, forsoning mellom de to land og folk samt regional stabilitet. Støtte til gjenoppbygging, tillitskapende tiltak, samt et bredt spekter av utviklingsaktiviteter, særlig i området rundt grensen og sikkerhetssonen vil bli gitt prioritet. Innsatsen vil bli samordnet med arbeidet for å styrke godt styresett, sivilt samfunn og demokratiutvikling, herunder forberedelse og gjennomføring av demokratiske valg.

Støtten over regionbevilgningen kan bli trappet opp dersom utviklingen i fredsprosessen tilsier det. Fokus vil være demobilisering av soldater og tilbakevending av flyktninger og internt fordrevne.

Rapport 2001

Samlet norsk bistand til Eritrea var i 2001 på 40,9 mill. kroner, hvorav 8,1 mill. kroner over programkategori 03.10. Om lag 27,6 mill. kroner ble kanalisert gjennom frivillige organisasjoner og 7,6 mill. kroner gikk til eritreiske flyktninger i Norge.

Endringen i rammevilkår og den internpolitiske utviklingen har gjort omleggingen av bistandsprogrammet med fokus på fred, forsoning, demokrati og menneskerettigheter vanskelig. Mineralressurskartlegging ble avsluttet, mens stipendprogrammer for eritreiske studenter i andre afrikanske land er videreført. Støtte til minerydding og reintegrasjon av flyktninger står sentralt, mens norske frivillige organisasjoners arbeid i helse- og sosial sektor er videreført. Midlene er ellers i stor grad blitt omdisponert fra langsiktige programmer til nødhjelpsprosjekter i regi av FN og frivillige organisasjoner.

Etiopia

Situasjonsbeskrivelse

Etiopias størrelse, folketall og geografiske plassering i Afrikas Horn gjør landet til en stormakt i regionen. Myndighetene har akseptert grensekommisjonens avgjørelse for grensen med Eritrea, men en rekke vanskelige forhold gjenstår å løse før den fysiske fastsettelsen av grensen er gjennomført. Etiopia har et anstrengt forhold til overgangsregjeringen i Somalia og den ustabile situasjonen i Somalia påvirker også stabiliteten i de østlige delene av landet. Også i andre deler av landet er det sosial og etnisk uro.

Rammebetingelsene for å drive utviklingssamarbeid med Etiopia har imidlertid bedret seg etter våpenhvileavtalen med Eritrea. Reduksjonen i mili-

tærutgifter har vært betydelig. Den makroøkonomiske utviklingen er meget positiv. Myndighetene har utarbeidet en fattigdomsstrategi (PRSP), som ble lagt fram i juni 2002. Prosessen har skjedd i nær dialog med et stort antall partnere innen offentlig, privat og sivil sektor. Jordbruksutvikling, juridisk og sivil reform, desentralisering og kapasitetsbygging står sentralt i PRSP. Bistandens andel av BNI er 11 pst.

Etiopia er en føderal republikk med formelt selvstyre for etnisk baserte regioner. Etiopia kan likevel sies å ha et sentralisert og topp-tungt styresett. Den største hovedutfordringen for å løse de humanitære problemene og for effektiv fattigdomsreduksjon er lav administrativ kapasitet på regionsnivå. Resultatene av utviklingssamarbeidet i Etiopia vil avhenge av utstrakt kapasitetsbygging og demokratisk utvikling som grunnlag for politisk stabilitet.

Det demokratiske spillerom er begrenset, særlig på lokalt nivå. Det politiske liv er preget av manglende innsyn og åpen debatt. Den økonomiske forvaltningen og kontrollen synes relativt god, men er byråkratisk og tidkrevende. På den positive siden har Etiopia vært ansett for å ha relativt begrenset korrupsjon. Selv om radio og fjernsyn kontrolleres av staten, finnes det en rik flora av lokale private aviser i landet.

Hiv/aids-epidemien vil prege Etiopias muligheter til utvikling de nærmeste ti årene og i overkant av 10 pst. av landets befolkning beregnes å være hiv-positive.

Mål

Fred, forsoning og stabilitet, samt godt styresett, demokrati og menneskerettigheter er nøkkelinnsatsområdene for norsk innsats i etterkrigsperioden. Reduksjon av spredningen av hiv/aids og bedret matvaresikkerhet er også en klar målsetting for den norske innsatsen. Målet om å søke å forebygge konflikt i regionen gjennom samarbeid i utnyttelsen av vannressursene søkes understøttet gjennom Nilen-initiativet.

Det legges opp til en viss økning av bistanden i 2003.

Rapport 2001

Total bistand til Etiopia var i 2001 på 146,1 mill. kroner, hvorav 79,6 mill. kroner over programkategori 03.10. Om lag 74 mill. kroner gikk gjennom frivillige organisasjoner, og ca. 29 mill. kroner ble

kanalisert gjennom multilaterale organisasjoner. 10 mill. kroner gikk til flyktninger i Norge.

Norge har bidratt til at våpenhvilen med Eritrea ble overholdt bl.a. ved støtte til minerydding gjennom FN. Det sivile samfunn har blitt aktivt trukket inn i freds- og forsoningsprosessen gjennom støtte til dialogen mellom religiøse ledere i to land i regi av Kirkens Nødhjelp. Norge har engasjert seg aktivt for å styrke demokratiutviklingen og menneskerettighetene i landet. Dette er gjort bl.a. gjennom norsk involvering i et tett samarbeid med andre givere om støtte til lokale frivillige organisasjoner bl.a. for å styrke organisasjonenes kapasitet til å arbeide innen menneskerettigheter og demokratifeltet. Det er gitt støtte til medieutvikling, journalistopplæring og justissektoren.

Støtten til mineralressurskartlegging ble faset ut, mens en rekke tiltak for å styrke landets matvaresikkerhet er støttet. Omfattende støtte er gitt gjennom norske frivillige organisasjoner og FN-organisasjoner til helse og sosialformål, inkludert hiv/aids forebygging. Det brede samarbeidet mellom norske og etiopiske akademiske institusjoner er videreført, herunder landbruksforskning.

Mali

Situasjonsbeskrivelse

På flere områder utvikler Mali seg positivt. Etter et økonomisk tilbakeslag i 2001 på grunn av lave bomullspriser på verdensmarkedet, ventes en økonomisk vekst på rundt 6 pst. for 2002. Styresett-situasjonen i Mali har de siste ti årene utviklet seg i riktig retning. Nordområdene har stabilisert seg, og en storstilt desentraliseringspolitikk er iverksatt. Valget i 2002 førte til et fredelig og lovformelig maktskifte, men den folkelige deltakelsen var meget lav. Ny president ble Amadou Toumani Touré som antas å følge reformlinjen videre. Det vil imidlertid ta noe tid før dette kan stadfestes.

Til tross for positive trekk, viser økonomiske og sosiale indikatorer at Mali er blant de fattigste og minst utviklede land i verden. Utfordringene for landets ledelse er enorme både i forhold til å levere sosiale tjenester, bygge ut infrastruktur, og fremme inntektsskapende virksomhet. Økonomien er råvareorientert og industriell produksjon er lite utviklet. Den nasjonale fattigdomsstrategien forventes å bli godkjent i løpet av 2002. Strategien er ambisiøs og optimistisk, og det er lagt opp til at en stor andel av planlagte tiltak skal finansieres med bistandsmidler. Samtidig er Malis evne til å utnytte bistanden og gjennomføre programmer relativt svak.

Mål

Intensjonsavtalen fra 1998 vektlegger å fremme naturressursforvaltning, støtte opp om demokratisering og fredsprosessen i nordområdene, samt utvikle menneskelige ressurser med vekt på utdanning for kvinner. Størsteparten av bistanden kanaliseres gjennom norske frivillige organisasjoner og deres samarbeidspartnere i Mali, samt UNDP.

Norge har betydelig erfaring fra Mali, særlig gjennom frivillige organisasjoner og forskningsmiljøer. Norges utviklingspolitiske tilnærming vil kunne bidra positivt til en samordnet og mottakerstyrt fattigdomsbekjempelse i Mali. Mali vurderes som hovedsamarbeidsland. Det legges nå opp til begrenset norsk tilstedeværelse i Bamako for å følge den politiske utviklingen nærmere og foreta en gjennomgang av bistandsvirksomheten med sikte på en slik vurdering. Det kan bli aktuelt med en viss utvidelse av samarbeidet i løpet av 2003.

Rapport 2001

Samlet bistand var 60,5 mill. kroner, hvorav 37 mill. kroner over regionbevilgningen. 37 mill. kroner ble kanalisert gjennom frivillige organisasjoner og 16 mill. kroner via multilaterale organisasjoner

Den norskstøttede innsatsen har bidratt til å konsolidere freden i nordområdene, både ved å styrke lokalsamfunn for å forebygge og løse konflikter, samt støtte til et reintegreringsprogram for tidligere soldater. Det er gitt opplæring i mer bærekraftige og effektive landbruksrutiner, kapasitetsbygging gjennom opplæring i enkle helsetjenester og alfabetisering, og hjelp til en bedre vannforsyning. Småkredittordninger har bidratt til økte investeringer i inntektsgivende aktiviteter, spesielt for kvinner. Gjennom støtte til tiårsplanen for utdanning trenes lokale organisasjoner i å arbeide for å endre holdningene til jenter og skolegang på landsbynivå. Det er gitt pedagogisk veiledning i undervisning på grunnskolenivå der offentlige tilbud ikke eksisterer. Det ble gitt bistand til forberedelsene av de nasjonale valgene.

Nigeria

Situasjonsbeskrivelse

Etter de demokratiske valgene i 1999 har den politiske utviklingen på nasjonalt plan vært håpefull, om enn noe svak. Delstatsvalg skal avholdes høsten 2002 og presidentvalg vil finne sted i 2003. Den økonomiske utviklingen er svak, og landet opplever en stadig økende arbeidsløshet. Korrupsjon er fortsatt et omfattende problem.

Større åpenhet synes til en viss grad å ha medført økt fokus på interne motsetninger, med tilfeller av voldelige kamper der hundrevis av mennesker har mistet livet. Sharialover er innført i 10 av landets delstater, noe som har svekket menneskerettighetssituasjonen. Et stort antall sivile organisasjoner med fokus på menneskerettigheter har vokst fram i Nigeria. Disse spiller en aktiv rolle i demokratiseringsprosessen og i ansvarliggjøringen av myndighetene på lokalt, nasjonal og føderalt plan.

I forbindelse med oljeutvinningen er miljøforurensning en stor utfordring, både luftforurensning gjennom gass-avbrenning (fakling) og direkte oljeforurensning som har skadet jordbruk og fiske i store områder.

Mål

Norsk bistand til Nigeria skal ha et begrenset omfang. Miljøutfordringene i petroleumssektoren og godt styresett, demokrati og menneskerettigheter er valgt som samarbeidsområder. Bistanden videreføres på nåværende nivå.

Rapport 2001

Samlet bistand til Nigeria var 10 mill. kroner, hvorav 5 mill. kroner over regionbevilgningen via UNICEF til Nigerias nasjonale vaksinasjonsprogram. Programmet har ført til nedgang i antall nye poliotilfeller. På petroleumssektoren er samarbeidet med nigerianske oljemyndigheter i gang. Det ble arrangert en rekke kurs i Nigeria og i Norge. Et nærmere institusjonssamarbeid ble forberedt. Et samarbeid med UNDP om støtte til et nasjonalt program for bedre styresett ble forberedt.

Sør-Afrika

Situasjonsbeskrivelse

Den politiske utviklingen i landet er og har vært stabil etter innføringen av demokratisk flertallsstyre i 1994, og demokratiseringen av samfunnet fortsetter. Samtidig er det store økonomiske forskjeller i befolkningen og det tar lengre tid enn forventet å løfte store grupper av befolkningen ut av fattigdom, bl.a. fordi både den økonomiske veksten og de utenlandske investeringene har vært lavere enn forventet. Landet er også hardt rammet av hiv/aids, noe som har helsemessige, men også store sosioøkonomiske konsekvenser.

Bistandssamarbeidet er kun en mindre del av et større samarbeid mellom Norge og Sør-Afrika. Samarbeidet er forankret i intensjonserklæringen som ble undertegnet i mars 1999. Avtalen forutset-

ter et bredt samarbeid begrunnet i Sør-Afrikas stilling i Afrika og internasjonalt. I februar 2000 ble det også vedtatt en «Plan for samarbeidet mellom Norge og Sør-Afrika» som fortsatt gjelder.

Den nåværende bistandsavtalen avsluttes i 2004, og høsten 2002 planlegges det en felles gjennomgang av bistandssamarbeidet som vil danne grunnlaget for et videre samarbeid etter 2004. Etter hvert som det bilaterale samarbeidet endres vil det bli lagt større vekt på regional innsats. Sør-Afrika har en sentral stilling i regionen så vel politisk som økonomisk, og innenfor det regionale samarbeidet er det derfor viktig å utnytte landets kompetanse og kapasitet både for utvikling i regionen og for utviklingen av det regionale samarbeidet. Den sørafrikanske forvaltningen er aktive til å sette fokus på regionale perspektiver innenfor ulike fagområder.

Mål

Målet for det bilaterale samarbeidet med Sør-Afrika er å støtte landet i den demokratiske omformingen av samfunnet etter avviklingen av apartheidssystemet. Målet følges opp gjennom støtte til sentrale politiske prosesser, oppbygging av offentlig administrasjon og demokratiske institusjoner. Det er også vesentlig å knytte Sør-Afrikas ressurser til utviklingsarbeidet i regionen. I tillegg ønskes å stimulere til varige samarbeidsrelasjoner med Sør-Afrika politisk, økonomisk og sosialt.

Hovedområder for den norske bilaterale bistand er energi, fiskeri, miljø, lokalforvaltning og forskning samt menneskerettigheter og godt styresett. Det legges vekt på å etablere langsiktige relasjoner og institusjonelt samarbeid mellom myndigheter, offentlige og private institusjoner og næringslivet på områder som er sentrale for de to land.

Det legges opp til å videreføre samarbeidet på om lag samme nivå som i 2002.

Rapport 2001

Total bistand til Sør-Afrika var på om lag 153 mill. kroner, hvorav 98,1 mill. kroner over regionbevilgningen. 50 mill. kroner ble kanalisert gjennom frivillige organisasjoner, og ca. 10 mill. kroner gjennom forskningsinstitusjoner.

Norsk forskningsråd og National Research Foundation er ansvarlige for gjennomføringen av forskningsprogrammet. En hovedutfordring for 2001 var etablering av et kulturprogram, bygget på kulturavtale inngått mellom de to land i 2000. To runder med søknader om støtte innen musikk fikk meget stor oppslutning. Det ble i 2001 innført nye kvoteordninger innen fiskerisektoren i samarbeid

med norske fiskerirådgivere. Et partnerprogram for etablering av såkalte joint ventures mellom norske og sørafrikanske bedrifter ble gjennomført i 2001. Støtte til videreutvikling av det sørafrikanske konkurransetilsynet og til etablering av et bedriftsregister ble også gitt.

Zimbabwe

Situasjonsbeskrivelse

Zimbabwe er inne i en dyp politisk, økonomisk og sosial krise. Presidentvalget i 2002 var ikke fritt og rettferdig, og myndighetene er ansvarlig for omfattende brudd på menneskerettighetene og utstrakt politisk vold. Den kaotiske og voldspregede ekspropriasjon og omfordelingen av jordbruksland synes å være kommet så langt at det kan bli vanskelig å bringe prosessen inn i lovlige og forsvarlige former. En konsekvens er en svikt i maisavlingene på om lag 70 pst. og en omfattende matvarekrise hvor halvparten av befolkningen er rammet. Svikten er også forårsaket av tørke to år på rad, den mest alvorlig på en årrekke. Et stort antall tidligere landarbeidere har blitt internflyktninger uten bolig og inntektsmuligheter. Økonomien er inne i en stadig dypere krise. Inflasjonen er over 100 pst. Reduksjonen i bruttonasjonalproduktet fortsatte i 2001 og var på nesten 9 pst. Et stort antall produksjonsbedrifter har gått konkurs eller har skåret ned på virksomheten og arbeidsløsheten har vokst til nærmere 70 pst. En kan forvente at den økonomiske krisen i Zimbabwe vil være langvarig. Gjennom det økonomiske sammenbruddet, de skarpe interne politiske motsetninger og den økende politisk undertrykkelse, forsterket av økende nød, bidrar situasjonen i Zimbabwe til å svekke grunnlaget for politisk og økonomisk utvikling i regionene.

Mål

Målene for bistandsinnsatsen overfor Zimbabwe er å bidra til utvikling mot et mer demokratisk samfunn; styrke respekten for menneskerettigheter, styrke ytrings- og pressefriheten, bidra til nasjonal forsoning, samt avhjelpe den humanitære krisesituasjonen. Støtten vil kun kanaliseres gjennom ikke-statlige samarbeidspartnere og FN.

Rapport 2001

Samlet bistand til Zimbabwe var 92 mill. kroner, hvorav 69 mill. kroner over regionbevilgningen. Om lag 45 mill. kroner ble kanalisert gjennom frivillige organisasjoner og nærmere 10 mill. kroner gjennom multilaterale organisasjoner.

Stat-til-stat samarbeidet med Zimbabwe ble frosset i august 2001. Etter presidentvalget i 2002 besluttet Regjeringen å si opp de suspenderte avtalene.

Arbeidet innenfor menneskerettigheter, demokrati og godt styresett ble kanalisert gjennom frivillige organisasjoner som overvåker media og forsvare yringsfriheten, og til opplæring av velgere og valgobservatører. Ofre for overgrep fra myndighetene fikk støtte gjennom fri rettshjelp. Andre organisasjoner fikk støtte til sitt arbeid med å sette fokus på den økende korrupsjonen. Støtten til satsningsområdet sosial sektor var konsentrert om å forebygge spredningen av hiv/aids og ble i hovedsak kanalisert gjennom lokale, frivillige organisasjoner. Norge ga også støtte til vann- og sanitærprogram på landsbygda og i slumområder, og til orga-

nisasjoner som jobber med funksjonshemmede barn og barn utsatt for mishandling og omsorgssvikt. Støtten bidro til å dempe konsekvensen av svikten i offentlig sektor.

Post 79 Tiltak under utfasing, kan overføres

Posten omfatter inngåtte forpliktelser i samarbeidet med land som ikke lenger mottar bistand over programkategori 03.10 Bilateral bistand. Enkelte tiltak i Botswana og Namibia, samt Madagaskar foreslås dekket under denne bevilgningen. Støtten til tiltak under utfasing i Madagaskar vil bli vurdert i sammenheng med Regjeringens siktemål om å innlemme Madagaskar i gruppen andre samarbeidsland.

For 2003 foreslås bevilget 43 mill. kroner.

Kap. 151 Bistand til Asia

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003
70	Bangladesh, <i>kan overføres</i>	139 925	130 000	100 000
71	Nepal, <i>kan overføres</i>	39 991	65 000	65 000
78	Regionbevilgning for Asia, <i>kan overføres</i>	316 600	256 000	333 000
79	Tiltak under utfasing, <i>kan overføres</i>		7 800	16 000
	Sum kap 151	496 516	458 800	514 000

Hovedmålet for norsk utviklingspolitikk i Asia er å bekjempe fattigdom. I tillegg er det et mål å bidra til fred og forsoning, styrke menneskerettighetene, bedre styresettet og støtte opp om etablering av demokratiske institusjoner. Sentrale innsatsområder omfatter også miljø, energi, økonomisk utvikling og handel. Det legges opp til en økt satsning på blant annet grunnutdanning og oppfølging av Toppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg. Innen satsningsområdene (WEHAB) fra toppmøtet, vil det i Asia fra norsk side bli lagt vekt på vann, fornybar energi, skog og biologisk mangfold. Det er allerede et bredt samarbeid innen fornybare energikilder, mens man vil øke støtten til vannforsyning og biologisk mangfold både i samarbeid med enkelte land og gjennom subregionale organisasjoner.

Regjeringens handlingsplan for bekjempelse av fattigdom vil være førende for samarbeidet med land i regionen. Begrunnelsen for norsk samarbeid

med land i Asia vil imidlertid variere i betydelig grad fra land til land.

Asia er preget av stor sosio-kulturell, politisk, etnisk og økonomisk diversitet. Korrupsjon er generelt utbredt og menneskerettighetssituasjonen svak i mange land. Stadig har flere land i regionen fått en mer demokratisk styreform de senere årene med politiske partier og demokratisk valgte nasjonalforsamlinger. I for eksempel Indonesia tas det et oppgjør med tidligere nepotisme, korrupsjon og mangel på demokratisk styre. Kina og India er blitt mer åpne for regionale sammenslutninger og internasjonal kontakt. På mange måter har de senere årenes utvikling bidratt til å legge til rette for en økt satsning på regionale spørsmål.

En rekke land er gjenstand for pågående og potensielle politiske og militære konflikter. Konflikten i Afghanistan har ført til at en fra norsk side har trappet opp støtten betydelig. Det er pågående konflikt i Nepal og mellom India og Pakistan om Kashmir, samt en vanskelig politisk og sikkerhets-

messig situasjon i Burma. Øst-Timor har lagt konflikten bak seg og vil kunne videreføre en gjenoppbygging av samfunnet. Fra norsk side blir det lagt vekt på å bidra til fredsbygging gjennom innsats for utvikling. I enkelte tilfeller, som i Sri Lanka, er Norge direkte involvert i fredsarbeid.

Asia som helhet er i ferd med å få en bedret økonomisk utvikling og befolkningsveksten er redusert noe. En økonomisk middelklasse er i ferd med å etableres, og det har i løpet av 90-tallet vært en nedgang i andelen fattige. På den annen side er det flere negative trekk. Det er stor variasjon i den økonomiske utviklingen både mellom og innen land, Sør- og Sentral-Asia henger etter de øvrige deler av regionen og det totale antall fattige i Asia er fremdeles høyere enn i noen annen region. Sterk urbanisering som bl.a. medfører uholdbare belastninger på miljø og helse, og høyere levealder, skaper økte behov for omsorgstilbud som landene ikke kan tilby.

Flere av de norske samarbeidslandenes utviklingspolitikk gjenspeiler at privat sektor anses som drivkraften for videre økonomisk vekst. Nye arbeidsplasser, samt etablering og videreutvikling av små og mellomstore bedrifter er helt sentralt for å redusere fattigdom. Utvikling og forbedring av nasjonale rammebetingelser som sikrer deltakelse av ulike næringer i utviklingsprosessen er en stor utfordring. Imidlertid har konflikter og politisk ustabilitet begrenset nødvendige investeringer for å vedlikeholde veksten.

Den økonomiske veksten og industrialiseringen i Asia medfører en betydelig belastning på miljøet både regionalt og globalt. En av tre i Asia har ikke tilgang til rent drikkevann. I flere av samarbeidslandenes fattigdomsstrategier er det lagt planer for økonomisk utvikling som vil kunne øke de store miljøproblemene ytterligere og miljøhensyn er gjennomgående svakt integrert i fattigdomsstrategiene.

Det har funnet sted en positiv utvikling i forhold til flere sentrale sosiale indikatorer i en rekke asiatiske land. Mange av samarbeidslandenes fattigdomsstrategier viser økt satsning på grunnutdanning, men det er ofte dårlig kvalitet på utdanningstilbudet. Satsningen på helse er noe mer beskjedent. Enkelte land i regionen har et relativt godt utviklet privat helsetilbud, men tilbudet for den store del av befolkningene som ikke er betalingsdyktige er mangelfullt eller fraværende. Mødre- og barnedødeligheten er høy, og det er behov for større fokus på kvinner og barns helse og tilgang til helsetjenester. Selv om forekomsten av hiv/aids er langt lavere i Asia enn i f. eks. Afrika, er flere land i ferd med å nå kritiske smitteterskler. Omfat-

tende arbeidsmigrasjon både mellom og innen land er en forsterkende faktor. Menneskehandel over landegrensene bidrar videre til å spre smitten. I mange land i Asia er offentlig fortielse fortsatt et stort problem, og myndighetenes satsning mot hiv/aids er svak.

Globalisering, nye handelsregimer, utviklingsutfordringer og pågående konflikter krever et sterkere samarbeid mellom land i regionen og globalt. Det regionale samarbeidet i Asia er imidlertid relativt beskjedent. De regionale institusjonene har kun hatt begrenset betydning for økonomisk og politisk utviklingssamarbeid. En rekke utfordringer krever regionale eller subregionale løsninger, for eksempel menneskerettighets- og styresettspørsmål, delte vannressurser, degradering av naturressurser og flom, forurensning, flyktninger, illegal handel og hiv/aids. Både South Asian Association for Regional Cooperation (SAARC) og Association of South-East Asian Nations (ASEAN) er organisasjoner som i de senere år har vært preget av utfordringer med hensyn til nasjonale problemer, økonomisk krise og problemer mellom medlemslandene. Selv om samarbeidet i SAARC har ligget nede på grunn av konflikten mellom India og Pakistan, har den faglige kontakten fortsatt. Det er behov for å se utover de regionale institusjoner og støtte opp under frivillige organisasjoner som allerede arbeider regionalt.

Den regionale dimensjonen i utviklingssamarbeidet på landnivå skal styrkes. Et regionalt initiativ av stor betydning for petroleumsforvaltningen er organisasjonen Coordinating Committee for Coastal and Off-shore Geoscience Programmes in East and Southeast Asia. Programmet omfatter et dusin land i subregionen og har et nært samarbeid med Oljedirektoratet i Norge. I sammenheng med oppfølging av Johannesburg-toppmøtet vurderes det på regionalt nivå støtte gjennom SACEP (South Asia Environmental Co-Operation Programme) relatert til både biologisk mangfold, fornybar energi, bærekraftig landbruk og rent vann. Fra norsk side støttes også International Centre for Integrated Mountain Development (ICIMOD) som arbeider med de åtte land i Hindu-Kush Himalaya med å fremme bærekraftig bruk av fjelløkosystemer i et fattigdomsperspektiv.

Samlet bistand til Asia var i 2001 på 1 616 mill. kroner. Av dette gikk 540 mill. til humanitær innsats, 480 mill. kroner til sosial utvikling, 257 mill. kroner til økonomisk utvikling og 206 mill. til fred, demokrati og menneskerettigheter. Om lag 18 pst. av bistanden tok opp kvinners stilling og forholdet mellom kjønnene, mens 19 pst. av bistanden gikk til miljø- og naturressursforvaltning.

Sør-Asia

Samarbeidet omfattet India, Pakistan, Bangladesh, Sri Lanka og Nepal. Et begrenset samarbeid med Bhutan er under utfasing. I 2002 er samarbeidet med Afghanistan kommet inn i en ny fase gjennom bruk av overgangsbistand til mer langsiktige tiltak for gjenoppbygging. Dersom den politiske utviklingen er positiv, vil det vurderes å støtte et langsiktig utviklingssamarbeid over regionbevilgningen fra år 2004. Det vil fortsatt vektlegges giverkoordinering og bruk av felles multilaterale gjenoppbyggingsfond. Det vil vurderes støtte til fred og forsoning, kapasitetsbygging, menneskerettigheter, likestilling og utdanning, samt naturressursforvaltning og økonomisk utvikling.

Den til dels betydelige politiske uro og de konflikter som subregionen preges av, har uten tvil hemmet utviklingen. Maoistoprøret i Nepal, krigen i Afghanistan, konflikten i Sri Lanka og spenningen mellom Pakistan og India har satt dype spor. Det har likevel vært en positiv økonomisk og sosial utvikling i subregionen de siste tiårene, og andelen fattige har gått ned. Subregionen har imidlertid fortsatt over halvparten av verdens fattigste. Graden av fattigdom, landenes globale betydning, deres rolle som viktige aktører i internasjonale fora, Norges lange og omfattende erfaring fra regionen, samt det store potensialet for økonomisk vekst og økt handel, tilsier at en fra norsk side fortsatt vil ha et bredt engasjement i subregionen. Begge de to hovedsamarbeidslandene i Asia, Bangladesh og Nepal ligger i denne subregionen.

Til tross for høy analfabetisme har Sør-Asia i løpet av 90-tallet oppnådd at 77 pst. av barna begynner på skolen og at kjønnsbalansen er bedret. I samme periode gikk barnedødeligheten ned fra om lag 80 til 75 pr 1000 fødte. Det er nødvendig å ha en nær dialog med de enkelte land når det gjelder globale spørsmål knyttet til menneskerettigheter, militær avspenning, miljø og handel.

I Sør-Asia vil utdanning, godt styresett, miljø, energi og økonomisk utvikling være viktige innsatsområder. Utdanning står sentralt i samarbeidet med Bangladesh, Pakistan og Nepal. Innen WEHAB-områdene vil det blant annet satses på vannforsyning i Nepal. SACEP og ICIMOD vil være sentrale subregionale organisasjoner i forhold til oppfølgingen av Johannesburg-toppmøtet. Norges engasjement i arbeidet for fred og forsoning videreføres. Regionalt samarbeid vil bli prioritert, og i den sammenheng tas det sikte på å trappe opp samarbeidet med multilaterale organisasjoner.

Sørøst-Asia

Landene i subregionen er svært forskjellige. Selv om flere av landene har hatt økonomisk fremgang, har Sørøst-Asia et betydelig fattigdomsproblem, og enkelte av landene er blant verdens fattigste. Internt i de enkelte land er det en tiltakende marginalisering av utsatte grupper. Antall mennesker i urbane strøk viste en betydelig økning i perioden 1980 – 2000 i de nylig industrialiserte landene. Når det gjelder grunnskoleutdanning er forskjellen mellom antall jenter og gutter relativ liten i forhold til andre subregioner. Mange land er i en overgangsfase fra autoritære regimer til mer demokratiske styringsformer, andre er i en oppbyggingsfase i etterkant av frigjøringskamper og interne konflikter. Noen land, som Burma, har fremdeles pågående interne konflikter.

Den nordlige delen utgjør en buffersone mellom stormaktene India og Kina, mens Indonesia i sør utgjør et av verdens mest folkerike land. Flere av landene er viktige i forhold til næringslivssamarbeid og handel, samt i globale spørsmål knyttet til blant annet forvaltning av naturressurser og biologisk mangfold.

I subregionen er det et utviklingssamarbeid med Vietnam, Indonesia og Øst-Timor. Samarbeidet med Laos og Kambodsja er under utfasing.

Hovedmålet for norsk utviklingssamarbeid i området er først og fremst fattigdomsbekjempelse, særlig i land som Vietnam og Øst-Timor. Det vil også være et mål å sikre bedre nasjonalt eierskap til utviklingsprosesser gjennom institusjonsbygging, kompetanseutvikling og etablering av demokratiske institusjoner. Sentrale innsatsområder i subregionen er godt styresett, miljø og energi, økonomisk utvikling og handel, samt sosial sektor. Det planlegges en opptrapping av støtten til grunntutdanning i Vietnam.

Energisamarbeid vil stå sentralt i Øst-Timor. Subregionen har en stor eksport av tømmer fra regnskoger og avskoging er et alvorlig problem, det vil derfor i økt grad vektlegges å støtte tiltak innen biologisk mangfold i subregionen. Det regionale aspektet bør styrkes i det bilaterale samarbeidet med landene, samtidig som samarbeid mellom land i subregionen også prioriteres. Regionale tiltak kan brukes for å støtte opp om norsk politikk overfor land som faller utenfor regionbevilgningen, men hvor en har et engasjement for å fremme demokrati og menneskerettigheter. Det gis også støtte til flyktninger, arbeid med menneskerettigheter og til fred og forsoning over andre tilskuddsposter.

Øst-Asia

I denne subregionen er Kina eneste samarbeidsland. Andre land i Øst-Asia vil imidlertid kunne omfattes av regionalt samarbeid eller komme inn under globale ordninger. Samarbeidet i subregionen er basert på et ønske om å utvikle forbindelser og samarbeid på områder av felles interesse, både politiske, utviklingsmessige og økonomiske. Samarbeidet er også et virkemiddel for den politiske dialogen innen internasjonale miljøspørsmål, demokrati og menneskerettigheter, samt næringslivssamarbeid. I Øst-Asia vil det være særlig viktig å se sammenheng mellom de ulike aspektene av norsk utenriks-, utviklings-, handels- og miljøpolitikk.

I miljøsam arbeidet vil Norge bistå innen nisjer hvor man har en spisskompetanse og hvor man kan knytte dette opp til pilotprosjekter og internasjonale miljøavtaler. Dialog og samarbeidsprosjekter skal videre bidra til å fremme menneskerettigheter, godt styresett og gjennomføring av demokratiske reformer.

De fleste landene i Øst-Asia har nå en positiv økonomisk utvikling etter å ha blitt rammet av finanskrisen i regionen noen år tilbake. Støtte til næringsutvikling vil bidra til å styrke denne positive trenden. Miljø og energi vil stå sentralt i samarbeidet. I 1980 bodde 20 pst. av befolkningen i Kina i urbane strøk, men i 2000 var denne andelen økt til 34 pst. Denne utviklingen har klare miljøimplikasjoner.

Post 70 Bangladesh, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Firepartiallansen ledet av Bangladesh Nationalist Party (BNP) vant en overveldende seier ved valget i oktober 2001. Det var høy valgdeltakelse, 75 pst, og kvinners deltagelse var god. Begum Khaleda Zia dannet sin andre regjering med 2/3 flertall i parlamentet. BNP gikk til valg på forbedring av lov og orden, kamp mot terrorisme og økonomisk kriminalitet, men lite har skjedd. Først i juni 2002 vedtok det største opposisjonspartiet, Awami League (AL) å møte i parlamentet, men det er ingen dialog mellom BNP og AL. Dette har ført til at demokratiske prosesser stopper opp og bidratt til politisk uro og vold.

Bangladesh kan vise til makroøkonomisk stabilitet, selvforsyning av ris og fremskritt mht. sosiale indikatorer, særlig innenfor utdanning og helse. Den årlige økonomiske veksten har de senere år vært på om lag 5 pst., men nesten alle indikatorer peker nå mot en nedgang. Svikt i eksporten har rammet tekstilindustrien som står for 70 pst. av

eksporten. Først i 1991 ble det åpnet for utgivelse av uavhengige aviser. I dag er alle de store avisene i prinsippet uavhengige. Radio og fjernsyn er fortsatt stort sett kontrollert av regjeringen, med utviklingen i media er et lyspunkt når det gjelder demokratisering.

Den totale bistanden til Bangladesh utgjør bare 2 pst. av BNI, men 45 pst. av landets investeringsbudsjett. Blant de største giverne er Asiabanken, Verdensbanken, Japan og Storbritannia. Norge bidrar med rundt 1,5 pst. av den totale bistanden til landet. I UNDPs levekårsindeks for 2002 kommer Bangladesh som nummer 145 av 173 land. Bangladesh har som mål å redusere andelen av befolkningen som lever under fattigdomsgrensen med 50 pst. innen 2015, noe som krever en økonomisk vekst på 7 pst. årlig.

En strategi for fattigdomsbekjempelse og økonomisk vekst planlegges framlagt innen mars 2004. Nedgang i eksportinntekter, ineffektivt byråkrati og manglende forankring av strategien vil være hovedproblemer.

Det har vært avdekket korrupsjonsproblemer og svakt styresett i Bangladesh, og det er en lav gjennomføringsgrad i administrasjonen når det gjelder tjenestelevering. Det foreligger omfattende planer for reformer som giversamfunnet forventer iverksatt. Det stilles spørsmålsteget ved regjeringens politiske vilje og evne til å gjennomføre tiltak for å bedre styresettet. Tiltak for å bekjempe korrupsjon er særlig viktig.

Mål

Målet er å styrke oppfølgingen av landets fattigdomsstrategi, inkludert godt styresett og bidra til å fremme fattigdomsorientert økonomisk vekst og sosial utvikling, styrke kvinners stilling, styrke fattiges sikkerhetsnett og folkelig deltagelse i politiske beslutningsprosesser. Tiltak for å bidra til bedre styresett vil prioriteres.

Samarbeidet vil bli konsentrert om utdanning, produktiv sektor, menneskerettigheter og tiltak for godt styresett. De nasjonale målene for utdanning er at alle barn i skolestartsalder skal være i grunnskole og 95 pst. i videregående skole innen 2015. Fra norsk side vil jenters utdanning og uformell utdanning vektlegges. Samarbeidet vil også omfatte støtte til små og mellomstore næringsdrivende, samt elektrifisering av landsbygda.

Rapport 2001

Total bilateral bistand til Bangladesh var i 2001 185 mill. kroner, hvorav 158 mill. over programkategori 03.10. Av samlet bistand ble om lag 27 mill. kanali-

sert gjennom frivillige organisasjoner. Støtte til utdanning var på 76,8 mill kroner, av dette 52,4 mill til grunnutdanning. Energisektoren mottok 54,6 mill. kroner. Svak forvaltning og forsinkelser i gjennomføringen av avtaler er et gjennomgående problem.

Norge var i 2001 aktiv i arbeidet med hvordan givene best kan redusere risikoen for korrupsjon i utviklingssamarbeidet. Om lag halvparten av den norske støtten gikk til grunnutdanning, uformell opplæring og stipendprogram for jenter. Evalueringen av utviklingssamarbeidet slår fast at den norske utdanningsstøtten har gitt betydelige resultater. Læreplanen for 53 lærerskoler er revidert og i 2001 fullførte 2400 lærere et ettårig lærerutdanningskurs. Etterutdanning for lærere og administrativt personell er støttet i 284 kommuner og nytt materiell produsert. Bøker til bibliotek og opplæringsmateriell til skolene er laget og fordelt, og et større antall ressursentre for lærere etablert. Sammen med Sverige har Norge støttet et pilotprosjekt innen uformell utdanning, og til sammen 3,6 millioner ungdommer og voksne på landsbygda har deltatt i opplæringen.

Innenfor produktiv sektor ble utviklingen av hydrokarbonenheten i energidepartementet støttet gjennom et faglig samarbeid med Oljedirektoratet. I 2001 gjennomførte Oljedirektoratet en kartlegging som viste at Bangladesh har langt større gassforekomster enn tidligere anslått. I et prosjekt for småbedrifter er det i løpet av en femårsperiode gitt lån til vel 20 000 næringsdrivende, hvorav 26 pst. kvinner, og skapt om lag 40 000 arbeidsplasser, hvorav 22 pst. for kvinner. I 2001 ble det inngått en avtale om utvidet støtte til landsbygdelektrifisering innenfor et avgrenset geografisk område.

Støtte til menneskerettighetstiltak har omfattet arbeid for kvinners rettigheter og tiltak for å fremme barns og jordløses rettigheter. Det ble gitt støtte til valgobservasjon ved parlamentsvalget i 2001. Mesteparten av midlene til demokrati- og menneskerettighetstiltak ble kanalisert gjennom lokale frivillige organisasjoner.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 100 mill. kroner.

På grunn av svakheter i forvaltning og forsinket gjennomføring, foreslås det en reduksjon av landrammen. Det legges opp til en noe mer aktiv bruk av regionbevilgningen.

Post 71 Nepal, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Nepal fikk en demokratisk grunnlov med konstitu-

sjonelt monarki og parlamentarisk styresett i 1990. Det maoistiske partiet startet i 1996 et væpnet opprør for å innføre en folkerepublikk. Maoistene tar utgangspunkt i landsbygdas fattigdom og frustrasjon over maktmisbruk, diskriminering og mangel på muligheter. Kronprinsens drap på kongen og nesten hele kongefamilien i juni 2001, startet en dramatisk utvikling i Nepal. Landet fikk ny konge og ny statsminister. Det ble innledet forhandlinger, men Maoistene avbrøt dem etter 4 måneder.

Det ble innført unntakstilstand i november 2001, antiterrorlov ble vedtatt og hæren mobilisert. Det er rapportert om harde kamper og brudd på grunnleggende menneskerettigheter fra begge parter. Parlamentet ble oppløst i mai 2002, og nyvalg er fastlagt til november 2002. Lokalvalgene er utsatt til våren 2003. Situasjonen er bekymringsfull. Gjennomføringen av et fritt og rettferdig valg vil være viktig for den videre utvikling.

I UNDPs indeks for levekår for 2002 kommer Nepal som nummer 142 av 173 land. Det siste tiåret har Nepal klart å redusere fattigdommen, men om lag 38 pst. av befolkningen lever fremdeles under fattigdomsgrensen. Forskjellene mellom ulike deler av landet, etniske grupper og kjønn er betydelige. Maoistopprøret og hendelsene etter 11. september førte til at både turismen og eksporten falt. Til tross for konflikten har landet siden 2000 forsøkt å gjennomføre en ambisiøs reformagenda med reformer i statsforvaltningen, desentralisering, økt fokus på marginaliserte grupper, tiltak mot korrupsjon, økte skatter og avgifter, bedring av rammebetingelsene for privat sektor og bedre samarbeid med givene.

Nepals fattigdomsstrategi er femårsplanen for perioden 2002/03 – 2007/08, og et treårig langtidsbudsjett er basert på denne. Det har vært konsultasjoner med lokalbefolkningen rundt om i landet.

Bistanden utgjør 7 pst. av BNI. De største bilaterale givene er Japan, Storbritannia, USA og Danmark. Norge er en middels stor samarbeidspartner i volum, men en aktiv partner for myndighetene i nasjonal koordinering og styring av bistanden. Norge legger stor vekt på å bidra til reform og til å styrke Nepals evne til å planlegge og gjennomføre utviklingstiltak.

Mål

Målet er å støtte opp om Nepals arbeid for fred og sikkerhet og bidra til gjennomføring av femårsplanens mål om fattigdomsreduksjon, stabil økonomisk vekst på 6,2 pst. pr. år, bedre sosiale tjenester og redusert arbeidsløshet. Godt styresett, administrative reformer og menneskerettigheter vil stå sentralt.

Norge vil konsentrere støtten om grunnutdanning, vannforsyning, energisektoren og det sivile samfunn. For utdanning er Nepals mål at minst 90 pst. av barna blir innskrevet i grunnskolen innen 2007. Når det gjelder vannforsyning er målet at 85 pst. av befolkningen skal ha tilgang til rent vann i løpet av samme periode. Støtten til vannforsyning inngår også i målsetning om økt støtte innen WEHAB-områdene.

Norge vil bidra til en miljømessig forsvarlig utnyttning av vannkraftressursene og til at større deler av befolkningen får tilgang til elektrisitet til en rimelig pris. De nasjonale målene er å produsere 820 MW og forsyne minst 25 pst. av befolkningen med strøm.

Målet om å bidra til å styrke arbeidet med menneskerettighetene og fremme fred og forsoning, vil bli fulgt opp gjennom bl.a. å styrke den nasjonale menneskerettskommisjonen og fortsette støtten til det nasjonale fredsfondet. Som ledd i fredsarbeidet vil Norge medvirke til utvikling av strategier for utvikling og tjenesteyting til befolkningen i konfliktrammede områder. Et nasjonalt program for å styrke lokalforvaltningen, det sivile samfunnet og samspillet mellom disse, vil støttes i samarbeid med flere givere.

Rapport 2001

Status for Tusenårsmålene

Med hensyn til resultater i forhold til tusenårsmålene ble det i 2002 utgitt en landrapport for Nepal, utarbeidet av FN i sammenheng med landets myndigheter, som viser til at det i forhold til tusenårsmålene har vært fremgang på de fleste områder. Videre fremgang er avhengig av flere faktorer, bl. a. en slutt på borgerkrigen, godt styresett og økonomiske reformer. Den første analyse konkluderer med at målet om en halvering av ekstrem fattigdom innen 2015 vil være vanskelig å nå. Til tross for noen framgang anses det også som lite sannsynlig at målene om å halvere usikkerheten med hensyn til mat og underernæring av barn, samt universell adgang til primærutdanning vil kunne nås innen 2015. Det har vært betydelig framgang når det gjelder jenters adgang til utdanning, men det anses ikke som sannsynlig at Nepal vil nå målet om full likestilling i 2005. Det har vært en meget betydelig reduksjon i barnedødelighet over de tre siste tiår, og Nepal anses å ha muligheter for å nå dette mål. Det anses derimot som lite sannsynlig at målet om mødredødelighet kan nås. Målene om å reverse nye tilfeller av hiv/aids og andre smittsomme sykdommer vil ikke kunne nås uten en opptrapping av dagens programmer. Når det gjel-

der miljø anses det som sannsynlig at Nepal vil kunne nå målet om tilgang til rent drikkevann.

Rapportering norsk bistand

Total bilateral bistand var 103 mill. kroner, hvorav 51,4 mill. over programkategori 03.10. Over 18 mill. kroner ble kanalisert gjennom frivillige organisasjoner og 30 mill. kroner gjennom multilaterale organisasjoner. Det gikk om lag 20 mill. kroner til grunnutdanning og 19,5 mill. til andre sosiale tjenester. Det langsiktige samarbeidet med Nepal var i 2001 fortsatt under oppbygging. De utviklingstiltakene Norge støtter er alle samfinansiert med flere givere og i samsvar med målene i den nasjonale fattigdomsstrategien. En gjennomgang av grunnutdanningsprogrammet, viser at antall barn som begynner på skolen har økt fra 70 pst. i 1998 til over 80 pst. i 2001, og at økningen er størst blant jenter. 54 pst. av elevene fullførte grunnskolen på normal tid i 2001, mot 42 pst. i 1998. Norges rolle har vært å bidra til å styrke myndighetenes styring av programmet og få til gode samarbeidsprosedyrer mellom giverne.

Den norske bistanden til bedring av vannforsyning til Kathmandu-dalen inngår som en del av et større program som koordineres av Den asiatiske utviklingsbank. Norge har deltatt aktivt i dialogen om utformingen av programmet som fortsatt er under planlegging, og lagt vekt på at det er Nepals egne myndigheter som har ansvaret for arbeidet. En utredning av fremtidig norsk støtte til elektrisitetforsyning ble gjennomført i 2001. Støtten til Jhankre landsbygdeelektrifisering har resultert i at 2,5 km 33 kW distribusjonslinjer er satt opp, og at 533 husholdninger er blitt tilknyttet nettet.

På grunnlag av en studie av hvordan Norge best kunne støtte det sivile samfunnet i utkant-Nepal, har Norge deltatt i planleggingen av et nytt program for å styrke lokalforvaltningen, det sivile samfunnet og samspillet mellom disse.

Norge ga i 2001 støtte til FNs arbeid med bedring av barns oppvekstvilkår og utryddelse av polio, som har gitt gode resultater. Spedbarnsdødeligheten er blitt betydelig redusert, og ingen nye tilfeller av polio ble funnet i Nepal i 2001. Norge deltok sammen med andre land i en «fredsgruppe» ledet av UNDP som har utformet et program for søknadsbasert støtte til fredsbyggende og konflikt-dempende aktiviteter. En avtale er inngått om støtte til den uavhengige menneskerettighetskomisjon som ble etablert i 2000.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 65 mill. kroner.

Perspektivet for samarbeidet med Nepal er å videreføre den gradvise oppbygningen til et program bygget på prinsippene for partnerskap med hovedsamarbeidsland. Utviklingen av konflikten med den maoistiske opprørsbevegelsen vil være avgjørende for både innretting og omfang av samarbeidet med Nepal. Landrammen foreslås holdt på samme nivå som i 2002. Det legges opp til økt innsats over regionbevilgningen for å bidra til fredsbygging og styrking av demokratiet.

Post 78 Regionbevilgning for Asia, kan overføres

I tillegg til de landene som omtales nedenfor vil tiltak i hovedsamarbeidslandene kunne finansieres over denne posten. Regionalt samarbeid kan også omfatte andre land i Asia.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 333 mill. kroner.

Innsatser i Pakistan og Sri Lanka som i 2002 finansieres over kap. 162 Overgangsbiand vil videreføres over regionbevilgningen. Humanitær støtte til Øst-Timor vil bli erstattet av mer langsiktig biand. Det legges opp til en økt bruk av regionbevilgningen i Bangladesh og Nepal, samt en moderat økning i forhold til Vietnam. Det vil bli en økt satsning på grunnutdanning på om lag 25 mill. kroner, en del av dette planlegges brukt i blant annet Vietnam og Pakistan. Det legges videre opp til å følge opp forpliktelsene fra Johannesburgkonferansen for bærekraftig utvikling, med en økning på om lag 20 mill. kroner innen de såkalt WEHAB-områdene. Dette vil blant annet omfatte økt støtte til biologisk mangfold og regnskogsforvaltning i Indonesia, mens fornybar energi og vannforsyning vil være satsningsområder i en del andre land som Nepal og Øst-Timor. Støtten til regionale tiltak og samarbeidet med regionale institusjoner og organisasjoner vil bli styrket.

Nedenfor er det redegjort for de viktigste områder for innsatsen under regionbevilgningen for Asia.

India

Situasjonsbeskrivelse

Situasjonen i India er påvirket av konflikten med Pakistan og negative økonomiske tendenser som særlig rammer kommersielt samarbeid og turisme. Forventet økonomisk vekst er nedjustert fra 6,5 pst. til 4,5 pst. for 2001/02. Andelen av befolkningen under fattigdomsgrensen utgjør ca. 26 pst.

Selv om andelen fattige er noe redusert på 1990-tallet, er det totale antallet fattige det samme.

Ulikheter, både sosialt og geografisk, preger India. Menneskerettighetsutfordringene i India er store. Dette gjelder særlig kastesystemet, barnarbeid og kvinners rolle.

India er sammenlignet med andre utviklingsland lite bistandsavhengig. Imidlertid kan bistanden spille en viktig politisk og katalytisk rolle, bl.a. som utgangspunkt for å ta opp globale og nasjonale utviklings- og miljøpolitiske spørsmål. India er også en interessant samarbeidspartner for Norge ut fra den betydning landet har i Sør-Asia og i internasjonale organisasjoner. Stat-til-stat samarbeidet er sentralt, men delstats-samarbeid er også viktig. En del midler går gjennom frivillige organisasjoner og FN-systemet. Indiske myndigheter velger ofte frivillige organisasjoner til å gjennomføre enkelte tiltak.

Mål

Hovedmålet er å bidra til bedre miljø- og ressursforvaltning, sosial utvikling og styrking av menneskerettighetene.

Norske prioriteringer er å bidra til å bekjempe barnarbeid, styrke kvinners økonomiske og sosiale utvikling og styrke samarbeidet innen miljøsektoren. Videre tas det i oppfølgingen av økt støtte til WEHAB-områder, sikte på å bidra til en bedre kopling mellom miljø og energi, særlig med henblikk på fornybar energi.

Den økonomiske rammen for samarbeidet forutsettes opprettholdt på samme nivå som 2002.

Rapport 2001

Samlet biand til India var i 2001 på 104 mill. kroner, hvorav 19,8 mill. over regionbevilgningen. Av total støtte gikk nærmere 58 mill. kroner gjennom frivillige organisasjoner. Miljø-samarbeidet ble kanalisert delvis gjennom delstatsmyndighetene i Himachal Pradesh og Karnataka, og delvis gjennom lokale frivillige organisasjoner. På miljø-siden vektlegges bekjempelse av forurensning i luft, vann og jord, samt bedre utnyttelse av naturressursene. Når det gjelder sosial utvikling var kampen mot barnarbeid og tilrettelegging for barns adgang til utdanning i samarbeid med bl.a. FN sentrale innsatsområder. Innsatsen for kvinners sosiale og økonomiske utvikling ble intensivert, herunder styrking kvinners sysselsetting og inntektsmuligheter. Resultatene av dette vurderes som meget positive, bla i lys av at indiske myndigheter tar økonomisk ansvar for å videreføre satsningen. Kultursatsingen ble videreført med bl.a. utveksling

av samtidskunst, musikk og dans. Et bredt samarbeid mellom indiske og norske institusjoner bl.a. innen vannkraft/energiutvikling er etablert og vil bli videreført.

Indonesia

Situasjonsbeskrivelse

Indonesias overgang fra diktatur til demokrati har vært en langsom og vanskelig prosess hvor utfordringene har stått i kø. Nasjonens enhet er under press og flere oppløsningstendenser gjør seg gjeldene. Økonomien var i 2001 preget av en svekket valuta og et økende budsjettunderskudd. Til tross for dette greide man likevel å oppnå en viss makroøkonomisk stabilitet og økonomisk vekst. Det er et behov for å styrke den demokratiske utviklingen og få økonomien på fote. Indonesia var det land i Asia som ble verst rammet av den økonomiske krisen i 1997-99. De negative sosiale konsekvenser er omfattende og vil være langvarige. Andelen av befolkningen som lever under fattigdomsgrensen ble nesten fordoblet som følge av krisen. Likevel var det i løpet av 1990-tallet en klar nedgang i andelen fattige. Landet står overfor store utfordringer i å gjenreise økonomien og redusere fattigdommen, bekjempe en omfattende korrupsjon, videreføre en demokratisk utvikling og desentralisere styreformene. En sentral utfordring vil også være en bærekraftig forvaltning av landets naturressurser. I oppfølging av konferansen i Johannesburg vil en vektlegge forvaltning av regnskog og urfolks rettigheter. Den politiske dialogen mellom Norge og Indonesia er styrket de senere årene.

Mål

Hovedmålet for norsk bistand til Indonesia er å støtte opp om de viktige og nødvendige reformprosesser Indonesia har iverksatt for å konsolidere den demokratiske utviklingen og fremme bærekraftig økonomisk vekst.

Norges innsats er dels konsentrert om reformer med mål om å bidra til bedre styresett, og dels om det bilaterale miljøsam arbeidet for å bidra til bærekraftig vekst som vil gagne de aller fattigste. Det vektlegges særlig å øke støtten innen biologisk mangfold og regnskogsforvaltning.

Den økonomiske rammen for samarbeidet forutsettes opprettholdt på om lag det samme nivå som for 2002.

Rapport 2001

Samlet bistand til Indonesia i 2001 var 42 mill. kroner, hvorav 4,3 mill. over regionbevilgningen. Av

total støtte ble 15 mill. kroner kanalisert gjennom frivillige organisasjoner og 12 mill. gjennom multilaterale organisasjoner. Bærekraftig forvaltning av naturressurser og ivaretagelse av lokale gruppers rettigheter sto i fokus i samarbeidet i 2001. En avtale om forlengelse av miljøprogrammet med fire år ble inngått i 2001. Programmet er spesielt rettet mot å bidra til at Indonesia kan oppfylle sine forpliktelser i henhold til konvensjonen om biologisk mangfold.

UNDP/Verdensbanken har etablert et samarbeid med den indonesiske regjeringen vedrørende et program for reformer innen offentlig forvaltning, rettsvesen og desentralisering, med vekt også på korrupsjonsbekjempelse. Norge bevilget støtte til første fase av programmet. Landets helsemyndigheter har i samarbeid med WHO et program for poliobekjempelse som også ble støttet av Norge.

Kina

Situasjonsbeskrivelse

Kina går gjennom en periode med store endringer. Gjennomsnittlig årlig vekst i BNP har de tyve siste år ligget på 9 pst. og veksten i utenlandshandelen på 15 pst. Fra å være en råvareeksportør har landet blitt en ferdigvareeksportør. Kina står ovenfor store økonomiske og politiske utfordringer, samt sosiale og miljømessige problemer. Den økonomiske veksten er ujevn både mellom folk og mellom geografiske områder. Ca 11 pst. av befolkningen lever under fattigdomsgrensen. I løpet av 1990-tallet var det nedgang i antall fattige, i løpet av 10 år ble antall mennesker som lever på mindre enn 1 USD per dag, redusert med 100 millioner.

Rask økonomisk vekst går til tider på bekostning av en bærekraftig forvaltning av naturressursene, og gir samtidig økt forurensning. Kina står for over halvparten av utslippene av SO₂ i Asia, og dette fører til omfattende skader på grunn av sur nedbør.

Kina er en interessant samarbeidspartner for Norge utfra den rolle landet har som en ledende regional aktør, hvis utvikling og politiske valg i økende grad også vil ha globale konsekvenser. Forholdet mellom Norge og Kina legger til grunn en helhetlig strategi, basert på langsiktighet og samordning, partnerskap og dialog. Menneskerettighetssituasjonen i Kina er problematisk, noe Norge søker å bidra til å endre bl.a. gjennom menneskerettighetsdialoger med Kina og samarbeidsprosjekter i denne sammenheng.

Mål

Hovedmålet er å støtte Kinas arbeid med de bety-

delige lokale, så vel som regionale og globale miljøutfordringene. Et annet sentralt mål er styrking av menneskerettighetene i lys av menneskerettighetsutfordringene i lndet.

Midlene vil hovedsakelig bli brukt til å styrke Kinas institusjonelle og faglige evne til å integrere miljøhensyn i sine utviklingstiltak og fremme dialog om gjennomføringen av internasjonale miljøforpliktelse blant annet innen biologisk mangfold, samt tilby faglig assistanse til pilotprosjekter der Norge har spisskompetanse. Andre tilskuddsposter brukes i arbeidet med å fremme menneskerettigheter.

Den økonomiske rammen for samarbeidet forutsettes opprettholdt på om lag det samme nivå som for 2002, da Kina kom med på regionbevilgningen

Rapport 2001

Samlet bistand til Kina utgjorde 87 mill. kroner i 2001. Av total støtte ble 29 mill. kroner kanalisert gjennom norske frivillige organisasjoner.

Miljøsamarbeidet med Kina førte til en styrket dialog med myndighetene innen miljøspørsmål. Norge var spesielt involvert i samarbeid som styrket institusjonell og faglig kapasitet innen luft- og vannforurensning, og satte lys på hvordan miljøproblemer kan reduseres på en kostnadseffektiv måte.

Norge videreførte et langvarig fiskerisamarbeid der målet er å styrke kinesernes fiskeriforvaltning basert på erfaringer fra den norske modellen. Innen kulturminnevern ble det gitt støtte til et samarbeid for å øke bevisstheten omkring kulturbevaring i naturlige omgivelser knyttet til «økomuseumskonseptet». Under næringslivsordningene er en rekke prosjekter hvor norske bedrifter har planer om eller har etablert seg, blitt innvilget støtte til forundersøkelse og opplæring.

Norge og Kina har lenge hatt en dialog om menneskerettighetssituasjonen i Kina. Menneskerettighetsdialogen spilte en fremtredende rolle i det bilaterale samarbeidet også i 2001. Kina fortsetter arbeidet med å søke å utvikle landet til en rettsstat. Omfattende lovarbeid er gjennomført, men implementeringen er fortsatt mangelfull.

Pakistan

Situasjonsbeskrivelse

Situasjonen i Pakistan preges av det spente forholdet til India, som skaper stor usikkerhet om den videre utviklingen og gjennomføringen av utviklingsplanene. Krigen i Afghanistan og landets

støtte til kampen mot terrorisme har ført til et stort innenrikspolitisk press fra ytterliggående grupper. Pakistan har hatt en stor økonomisk og sosial belastning som følge av at rundt tre millioner afghanske flyktninger har hatt opphold i landet.

Den nåværende regjering har gjort anstrengelser for å rydde opp i korrupsjon, men den er ennå et betydelig problem.

Til tross for bakgrunnen for regjeringens tilblivelse, er landet nå inne i en demokratiserings- og reformprosess, der første steg var lokalvalgene som ble avholdt desember 2001. Under folkeavstemningen i april 2002 fikk president Musharraf folkets støtte for ytterligere fem år. Føderale valg og valg på provinsnivå er tillyst i oktober 2002.

Pakistan har problemer med budsjettbalansen. Inntektssvikt, spesielt i form av manglende skatteinngang, rammer sosial sektor i betydelig grad. En stor andel av statens inntekter går til gjeldsbetjening. Norge er initiativtaker til en multilateral avtale om gjeldsbytte (gjeldsswap) med Pakistan. Avtalen innebærer at renter og avdrag avskrives til fordel for investeringer i sosial sektor og har et tiårig perspektiv. I utgangspunktet er Norge og Canada deltakere i gjeldsbytteordningen, men andre land er invitert til å være med, jfr. omtale under kap. 172 Gjeldslette.

Det var i 2002 en betydelig økning i giverstøtten til Pakistan. Giverlandene bestreber seg på å koordinere innsatsen innenfor rammen av den nasjonale fattigdomsstrategien (PRSP).

Mål

Fra norsk side er de overordnede målene styrking av sosial sektor, særlig utdanning, godt styresett og styrking av menneskerettighetene. Målene er innenfor rammen av landets strategi for fattigdomsbekjempelse.

Innenfor utdanning knyttes innsatsen til Pakistans plan om å øke skrivekyndigheten til 60 pst. og skoledeltakelsen fra 65 pst. til 75 pst. i perioden 2000-03. Samarbeidet fokuserer på å bidra til forbedret grunnutdanning med særlig vekt på jenter og kvinner. Norge har som mål å bidra til bærekraftig forvaltning av naturressurser og styrke kultursamarbeidet. Likestilling, korrupsjonsbekjempelse og kampen mot hiv/aids vektlegges.

Det tas sikte på å opprettholde et betydelig volum på støtten til godt styresett, demokratisering og menneskerettigheter. Økt giverkoordinering etterstrebtes, samt deltakelse i felles gjeldsbytteordning med andre land.

Det var en relativt stor økning i støtten i 2002, for 2003 planlegges om lag samme nivå som i 2002.

Rapport 2001

Samlet bistand til Pakistan i 2001 utgjorde 50 mill. kroner, hvorav 18 mill. over regionbevilgningen. Av total støtte ble halvparten kanalisert gjennom lokale og internasjonale frivillige organisasjoner. Videre ble 9 mill. kroner kanalisert gjennom multilaterale organisasjoner. 11 mill. kroner av utbetalningene er knyttet til flyktninger i Norge. Det ble innført sanksjoner etter de pakistanske atomprøvesprengningene i mai 1998. Som et ledd i reaksjonene etter terroranslaget mot USA og Pakistans tilslutning til den internasjonale kampen mot terrorisme, valgte den norske regjeringen i slutten av september 2001 å oppheve gjenstående sanksjoner mot Pakistan. Til tross for den spesielle situasjonen Pakistan befant seg i etter 11. september 2001, har utviklingssamarbeidet i all hovedsak kunnet gjennomføres som planlagt. Fra slutten av 2001 ble det besluttet økt i omfang.

Norge støttet en rekke demokrati- og menneskerettighetstiltak. Myndighetene har satt økt fokus på ulike menneskerettighetsspørsmål, og det er et bedre samarbeidsklima mellom myndigheter og det sivile samfunn, noe som bl.a. har ført til bedring av situasjonen for barn i fengsel.

Fra slutten av 2001 startet oppbyggingen av en økt satsing på utdanningssamarbeidet med Pakistan. Dette ble videreført i 2002. Innen sosial sektor støttet ellers Norge forebyggende arbeid knyttet til hiv/aids gjennom UNAIDS og kapasitetsbygging for skolestyringskomiteer gjennom Verdensbanken.

Innen miljø- og ressursforvaltning støtter Norge et prosjekt for å bidra til bedret renseteknologi innen lærindustrien. Tiltaket vurderes viktig som pilotprosjekt for annen industri.

Støtte til kulturminnevern har bidratt til lokal-samfunnsutvikling bl.a. gjennom bevaring/utvikling av lokale håndverks- og byggetradisjoner.

Sri Lanka

Situasjonsbeskrivelse

Norge har en svært sentral rolle som tilrettelegger i arbeidet med å finne en politisk løsning på konflikten i landet. Det er en økende oppslutning blant befolkningen om nødvendigheten av en forhandlet løsning versus en militær løsning. Parlamentsvalget i desember 2001 ga den nye regjeringen et klart mandat til å fremme en prosess med sikte på å finne en fredelig løsning på konflikten. Strategien har vært en skrittvis tilnærming til forhandlinger med den tamilske opprørsorganisasjonen LTTE (Liberation Tigers of Tamil Eelam), samt gjennomføring av tiltak med sikte på å bedre den humanitære situasjonen i nord- og østprovincene.

En gjensidig våpenhvileavtale mellom regjeringen og LTTE trådte i kraft 23. februar 2002. Avtalen består av en våpenhvile, tillitskapende tiltak for å bedre livsvilkårene for lokalbefolkningen og internasjonal overvåking. Hensikten er at avtalen skal danne grunnlag for direkte forhandlinger mellom partene. Våpenhvileavtalen blir overåket av en observatørgruppe ledet av Norge med deltakelse fra de fem nordiske landene.

Sri Lanka har innfridd mange av Tusenårsmålene, og i 1998 endret landet status fra et lavtinntektsland til et middelsinntektsland. Om lag 90 pst. av befolkningen har fullført grunntutdanning. Barnedødeligheten utgjør 17 per 1000 og forventet levealder er 72 år.

Fattigdommen er fortsatt utbredt, særlig på landsbygda. Økonomisk vekst er viktig for å sikre en positiv utvikling. Den lankesiske økonomien har lidd på grunn av konflikten, som også har krevd store bevilgninger over statsbudsjettet. Våpenhvilen har ført til ny økonomisk optimisme i landet. Planlagte makroøkonomiske reformer og reform av rammevilkårene for privat sektor vil være sentrale utfordringer.

Myndighetenes fattigdomsstrategi og det nasjonale rammeverket for nødhjelp, rehabilitering og gjenreisning vil trolig bli ferdigstilt i løpet av høsten 2002.

Mål

Det overordnede mål er å bidra til å bekjempe fattigdom gjennom støtte til fred og forsoning, styrking av demokrati og menneskerettigheter, og økonomisk utvikling for økt sysselsetting. Man vil også i den utstrekning utviklingen tillater det støtte arbeidet for rehabilitering og gjenreisning.

Den økonomiske rammen for samarbeidet forutsettes opprettholdt på samme nivå som 2002. Dersom landet går inn i en omfattende gjenoppbyggingsfase, bør nivået på utviklingssamarbeidet vurderes økt.

Rapport 2001

Samlet bilateral bistand til Sri Lanka var 137 mill. kroner i 2001, hvorav 65 mill. over programkategori 03.10. Av total støtte ble 31 mill. kroner kanalisert gjennom norske og 13 mill. kroner gjennom lokale frivillige organisasjoner.

I tillegg til konflikten ble Sri Lanka i 2001 rammet av de svake internasjonale konjunkturer og lite nedbør. Dette førte til sviktende avlinger og kraftkrise. Situasjonen ble forverret ved terrorangrepet på den internasjonale flyplassen i september, med svikt i turismen som følge. Fra og med

juni ble også den politiske situasjonen svært turbulent. Sentrale regjeringsmedlemmer meldte overgang til opposisjonen. Mistillitsforslag mot regjeringen ble fremmet, og for å forhindre dette utsatte presidenten parlamentets funksjon før hun utlyste nyvalg i oktober.

Norsk bilateral bistand ble i 2001 kanalisert gjennom statlige institusjoner, frivillige organisasjoner, kunnskapsinstitusjoner og privat næringsliv. Støtten var konsentrert om fred og forsoning, samt økonomisk utvikling for å øke sysselsettingen. Støtte til rehabilitering av konfliktrammede ble i 2001 i hovedsak kanalisert gjennom norske og srilankesiske organisasjoner.

Norge støtter en rekke tiltak for å øke majoritetsbefolkningens forståelse for en forhandlingstilnærming til løsning av konflikten. Oppslutningen om en forhandlet løsning har steget fra under 50 pst. i 2000 til over 80 pst. i januar 2002. Støtte til tiltak for å sikre demokratiske valg og økt forståelse for menneskerettigheter har vært viktige tilleggskomponenter i dette arbeidet. Dette har medført økt kunnskapsnivå om menneskerettigheter blant politiet, militæret, lokale myndigheter og befolkningen generelt. Det ble også gitt støtte til ulike valgovervåkningsorganisasjoner i forbindelse med valget i 2001.

Sri Lanka er et pilotland for næringsutvikling i sør. Innsatsen støtter aktiviteter som skaper arbeidsplasser. Samarbeidet for økonomisk vekst og sysselsetting gjennom statlige institusjoner har vektlagt utvikling av bedre rammebetingelser og kunnskapsoverføring. I 2001 ble det igangsatt flere tiltak hvor samarbeid mellom næringslivet og offentlige står sentralt for å sikre infrastrukturutvikling og teknologioverføring. I samarbeid med næringslivets organisasjoner var vekten lagt på styrking av disse organisasjonene i utkantstrøk, og et samarbeidsprogram mellom srilankesiske og norske bedrifter med målsetting å bidra til langsiktige investeringer, teknologioverføring og handels-samarbeid. Samarbeidet med frivillige organisasjoner om økonomisk utvikling er særlig rettet mot mikrokreditter og yrkesopplæring.

Vietnam

Situasjonsbeskrivelse

Vietnam er i en overgangsfase fra en ettparti-styrt sentralistisk stat til et land med noe mer politisk pluralisme og markedsrettet økonomi. Det har vært et oppsving i den økonomiske veksten og BNP steg til rundt 7 pst. i 2001. Vietnam har siden landet startet sin økonomiske reformprosess «Doi Moi» i 1986 oppnådd en betraktelig fattigdomsreduksjon. Mellom 1993 og 1998 ble andelen fattige

redusert fra 58 til 37 pst. Fremdeles er fattigdommen et alvorlig problem blant de etniske minoritetene i fjernliggende strøk og ved kysten.

Det er fortsatt store utfordringer forbundet med menneskerettighetssituasjonen i Vietnam. Det er en manglende respekt for ytrings- og religionsfrihet og diskriminering av minoriteter. Demokratiske prosesser går sent. Det har likevel vært en positiv utvikling når det gjelder sosiale og økonomiske rettigheter, samt juridiske reformer. Den sentralstyrte modellen er under revisjon og beslutninger og ansvar skal flyttes nedover til lokalnivå. Regjeringen arbeider med å revidere hele det juridiske rammeverket og gi folk kjennskap til lover og rettigheter gjennom seminarer, folkemøter og brosjyrer. Hiv/aids er foreløpig ikke noe stort problem i Vietnam, men myndighetene tar epidemien alvorlig og har satt igang nasjonale programmer for å bekjempe sykdommen.

Vietnam presenterte tidlig en foreløpig fattigdomsstrategi som ga landet tilgang til internasjonale kredittordninger fra Verdensbanken og IMF. Storbritannia, Sverige, Nederland og Danmark gir budsjettstøtte i samfinansiering med disse kredittordningene. Vietnam er i forkant internasjonalt når det gjelder tilpasning mellom Tusenårsmålene og vietnamesiske målsetninger. I partnerskap med givere fra en utvidet Utsteingruppe arbeider Norge aktivt for at den nasjonale fattigdomsstrategien skal være basis for utviklingssamarbeidet.

Mål

Målene for samarbeidet med Vietnam er i tråd med målene for fattigdomsstrategien og omfatter å bidra til økonomisk og sosial utvikling, forsvarlig forvaltning av naturressursene, styrking av offentlige institusjoner og demokratibyggning. Det legges særlig vekt på inntektsgenerering og utdanning innen fattige grupper.

Det foreslås en moderat økning for 2003 knyttet til økt satsning på grunnutdanning, samtidig som arbeidet konsentreres om færre områder.

Rapport 2001

Total støtte til Vietnam var i 2001 51 mill. kroner, hvorav 26,6 mill. over regionbevilgningen. Av total støtte ble 12 mill. kroner kanalisert gjennom frivillige og multilaterale organisasjoner.

Innen området godt styresett ble det gitt støtte gjennom samarbeid med sentrale og lokale myndigheter. Norge finansierte sammen med Utsteingruppen en studie for å forberede bedre harmonisering av bistandsprosedyrer mellom seks giverland og myndighetene.

Satsingsområdet økonomisk utvikling omfattet tiltak innen fiskerisektoren bl.a. støtte til utarbeidelse av ny fiskerilov og kapasitetsbygging av forskning på akvakultur. Norge støttet et integrert distriktsutviklingsprogram i Kuang Tri provinsen, et av de fattigste kystdistriktene i Vietnam.

Tiltak innen energi og miljø omfattet institusjonssamarbeid mellom Petro-Vietnam og Oljedi- rektoratet / SFT for bedret miljø og sikkerhet i oljeindustrien. Vannkraftekspertise i Norge og Sve- rige har samarbeidet med vietnamesiske myndig- heter i utarbeidelse av en samlet plan for vannkraft- utbygging og flomkontroll av de største elvene i Vietnam. I Ho Chi Minh byen innledet Norge et samarbeid med lokale myndigheter for å utvikle systemer for luftovervåking og utarbeide plan for håndtering av giftig avfall.

Samarbeidet innen utdanning ble ivaretatt gjen- nom gjenoppbygging av skoler som ble ødelagt av flom i 1999. Et pilotprosjekt for bedret grunnskole- utdanning for etniske minoriteter ble forberedt for gjennomføring fra januar 2002.

Når det gjelder hiv/aids ble det kanalisert mid- ler gjennom UNICEF for støtte til spesielt risikout- satte barn.

De første skritt med sikte på etablering av en menneskerettighetsdialog ble tatt i 2001.

Øst-Timor

Situasjonsbeskrivelse

Øst-Timor ble erklært selvstendig 20. mai 2002 etter to år med FN-styre. Øst-Timor er ett av de fat- tigste land i verden, og det fattigste i Asia. I følge UNDPs Human Development Report lever 41 pst. av befolkningen under fattigdomsgrensen. Ett av tolv barn dør i løpet av sine første fem leveår, og 70 pst. av befolkningen over 30 år kan verken lese eller skrive. Forventet levealder er 57,4 år. Landet står overfor store utfordringer i å gjenreise økono- mien og redusere fattigdommen, og å etablere en demokratisk stat basert på respekt for menneske- rettighetene.

Øst-Timor har utarbeidet en nasjonal utvi- klingsplan for de neste fem årene, med et overord- net perspektiv på 20 år. Kapasitetsbygging i alle sektorer, spesielt helse og utdanning er sentralt i denne planen. En sentral utfordring vil også være en bærekraftig forvaltning av landets naturressur- ser.

Mål

Det overordnede målet for utviklingssamarbeidet med Øst-Timor er å bidra til å bekjempe fattigdom

og bistå i å etablere en demokratisk stat basert på respekt for menneskerettighetene.

Det norske utviklingssamarbeidet med Øst- Timor skal bidra til hovedmålene godt styresett, demokrati og menneskerettigheter; bærekraftig utnyttning av naturressurser, og sosial sektor. Det vil videre være et mål gjennom institusjonelt sam- arbeid med norske fagmiljøer å bidra til å styrke forvaltningskapasiteten innen olje, gass og vann- kraft.

Det ble i mai 2002 undertegnet en 3-årig avtale om utviklingssamarbeidet med Øst-Timor. Norsk støtte vil bli kanalisert multilateralt og gjennom noen få utvalgte frivillige organisasjoner. For 2003 legges det opp til en viss økning for å kompensere for nedtrappingen av humanitær bistand.

Rapport 2001

Total støtte var i 2001 på nærmere 42 mill. kroner, hvorav 23,6 mill. over regionbevilgningen. Norsk støtte i 2001 ble hovedsakelig kanalisert gjennom de multilaterale og internasjonale organisasjonene som arbeidet i Øst-Timor. Av total støtte ble 30 mill. kroner kanalisert gjennom multilaterale orga- nisasjoner.

Utformingen av grunnloven og forberedelser til presidentvalg var de viktigste oppgavene FN og det østtimoresiske lederskap sto overfor. Støtten til gjenoppbyggingsarbeidet ble kanalisert gjennom Verdensbanken og Asiabanken. FNs overgangsadm- inistrasjon mottok norsk støtte også i 2001. Støtte ble også kanalisert gjennom UNICEF til et pro- gram for barn, unge og kvinner som har vært utsatt for overgrep, samt via UNDP til et program for verdiskaping av sysselsetting og inntektsmulig- heter for kvinner og ungdom.

Post 79 Tiltak under utfasing, kan overføres

Bevilgningen på posten omfatter inngåtte forplik- telser i samarbeidet med land som ikke lenger mottar bistand over programkategori 03.10 Bilate- ral bistand. Bevilgningen skal dekke inngåtte for- pliktelser i 2003. Bilateralt samarbeid med Bhutan, Kambodsja, Laos og Mongolia foreslås dekket under denne bevilgningen.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 16 mill. kroner.

Kap. 152 Bistand til Midtøsten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003
78	Regionbevilgning for Midtøsten, <i>kan overføres</i>	184 599	165 500	150 500
	Sum kap 152	184 599	165 500	150 500

Den historiske og politiske bakgrunnen for bistanden til Midtøsten er ønsket om å støtte fredsbestrebelsene i regionen. Dette målet består på tross av den negative utviklingen i fredsprosessen siden september 2000. I dagens situasjon er målet å bidra til å bringe fredsprosessen tilbake på sporet og hindre en spredning av konflikten og bevare grunnlaget for en palestinske statsdannelse.

Den negative utviklingen i fredsprosessen, samt situasjonen i Irak, har hatt alvorlige konsekvenser for regionens sosiale og økonomiske utvikling. Dette fører til store utfordringer i forhold til målene i Regjeringens handlingsplan for bekjempelse av fattigdom.

I Det palestinske området lever om lag 50 pst. av befolkningen under fattigdomsgrensen. Utdanningsinstitusjonene er i lange perioder stengt, helsetilbudet er forverret og det private næringsliv sterkt svekket. Den negative utviklingen rammer spesielt barna, og antallet barn som er underernært øker betydelig. Jordan har lidt store tap som følge av begrensningene på handelen til Det palestinske området og til Irak. Mangelen på rent drikkevann er også økende i hele regionen. Konflikten mellom Israel og palestinerne har også ført til en negativ utvikling for menneskerettighetssituasjonen. Konflikten har ført til at en i dag står lenger fra målet om å bekjempe regionens fattigdom enn man gjorde før fredsprosessens begynnelse i 1993.

Samlet norsk bilateral bistand til Midtøsten utgjorde i 2001 til sammen 556 mill. kroner, inkludert 86 mill. kroner i utgifter til flyktninger fra Midtøsten i Norge. I tillegg ble det utbetalt 100 mill. kroner som multilateral bistand til FNs organisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA).

Den bilaterale bistanden til Det palestinske området utgjorde i 2001 til sammen 337 mill. kroner.

Norge samarbeider nært med Verdensbanken og FNs spesialkoordinators kontor (UNSCO) i utøvelsen av formannskapet i giverlandsgruppen (AHLC).

Post 78 Regionbevilgning for Midtøsten, kan overføres

Regionbevilgningen for Midtøsten foreslås i hovedsak benyttet til tiltak innen Det palestinske området. Bevilgningen vil i tillegg kunne benyttes til tiltak i regionen, spesielt i nærområdet til Israel og Det palestinske området, som kan bidra til å styrke fredsbestrebelsene, herunder en stabil økonomisk og politisk utvikling. Krisen i regionen gjør det nødvendig med stor fleksibilitet og aktiv tilpasning til utviklingen.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 150,5 mill. kroner.

Det palestinske området*Situasjonsbeskrivelse*

Sammenbruddet i fredsforhandlingene med Israel og utbruddet av intifadaen 28. september 2000 har hatt alvorlige politiske, økonomiske og sosiale konsekvenser for den palestinske befolkningen. Palestinsk politikk er satt i bevegelse, både på grunn av at rammene for samarbeidet med Israel ikke lenger fungerer, men også fordi misnøyen med de palestinske selvstyremyndighetene har økt. Dette har ført til at selvstyremyndighetene har planlagt og til dels iverksatt en rekke reformtiltak. Bl.a. er antall departementer redusert fra 31 til 21. Grunnlaget for reformdrøftelsene var bl.a. Rocard-rapporten fra Independent Task Force on Strengthening Palestinian Public Institutions fra 1999 som Norge bidro til å finansiere.

Stengninger av grensen mellom Israel og Vestbredden/Gaza, samt restriksjoner på bevegelser internt på Vestbredden og i Gaza, har ført til store problemer for palestinsk import og eksport. Palestinske arbeidere er stort sett avskåret fra å arbeide i Israel. Palestinske selvstyremyndigheter har også mistet viktige deler av sitt inntektsgrunnlag da Israel har stanset overføringen av skatter og avgifter som Israel krever inn på vegne av palestinske myndigheter. Resultatet er at selvstyremyndighetenes inntektsgrunnlag smuldrer bort, at det private

næringsliv stanser opp, og at arbeidsledigheten ligger på om lag 30 pst. Konflikten har i tillegg ført til omfattende materielle ødeleggelser. Behovet for humanitær bistand er sterkt økende.

I lys av manglende utsikter til en snarlig positiv utvikling i fredsprosessen, vil palestinerne være avhengig av omfattende bistand og humanitær hjelp også i 2003. I denne situasjonen er mulighetene for langsiktige prosjekter av tradisjonell karakter derfor vanskeligere enn tidligere. Dette innebærer at det er nødvendig med en fleksibel prioritering mellom langsiktige utviklingsprosjekter og akutte humanitære behov. Dette må sees i sammenheng med bevilgningen under kap. 163 Humanitær bistand og menneskerettigheter. Det vil dessuten være nødvendig med stor fleksibilitet og vilje til nytenkning. Det er ønskelig at bistanden understøtter reformtiltak, og at giverlandene opptrer samlet i denne sammenheng. Samtidig er det viktig å påse at eierskapet til reforminitiativet ligger på palestinsk side. Norges formannsskap i AHLC gir Norge et særlig ansvar for å bidra til samordning og effektiv utnyttelse av bistanden til Det palestinske området.

Norge deltar også i en internasjonal gruppe (Task Force on Palestinian Reform) som arbeider for reform av de palestinske selvstyremyndighetene. Styresettsproblemer på palestinsk side er omfattende. Korrupsjon er også et stort problem. Reformen er derfor nødvendige. Gruppen bistår således myndighetene bl.a. i forberedelser til valg, styrking av demokrati og rettssystem, oppbygging av en ny politistyrke, bedre kontroll med finansene, bekjempelse av korrupsjon, og styrking av det sivile samfunn. Reformene gjennomføres imidlertid i en vanskelig konfliktsituasjon, og det er vanskelig å forutse om reformprosessen vil kunne lykkes.

Mål

Tre mål står sentralt i Norges samarbeid med de palestinske selvstyremyndigheter:

- Bidra til å legge grunnlaget for en gjenopptakelse av fredsforhandlingene
- Dempe konsekvensene av den generelle økonomiske krise (mulig budsjettstøtte og sterkere satsing på arbeidsintensive prosjekter i samarbeid med palestinske myndigheter)
- Statsbygging med bl.a. vekt på reformer, inkludert styrking av demokrati, rettssamfunn, økonomiforvaltningen og det sivile samfunn. I tillegg vektlegges oppbygging av institusjoner ved bruk av norsk kompetanse, spesielt innen vannressursforvaltning, energiforvaltning og statistikkutvikling.

Rapport 2001

Samlet ble det i 2001 utbetalt 337 mill. kroner som bilateral bistand til Det palestinske området, herunder også humanitær bistand. 158 mill. kroner ble bevilget over regionbevilgningen for Midtøsten. I tillegg ble 93 mill. kroner kanalisert gjennom frivillige organisasjoner og 102 mill. kroner via multilaterale kanaler.

Den negative utviklingen i fredsbestrebelsene i 2001 har gjort det nødvendig å gjøre endringer i de planlagte utviklingsprosjektene. Dette har skjedd i tett samarbeid med palestinske myndigheter dels ved at midler fra langsiktige avtaler er benyttet til krisetiltak, dels ved at langsiktige prosjekter er opprettholdt på et visst nivå til tross for at det ikke har vært mulig å gjennomføre disse som planlagt. Budsjettet for 2003 reflekterer denne situasjonen.

I 2001 ble 28 mill. kroner utbetalt til arbeidsintensive prosjekter, i det vesentlige i regi av kommunene. Formålet har vært å hindre ytterligere arbeidsløshet og en dramatisk forverring av den sosiale og økonomiske situasjonen, styrke kommunene som politisk styringsredskap i den aktuelle situasjonen, samt vise at bistanden fortsatt har direkte relevans for befolkningen. Dette har bidratt til å bremse fattigdomsutviklingen.

De avtalte programmene innen infrastruktur ble videreført med redusert aktivitet. De samarbeidende institusjoner er Palestinian Water Authority (PWA), Palestinain Energy Authority (PEA), Palestinian Central Bureau of Statistics (PCBS) og Ministry of Planning and International Cooperation (MOPIC). PWA, PEA og PCBS viser vilje til reform og har forholdsvis klare roller. Det ble foretatt en faglig gjennomgang av den norske støtten til PWA som konkluderte med at støtten var et viktig bidrag for å utvikle PWA som regulator for egne vannressurser. Det ble også framhevet som positivt at bistanden var ubundet.

Støtten til MOPIC er komplisert, siden institusjonen har et uklart mandat i forhold til andre institusjoner. En ekstern gjennomgang anbefalte fortsatt støtte bl.a. fordi MOPIC har sentrale funksjoner i forhold til eventuelle nye fredsforhandlinger med Israel. Norge forlenget således støtten til MOPIC i 2001. Det ble imidlertid presisert at ansvar og oppgavefordeling mellom ulike institusjoner må avklares.

På utdanningssektoren har Norge gitt bidrag til rehabilitering av skoler og kvalitetsheving av undervisningen. Norge har også bl. a. gitt støtte til helsesektoren, til dialogprosjekter og til tiltak som skal støtte opp om koordineringen av giverlands-samarbeidet.

Regionale tiltak*Situasjonsbeskrivelse*

Krisen mellom Israel og palestinerne har bidratt til økede spenninger også i andre land i regionen. Konflikten har således stor regional politisk betydning, også i lys av konfliktens symbolske karakter.

Mål

Det er et mål å bidra til en stabilisering i regionen. Det er derfor viktig å støtte opp om tiltak som kan stimulere til regionalt samarbeid og økonomisk utvikling i land i regionen.

Rapport 2001

Støtten til tiltak utenfor Det palestinske området over regionbevilgning for Midtøsten var i 2001 på 27 mill. kroner.

For å bidra til en stabil utvikling i Jordan har man fortsatt støtten til landet innenfor flere sektorer. Landets problemer er omfattende, ikke minst på grunn av det store antallet palestinske flyktninger. Bistand til Jordan antas å ha en stabiliserende virkning både på landet og på regionen, og vil bli søkt videreført. Tilgang til drikkevann er for øvrig et økende problem i hele regionen, og forhandlinger om dette kan bli avgjørende for en framtidig løsning av konfliktene i området. Vannproblematikken kan også bli kilde til nye konflikter. Det er derfor gitt støtte til regionale vannprosjekter i Syria og Jordan. Det har også vært gitt støtte til regionale tillitsskapende tiltak og tiltak for palestinske flyktninger.

Kap 153 Bistand til Mellom-Amerika

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003
78	Regionbevilgning for Mellom-Amerika, <i>kan overføres</i>	138 259	116 000	131 000
79	Tiltak under utfasing, <i>kan overføres</i>		6 000	6 000
	Sum kap 153	138 259	122 000	137 000

Selv om de væpnede konflikter i Mellom-Amerika er avsluttet, preges regionen fortsatt av polarisering mellom stat, privat sektor og det sivile samfunn. Samtidig er det også store motsetningsforhold innen det sivile samfunn. Politisering av forvaltningen og korrupsjon er et stort problem i mange av landene. Forholdene medvirker til at demokratiseringsprosessene er langsomme og ikke bare går i positiv retning. Regionalt samarbeid hemmes av manglende politisk vilje, svake regionale institusjoner, grensetvister og tollsatser.

Respekten for menneskerettighetene har bedret seg det siste tiåret, og brudd på sivile og politiske rettigheter praktiseres ikke som en del av statens politikk, slik tilfellet var i noen av landene. Det gjennomføres demokratiske valg i hele regionen og i 2001 var det valg i både Honduras og Nicaragua. Regionens største utfordringer er de store sosiale og økonomiske ulikhetene. Mellom-Amerika har en meget skjev inntektsfordeling. Over 50

pst. av befolkningen lever under fattigdomsgrensen. Forekomsten av underernæring og barnedødelighet, adgang til helsetjenester og utdanning viser at kvinner, barn og urfolk er mest utsatt. Hiv/aids epidemien er på et relativt lavt nivå, men kan få store sosiale og økonomiske konsekvenser dersom det ikke satses på forebyggende tiltak.

Regionen har et stort biologisk mangfold, men dette er truet gjennom dårlig naturressursforvaltning. En stadig økning av marginale bosettingsområder gjør at de hyppige naturkatastrofene rammer de fattige i stadig større grad. Miljøsam arbeidet med de regionale institusjonene IUCN, CATIE, EARTH og INBio ble videreført i 2001. Organisasjonene spiller en viktig rolle i å styrke samarbeidet regionalt, og for å øke forståelsen for miljøspørsmål og bærekraftig ressursforvaltning. Organisasjonene har en bevisst holdning til å integrere kvinner.

På sikt vurderes betingelsene for økonomisk

vekst som gode. Veksten vil imidlertid ikke nødvendigvis støtte opp om demokratiseringsprosene dersom den skjeve fordelingen av ressurser og inntekter ikke forbedres.

Den samlede norske støtten til regionen utgjorde i 2001 563,2 mill. kroner, hvorav 109,1 mill. kroner gikk til sosial sektor, 273,5 mill. kroner gikk til økonomisk utvikling (178,8 av dette var gjeldslette til Honduras under HIPC initiativet), 119,6 mill. kroner til fred, menneskerettigheter og demokrati, 30,4 mill. kroner til humanitær innsats.

Post 78 Regionbevilgning for Mellom-Amerika, kan overføres

Bevilgningen på denne posten foreslås benyttet til videreføring av samarbeidet med Guatemala og Nicaragua, samt til regionale samarbeidsprosjekter, der også karibiske land kan inngå. Det åpnes for et begrenset bilateralt samarbeid med Honduras, med særlig vekt på tiltak på menneskerettighetsområdet.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 131 mill. kroner.

Som et ledd i oppfølgingen av forpliktelsene fra konferansen for bærekraftig utvikling i Johannesburg, legges det opp til å styrke arbeidet for urfolk og for å bevare det biologiske mangfold, samt å styrke reformarbeidet på styresettens side i regionen.

Nærmere omtale av samarbeidsområdene

Guatemala

Situsjonsbeskrivelse

Fredsavtaleverket i Guatemala er det mest omfattende i sitt slag sammenliknet med andre land i regionen, og utgjør på mange måter en utviklingsagenda for landet. Fem år etter fredsslutningen gjenstår imidlertid fortsatt mye av iverksettelsen av avtaleverket. Særlig gjelder dette avtalen om urfolks rettigheter og avtalen om sosiale og økonomiske reformer. Mangelen på framskritt skyldes dels avtalenes kompleksitet, men også at store deler av det guatemaltekeiske samfunn ikke føler noe egentlig eierskap til avtalene. Finansiering av gjennomføringen vanskeliggjøres av lav skatteinntang. I oppfølgingen av Sannhetskommissjonens anbefalinger, er opprettelsen av Kommissjonen for fred og forsoning et viktig skritt. Selv om det politiske rom er blitt større, eksisterer det fortsatt en utbredt trussel- og voldskultur, og det har ikke lykkes myndighetene å bryte voldsspiralen. Det er store forskjeller mellom befolkningsgrupper,

kjønn, by og land. Over halvparten av befolkningen (57 pst.) lever i fattigdom og 75 pst. av urbefolkningen er blant de fattige. Guatemala har utarbeidet en fattigdomsstrategi for de 102 fattigste kommunene i landet. For at intensjonene i fredsavtaleverket skal bli gjennomført, kreves det en grunnleggende omfordeling av makt og ressurser som ventelig vil ta mange år.

Samlet internasjonal bistand til Guatemala i 2000 utgjorde ca 2 mrd. kroner. Største givere var EU, Japan, og USA.

Mål

Guatemala inngår i den regionale miljørettede satsningen. I bilateral sammenheng vil bistanden innrettes mot sentrale og uoppfylte forpliktelser i fredsavtaleverket.

Samarbeidet konsentreres om styrking av rettsstaten og støtte til demokratiseringsprosessen, herunder politiske partier og uavhengige media, samt til det sivile samfunn. Videre er det et mål å fremme urfolks rettigheter, med spesiell vekt på utdanning. Den norske støtten kanaliseres i hovedsak gjennom multilaterale og frivillige organisasjoner.

Det legges opp til en viss økning av bistanden over regionbevilgningen.

Rapport 2001

Den samlede norske bistanden til Guatemala i 2001 var på 89,5 mill. kroner, hvorav 52,3 mill. kroner over regionbevilgningen. 38 mill. kroner ble kanalisert gjennom frivillige organisasjoner og 37 gjennom multilaterale kanaler.

Norge har opprettholdt støtten til justissektoren, i hovedsak gjennom UNDPs justisprogram og politiprojektene til FN's verifiserings- og oppfølgingsmisjon (MINUGUA). Støtten til det nye nasjonale politiet har bl.a. ført til økt rekruttering av urfolk til politiet. Overgrep fra politiet er redusert og etterforskningskapasiteten er økt.

Gjennom opprettelsen av et sivilt samfunnsprogram gjennom UNDP har en oppnådd både en tematisk fokusering på justisreformer, oppfølging av sannhetskommissjonens rapport og ressurser til institusjonell styrking av den enkelte NGO. Satsningen gjennom FN-systemet har også fremmet dialogen med myndighetene, særlig i justissektoren.

En hovedutfordring for Guatemala er å bygge opp demokratiske og representative partier, samt desentralisere makt og ressurser. I løpet av 2001 ble omforente forslag til både kommunelov og desentralisering forhandlet fram. Den norske støt-

ten via OAS (Organisasjonen av amerikanske stater) skal fremme demokratiske verdier og praksis i de politiske partiene, tverrpolitisk dialog og økt deltakelse av ungdom, kvinner og urfolk i det politiske liv. Støtte til politiske partier er fremdeles noe kontroversielt, men myndighetene har gitt programmet positiv omtale. De norske NGO-ene støtter også en rekke tiltak på lokalt nivå som bidrag til desentraliseringsprosessen, hovedsakelig i form av økt deltakelse og kompetansebygging på lokale utviklingsprosesser.

Urfolk utgjør den svakeste gruppen i samfunnet. Det er vedtatt en utdanningsreform som gir alle som har andre språk enn spansk rett til tospråklig utdanning. Fra norsk side vies kvinners rettigheter særlig oppmerksomhet. Den norske støtten til tospråklig utdanning via UNICEF er rettet mot urfolk, med særlig fokus på jenter. Samarbeidet mellom UNICEF og myndighetene er godt og programmet har god effekt ved direkte å støtte opp under den nasjonale utdanningsreformen. Støtten til lingvist-organisasjonen OKMA er komplementær til det tospråklige utdanningsprogrammet idet de utvikler ordbøker og grammatikkbøker for mayaspråkene. OKMA har lagt stor vekt på kjønnsbalanse i videreutdanningsprogrammene.

Nicaragua

Situasjonsbeskrivelse

Politisering og mangel på åpenhet og innsyn i forvaltningen har svekket såvel den økonomiske utvikling som demokratiet. Den nye presidenten har gjort kampen mot korrupsjon til en hovedsak, og legger opp til omfattende reformer i forvaltningen. Regjeringens arbeid hemmes imidlertid av at den tidligere presidenten, som er anklaget for korrupsjon, kontrollerer store deler av parlamentet. Landet tilhører gruppen lavinntektsland med et offisielt BNP per innbygger på USD 480, og med en svært skjev fordeling. Nesten halvparten av befolkningen lever under fattigdomsgrensen. Den økonomiske veksten var i 2001 på 2,1 pst. Befolkningsveksten var på 3 pst.

Verdensbanken og IMF aksepterte i september 2001 Nicaraguas egen strategi for bekjempelse av fattigdom som grunnlag for framtidig samarbeid og långiving. Dokumentet er blitt til gjennom bred deltakelse både fra regjering og det sivile samfunn blant annet gjennom flere offentlige høringer rundt om i landet. Nicaragua fikk status som HIPC-land, og vil kunne innvilges gjeldslette. Betingelsene for gjennomføring av gjeldsletten skal rehandles med den nyalgte regjeringen.

Nicaraguas fattigdomsplan prioriterer modernisering av staten, større utjevning, spesielt i forhold

til den fattige delen av befolkningen på landsbygda og på Atlanterhavskysten, bekjempelse av korrupsjon, økt åpenhet i forvaltningen og økt desentralisering og demokratisering. Norge har vært aktiv sammen med resten av givene, i å støtte landets myndigheter i arbeidet med fattigdomsstrategien.

Samlet internasjonal bistand tilsvarte i 2000 56 pst av statsbudsjettet og hele 111 USD pr innbygger med EU, Japan og USA som de viktigste givene sammen med Verdensbanken og IDB.

Mål

Målet er å bidra til fattigdomsbekjempelse og bedre styresett, samt bedre forvaltning av naturressursene (jfr. oppfølging av Johannesburg-toppmøtet).

Støtte kanaliseres til prioriterte områder i den nasjonale fattigdomsplanen. Samarbeid om bærekraftig utvikling av naturressursene som grunnlag for økonomisk vekst er prioritert, herunder tiltak som bedrer rammebetingelsene for næringslivet. Innen området godt styresett, er kampen mot korrupsjon og tiltak som gir bedre innsyn i offentlig forvaltning viktige samarbeidsområder.

Det vil legges vekt på å bidra til å skape handlingsrom for frivillige organisasjoner og andre aktører i det sivile samfunn som arbeider med rettighetsspørsmål.

Rapport 2001

Samlet bistand var i 2001 på 131,5 mill. kroner, hvorav 50,2 mill. kroner over programkategori 03.10. 59 mill. kroner ble kanalisert gjennom frivillige organisasjoner, mens nærmere 30 mill. kroner gikk gjennom multilaterale kanaler.

Flere gjennomganger innen helsesamarbeidet har dokumenterte gode resultater. Arbeidet har bidratt til at vold mot kvinner og barn, hiv/aids og barns behov er kommet på dagsordenen, og at det er utviklet lover og nasjonale planer innen områdene. Koordinering mellom politi og statlige og sivile organisasjoner som forebygger vold i hjemmene er styrket. I 2001 ble det rapportert om 59 000 tilfeller av vold i hjemmene, og mange av disse ble fulgt opp av folk som har fått opplæring i programmet.

Programmet for modernisering av helsesektoren, som støttes gjennom Verdensbanken, har kommet godt i gang når det gjelder reproduktive tjenester. Opplæringsprogrammet for ansatte i sosial sektor, INDES, har lyktes i å gi sentrale personer gode styringsverktøy.

Miljøsamarbeid med regionale institusjoner vektlegges.

En evaluering viste at støtte til jordbruksveiledning og utdanning har lyktes i å øke produksjon og inntekter for bønder i utkantstrøk i Nicaragua. Den norske støtten har styrket veiledingstjenestene og bidratt til mer anvendt forskning. Programmet rettet mot kvinner i landbruket har gitt svært gode resultater.

Den norske støtten til styrking av demokratiet ble brukt til bl.a. forberedelser til valget i november og til opplæring av nasjonale valgobservatører, samt opplæring av kvinner som vil delta i politisk arbeid. Valgobservasjonene var vesentlige for å

sikre et godt gjennomført valg og for at kritikk av den gjeldende valgloven kom fram.

Post 79 Tiltak under utfasing, kan overføres

Posten omfatter støtte til tiltak i Cuba og El Salvador som er under utfasing.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 6 mill. kroner.

Programkategori 03.20 Globale ordninger

Utgifter under programkategori 03.20 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003	Pst. endr. 02/03
160	Sivilt samfunn og demokrati- utvikling	1 001 302	1 247 900	1 307 300	4,8
161	Næringsutvikling (jf. kap. 3161)	602 089	703 250	762 000	8,4
162	Overgangsbistand (gap)		345 000	400 000	15,9
163	Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter	1 483 998	1 266 000	1 363 000	7,7
164	Fred, forsoning og demokrati	857 191	1 079 700	1 222 100	13,2
165	Forskning, kompetanseheving og evaluering	322 840	354 600	357 500	0,8
166	Tilskudd til ymse tiltak	5 358	103 554	103 154	-0,4
167	Flyktningetiltak i Norge, godkjent som utviklingshjelp (ODA)	607 694	680 500	648 500	-4,7
	Sum kategori 03.20	4 880 472	5 780 504	6 163 554	6,6

For 2003 foreslås bevilget 6 163,6 mill. kroner, en økning på 383 mill. kroner fra 2002.

Kap. 160 Sivilt samfunn og demokratiutvikling

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003
01	Driftsutgifter	13 510	17 500	18 500
50	Fredskorpset	27 000	83 000	120 000
70	Sivilt samfunn, <i>kan overføres</i>	819 364	940 000	960 000
72	Demokratistøtte/partier, <i>kan overføres</i>		5 000	5 000
73	Kultur, <i>kan overføres</i>	34 330	78 600	80 000
75	Internasjonale ikke-statlige organisasjoner og nettverk, <i>kan overføres</i>	107 098	123 800	123 800
	Sum kap 160	1 001 302	1 247 900	1 307 300

Post 01 Driftsutgifter*Opplysnings- og informasjonsvirksomheten**Situasjonsbeskrivelse*

Utenriksdepartementet har ansvaret for informasjon om utviklingspolitikken, nord/sør-forhold og multilateralt utviklingssamarbeid. NORAD har ansvaret for å informere om bilateralt utviklingssamarbeid i egen regi.

Bevilgningen skal dekke informasjonskampanjer, produksjon av informasjonsmaterieell, seminarer, pressestipend og andre informasjonsaktiviteter. I 2002 ble det foretatt en landsomfattende markering av at det var 50 år siden norsk utviklingssamarbeid startet i India. Resultatene og virkningene fra denne kampanjen vil bli vurdert og sammen med forvaltningsgjennomgangen av norsk utviklingssamarbeid vil dette kunne danne grunnlaget for en eventuell omorganisering og effektivisering av opplysnings- og informasjonsvirksomheten.

Det ble i 2002 startet et arbeid for å styrke frie medier. Det vil nå bli lagt til rette for en mer systematisk og målrettet satsing på frie medier. Dette vil særlig dreie seg om mediernes kontrollfunksjon som ledd i innsatsen for godt styresett. Et foreløpig resultat av dette er nedsettelsen av et mediepolitisk utvalg som planlegges fulgt opp i bredere skala i 2003.

Mål

Opplysnings- og informasjonsvirksomheten skal bidra til å skape interesse for, kunnskap om, og støtte til norsk sør-politikk, bilateralt og multilateralt utviklingssamarbeid og nord/sør-spørsmål generelt. Viktige målgrupper for informasjonsvirksomheten er presse, organisasjoner, skoleverk, ungdom og opinionen generelt. Det vil være aktuelt å styrke arbeidet med frie medier.

Rapport 2001

Det var i 2001 økt interesse for utviklingsspørsmål i norske medier. Temamessig var hiv/aids sterkt fokusert dette året. Bl.a ble journaliststipend gitt med tanke på hiv/aids omtale. Det ble utdelt ialt 12 pressestipend. Det var også mediefokus ved besøk fra UNAIDS i januar og ved etableringen av AIDS-forum. Det ble også gitt støtte til fjernsynsproduksjoner om dette emnet, bl.a i en av årets videoproduksjoner i samarbeid med UNIVISJON.

Andre prioriterte tema har vært menneskerettigheter, godt styresett, fred og forsoning. Det ble

publisert en årsrapport om bistand og menneskerettigheter og hefter i serien KOMPakt om menneskerettigheter og næringsliv. For øvrig ble publikasjoner og dokumenter i stort antall tilrettelagt for internett. Litteraturkonferansen «Krig og Fred» ble avholdt i Tromsø i september. En rekke kjente forfattere fra flere verdensdeler holdt innlegg knyttet til hundreårsmarkeringen av Nobels Fredspris. I tillegg til norsk og europeisk presse deltok journalister fra flere latinamerikanske land for å dekke konferansen. Norske journalister fulgte politikerne på reise til Øst-Timor, India, Kenya og Uganda.

Kurset «Norge i verden» om internasjonal politikk ble arrangert i samarbeid med Høgskolen i Oslo og FN-sambandet. Utenriksdepartementet samarbeidet med NORAD om abonnement på elektroniske tjenester til internt bruk.

Moderne IKT-verktøy gjør det lettere å ta i bruk all erfaringen, kunnskapen og kompetansen som finnes spredt på ambassader og avdelinger. Arbeidet med å utvikle en Kunnskapsbank er igangsatt. Den skal inneholde oppdatert og kvalitetssikret kunnskap om fagområder og samarbeidsland.

Det største tiltaket på eksternt informasjon var en bredt anlagt informasjonskampanje for å øke kunnskapen om NORADs virksomhet.

Andre viktige tiltak i 2001 var deltakelsen i kampanjen «Kicking aids out» og annen informasjon i tilknytning til Norway Cup, der NORAD og etatens rolle fikk god dekning i mediene. Utstillingen Aids Orphans ble utarbeidet i samarbeid med Barnekunstmuseet. Fagbladet Bistandsaktuelt kom ut med ti utgaver og opplaget er økende.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 18,5 mill. kroner.

Post 50 Fredskorpset*Situasjonsbeskrivelse*

Fredskorpset er et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Det utfører sine oppgaver selvstendig og uavhengig med basis i fastsatte vedtekter. Viktige prinsippsspørsmål skal forelegges Utenriksdepartementet.

For å styrke ungdomsprofilen startet Fredskorpset i 2002 planleggingen av et separat ungdomsprogram, Fredskorpset Ung (FK Ung), med sikte på oppstart i 2003. FK Ung vil i tillegg til å støtte opp om og videreutvikle ungdomsutvekslingsprogrammer som allerede drives av andre organisasjoner, ta initiativ til utvikling av nye programmer.

Fredskorpset ble etablert ved Kronprinsregen-

tens resolusjon av 2. mars 2000 og er under oppbygging. Regjeringen legger til grunn at Fredskorpsets virksomhet vil vokse gjennom 2003, for deretter å bli konsolidert i 2004.

Mål

Fredskorpset har et utviklingsformål og skal bidra til at det skapes kontakt og samarbeid mellom enkeltpersoner, organisasjoner og institusjoner i Norge og i utviklingslandene, bygget på solidaritet, likeverd og gjensidighet. Samarbeid mellom profesjonelle aktører er en grunnleggende forutsetning.

Minst halvparten av midlene skal gå til tiltak som inkluderer de minst utviklede land, og det forutsettes størst mulig grad av gjensidighet i samarbeidet. De inngåtte avtalene forutsettes spredt på ulike sektorer.

For 2003 forventes en økning både i antall nye partnerskapsavtaler og antall deltakere. Under FK Ung skal det legges vekt på at ungdomsorganisasjonenes programmer beholder sin egenart. FK Ung skal ha en særegen profil i forhold til Fredskorpsets ordinære virksomhet. Hensikten er at utvekslingen skal bidra til at deltakerne, ungdom over 18 år, utvider sin kunnskap og erfaring gjennom uteopphold av minst tre måneders varighet, og et program med grundige forberedelser og oppfølging.

Rapport 2001

2001 var det nye Fredskorpsets første fulle driftsår og forvaltningsrutinene er nå etablert. 36 pst. av forbruket i 2001 gikk til de minst utviklede land. Fredskorpset har imidlertid lagt tilrette for økt satning på samarbeid med disse landene.

Det ble inngått 42 samarbeidsavtaler fordelt på over 26 land og med god spredning på ulike sektorer. Ved utgangen av året hadde 70 fredskorpsdeltakere fra nord og sør fullført utreisekurset og reist til sine utplasseringsland.

Vel halvparten av deltakerne kom fra utviklingsland. Fredskorpset har i løpet av 2001 startet utredningen av forslag til utveksling mellom utviklingsland, og hadde 20 program under utvikling.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 120 mill. kroner.

For 2003 omfatter bevilgningen også utvekslingsprogrammer for ungdom, tidligere finansiert over post 70 Sivilt samfunn.

Post 70 Sivilt samfunn, kan overføres

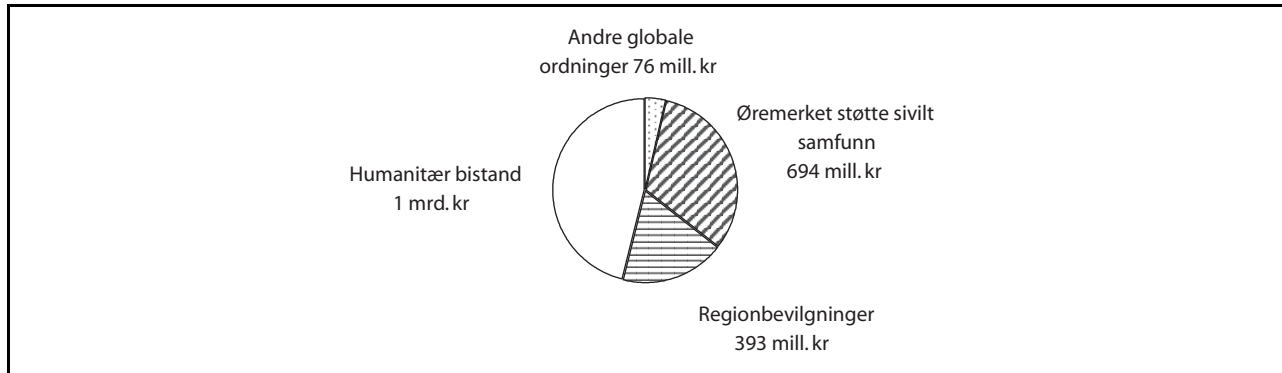
Situasjonsbeskrivelse

Sivilt samfunn kan defineres som de formelle og uformelle nettverk som er virksomme i spennet mellom stat og familie. Bistand rettet mot sivilt samfunn gis gjennom et bredt spekter av organisasjoner, fagforeninger, bevegelser og institusjoner.

Målt i omfang av midler er frivillige organisasjoner og andre aktører i sivilt samfunn den største kanalen for norsk bilateral bistand. I 2001 ble 2,7 mrd. kroner, eller 34 pst., av den samlede bilaterale bistanden (inkludert multi-bi) kanalisert gjennom frivillige organisasjoner. Mesteparten, vel 2,2 mrd. kroner, gikk til norske frivillige organisasjoner og andre aktører i sivilt samfunn (eksklusive Fredskorpset). Dette illustrerer de norske organisasjonenes rolle og ansvar i utviklingspolitikken. Til sammenlikning utgjorde stat-til-stat bistanden gjennom landprogrammene med de sju hovedsamarbeidslandene til sammen 757 mill. kroner i 2001. I tillegg får hovedsamarbeidslandene også noe stat-til-stat bistand over regionbevilgningene. For øvrige samarbeidsland brukes dessuten statlige kanaler i varierende grad i utviklingssamarbeidet.

De norske frivillige organisasjonene mottar støtte over en rekke poster i bistandsbudsjettet. I 2001 utgjorde støtten til de norske organisasjonene vel 694 mill. kroner over poster som var øremerket frivillige organisasjoner, hvorav 648 mill. kroner under posten for frivillige organisasjoner (daværende kap. 154, post 71) og 46 mill. kroner under posten for organisasjonenes informasjons- og opplysningsarbeid (daværende kap. 154, post 70). I 2002 er disse to postene slått sammen til én bevilgning, kap. 160, post 70 Sivilt samfunn. Organisasjonene mottok også til sammen 76 mill. kroner over ulike globale ordninger for langsiktig bistand, herunder bl.a. de tidligere særbevilgningene for miljø og kvinner og posten for institusjonssamarbeid. Videre mottok organisasjonene til sammen 393 mill. kroner over regionbevilgningene for Afrika, Asia, Mellom-Amerika og Midtøsten. Norske frivillige organisasjoner mottok 1 mrd. kroner i støtte til humanitær bistand (daværende kap. 190-192).

Figur 7.3 viser bistand kanalisert til norske frivillige organisasjoner og andre norske aktører i sivilt samfunn over ulike bevilgninger i 2001.

Regjeringen styrker bistanden gjennom norske organisasjoner. I tillegg til posten for sivilt samfunn, vil organisasjonene i 2003 være en viktig kanal under den særskilte bevilgningen for overgangsbistand (kap. 162, post 70) såvel som under kapitlene for humanitær bistand. Organisasjonene vil også motta betydelig støtte under regionbevilgningene innenfor rammen av de retningslinjer og prioriteringer som gjelder for disse ordningene. Organisasjonene vil også kunne motta støtte over ulike globale ordninger for langsiktig bistand, bl.a gjennom Fredskorpset.

Sivilt samfunn kan ikke erstatte offentlig sektor eller representative demokratiske organer, men er viktig for offentlig meningsdannelse og endring av praktisk politikk. Et aktivt sivilt samfunn utgjør en viktig påvirkningskanal overfor myndighetene, ikke minst når det gjelder å fremme en demokratisk kultur, sikre respekt for menneskerettigheter og rettigheter til marginaliserte og utsatte grupper, inkludert urfolk. Støtte til å styrke det sivile samfunns kapasitet til å spille en aktiv rolle i denne sammenheng vil bli gitt høy prioritet.

I de fleste utviklingsland bidrar sivilt samfunn, gjennom sin tjenesteytende virksomhet, også til at fattige får oppfylt sine sosiale og økonomiske rettigheter. Dette er derfor å regne som rettighetsbasert bistand, som skal prioriteres. Bistandsmyndighetene har påbegynt en dialog med norske aktører med sikte på å sikre at deres virksomhet er i tråd med utviklingslandenes nasjonale strategier og planer for fattigdomsreduksjon, herunder sektorplaner, og til at virksomheten i stigende grad bidrar til kompetanse og institusjonsbygging hos samarbeidspartnerne. Regjeringen ønsker å styrke denne dialogen.

Av hensyn til organisasjonenes behov for større forutsigbarhet og forvaltningsmessig forenkling vil de tidlige ramme- og programavta-

lene med de store organisasjonene bli erstattet av samarbeidsavtaler med en varighet på 3-5 år. En rekke mindre organisasjoner har prosjektavtaler av 1-3 års varighet, avhengig av prosjektets art. Dette gjøres for å skape mer effektiv ressursutnyttelse i samarbeidet mellom NORAD og organisasjonene.

Det stilles de samme kvalitative krav til virksomhet under denne tilskuddsordningen som til øvrig norsk bistand m.h.t. mottakeransvar, mål- og resultatretting samt kompetansebygging.

Krav til norske frivillige aktørers eget kontante bidrag er 10 pst. av utgiftene. Unntak kan innvilges for virksomhet innen særlig prioriterte satsningsområder for norsk bistand.

Regjeringen anser det som viktig at også bistand til sivilt samfunn bidrar til å nå målet om at 40 pst. av norsk bistand skal gå til de minst utviklede land. Det pågår derfor en dialog med de norske samarbeidspartnerne om hvordan og i hvilken grad dette kan gjøres for de ulike organisasjonene. De frivillige organisasjonene kan ikke påberenge økt samlet støtte til land som ikke tilhører gruppen av minst utviklede land. Unntatt fra denne retningslinjen vil være tiltak for urfolk og særlig sårbare grupper.

Norske frivillige organisasjoner og organisasjoner med FN-tilknytning spiller en viktig rolle i å skape økt engasjement i norsk opinion om FN-arbeid, nord/sør-spørsmål og utviklingssamarbeid. Regjeringen vil videreføre støtten til dette informasjons- og opplysningsarbeidet.

Bevilgningen for 2002 på kap. 160, post 71 Hiv/aids-tiltak via frivillige organisasjoner foreslås for 2003 innarbeidet i denne bevilgningen. Dette skal ikke svekke hiv/aids-arbeidet i frivillig sektor. En skal snarere bidra til at hiv/aids-arbeid blir gjennomgående prioritert i prosjekter finansiert under denne bevilgningen.

Mål

Bevilgningen vil i hovedsak benyttes til norske frivillige organisasjoner.

Hoveddelen av bevilgningen skal brukes til fremme av sosiale, økonomiske og politiske rettigheter gjennom støtte til tjenesteyting og til arbeid for å påvirke samfunnsutviklingen i demokratisk retning. Det skal legges vekt på at hiv/aids-hensyn innarbeides i tiltakene som mottar støtte.

I tillegg skal bevilgningen benyttes til å støtte sivilt samfunns arbeid med å bevare og styrke naturressursgrunnlaget og det lokale miljøet.

Bevilgningen skal også brukes til tiltak via frivillige organisasjoner og næringslivet som er spesielt rettet mot hiv/aids-epidemiens utfordringer og konsekvenser, med særlig vekt på tiltak blant kvinner, barn og ungdom.

Innenfor det langsiktige utviklingsarbeidet skal støtte til fremme av rettighetene til kvinner, barn, funksjonshemmede, urfolk og minoriteter prioriteres.

Bevilgningen kan også benyttes til å støtte opplysningsvirksomhet som drives av norske frivillige organisasjoner og organisasjoner med FN-tilknytning.

Ved tildeling av midler under denne bevilgningen skal det tas hensyn til den totale bistand en organisasjon mottar over bistandsbudsjettet.

Rapport 2001

Dialogen med de norske frivillige organisasjonene er styrket ved at organisasjonene er trukket sterkere inn i drøftinger om innretning av utviklings-samarbeidet med de enkelte land. I dialogen er det lagt vekt på viktigheten av prinsippet om mottakeransvar og at organisasjonene legger utviklingslandenes plandokumenter til grunn for sin virksomhet. I dialogen ble også institusjonsbyggingsaspektene i tiltakene vektlagt.

Nærmere 726 mill. kroner av bevilgningen gikk til langsiktige utviklingstiltak. Hoveddelen av dette, 648 mill. kroner, ble kanalisert gjennom norske organisasjoner. Av ramme og programavtalene med 21 norske frivillige organisasjoner ble 436 mill. kroner finansiert over denne posten.

Av støtte til langsiktige utviklingstiltak kanalisert gjennom norske og lokale organisasjoner, gikk 278 mill. kroner til helse, utdanning og annen sosial tjenesteyting, hvorav størstedelen, 136 mill. kroner gikk til helsetiltak og 76 mill. kroner til utdanning. Til styresett, demokratiserings- og menneskerettighetstiltak ble det gitt 153 mill. kroner. I 2001 mottok norske frivillige organisasjoner og lokale organisasjoner til sammen om lag 69 mill.

kroner til ulike prosjekter for urfolk i ulike land. Om lag 130 mill. kroner gikk til næringsutvikling, inkludert energi.

Nærmere 52 mill. kroner av bevilgningen ble benyttet til norske frivillige organisasjoner og organisasjoner med FN-tilknytnings informasjons- og opplysningsarbeid i Norge. Om lag halvparten av støtten gikk til 29 norske organisasjoner gjennom RORG-samarbeidet (rammeavtaleorganisasjonene). Et fortsatt stort antall henvendelser kan tyde på fortsatt engasjement i opinionen, og at støtten fungerer som tiltenkt. Også de fem store norske frivillige organisasjonene (Flyktningerådet, Kirkens Nødhjelp, Norges Røde Kors, Norsk Folkehjelp og Redd Barna) mottok støtte over denne posten til sitt informasjons og opplysningsarbeid i Norge. Dialogen med disse organisasjonene ble videreført i «Forum for Bistandskommunikasjon».

Barn og ungdom ble prioritert som målgruppe i FN-sambandets arbeid med FN og menneskerettigheter. Utenriksdepartementet tok i 2001 initiativ til en gjennomgang av Sambandet. UNICEF og ILO- Norge, samt UNESCO-kommisjonen, har som tidligere mottatt informasjonsstøtte. Særlig førstnevnte har i senere år effektivisert sitt arbeid med godt resultat. Støtten til det norske kontoret av Inter Press Service (IPS) ble vedtatt redusert og varslet utfaset i 2002. Årsaken er at norske medier både raskere og bedre kan skaffe seg samme informasjon gjennom internett, og derfor i mindre grad abonnerer på IPS' tjenester. En rekke mindre norske organisasjoner mottok støtte til informasjons og opplysningsarbeid om Nord-Sør forhold.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 960 mill. kroner.

NORADs samarbeidsavtaler med norske frivillige organisasjoner forutsettes i stor grad finansiert over denne posten. Også støtte til mindre norske frivillige organisasjoner som arbeider innenfor avgrensede tematiske felt vil ytes over denne posten.

Det forutsettes videre at egne hiv/aids-prosjekter i regi av frivillige organisasjoner og næringslivet finansieres over denne bevilgningen ved siden av at hensynet til hiv/aids søkes innarbeidet i øvrige utviklingsprosjekter.

Regjeringens eventuelle bidrag til innsamlingsaksjoner foreslås også dekket over denne bevilgningen.

Av bevilgningen foreslås det også avsatt inntil 63 mill. kroner til frivillige organisasjoners opplysnings- og informasjonsarbeid.

Ved tildeling av midler skal det tas hensyn til den totale støtten organisasjonen mottar.

Post 72 Demokratistøtte/partier, kan overføres*Situasjonsbeskrivelse*

Velfungerende partier og partisystem er en forutsetning for et tilfredsstillende demokrati. Det er av stor betydning at de viktigste ideologiske, kulturelle og sosioøkonomiske dimensjonene i samfunnet er representert i det partipolitiske landskapet. Samtidig må partiene ha evne og mulighet til å kanalisere interessene i samfunnet inn i sentrale beslutningsprosesser.

For å utnytte den kompetansen norske politiske partier besitter på dette området ble Norsk Senter for Demokratistøtte, NDS, opprettet høsten 2002.

NDS er et partipolitisk nøytralt og ideelt organ med det mål å gi støtte til nye demokratier i sør. Senteret vil samarbeide med demokratiske partipolitiske institusjoner for å styrke framveksten av flerpartidemokratier og frie valg. Utvikling av organisatorisk kapasitet, inkludert menneskelige ressurser, og demokratisk forståelse er sentralt i denne sammenhengen.

Ordnningen skal legge til rette for samarbeid om langsiktig, demokratisk organisasjonsbygging og kommunikasjon gjennom kunnskapsoverføring, rådgivning og internasjonal utveksling mellom norske partier og partier i sør. Ordnningen forvaltes av Utenriksdepartementet og er etablert som et treårig prøveprosjekt. I tilknytning til Norsk Senter for Demokratistøtte er det nedsatt et rådgivende organ bestående av en representant for hvert av de politiske partiene på Stortinget, samt tre uavhengige eksperter som innehar kompetanse på relevante områder. Rådets rolle er å avgi innstillinger på søknader. Vedtak om støtte fattes av Utenriksdepartementet. Senteret er samlokalisert med Fredskorpset. Administrasjonskostnadene dekkes av bevilgningen.

Mål

Det overordnede målet for ordningen er å styrke fremveksten av representative flerpartidemokratier og frie valg i hovedsamarbeidsland og andre samarbeidsland, gjennom å bruke den kompetansen norske politiske partier besitter.

Demokratibyggning i ODA-godkjente OSSE-land omfattes av andre ordninger (kap. 164).

Tiltak som fremmer kvinners og ungdoms politiske deltakelse gis prioritet. Tiltakene bør utformes slik at kontakten med grasrotsnivået og frivillige og andre organisasjoner styrkes. Tiltak som favner bredt i det politiske landskapet vil bli gitt prioritet. Materielle gaver eller pengeoverføringer

skal unngås. Det skal utvises forsiktighet når det gjelder innsats i nær tilknytning til valg.

Rapport 2001

Ordnningen ble etablert 2002.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 5 mill. kroner.

Administrasjonskostnadene foreslås dekket av bevilgningen.

Post 73 Kultur, kan overføres

Kunst og kultur er grunnleggende for menneskelig velferd, identitet og utvikling. Å stimulere og styrke kunst og kultur som kreative krefter i et samfunn er derfor prioritert i utviklings samarbeidet. Det er i kunstens og kulturens egenverdi at kulturens kraft som virkemiddel i utviklingsprosesser finnes. Kultursamarbeid bidrar videre til utvikling gjennom å skape innsikt og respekt på tvers av geografiske skillelinjer. Gjennom kulturutveksling bringes norske kulturuttrykk til land i sør, og verdifulle impulser fra andre kulturer tilføres det norske samfunn.

Mål

Bevilgningen skal styrke utviklingslandenes kunst og kulturliv, samt fremme kulturutveksling mellom nord og sør og styrke kulturinstitusjoner og –nettverk i utviklingslandene. Hoveddelen av bevilgningen skal benyttes til langsiktige tiltak i hovedsamarbeidslandene, samt utviklingsland som Norge har bilaterale kulturavtaler med. Bevilgningen skal brukes til tiltak som fremmer gjensidig forståelse, respekt og engasjement mellom ulike kulturer og miljøer i utviklingsland og Norge, og som vektlegger profesjonalitet og folkelig deltakelse.

Rapport 2001

Samlet støtte til kultursamarbeid utgjorde i 2001 78,6 mill. kroner. Dette inkluderer støtte gitt over andre bevilgninger i 2001.

Aktiviteten var i hovedsak konsentrert om tiltak og program i utvalgte land, samt tiltak med organisatorisk eller institusjonelt samarbeid med partner i Norge.

I samarbeidet med UNESCO er det gitt støtte til et større program om den internasjonale slavehandelen. Gjennom UNESCO støttes en serie workshops for kunstnere fra ulike land, samt et

program for barn og unge som tar sikte på å styrke bevisstheten om vern av kulturminner.

Kulturutveksling ble konsentrert om enkelte sentrale årlige arrangementer som Verden i Norden-festivalen, Kapitel 2001, Førde Internasjonale Folkemusikkfestival og Film fra sør, samt seminarer om opphavs- og distribusjonsrettigheter for kunstnere i sør i lys av den digitale teknologiske utvikling. Norske kulturmiljøer, organisasjoner og institusjoner var viktige kanaler for kultursamarbeidet. Kultursamarbeidet med bl.a. India og Vietnam ble videreutviklet i 2001. Det ble gjennomført konsertarrangementer i Thailand, Brasil, Sør-Afrika og Norge som ledd i kampen mot hiv/aids.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 80 mill. kroner.

Post 75 Internasjonale ikke-statlige organisasjoner og nettverk, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Bevilgningen omfatter støtte til internasjonale ikke-statlige organisasjoner og nettverk. Disse organisasjonene og nettverkene har ofte et globalt eller regionalt fokus og bidrar til ikke-statlig internasjonalt samarbeid, og er et supplement til arbeidet i regi av norske og lokale frivillige organisasjoner.

Det vil i 2003 bli foretatt en gjennomgang av retningslinjene for norsk støtte til internasjonale ikke-statlige organisasjoner og nettverk.

Internasjonale ikke-statlige organisasjoner og nettverk får i dag også støtte over regionbevilgningene (kap. 150 – 153) og over posten for sivilt samfunn (kap.160, post 70). På sikt ønsker Regjeringen at støtten til internasjonale ikke-statlige organisasjoner og nettverk i større utstrekning skal dekkes over denne posten. Det legges samme krav til rapportering til grunn som for andre bilaterale samarbeidspartnere.

Mål

Bevilgningen skal benyttes til langsiktige globale og regionale utviklingstiltak, i regi av internasjonale ikke-statlige organisasjoner og nettverk, fortrinnsvis til organisasjoner og nettverk med forankring i utviklingsland.

Posten omfatter tiltak rettet mot helse, miljø, kjønns- og likestillingsspørsmål, godt styresett, herunder media og korrupsjonsbekjempelse, samt demokratiutvikling og menneskerettigheter.

I den grad organisasjonene og nettverkene har aktiviteter på landnivå vil det i tildelingen av midler

bli lagt vekt på prinsippet om nasjonalt eierskap og at utviklingslandenes plandokumenter i størst mulig grad legges til grunn for virksomheten.

Posten kan også benyttes til tilskudd til ikke statlige utdanningsinstitusjoner, som Nettverket for utdanning i Afrika (ADEA) og Forum for kvinnelige afrikanske utdanningsministre (FAWE)

Rapport 2001

Internasjonale ikke statlige organisasjoner og nettverk mottok i 2001 til sammen 161 mill. kroner over ulike bevilgninger, hvorav 107 mill. kroner over kap. 154, post 70 og kap. 164, post 70. Om lag 49 mill. kroner gikk til helseformål. Støtten til Den internasjonale føderasjon for familieplanlegging (IPPF) gikk bl.a. til organisasjonens kampanje for å fremme familieplanlegging. Den internasjonale tuberkulose- og lungesykdomsunion (IUATLD) mottok også støtte. IUATLD har bidratt aktivt til utforming av en internasjonal strategi for bekjempelse av tuberkulose. Norge har vært en sentral aktør i dette arbeidet.

I 2001 gikk 5,8 mill. kroner av bevilgningen over denne posten til miljøformål, i regi av Den internasjonale unionen for bevaring av miljø og naturressurser (IUCN) og Verdens naturfond (WWF).

Tiltak innen godt styresett, herunder media og korrupsjonsbekjempelse, og demokratiutvikling ble støttet med rundt 27,6 mill. kroner over denne posten. Det internasjonale institutt for demokrati og valgstøtte (IDEA) mottok også støtte på 2,5 mill. kroner. IDEA ble evaluert i 2000 og endringer er i ferd med å implementeres. Panos instituttet og Worldview International Foundation (WIF) var de største mottakerne av norsk støtte til mediarelaterte tiltak over denne posten.

Menneskerettighetsorganisasjonene «Legal Resource Foundations» og «Worldview Rights» mottok støtte til menneskerettighetstiltak.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 123,8 mill. kroner.

Støtte til frivillige organisasjoner som arbeider på befolkningsområdet, som Befolkningsrådet (Population Council), IUSSP (forskernettverk) og ICOMP (rådgiving om programutvikling på reproduktiv helse) ble i budsjettet for 2002 bevilget på kap. 170 FN-organisasjoner, post 71 FNs befolkningsprogram (UNFPA). Likeledes ble tilskudd til ikke-statlige utdanningsinstitusjoner som Forum for kvinnelige afrikanske utdanningsministre (FAWE) og Nettverk for utdanning til Afrika (ADEA) bevilget på kap. 173 Støtte til prioriterte

temaer via multilaterale kanaler, post 70 Helse og utdanning mv. For 2003 foreslås midler til oven-

nevnte organisasjoner bevilget sammen med øvrige tiltak på denne posten.

Kap. 161 Næringsutvikling (jf. kap. 3161)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003
70	Nærings- og handelstiltak, <i>kan overføres</i>	65 843	64 000	64 000
72	Finansieringsordning for utviklingstiltak, <i>kan overføres</i>	293 246	195 000	195 000
73	Institusjonsutvikling i utviklingsland, <i>kan overføres</i>	18 000	18 000	18 000
75	NORFUND – tapsavsetning	56 250	118 750	143 750
90	NORFUND – grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland ¹	168 750	307 500	341 250
	Sum kap 161	602 089	703 250	762 000

¹ Bevilgningen på post 90 ble redusert med 31,25 mill. kroner i forbindelse med RNB for 2002. Økningen til NORFUND i 2003 vil derfor samlet (post 75 og 90) være på 90 mill. kroner.

I samsvar med Regjeringens prioritering av støtte til næringsutvikling, handel og investeringer i arbeidet for å bekjempe fattigdom foreslås en økning i bevilgningene under dette kapitlet. Virkemidlene under kapitlet inngår i Regjeringens strategi for støtte til næringsutvikling i sør og gjelder både samarbeidsland og øvrige utviklingsland. I mange tilfeller vil støtte under dette kapitlet utgjøre et viktig supplement til den støtten som gis til utvikling av privat sektor og handel gjennom multilaterale organisasjoner og stat-til-stat samarbeidet.

Sentralt i arbeidet for næringsutvikling og handel står utvikling av institusjoner og kompetanse samt etablering av gunstige og forutsigbare regler og rammebetingelser på det næringsøkonomiske området. I svært mange utviklingsland hindrer manglende fysisk og institusjonell infrastruktur, mangel på fungerende lovverk, samt generell usikkerhet og risiko forbundet med økonomisk engasjement, tilgangen på utenlandske investeringer, bedriftssamarbeid og økt handel.

Regjeringen ønsker å trekke på næringslivet og andre relevante institusjoner i arbeidet med å bygge opp gunstige rammebetingelser for næringsutvikling, samt ved ulike støttetiltak og stimuli fremme investeringer, økonomisk samarbeid og handel mellom utenlandske bedrifter og næringslivet i sør. Privat sektor, offentlige forvaltningsinstitusjoner, forskningsinstitusjoner og pri-

vate organisasjoner er viktige samarbeidspartnere i arbeidet med å fremme kompetanse- og kunnskapsoverføring til offentlige institusjoner og næringsorganisasjoner i utviklingsland.

Regjeringen ønsker også å legge til rette for deltakelse fra internasjonalt konkurransedyktige norske bedrifter og foretak gjennom informasjonsrådgivning og tilskuddsordninger, ved å stimulere til økte investeringer i utviklingsland og ved å fremme partnerskap mellom privat sektor i Norge og samarbeidslandene. Regjeringen har opprettet en egen database som bl.a. inneholder informasjon om anbudsutlysninger av prosjekter finansiert med norske midler. Det gis også støtte til et sekretariat for utviklingssaker i NHO som skal fungere som et bindeledd mellom bistandsmyndighetene og norsk næringsliv.

For å styrke og målrette den samlede norske innsatsen for næringsutvikling, handel og investeringer i våre hovedsamarbeidsland, har Regjeringen foretatt sektorspesifikke gjennomganger av hindringer og muligheter for næringsutvikling i Norges hovedsamarbeidsland. I oppfølgingen av disse gjennomgangene vil det bli lagt vekt på å utnytte den kompetanse og kunnskap som finnes i norske ressursbaser og næringsliv samt tiltak for å fremme partnerskap og økt engasjement fra privat sektor for næringsutvikling og handel i sør. I neste fase av dette arbeidet, som norsk næringsliv står

for, vil tilretteleggingen for direkte og aktivt engasjement fra næringslivet bli vektlagt.

Ved å tilby risikovillig kapital via NORFUND ønsker Regjeringen å stimulere til økte investeringer og etableringer i sør. Tilgang på utenlandske investeringer og utvikling av partnerskap mellom utenlandsk og nasjonalt næringsliv er viktig for å bygge opp infrastruktur og utvikle privat sektor i utviklingslandene. Slike investeringer og etableringer kan også bidra til verdifull overføring av teknologi og kompetanse, samt adgang til investorlandets og andre industrilands markeder.

Investeringer i energi er viktig for den økonomiske utviklingen. NORFUND har i samarbeid med Statkraft etablert et eget selskap som skal investere i fornybar energi i utviklingsland. Med denne satsingen legges det til rette for en bærekraftig og miljøvennlig utvikling av energikilder, samt til økt deltakelse fra norsk næringsliv, som har god kompetanse på området.

Regjeringen legger stor vekt på å bistå utviklingslandene med å bygge opp kompetanse og kapasitet til å delta i multilateralt handelssamarbeid og øke sin eksport. Med de forbedringer som nå er gjort for de minst utviklede landenes adgang til det norske og det europeiske marked, er deres muligheter til å øke og differensiere sin eksport blitt større. En hovedutfordring i arbeidet fremover vil være å bistå disse landene i å utvikle produkter som tilfredsstillter internasjonale krav til kvalitet, miljø samt helse og veterinære standarder, samt bygge opp handels- og eksportkompetanse slik at disse landene kan nyttiggjøre seg de nye markedsåpninger som nå er gitt. Økt støtte til produktutvikling, kvalitetskontroller og markedsutvikling vil stå sentralt i dette arbeidet. Samarbeid med multilaterale organisasjoner og andre giverland, særlig koblet opp mot tiltak innenfor «Det integrerte rammeverket for handelsrelatert bistand til de minst utviklede land», vil være viktig i denne satsingen.

I samsvar med vedtak i OECDs utviklingskomite er postene under dette kapitlet avbundet fra og med 1. januar 2002. Avbindingen er gjort gjeldende for alle utviklingsland med unntak av land i Sørøst-Europa, jf. St.meld. nr. 13 (1999-2000) Hovedtrekk i fremtidig norsk bistand til landene i Sørøst-Europa, og Innst.S. nr. 128 (1999-2000) av 9. mars 2000. Regjeringen foreslår at til sammen inntil 29 mill. kroner av bevilgningene på postene 70, 72 og 73 anvendes til allerede avtalefestede tiltak i Sørøst-Europa.

Som ledd i oppfølgingen av avbindingsvedtaket i OECD, arbeider Norge for felles anbudsregler for innkjøp på bistandsområdet, slik at like konkurransevilkår kan sikres.

Gjennomføringen av næringslivstiltak, fra søknadsprosess til slutføring, tar ofte flere år. Det er derfor nødvendig med tilsagnsfullmakter for å kunne innvilge støtte som utbetales i senere budsjetterminer, jf. forslag til romertallsvedtak.

For å få til en mest mulig effektiv utnyttelse av bevilgningene foreslås det, jf. romertallsvedtak, at Utenriksdepartementet gis fullmakt til å kunne omdisponere bevilgningene mellom postene på kapitlet.

Post 70 Nærings- og handelstiltak, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Overføring av kunnskap og kompetanse samt utvikling av institusjoner og rammeverk som fremmer investeringer, næringsutvikling og handel, er avgjørende for å utvikle en bærekraftig privat sektor i utviklingslandene. Deltakelse fra privat næringsliv og institusjoner er viktig i denne sammenheng. De ulike tilskuddsordninger under denne posten vil bli benyttet til å utvikle slike institusjoner og kompetanse samt til å stimulere til partnerskap, investeringer og bedriftsetableringer i sør. Ved tilskudd til produktutvikling, kvalitetsheving og kontroll samt markedsutvikling vil Regjeringen stimulere til økt handel og eksport fra utviklingsland, herunder økt handel med Norge. Ved støtte til opplæringstiltak og kompetanseheving på handelsområdet ønsker en videre å bidra til å styrke de fattige lands muligheter til å delta i, og dra nytte av det multilaterale handelsregelverk.

Mål

Bevilgningen skal benyttes til finansiering av forundersøkelser/prosjektidentifikasjon, kompetanseutvikling, produkt- og markedsutvikling, samt opplæringstiltak. Støtte kan gis til bedrifter som vil etablere virksomhet i utviklingsland. Støtten kan bl.a. brukes til å forbedre kvaliteten på de produkter som produseres i eksisterende bedrifter i utviklingsland slik at de kan konkurrere på det nasjonale og internasjonale marked.

Bevilgningen gir også mulighet til å støtte miljø- og grunnlagsinvesteringer for bl.a. å sikre at etableringer i utviklingsland har miljøstandarder som tilfredsstillter norske krav og at den nødvendige infrastruktur er på plass for å kunne drive bedriften effektivt.

Det kan også gis støtte til institusjoner og næringsorganisasjoner i utviklingslandene for å bygge opp kompetanse samt utvikle markeder og eksportmuligheter.

Det kan videre gis støtte til finansiering av tiltak som bidrar til å øke bevisstgjøringen omkring og forebygging av hiv/aids.

Tilskudd kan også gis til finansiering av informasjonstiltak overfor næringslivet og andre institusjoner for å stimulere til deltagelse i næringsutvikling i sør og økt import fra utviklingsland. I den sammenheng kan bevilgningen benyttes til å finansiere utredninger og vurdering av prosjektforslag og gjennomføring av disse.

Bevilgningen benyttes videre til finansiering av den spesielle garantiordningen for tap som skyldes kvalitetsmangler og for sen levering ved import til Norge fra utviklingsland.

Bevilgningens andel av finansieringen av de forskjellige tiltak vil variere fra 50 pst. til totalfinansiering.

Rapport 2001

Det ble utbetalt 15 mill. kroner i tilskudd til 36 forundersøkelser, flest forundersøkelser ble gjennomført på Sri Lanka. De fleste bransjer er representerte, bl.a. fiskeri, møbel, miljø, IKT og energi. I tillegg har en rekke norske bedrifter mottatt støtte i forbindelse med vurdering av etablering i Sør-Afrika og Sri Lanka under det løpende «matchmaking programmet» med disse landene.

Støtten til opplæring i forbindelse med etablering ble gitt til selskaper i utviklingsland med norsk eierinteresse. Samlet utbetaling i 2001 var på 9,9 mill. kroner.

Det ble gitt støtte til miljø- og grunnlagsinvesteringer med i alt 8,7 mill. kroner.

Til ulike handelstiltak ble det utbetalt 19 mill. kroner, herunder støtte til tiltak for å bygge kompetanse på WTO-området i samarbeidsland i Asia samt støtte til UNIDOs standardiseringsprogram på Sri Lanka.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 64 mill. kroner.

Det foreslås at Utenriksdepartementet gis tilsagnsfullmakt innenfor en totalramme på 100 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak. Garantiordningen for tap som skyldes kvalitetsmangler og for sen levering foreslås fastsatt til 50 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 72 Finansieringsordning for utviklingstiltak, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Posten har to ulike virkemidler, ubundet blandet kreditt og støtte til opplæring av kjøper i utviklings-

land i forbindelse med import av investeringsvarer og konsulenttjenester.

Formålet med tilskudd til blandede kreditter er å bidra med gunstig fullfinansiering av prioriterte prosjekter og investeringer i utviklingslandene. Støtten gjelder tiltak som ikke kan finansieres utelukkende på kommersielle vilkår og som det ikke er ønskelig å fullfinansiere med gavemidler. Ved å kombinere bistandsmidler med kommersiell finansiering kan en bidra til å øke de totale kapitaloverføringer til utviklingslandene.

En blandet kreditt vil si at kommersiell finansiering kombineres med bistandsmidler, vanligvis i form av rentesubsidie på en kommersiell kreditt og/eller til nedbetaling av selve kontrakten i form av kontaktstøtte eller til finansiering av selvstendige, identifiserbare underprosjekter. En ubundet blandet kreditt forutsetter en garanti, vanligvis fra GIEK. Garantier til prosjekter i de fattigste landene gis over GIEKs garantiordning for eksport til og investeringer i utviklingsland (Særordningen). Det er p.t. ikke tilgjengelige midler under Særordningen. Ubundne blandede kreditter vil derfor inntil videre bare gis til utviklingsland som omfattes av den alminnelige garantiordningen.

Kravene til gaveelement i en blandet kreditt er av OECD/DAC fastsatt til minimum 25 pst. av prosjektverdien. Regjeringen har som mål å opprettholde det samme gaveelementet i de ubundne kredittene som tidligere for bundne kreditter, det vil si minimum 50 pst. i minst utviklede land og 35 pst. i de øvrige utviklingsland ordningen kan benyttes i. Tilskudd til ubundet kreditt skjer på bakgrunn av internasjonal anbudskonkurranse. Konkurransen om et tiltak kan i enkelte tilfeller også fremstå ved at kjøper forhandler med flere potensielle leverandører i forskjellige land dersom dette ikke er konkurransevridende eller i strid med anerkjente regler på området.

Ved import av investeringsvarer i utviklingsland er det ofte behov for en mer omfattende opplæring av kjøper enn det som er tilfellet i industrialiserte land. Tilskudd til opplæring i hvert enkelt prosjekt er begrenset til 3 pst. av den aktuelle kontraktsverdi og gis etter søknad fra leverandøren. Tilskudd kan gis både når leveransen er fullt ut kommersielt finansiert og helt eller delvis bistandsfinansiert, f.eks. ved en blandet kreditt.

Mål

Bevilgningen kan brukes til:

- ubundet blandet kreditt
- støtte til opplæring av kjøper i utviklingsland
- allerede inngåtte avtaleforpliktelser til parallellfinansiering inngått før 31.12.2001

- å dekke eventuelle tap under NORADs tidligere låneordning i forbindelse med investeringer i utviklingsland.

Rapport 2001

Det ble gitt tilsagn om tilskudd til tre bundne blandede kreditter i 2001, som alle forventes utbetalt i 2002. Det ble i 2001 ikke inngått avtaler om ubundne blandede kreditter. Det ble heller ikke foretatt utbetalinger til bundne blandede kreditter i 2001. Bakgrunnen for at det ikke ble inngått ubundne blandede kreditter er dels at det tok lengre tid enn antatt å utarbeide retningslinjer for ordningen og dels at det ikke kunne gis garantier over GIEKs garantiordning for eksport til og investeringer i utviklingsland. Årsaken til at det ikke ble foretatt utbetalinger for bundne blandede kreditter, var at prosessen fra søknad til inngåelse av avtale tok lenger tid enn antatt.

Det ble i 2001 foretatt utbetalinger til parallellfinansiering med totalt 273 mill. kroner.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 195 mill. kroner.

Det foreslås at Utenriksdepartementet for 2003 gis tilsagnsfullmakt innenfor en totalramme på 1500 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 73 Institusjonsutvikling i utviklingsland, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Formålet med bevilgningen er å bidra til bedre rammebetingelsene for næringsutvikling i utviklingslandene gjennom å støtte institusjons- og kompetanseutvikling, primært innen sektorene finansforvaltning, sjøfart, landbruk, fiske, energi, helse og miljø. Videre er det en målsetning å bidra til å opprettholde og utvide samarbeidet mellom forskningsinstitusjoner, bedrifter og forvaltningsorganer i utviklingsland og industrialiserte land om næringsutvikling og handel.

Det legges vekt på å trekke på kompetansen i norske bedrifter, forskningsinstitusjoner og forvaltningsorganer for å opprettholde og utvide den generelle kontaktflaten mellom utviklingslandene og Norge.

Bevilgningen skal i hovedsak brukes til tiltak med økonomisk begrensede innsatser og av kortvarig karakter. Støtte skal baseres på en anmodning om finansiering av et konkret tiltak fra mottakerlandet. Konkurransen om slike tjenester skal skje ved internasjonalt anbud eller ved at kjøper forhandler med flere potensielle leverandører i for-

skjellige land dersom dette ikke er konkurransevridende eller i strid med gjeldende regler på området.

Mål

Bevilgningen kan brukes til ulike tiltak for å bygge opp kompetanse og institusjoner for å fremme næringsutvikling og handel i utviklingsland, herunder innenfor sektorene finansforvaltning, sjøfart, landbruk, fiske, energi, helse og miljø.

Rapport 2001

Det ble utbetalt 18 mill. kroner i 2001 til i alt 8 prosjekter. Støtten omfattet sektorene sjøfart, miljø og energi.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 18 mill. kroner.

Det foreslås videre at Utenriksdepartementet for 2003 gis tilsagnsfullmakt innenfor en totalramme på 80 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak.

Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland – NORFUND

Post 75 NORFUND – tapsavsetting

Post 90 NORFUND – grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland

Situasjonsbeskrivelse

NORFUND medvirker til etablering av lønnsom næringsvirksomhet i utviklingsland. Mangel på risikokapital og kompetanse er stor i de fleste land hvor NORFUND arbeider. NORFUNDs oppgave er å bidra med investeringskapital, lån og garantier til utvikling av lønnsom og bærekraftig næringsvirksomhet i utviklingsland. NORFUNDs investeringer gjennomføres på kommersielle vilkår i form av direkte investeringer eller deltakelse i lokale investeringsfond. Direkte investeringer gjøres i samarbeid med norske såvel som utenlandske bedrifter og multilaterale organisasjoner for å avlaste risiko og bidra til bærekraftige prosjekter. Investeringer foretas ofte i samarbeid med en lokal partner. Deltakelse i lokale investeringsfond tilfører kapital til fond som investerer i lokal næringsvirksomhet. Etablering av lokale investeringsfond øker tilfanget av risikokapital til mindre, lokale bedrifter og kan bidra til å bygge opp lokal finansi-

ell og forretningsmessig kompetanse. Den særskilte avsetningen av midler til MUL-land skal bidra til å styrke NORFUNDs muligheter til å øke sine investeringer i disse landene ut over det som er mulig gjennom fondets ordinære virksomhet.

I lys av energisektorens betydning for næringsutvikling og økonomisk vekst er energi blitt etablert som eget satsingsområde. NORFUND har inngått et samarbeid med Statkraft, og det er etablert et eget selskap, Statkraft NORFUND Power Invest, som skal foreta investeringer innenfor energisektoren i utviklingsland. Investeringene skal begrense til fornybar energi. Selskapet vil kombinere norsk teknologi med NORFUNDs investerings- og utviklingsmessige kompetanse. Investeringene vil omfatte kjøp, utbygging og drift av små og mellomstore miljøvennlige vannkraftprosjekter. Selskapet vil også investere i andre fornybare energiformer av relevans for utviklingsland. Det er utarbeidet etiske og miljømessige retningslinjer for virksomheten. NORFUNDs satsing på energi gjennom dette initiativet er i tråd de såkalte WEHAB-anbefalingene i Handlingsplanen om bærekraftig utvikling fra FN's miljøtoppmøte i Johannesburg i september 2002.

Fondets drift finansieres av dets løpende kapitalinntekter og avkastning på investeringer. Fordi avkastningen ligger flere år fram i tid og for å bygge opp fondet til en viss størrelse, vil NORFUND over en periode årlig bli tilført ny kapital. Dette er nødvendig for at NORFUND skal kunne være en forutsigbar partner for bedrifter som ønsker å foreta større etableringer i næringsvirksomhet i utviklingsland, og for at fondet på sikt skal bli en selvberende økonomisk enhet. Regjeringen foreslår en betydelig økning i bevilgningen til NORFUND. Dette vil legge grunnlaget for økte investeringer i fornybare energikilder i utviklingslandene, i tråd med anbefalingene fra toppmøtet i Johannesburg.

Ved investeringer i fond arbeider NORFUND tett sammen med andre multilaterale finansieringsorganisasjoner, blant annet International Finance Corporation (IFC), det britiske Commonwealth Development Corporation (CDC) og Inter-American Development Bank.

Samarbeidet mellom NORFUND og CDC er formalisert gjennom etableringen av et eget fondsforvaltningsselskap for lokale fond for små og mellomstore bedrifter, Aureos.

NORFUNDs virksomhet er under evaluering. Arbeidet vil etter planen bli sluttført i 2002.

Mål

NORFUND skal bidra med investeringskapital, lån

og garantier til utvikling av lønnsom og bærekraftig næringsvirksomhet i utviklingsland. Ved særskilte satsing i de minst utviklede landene (MUL) og i energisektoren skal NORFUND styrke sitt engasjement i MUL, samt bidra til utvikling av fornybar energi i utviklingsland.

NORFUNDs investeringer skal vurderes i forhold til sosiale og miljømessige hensyn.

Rapport 2001

Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland

I løpet av 2001 foretok NORFUND fem investeringer i samarbeid med norske partnere. Dette omfattet Jiffy Kenya som produserer briketter for hagebruksindustrien, Future & Hope som markedsfører gaveprodukter fra utviklingsland og selskapet Nividhu på Sri Lanka som skal bygge en serie av småkraftverk. I tillegg ble det foretatt tilleggsinvesteringer innenfor et prosjekt i Bosnia (Norfish Blagaj) og Kina (Daiyoo/Sinor). Fondets portefølje av prinsippgodkjente prosjekter ved utgangen av 2001 var på i alt 766 mill. kroner fordelt på 30 investeringer, hvorav 13 var direkte investeringer og 17 var investeringer i lokale investeringsfond. Den geografiske fordelingen i verdi var på 29 pst. i Afrika, 27 pst. i Asia, 25 pst. i Latin-Amerika, 7 pst. i Europa, 4 pst. i Oceania og 8 pst. globalt.

Fondet hadde ved utgangen av 2001 om lag en tredjedel av sine investeringer i de minst utviklede landene.

NORFUND opprettet i 2001 fondsforvaltningsselskapet Aureos Capital sammen med CDC Capital Partners og overtok CDCs nettverk for forvaltning av lokale fond. NORFUND eier 50 pst. av Aureros Capital som ved utgangen av 2001 forvaltet USD 185 mill.

NORADs låneordning for utvikling av næringslivet i utviklingsland

Ordningen ble lagt ned i forbindelse med omlegging av næringslivsordningene, jf St.prp. nr. 1(2000-2001). Forvaltningen av porteføljen ble overført til NORFUND fra og med 1. januar 2001. Ved overtakelsen omfattet låneporteføljen 48 lån på til sammen 397,4 mill. kroner. I løpet av 2001 er det innbetalt totalt 50,9 mill. kroner som i samsvar med St.prp. nr. 1 (2000-2001) er tillagt NORFUNDs kapitalbase. I 2001 er 4 lån blitt tilbakebetalt i sin helhet slik at låneporteføljen pr. 31.12.2001 omfattet 44 lån på til sammen 358 mill. kroner. Ved utgangen av 2001 var 17 lån på til sammen 89,9 mill. kroner misligholdt. For flere av lånene er det igangsatt arbeid med sikte på reforhandling, og i

ett tilfelle har NORFUND, som en del av forhandlingen, deltatt med ny risikokapital.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 485 mill. kroner, fordelt med 143,75 mill. kroner på post 75 Tapsavsetning og 341,25 mill. kroner på post 90 Grunnfondskapital.

Av det samlede forslag til bevilgninger avsettes 285 mill. kroner til ordinær kapitalpåfylling, fordelt med 71,25 mill. kroner til tapsavsetning (post 75) og 213,75 mill. kroner til grunnfondskapital (post 90). Det foreslås videre avsatt 90 mill. kroner øremerket til investeringer i de minst utviklede landene, hvorav 45 mill. kroner til tapsavsetning og 45 mill. kroner til grunnfondskapital, og 110 mill. kro-

ner øremerket til investeringer i energisektoren, fordelt med 27,5 mill. kroner til tapsavsetning og 82,5 mill. kroner til grunnfondskapital.

Den særskilte avsetningen av midler til de minst utviklede landene skal bidra til å styrke NORFUNDs muligheter til å øke sine investeringer i disse landene utover det som er mulig gjennom fondets ordinære virksomhet. Det forutsettes således at NORFUND ikke reduserer sine ordinære aktiviteter i disse landene, målt i forhold til andelen i 2002.

Videre forutsettes det at investeringer foretatt med øremerkede midler til de minst utviklede landene og til energisektoren underkastes de samme sosiale og miljømessige hensyn som for NORFUNDs ordinære investeringer.

Kap. 3161 Næringsutvikling (jf. kap. 161)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003
70	Tilbakeføringer av støtte		50	50
71	Tilbakeføringer tilskudd blandede kreditter		8 410	8 410
	Sum kap 161		8 460	8 460

For enkelte ordninger under kap. 161, vil deler av de utbetalte midlene bli tilbakeført. Dette gjelder blant annet tilbakeføring av støtte og tilskudd til blandede kreditter. Renter og avdrag under den nedlagte låneordningen, St.prp. nr. 1 (2000-2001), kap. 157, post 90, inngår i regnskapet for Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland (NORFUND) som forvalter gjenværende lån.

Post 70 Tilbakeføringer av støtte

Det beløp som eventuelt tilbakeføres under denne posten gjelder tilbakebetalinger av forundersøkel-sesstøtte.

Post 71 Tilbakeføringer av tilskudd til blandede kreditter

Under ordningen med blandede kreditter vil det i enkelte saker være aktuelt å tilbakeføre deler av utbetalt rentesubsidie (tilskudd) eller påløpne renter på innskudd fra konto i Eksportfinans ASA.

Kap. 162 Overgangsbistand (gap)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003
70	Overgangsbisand (gap), kan overføres		345 000	400 000
	Sum kap 162		345 000	400 000

Post 70 Overgangsbistand (gap), kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Erfaringer fra en rekke land og konflikter viser at det internasjonale samfunn har problemer med raskt å mobilisere ressurser og riktig type innsats rettet mot det mer langsiktige arbeidet for fredsbygging og utvikling etter alvorlige konflikter. Situasjonen er ofte ustabil og fredsslutningen kan være skjør. Overgangsbistanden skal bidra til å dekke «gapet» som ofte oppstår mellom kortsiktig humanitær innsats og langsiktig utviklingssamarbeid.

Å bidra til fredsbygging i land som søker å arbeide seg ut av dyptgående voldelige kriser er en stor utfordring. God kjennskap til landsituasjonen, internasjonal koordinering og tett samordning mellom politiske, diplomatiske og utviklingsmessige virkemidler kreves. Myndighetsapparatet er ofte svakt eller manglende. FN-systemet og de internasjonale finansieringsinstitusjonene vil være sentrale kanaler for overgangsbistand. Norske frivillige organisasjoner vil også være viktige samarbeidspartnere. Tiltak som bidrar til å styrke de internasjonale institusjonenes evne til å arbeide for fredsbygging og utvikling i land rammet av kriser vil bli prioritert. UNDP opprettet i 2001 et flergiverfond som fokuserer på nettopp dette. I tillegg vil Verdensbanken være en aktuell kanal for overgangsbistand.

Stor fleksibilitet er påkrevet samtidig som en bør være beredt til å ta en større risiko enn ved langsiktig bistand. Beslutninger om overgangsbistand skal være forankret i målet om å bidra til fredsbygging. Departementet utarbeider et referansedokument – «Fredsbygging og utvikling – hva kan Norge gjøre?» – som skal være til hjelp i vurdering av norsk støtte til og deltagelse i fredsbygging i land og regioner hvor voldelig konflikt truer, hvor konflikt pågår, eller i områder som er i ferd med å bygge seg opp etter at konflikt er avsluttet. Det er viktig at overgangsbistanden kan bidra til å støtte positive endringsprosesser i forhold til de dyptgripende motsetninger som gjerne preger situasjonen i det enkelte land. Fredsbygging forutsetter en bred tilnærming som inkluderer politiske, sikkerhetspolitiske, økonomiske og sosiale tiltak. Bistanden vil brukes til innsatser innen f.eks. gjenoppbygging av sentral infrastruktur og samfunnsbyggende funksjoner som veier, skoler og helsevesen. Bistand til å gjenopprette og styrke statlige institusjoner, herunder rettsvesen, er viktig. Håndvåpentiltak, minetiltak og tiltak for å bringe politi og militære under demokratisk kontroll er også sentrale områder. Reintegrering og andre tiltak spesielt rettet mot flyktninger, internt

fordrevne og tidligere soldater er et viktig innsatsområde.

Overgangsbistand skal i liten utstrekning bidra til å bygge opp et direkte norsk bilateralt utviklingsengasjement. En tidsbegrenset og mellomlangsigtig varighet legges til grunn. Det er viktig å sikre god internasjonal koordinering, slik at de norske bidragene i størst mulig utstrekning rettes mot udekkede behov. De geografiske prioriteringene vil raskt kunne endres som følge av utviklingen i de enkelte land.

Mål

Hovedmålet er å bidra til fredsbygging og utvikling i land som søker å arbeide seg ut av dyptgående voldelige konflikter. Et viktig delmål er å bidra til å styrke det internasjonale samfunns kapasitet og kompetanse til å bidra i slike sammenhenger. Det vil bli gitt prioritet til å følge opp faglige og utviklingspolitiske tema som fremstår som særlig sentrale det internasjonale arbeidet for fredsbygging. Det vil også kunne ytes overgangsbistand til lavinntektsland som har vært rammet av særlig omfattende og alvorlige naturkatastrofer.

Rapport

Bevilgningen ble opprettet i 2002 og det er av den grunn ikke mulig å rapportere om konkrete resultater. Norges beslutning om å opprette en egen bevilgning for overgangsbistand har vakt positiv internasjonal oppmerksomhet og har gitt grunnlag for at Norge har kunnet medvirke til å forsterke det internasjonale arbeidet for utvikling og fredsbygging i flere konfliktområder. I 2002 konsentres bistanden til Afghanistan, områdene rundt de store sjøer, Afrikas Horn og Sierra Leone. Det er innledet en dialog med UNDP og UNHCR om hvordan en fra norsk side kan bidra til å styrke deres utviklingsarbeid for fredsbygging i overgangssituasjoner. I Afghanistan søker Norge å bidra til at landet utvikler et stabilt styre basert på demokratiske prinsipper og respekt for menneskerettighetene. En stor andel av overgangsbistanden blir kanalisert gjennom multilaterale fond for å styrke nasjonalt eierskap i gjenoppbyggingen av Afghanistan. Overgangsbistanden til Store Sjøerregionen er forankret i Departementets referansedokument «Great Lakes – Strategi for norsk støtte til fredsbygging. Flyktningerådet og UNHCR, med arbeid for å få i gang virksomhet innen skole og helse på lokalt nivå, er samarbeidspartnere for innsatsen i Sierra Leone. I Sudan er bl.a. Kirkens Nødhjelp, Norsk Folkehjelp og Strømmestiftelsen vik-

tige i arbeidet med å bygge opp et skoletilbud for befolkningen.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 400 mill. kroner.

Ressursene vil bli konsentrert om å bidra til å videreføre arbeidet for fred og utvikling i Afghanis-

tan, Afrikas Horn og Sudan, samt området rundt de store sjøer i Sentral-Afrika: Burundi, DR Kongo og Rwanda. Det foreslås at det også 2003 gis bidrag til å konsolidere arbeidet for forsoning og gjenreiseing i Angola og Sierra Leone. Det vil også bli gitt bistand til Madagaskar over denne bevilgningen for 2003.

Kap. 163 Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003
70	Naturkatastrofer, <i>kan overføres</i>	210 452	190 000	220 000
71	Humanitær bistand og menneskerettigheter, <i>kan overføres</i>	1 273 546	1 076 000	1 143 000
	Sum kap 163	1 483 998	1 266 000	1 363 000

Situasjonsbeskrivelse

Kapittelet omfatter kortsiktig humanitær bistand. Størstedelen av bistanden er nødhjelp i forbindelse med komplekse humanitære katastrofer, naturkatastrofer, flyktninger og internt fordrevne. Støtte til fred, forsoning og demokratitiltak samt fremme av menneskerettigheter er en integrert del av den humanitære bistanden. I tillegg gis støtte til freds- og forsoningstiltak over kap. 164.

Størstedelen av den humanitære bistanden gis i områder der det pågår væpnede konflikter. Dette illustrerer at de humanitære utfordringer verdenssamfunnet står overfor primært har politiske årsaker. Det er derfor viktig å se den humanitære bistand i sammenheng med arbeidet for fred og forsoning. De fleste konfliktenes forekommer innenfor, snarere enn mellom stater eller de utspiller seg på flere lands territorium, men med borgerkrigens karakteristika. Tendensen er at konfliktenes blir mer langvarige, at sivile – særlig kvinner og barn – blir mer utsatt og i stadig større omfang oppfattes som angrepsmål i konflikter. Dette gjelder også i økende grad humanitære hjelpearbeidere i felt. Grove brudd på menneskerettigheter og på internasjonal humanitær rett forekommer i mange land. Videre har behovet for hjelp som følge av naturkatastrofer vært økende.

Viktige utfordringer er koordinering av de ulike aktørene, integrert tilnærming til de kriserammedes umiddelbare behov samt mobilisering av økte ressurser fra land som i dag ikke bidrar tilstrekkelig. En viktig utfordring er også planleg-

ging av innsatser etter konflikt. Det legges i denne sammenheng opp til samordning mellom virkemidlene under dette kapittel og kap.162 post 70 Overgangsbistand.

Tilskuddene under kapittelet er engangsbidrag og gis vesentlig som støtte til konkrete programmer og prosjekter. Tilskuddene kanaliseres i hovedsak gjennom FN-systemet, norske frivillige organisasjoner og Det internasjonale Røde Kors-systemet.

For den del av bevilgningene som overføres som bidrag til nærmere angitte FN-organisasjoner vil enkelte punkter i økonomireglementet hva gjelder krav til rapportering ikke være aktuelle. Organisasjonene, som Norge er medlem av, har egne kontrollordninger for oppfølging av og rapportering om bruk av tilskuddsmidlene.

Mål

Humanitær bistand skal bidra til å forebygge og lindre nød i forbindelse med konfliktsituasjoner og naturkatastrofer, samt til å fremme fred, forsoning, menneskerettigheter og demokrati. Det er videre en viktig målsetting å bidra til bedre beskyttelse av sivile i væpnede konflikter. Generelle kriterier for innsatsene er valg av gode kanaler, mer effektiv bruk av beredskapsvarer og personell og samordning av virkemidlene.

Det er behov for bedre internasjonalt lederskap for koordinering av humanitær bistand. Etter

Regjeringens vurdering bør FN fortsatt ha en helt sentral rolle her.

Målet for Regjeringens menneskerettighetspolitikk er å bidra til økt respekt for menneskerettighetene, nasjonalt og internasjonalt. Det er viktig å fremme og sikre bedre etterlevelse av de menneskerettighetsforpliktelsene som landene er bundet av gjennom folkeretten, samt fremme kunnskapen om og forståelsen for disse rettighetene. Politiske og sivile rettigheter og økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter er like viktige og gjensidig forsterkende. Regjeringen søker å øke forståelsen for denne helhetlige tilnærmingen til menneskerettigheter internasjonalt.

Rapport 2001

Afrika var fortsatt kontinentet med de største humanitære behov. Dette gjaldt ikke minst Sentral-Afrika, Sierra Leone, Sudan og Angola. Det ble gitt støtte til rene humanitære tiltak, men også til freds- og forsoningsbestrebelse. Den akutte krisen i Afghanistan høsten 2001 førte til en omfattende humanitær innsats. Den stadig forverrede politiske og humanitære krisen i Det palestinske området førte til store, akutte humanitære behov. I Latin-Amerika var Colombia det største mottakerlandet.

Av de totale midler under dette kapittelet ble 42 pst. kanalisert gjennom FN. 58 pst. gikk via andre kanaler, dvs. i all hovedsak gjennom frivillige organisasjoner. Den relativt høye andelen for frivillige organisasjoner avspeiler blant annet den omfattende bruken av Det Internasjonale Røde Kors-systemet. Dette inkluderer støtte til den internasjonale Røde Kors komiteen som har et mandat i hht. Genevekonvensjonene om beskyttelse av sivile i væpnet konflikt.

Høykommissæren for flyktninger er med sitt beskyttelsesmandat i forhold til flyktninger en sentral aktør på det humanitære området. Midler ble kanalisert både via det generelle bidraget, jf. kap. 170, post 74, samt ved støtte til region- og landappeller der UNHCR er en viktig aktør. 292 mill. kroner ble kanalisert gjennom Høykommissæren inkludert det generelle bidraget på 170 mill. kroner.

Andre viktige FN-organisasjoner var FNs barnefond, FNs kontor for koordinering av humanitær bistand og FNs matvareprogram. I tillegg til FN-organisasjonene var Flyktningsrådet, Kirkens Nødhjelp, Norsk Folkehjelp og Norges Røde Kors de viktigste kanalene. Disse organisasjonene har sammen med Redd Barna utviklet spesialkompe-

tanse på ulike felt innenfor humanitær bistand. Norges Røde Kors var i 2001 største mottaker blant de norske frivillige organisasjonene med 286 mill. kroner. Dette inkluderer den omfattende støtten til Det Internasjonale Røde Kors-systemet.

I forbindelse med medlemskapet i FNs Sikkerhetsråd, la Norge vekt på å få satt humanitære spørsmål på rådets dagsorden. Humanitære kriser er ofte et resultat av politiske konflikter. Samtidig kan humanitære kriser føre til nye væpnede konflikter eller til utvidelse av eksisterende konflikter. Krig og konflikter får alltid store humanitære konsekvenser. Det er samtidig viktig å øke forståelsen av at vedvarende humanitære katastrofer, f.eks i form av fastlåste flyktningsituasjoner, kan virke destabiliserende og således true internasjonal fred og sikkerhet. Norge fulgte opp arbeidet i Sikkerhetsrådet gjennom bl.a. økt støtte til bærekraftig reintegrering av flyktninger og internt fordrevne. Norge videreførte også sitt engasjement for beskyttelse av sivile i væpnede konflikter.

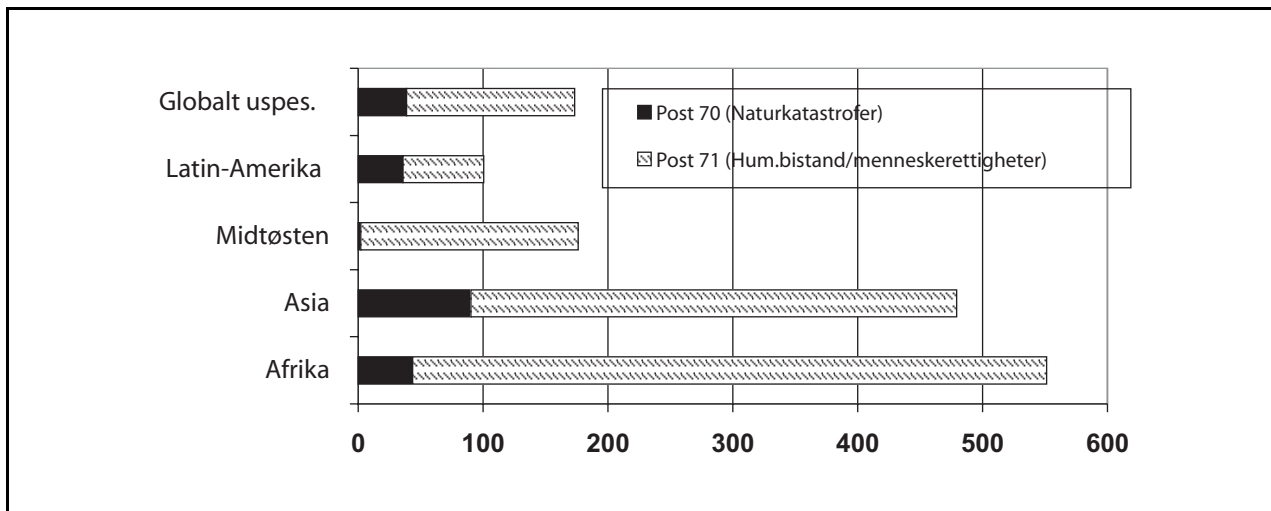
Beredskapskomponenten i NOREPS ble utviklet videre. NOREPS er et samarbeid mellom departementet, de fem store norske frivillige organisasjonene, Norges Eksportråd og norske produsenter av varer og tjenester til innsats i nødhjelpsoperasjoner. I tillegg kommer støttemoduler administrert av Direktoratet for Sivilt Beredskap. Et felles norsk beredskapslager ble opprettet under NOREPS-ordningen i 2002.

Stortinget sluttet seg i oktober 2000 til handlingsplanen for menneskerettigheter som var lagt fram i St. meld. nr. 21 (1999-2000). Planen inneholder over 300 ulike tiltak og angir Regjeringens prioriteringer for menneskerettighetsarbeidet i de neste fem år nasjonalt såvel som internasjonalt. Det utgis en årsrapport som redegjør for regjeringens samlede innsats for menneskerettigheter.

Det gis støtte til menneskerettighets tiltak i en rekke land. Støtten ble kanalisert gjennom norske, lokale og internasjonale menneskerettighetsorganisasjoner samt FN-systemet herunder Høykommissæren for menneskerettigheter.

Satsingsområder 2003

Norge skal fortsatt være en vesentlig bidragsyter til det internasjonale humanitære hjelpearbeidet. Innsatsen skal tilrettelegges slik at den i størst mulig grad virker konfliktdependende og fredsfremmende. Dette innebærer at innsatsen bør sees i sammenheng med støtte til politiske prosesser for fred, forsoning og fredsbyggende tiltak.

Figur 7.4 Geografisk fordeling av forbruket i 2001 (mill. kroner)

Regjeringen vil legge vekt på å styrke FN's mulighet og evne til å koordinere innsatsen i humanitære kriser. Det gode samarbeidet med det multilaterale systemet og mellom de store norske hjelpeorganisasjonene vil bli brukt aktivt til å sikre rask respons, skape fleksible løsninger og en målrettet innsats.

Innsatsen konsentreres om land der det er store udekkede humanitære behov, og der tiltakene støtter opp under freds- og forsoningsprosesser. Regjeringen legger vekt på å bidra til bedre koordinering mellom humanitære og politiske tiltak slik at humanitær bistand blir et supplement og ikke en erstatning for politisk handling.

Regjeringen vil følge opp Handlingsplanen for menneskerettigheter. Prioriterte grupper for støtte vil være barn, kvinner, minoriteter, urfolk og menneskerettighetsforkjempere. I tillegg vil arbeidet for ytringsfrihet, religions- og livssynsfrihet, bekjempelse av tortur og rasisme samt økonomiske og sosiale rettigheter vektlegges. Arbeidet til FN's høykommissær for menneskerettigheter vil gis høy prioritet.

Støtte til reintegrering av barnesoldater og hjelp til barn i krig vil bli prioritert. Det vil også være aktuelt å gi støtte til arbeidet med å hindre illegal omsetning og bruk av håndvåpen.

Konvensjonen om internasjonalt totalforbud mot antipersonellminer ble undertegnet i desember 1997 og trådte i kraft i mars 1999. Norge forpliktet seg til å bidra med USD 120 mill. til humanitære minetiltak i en femårsperiode fra 1998. Støtten til minetiltak vil opprettholdes på høyt nivå i årene fremover.

Minetiltak er i mange situasjoner avgjørende for gjenoppbygging og normalisering av livsgrunnlaget i samfunn som har vært rammet av krig og

konflikt. Minetiltak er en integrert del av humanitær bistand, overgangsbistand og utviklingstiltak. Støtte til minerelaterte tiltak bevilges over flere budsjettposter. Tiltakene omfatter behandling, rehabilitering og reintegrering av mineofre, mine rydding, tillitsskapende tiltak, opplysningsarbeid, forebyggende tiltak og støtte til universalisering av Konvensjonen om internasjonalt totalforbud mot antipersonellminer. Det legges for hvert område vekt på styrking av lokal kompetanse med sikte på mest mulig bærekraftige tiltak.

Post 70 Naturkatastrofer, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

De siste årene har flere store naturkatastrofer rammet land i den tredje verden. Behovet for nødhjelp i forbindelse med naturkatastrofer har derfor vært stort både i Afrika, Asia og Latin-Amerika. Den omfattende matvarekrisen i det sørlige Afrika, som følge av tørke over flere år, kombinert med politiske og strukturelle forhold, har stilt særlige krav til det internasjonale samfunn. Norge bidro tidlig med omfattende bistand over denne bevilgningen. Samlet er bistanden nå kommet opp i 50 mill. kroner til tørkekarastrofen i det sørlige Afrika.

Mål

Målet er å yte rask, effektiv og kvalitativt god humanitær bistand til ofre for naturkatastrofer i ulike deler av verden samt bidra til beredskap for å håndtere kriser og forebygging av naturkatastrofer. Norge støtter derfor slike tiltak gjennom FN og andre humanitære hjelpeorganisasjoner. Virkemidler for forebygging er bl.a. beredskapslagre, tekniske tiltak for å redusere skader ved flom, tørke,

jordskjelv osv., samt opplæring for å kunne møte nye katastrofer på en bedre måte.

Rapport 2001

Behovet for humanitær bistand til naturkatastrofer var stort. Den vedvarende tørken i Afghanistan og jordskjelv og flom i India la beslag på betydelige midler. Norge var raskt ute med hjelp til de rammede. Det ble også gitt betydelig bistand i forbindelse med naturkatastrofer i Latin-Amerika og Afrika. En vesentlig del av hjelpen gikk til mat, telt og helsetiltak for å dekke øyeblikkelige behov i den første akutte fasen etter at en naturkatastrofe har inntruffet.

Det ble lagt økt vekt på støtte til forebyggende arbeid og tiltak for å forbedre beredskapen.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 220 mill. kroner.

Det vil fortsatt oppstå behov for nødhjelp ved naturkatastrofer i ulike deler av verden. I områder med vedvarende problemer og tilbakevendende naturkatastrofer vil det bli lagt vekt på å støtte tiltak som øker lokalsamfunnets evne til å møte kriser, samt tiltak av forebyggende karakter.

Post 71 Humanitær bistand og menneskerettigheter, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

En rekke konflikter har ført til et stort antall flyktninger og internt fordrevne med behov for betydelig humanitær hjelp. Nærmere 22 millioner personer omfattes av UNHCRs programmer. Av disse har 12 millioner krysset en internasjonal grense, og omfattes av UNHCRs mandat. De øvrige er vesentlig internt fordrevne. I følge estimater antas det totalt å være minst 25 millioner internt fordrevne. Flertallet av disse faller utenfor UNHCRs mandat.

Mål

Målet er å gi beskyttelse, yte rask, effektiv og kvalitativt god humanitær bistand til flyktninger, internt fordrevne og andre som er rammet av nødsituasjoner som følge av krig og konflikter. Målet er videre å bidra til politiske prosesser for fred, forsoning, demokrati samt fremme menneskerettigheter ved å støtte globalt menneskerettighetsarbeid og tiltak i utviklingsland med en særlig vanskelig menneskerettighetssituasjon. Det er viktig å bidra til økt kunnskap om og respekt for internasjonal humanitær rett. Det er videre viktig å bidra til å integrere

rettigheter og beskyttelse i den humanitære bistand, herunder også kjønnsdimensjonen og tiltak for å beskytte barn i krig og konflikt.

Rapport 2001

Asia

Afghanistan var allerede før terrorhandlingene i USA et av de største humanitære katastrofeområder i verden etter årtier med væpnede konflikter kombinert med naturkatastrofer som jordskjelv og tørke. Den akutte krisen i Afghanistan høsten 2001 satte store krav til effektiv og koordinert internasjonal innsats. Stortinget vedtok i oktober 2001 en ekstra bevilgning på 200 mill. kroner i humanitær bistand til Afghanistan. På norsk side var vi raskt ute med hjelp og forpliktelser om omfattende innsats. Det var viktig å få fram hjelp til befolkningen i Afghanistan samtidig som assistansen til flyktninger i regionen ble opprettholdt. Sikkerhetssituasjonen gjorde det vanskelig å få levert mat og annen nødhjelp til de som trengte det inne i Afghanistan. Det var en utfordring å benytte de kanaler som var tilgjengelige på en mest mulig effektiv måte. Dette forutsatte tett samarbeid med FN-systemet og de frivillige organisasjonene. Det ble lagt vekt på å støtte opp under den politiske prosessen som ble innledet ved etablering av en overgangsregjering.

I Nord-Korea ble det gitt støtte til helsetiltak og matvarebistand. Støtten til Burma omfatter demokratifremmende tiltak både inne i Burma og i eksilmiljøet, i tillegg til støtte til burmesiske flyktninger i Bangladesh og Thailand. Den humanitære innsatsen i Sri Lanka ble videreført. Våpenhvileavtalen som ble undertegnet i februar 2002 legger grunnlaget for en fredelig utvikling på Sri Lanka. Dette innebærer bl.a. at 800.000 internt fordrevne kan tilbakeføres til sine hjemsteder.

Midtøsten

I tråd med de økende voldshandlingene i Det palestinske området var det omfattende behov spesielt innenfor helse, men også når det gjaldt mat og beskyttelse. Parallelt med dette ble det lagt vekt på å opprettholde støtten til fred, forsoning- og menneskerettighetstiltak. Den norske humanitære innsatsen til Det palestinske området ble økt betydelig og var på 86 mill. kroner. Gjennom Verdensbanken ble det bidratt til tiltak for å styrke det palestinske selvstyret gjennom budsjettstøtte. Støtten primært rettet mot palestinske flyktninger i Sør-Libanon ble videreført. I Irak ble støtten til humanitære tiltak innen bl.a. helse/ernæring, vann/sanitær samt minesektoren videreført.

Afrika

Fremskrittene i fredsprosessen i Sentral-Afrika ga grunnlag for en viss optimisme. Sikkerhetssituasjonen var imidlertid fortsatt meget vanskelig og den humanitære situasjonen alvorlig. I tillegg til tiltak som bidro til å avhjelpe den humanitære situasjonen ble det lagt vekt på å støtte opp under politiske løsninger på konfliktene. Også i Sierra Leone førte fredsprosessen til en viss optimisme. Dette førte til tilgang til deler av landet der det er store humanitære behov. Opptapping av militære kamper i Angola vanskeliggjorde den humanitære situasjonen. Antall internt fordrevne og angolanske flyktninger i regionen økte. Den humanitære innsatsen og den langsiktige bistanden Norge yter i Angola ble brukt for effektivt å utfylle hverandre med sikte på en mest mulig målrettet innsats. Matvaresituasjonen i Somalia ble påny forverret grunnet tørke. I tillegg ble den økonomiske og humanitære situasjonen i store deler av landet hardt rammet av forbudet mot enkelte pengeoverføringsinstitusjoner i etterkant av terrorangrepene i USA.

I Sudan førte tørke og flom i store deler av landet, samt intensivering av krigshandlingene, til en forverring av den humanitære situasjonen. Sudan hadde fortsatt den største befolkningen av internt fordrevne i verden med rundt 4 millioner på flukt i eget land. I tillegg befant det seg 400.000 flyktninger, vesentlig fra Eritrea, i Sudan. Etter våpenhvilen og fredsavtalen mellom Etiopia og Eritrea var det fortsatt store humanitære behov i begge land knyttet til minerydding og repatriering av et stort antall flyktninger og internt fordrevne. I tillegg til ren nødhjelp var Norge opptatt av å støtte fredsprosessen samt å fokusere på sammenhengen mellom konflikten, flyktning- og tørkesituasjonen.

Latin-Amerika

Den omfattende humanitære bistanden til Colombia, som også støtter opp under fredsarbeidet, ble opprettholdt. De tillitsskapende tiltakene mellom Haiti og Den dominikanske Republikk ble videreført.

Generelle tiltak

Arbeidet for internasjonal oppfølging av konvensjonen om forbud mot antipersonellminer og for å bedre kontrollen med håndvåpen ble videreført.

Norsk ressursbank for demokratibygging og menneskerettigheter (NORDEM) utførte oppdrag som omfattet bla. overvåkning av menneskerettighetssituasjonen, deltakelse i demokratiseringsar-

beid eller etterforskning av overgrep samt valgobservasjon og teknisk valgassistanse.

Støtten til menneskerettighets tiltak ble videreført. Det ble bl.a. gitt støtte til organisasjoner som bistår ofre for menneskerettighetsbrudd, informasjons- og opplæringstiltak, støtte til tiltak som styrker ytringsfrihet, dokumentasjon av menneskerettighetsbrudd, urbefolkningstiltak og arbeid mot rasisme. Menneskerettighetsdialogen med Kina ble videreført og menneskerettighetsdialogen med Indonesia ble påbegynt. Et studiebesøk til Norge ble gjennomført fra vietnamesisk side med sikte på en mulig etablering av en dialog om menneskerettigheter med Vietnam. Arbeidet med næringslivets samfunnsansvar ble intensivert både nasjonalt og internasjonalt. Nasjonalt gjennom Det konsultive organ for menneskerettigheter og norsk økonomisk engasjement i utlandet (Kompakt).

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 1 143 mill. kroner.

I Afrika forventes at behovet for nødhjelp vil fortsette bl.a. i Sentral-Afrika, Sudan, Angola, Vest-Afrika og Afrikas Horn. Det vil bli lagt vekt på hurtigvirkende nødhjelps- og rehabiliteringstiltak som kan legge grunnlag for videre gjenoppbygging og bidra til forsoning og utvikling. Dette er ikke minst viktig der fredsavtaler nylig er undertegnet, i land der skjøre freds- og demokratiseringsprosesser fort kan snu. Videre vil det være viktig å bidra til beskyttelse av sivile i væpnet konflikt. Det vil også bli lagt vekt på å støtte regionale minetiltak og tiltak for universalisering av minekonvensjonen. Andre potensielt alvorlige konfliktområder i Afrika vil kunne kreve betydelig norsk innsats.

I lys av den vanskelige situasjonen i Midtøsten legges det opp til en fortsatt omfattende humanitær innsats i regionen. Det forventes økt behov for nødhjelp og styrket innsats til sivil sektor på palestinsk side, samt større behov for tiltak som kan støtte opp om fredsprosessen. Støtten til TIPH videreføres.

I Asia vil situasjonen i Afghanistan gis høy prioritet. Norge vil fortsatt aktivt bidra til en koordinert og effektiv humanitær innsats i landet. I Sri Lanka vil det legges vekt på tiltak som bidrar til å støtte opp under fredsprosessen. Støtten til Nord-Korea vil i større grad bli konsentrert om tiltak som bidrar til landets evne til selvberging. Det vil videre legges vekt på tiltak som kan støtte opp under en forsoning mellom Nord og Sør-Korea.

Den nye situasjonen i Burma etter Aung San Suu Kyis løslatelse muliggjør en mer aktiv innsats inne i landet med vekt på tiltak som kan bidra til å fremme demokrati, dialog og forsoning. Det vil

også bli gitt prioritet til menneskerettighetsdialogene med Kina og Indonesia.

I Latin-Amerika vil prioritet fortsatt gis til humanitær bistand til internt fordrevne og menneskerettighetstiltak i Colombia. Innsatsen for dialog mellom Haiti og Den dominikanske Republikk videreføres. I arbeidet med et minefritt Mellom-Amerika, vil støtte til bl.a. Nicaragua, Guatemala og Honduras bli prioritert.

Støtte til styrking av internasjonale mekanismer for etterlevelse av menneskerettigheter opprettholdes. I land hvor menneskerettighetsbrudd forekommer, vil det bli gitt støtte til tiltak for å øke kunnskapen om menneskerettigheter, styrke det sivile samfunn og gi bistand til ofre for brudd på menneskerettighetene. Styrking av rettsstaten, støtte til demokratibyggning og urfolk vil være prioriterte områder.

Kap. 164 Fred, forsoning og demokrati

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003
70	Fred, forsoning og demokratiltak, <i>kan overføres</i>	132 691	223 000	298 400
71	ODA-godkjente land på Balkan og andre OSSE-land, <i>kan overføres</i>	722 805	855 000	922 000
72	Utvikling og nedrustning, <i>kan overføres</i>	1 695	1 700	1 700
Sum kap 164		857 191	1 079 700	1 222 100

Post 70 Fred, forsoning og demokratiltak, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Krig og væpnet konflikt preger mange fattige land, særlig i Afrika. Et sentralt element ved dagens konflikter er at de har sterke regionale trekk. Selv om de utspiller seg innenfor et lands territorium snarere enn mellom stater, er ofte en rekke stater direkte eller indirekte involvert. Konflikter som i utgangspunktet er begrenset til ett land kan dermed bidra til å svekke stabiliteten i en hel region. Behovet for å komme tidlig inn med tiltak som kan forebygge eller bidra til å løse konflikter er følgelig stort. Det er vesentlig å fokusere på de underliggende motsetninger som skaper eller forsterker humanitære kriser.

Internasjonal fred og sikkerhet bør i størst mulig grad være trygget av FN og basert på internasjonal forpliktende rett. I en rekke konflikter, særlig i Afrika, ser vi imidlertid at FN og det internasjonale samfunn ikke har vært i stand til å mobilisere tilstrekkelig innsats og ressurser til å forebygge og løse konflikter, planlegge og gjennomføre fredsbevarende operasjoner og andre fredsbyggende tiltak.

Freds- og forsoningstiltak igangsettes og gjennomføres i ulike sammenhenger og på ulike nivåer. Dyptgående konflikter løses ikke bare gjennom fredsprosesser hvor politiske ledere deltar, men også gjennom aktiv deltakelse fra det sivile sam-

funn. Samtidig preges mange konflikter av at det sivile samfunn har begrenset påvirkningsmulighet.

Tilskuddene er engangsbidrag og gis vesentlig som støtte til konkrete programmer og prosjekter. Utbetalingene kanaliseres i hovedsak gjennom FN-systemet, norske organisasjoner og Det internasjonale Røde Kors-systemet.

Mål

Målet er å bidra til forebygging og/eller løse lokale eller regionale konflikter ved støtte til freds- og forsoningsprosesser og bygge fred. Når forutsetningene ligger til rette for det vil norsk politisk og diplomatisk engasjement, bl.a. ved tilrettelegging av dialog mellom partene, være viktig. På denne måten kan støtte til politiske prosesser samspille med og forsterke den humanitære innsatsen. Målet er videre å bidra til en prosess mot demokratisk styreform i land hvor demokrati nylig er innført, eller styrke utvikling i demokratisk retning.

Dialogtiltak som inkluderer representanter for det sivile samfunn vil være viktige, enten for å bane vei for fredsprosesser på høyt politisk nivå eller for å supplere disse. Styrking av det sivile samfunns rolle i freds- og forsoningsprosesser gjennom bygging av demokratiske institusjoner og organisasjoner samt økning av det generelle kunnskapsnivået om demokrati, internasjonal humanitær rett og menneskerettigheter vil være sentralt.

Regjeringen vil arbeide videre for å styrke FNs evne til å planlegge og gjennomføre fredsoperasjoner. Tiltakene kan bl.a. innrettes mot nasjonal og regional politisk stabilisering, herunder forebyggende diplomati, krisehåndtering samt tillitsskapende tiltak. Det vil bli lagt vekt på støtte til demobilisering, avvæpning og reintegrering av tidligere soldater samt deltakelse med sivilt personell i fredsbevarende operasjoner, herunder utlån av sivilt politi.

Rapport 2001

Det ble gitt betydelig støtte til tiltak som skulle bidra til å støtte opp under fred- og forsoning i Midtøsten. Støtten til den skjøre fredsprosessen i Colombia ble videreført. Støtte ble også gitt til tiltak som fremmer dialog i Indonesia. Videre ble det gitt støtte til freds- og forsoningstiltak på Afrikas Horn. Støtte ble gitt til utlån av sivile politistyrker i fredsbevarende FN-operasjoner og til fredsbevarende aktiviteter bl.a. gjennom FN.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 298,4 mill. kroner.

Det legges opp til en fortsatt omfattende innsats. Innsatsen i Midtøsten og støtten til sekondering av sivilt politi til TIPH-styrken videreføres. Støtten til freds- og forsoningsprosesser på Afrikas Horn, i Sudan, Colombia, Karibien, Afghanistan og Sri Lanka og andre land i Afrika og Asia vil videreføres. Det vil også legges vekt på FNs arbeid for fred og forsoning og fredsbyggende virksomhet.

Post 71 ODA-godkjente land på Balkan og andre ODA-godkjente OSSE-land, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Vest-Balkan

Den politiske og sikkerhetsmessige situasjonen i Vest-Balkan-regionen er omskiftelig og tildels uforutsigbar. De politiske, økonomiske og sosiale utviklingstrekk gir grunn til å forvente at Vest-Balkan fortsatt vil utgjøre et uforutsigbart område og at det derfor vil forbli et fokuspunkt for det euro-atlantiske utenrikspolitiske samarbeidet. Landene på Vest-Balkan står overfor betydelige økonomiske og politiske omstillings- og reformprosesser. De demokratiske reformkreftene er imidlertid ikke like godt konsolidert i de enkelte landene. Potensialet for konflikt er fortsatt tilstede i enkelte land, selv om konfliktaspektet er avtakende i regionen som helhet. Samtidig med avtakende konfliktfare

ser en økende kriminalitet og sosial uro som følge av bl.a. politiske og økonomiske transformasjonsprosesser i flere av landene. Dette utgjør en ny type utfordring for øvrige land i Europa, som ikke unngår å måtte forholde seg til konsekvensene av svake statsstrukturer og sosial utarming. Det internasjonale samfunnets, og ikke minst EUs og Norges, stabiliseringsarbeid på Vest-Balkan er dermed også tilskyndet av egeninteresse.

Det er likevel grunn til å fremheve at det også er positive utviklingstrekk i regionen. Disse er imidlertid meget skjøre og kan ikke betegnes som «bærekraftige». Det vil derfor fortsatt være nødvendig med internasjonalt engasjement i regionen, både militært, politisk og i bistandssammenheng. Hovedutfordringen som det internasjonale samfunnet står overfor på Balkan i tiden fremover vil trolig være å mobilisere det nødvendige engasjement og ressurser til å fortsatt bidra til sikkerhetsmessig, politisk og økonomisk stabilisering. Alternativet til internasjonalt engasjement vil kunne være stagnasjon, uro og kaos, med de negative implikasjoner dette vil ha for både regionen og Europa som helhet.

Det internasjonale nærværet på Vest-Balkan er fortsatt omfattende, selv om det har skjedd visse tilpasninger og reduksjoner siden Dayton-avtalen ble undertegnet i november 1995. Både Bosnia-Hercegovina og Kosovo-provinsen er i praksis internasjonale protektorater, samtidig som det foregår meget tett internasjonal oppfølging av utviklingen i Albania og Makedonia. Det er fortsatt en utbredt forståelse av at det internasjonale nærværet er nødvendig for å sikre en akseptabel utvikling i regionen.

OSSE har sine største sendelag i regionen og har nærvær i samtlige land. Med sitt nærvær og feltstruktur er OSSE det internasjonale samfunnets viktigste instrument innen praktisk demokratiserings- og institusjonsbyggingsarbeid på Vest-Balkan. NATO-nærværet på Vest-Balkan kan fortsatt sies å utgjøre en forutsetning for regional stabilitet. NATO-operasjonenes oppgaver er tildels betydelig endret i løpet av de siste årene, med større vektlegging av blandingsoppgaver av militær/sivil karakter. Denne trenden kan forventes å fortsette.

Også EU har forsterket sin innsats og utvidet sin rolle på Vest-Balkan det siste året. EUs stabiliserings- og assosieringsavtaler (SAA) med landene i regionen er blitt det viktigste enkelttiltaket for å løse landene gjennom en vanskelig transformasjonsprosess og nærmere det euro-atlantiske samarbeidet. EUs arbeid på Vest-Balkan utgjør på mange måter et prøvingsfelt for den praktiske utøvelsen av EUs felles utenriks- og sikkerhetspoli-

tikk, samt det forsvarspolitiske samarbeidet. EUs økte engasjement i internasjonal antiterror bekjempelse vil trolig også bidra til at denne problemstillingen vies større oppmerksomhet fra EUs side. Det er indikasjoner på at EU som følge av satsningen på ESDP og styrket politisamarbeid kan være rede til å utvide sitt arbeid til mer omfattende operasjoner, eksempelvis innen politisektoren. EU har i den forbindelse signalisert vilje til å overta FNs internasjonale politioppgaver i Bosnia-Hercegovina etter avslutningen av FNs mandat ved årets slutt 2002.

Kaukasus og Sentral Asia

Kaukasus, Sentral Asia og til dels også Moldova er preget av sosial urettferdighet, fattigdom, etniske motsetninger og lite demokratiske regimer som bidrar til økende konfliktpotensiale. OSSE er tilstede i alle landene. FN er representert i Georgia og Tadsjikistan, samt ved sine særorganisasjoner i de øvrige landene. NATO har pga. krigføringen i Afghanistan økt sitt engasjement i Sentral Asia.

I kjølvannet av terrorangrepene i USA 11. september 2001, er det internasjonale fokus på Sentral-Asia betydelig øket. Tre av landene har felles grense med Afghanistan og er blitt viktige partnere i det internasjonale samfunnets antiterrorismeoperasjon i Afghanistan. I gjenoppbyggingen av Afghanistan er det viktig med en regional tilnærming. Radikal islamisme er en regional utfordring. Narkotika- og våpensmugling er knyttet til de porøse grensene i regionen.

I Nord-Kaukasus er det som en følge av konflikten i Tsjetsjenia fortsatt meget vanskelig humanitær situasjon i, både inne i provinsen og i naborepublikkene Dagestan og Ingusjetia. Nødhjelpsoperasjonene er vanskelige som en følge av store sikkerhetsrisiki og dårlig infrastruktur.

De etniske og politiske konfliktene i Sør-Kaukasus, både i Georgia og i tilknytning til Nagorno Karabakh har ført til mange flyktninger og internt fordrevne. I Moldova har motsetningene økt etter regjeringsskiftet sist høst. Moldova er et av Europas fattigste land, og det er stort behov både for humanitær bistand og assistanse til oppbygging av bærekraftige samfunnsinstitusjoner.

Mål

De viktigste målsettinger er:

- å styrke freds- og demokratiseringsprosesser
- å bidra til gjenoppbygging, reform og institusjonsbygging
- utvikling av rettsstaten og reformer i sikkerhetssektoren

- å bidra til bekjempelse av organisert kriminalitet
- støtte til næringsutvikling
- å yte rask og effektiv humanitær bistand
- å styrke den regionale dimensjonen i bistanden

Det legges særlig vekt på at nasjonale myndigheter oppfyller sine forpliktelser og i praksis viser vilje til samarbeid. Videre assistanse fra det internasjonale samfunn bør styrke institusjoner og øke myndighetenes kapasitet til selv å ta ansvar for forsoning og økonomisk utvikling. Det vil være særlig viktig å styrke den regionale økonomiske utviklingen både på Balkan, i Kaukasus og i Sentral-Asia og å bistå landene i deres anstrengelser for å få innpass i den globale økonomien.

Fokus på Balkan dreies over til mer mellomlangsigtede tiltak, men også de gjenværende humanitære behov bør møtes. Stabilitetspakten vil fortsatt utgjøre en ramme for assistansen, som sammen med utstrakt koordinering med andre givere, sikrer samordning av bistanden, og at motakerlandene dermed forpliktet til å gjennomføre reformprogrammer og tiltak som vil sikre fred og stabilitet i regionen.

I Kaukasus vil de norske frivillige organisasjonene utgjøre en viktig samarbeidspartner. I Sentral Asia vil det legges vekt på å styrke OSSE, som lenge har satt fokus på menneskerettigheter og demokrati i nettopp denne regionen, men i den senere tid har oppmerksomheten også dreid mer i retning av problemstillinger knyttet til spredning av våpen, organisert kriminalitet, menneske- og narkotikasmugling – alle viktige elementer i kampen mot internasjonal terrorisme.

Rapport 2001

Vest Balkan

Av den totale bevilgning på 722,8 mill. kroner ble 633 mill. kroner benyttet i Vest-Balkan regionen.

Behovet for humanitær bistand til Vest-Balkan gikk ned fra 2000 til 2001. I 2001 ble fokus i større grad rettet mot demokratiseringstiltak, tiltak av mer langsiktige kapasitets- og institusjonsbyggende karakter, samt tiltak til fremme av næringsutvikling. Bistanden var spesielt rettet inn på tiltak til støtte for politiske, sosiale og økonomiske reformer, samt understøttelse av fredsprosesser i regionen, herunder Dayton-prosessen i Bosnia-Hercegovina, Ohrid-prosessen i Makedonia, og Covic-prosessen i Sør-Serbia, samt støtte til gjennomføringen av Sikkerhetsråds resolusjon 1244 i Kosovo. Den regionale dimensjon ble styrket ved prosjektvirksomheten under Stabilitetspak-

ten for Sørøst-Europa, særlig i forbindelse med det norske formannskapet for Stabilitetspaktens arbeidsbord III (justis og forsvar). De norske frivillige organisasjonene, i tillegg til norske statsinstitusjoner, FN-systemet og andre multilaterale aktører utgjorde også i 2001 hovedkanalene for prosjektbistanden til Vest-Balkan.

Kaukasus og Sentral Asia

Av den totale bevilgningen på 722 mill kroner, ble 89 mill. kroner benyttet til prosjekter i Kaukasus, Sentral Asia og Moldova.

Både FN-organisasjoner, det Internasjonale Røde Kors-systemet og norske frivillige organisasjoner ble brukt som kanal for nødhjelpstiltak overfor flyktninger og internt fordrevne i Kaukasus. I Sør-Kaukasus ble også institusjonsbygging vektlagt. Innsatsen i Sentral-Asia ble økt i 2001 bl.a. som en følge av økte humanitære behov på grunn av flyktningetilstrømming fra Afghanistan. Støtte til demokratiseringsprosesser og MR-tiltak ble bl.a. gjennomført i regi av OSSE, mens det i samarbeid med FNs kontor for narkotikakontroll og kriminalitetsbekjempelse ble gitt støtte til økt lokal kompetanse for bekjempelse av narkotikatrafikk.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 922 mill. kroner.

Nærmere omtale av satsingsområdene i 2003

Vest-Balkan

Det tas sikte på å opprettholde sterk norsk støtte til de viktige reform- og utviklingsprosesser som finner sted i regionen. Dreining fra humanitært til mellom-langsiktig arbeid innen institusjonsbygging, næringsutvikling og fredsprosess-relatert bistand videreføres. Engasjementet innen politi- og justissektoren trappes også opp, bl.a. gjennom et samarbeid med Politidirektoratet. Det er videre et nært samarbeid med NORAD om bistanden i Bosnia-Hercegovina og Albania, fortrinnsvis innen infrastrukturtiltak og næringsutvikling. Kortsiktig humanitær hjelp vil være begrenset til aktuelle områder og samfunnsgrupper. Fra norsk side vil det bli lagt vekt på å bidra til å fremme fred, stabilitet, demokratisering og integrasjon av såvel lan-

dene enkeltvis, som regionen, i det euroatlantiske samarbeidet. Utvelgelse av satsingsområder tar hensyn til prioriteringer som foretas i internasjonale samarbeidsorganisasjoner og fora, samt av de enkelte mottakerlandene.

Kaukasus og Sentral Asia

Det legges opp til fortsatt humanitær hjelp rettet inn mot ofrene for Tsjetsjenia-konflikten, som ventes å skape behov også i 2003. I Sør-Kaukasus og Moldova er det fortsatt store udekkede humanitære behov. I Sør-Kaukasus er det et stort behov for å beskytte fordrevne, samtidig som det er viktig å bidra til å bygge sterke statsinstitusjoner for å demme opp for et økende konfliktpotensial. Det tas også sikte på å øke støtten til demokrati- og menneskerettighetsfremmende tiltak. Videre vil støtte til mer langsiktige prosjekter innen kapasitetsbygging og infrastruktur og bruk av norsk ekspertise innen energiøkonomisering bli vektlagt. Det legges opp til økt og mer fokusert norsk innsats i Sentral-Asia. I en erkjennelse av de utfordringer situasjonen i denne regionen medfører er Regjeringen i ferd med å vurdere hvordan en fra norsk side kan gjøre et mer målrettet og effektivt arbeid i Sentral-Asia, herunder gjøre bruk av norsk ekspertise på områder som energi, miljø og støtte til oppbygging av demokratiske institusjoner. Det legges i denne sammenheng opp til et nært samarbeid med internasjonale organisasjoner som FN, OSSE og EU.

Post 72 Utvikling og nedrustning, kan overføres

Mål

Bidra til oppfølging i forbindelse med arbeidet om sammenhengen mellom nedrustning og utvikling.

Rapport 2001

Den vesentlige del av bevilgningen bestod av tilskudd til internasjonale organisasjoner i FN-sammenheng. Norge har i flere år vært en betydelig bidragsyter til FNs institutt for nedrustning i Genève (UNIDIR).

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 1,7 mill. kroner.

Kap. 165 Forskning, kompetanseheving og evaluering

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003
01	Driftsutgifter	83 165	102 100	102 500
70	Forskning og høyere utdanning, <i>kan overføres</i>	239 675	252 500	255 000
	Sum kap 165	322 840	354 600	357 500

Det stilles strenge krav til kvalitet og resultater innenfor utviklingssamarbeidet og til effektiv bruk av bistandsmidlene. Det er derfor nødvendig stadig å bygge opp og utvikle god kompetanse og kunnskap på norsk side, og å benytte uavhengige fagmiljøer som korrektiv til bistandsforvaltningens egne vurderinger. Over bevilgningen finansieres evalueringer og andre faglige rådgivningstjenester samt støtte til forskning og høyere utdanning.

En betydelig del av midlene under kapitlet går til kompetansebygging i utviklingsland gjennom støtte til forskning og støtte til høyere utdanning for kandidater fra utviklingsland. Det er en særlig utfordring å skaffe tilstrekkelig kunnskap om andre politikkområders virkning på levekårene i fattige land, bidra til å utbre slik viten i ansvarlige institusjoner, samt å fremskaffe bedre forståelse av hvordan fattigdom kan bekjempes på de aktuelle områdene.

Post 01 Driftsutgifter*Situasjonsbeskrivelse*

Som et ledd i bestrebelsene på kontinuerlig kvalitetsmessig forbedring av norsk utviklingssamarbeid og effektiv bruk av bistandsmidlene er det nødvendig å bruke faglige rådgivningstjenester til evalueringer, studier, utredninger mv. På denne måten blir utviklings- og bistandsforvaltningen tilført nødvendige kunnskaper om ulike aspekter ved det pågående utviklingssamarbeidet og om nye innsatsområder og samarbeidsformer. Gjennom evalueringsarbeidet blir erfaringer fra utviklingssamarbeidet systematisert, noe som bidrar til å forbedre pågående og fremtidig utviklingssamarbeid.

Framover vil det legges vekt på evalueringer som oppfølging av Regjeringens handlingsplan for fattigdomsbekjempelse og evaluering av norsk innsats for å bidra til å nå tusenårsmålene. Evalueringer blir i økende grad foretatt sammen med andre bilaterale og multilaterale givere.

For å sikre tilgjengeligheten og relevansen av rådgivningstjenester er det inngått rammeavtaler med en rekke norske institusjoner:

- Statens forurensningstilsyn
- Veidirektoratet
- Norges vassdrags- og energidirektorat
- Statistisk sentralbyrå
- Fiskeridirektoratet/Havforskningsinstituttet
- Oljedirektoratet
- Direktoratet for naturforvaltning
- Statens kartverk
- Statens helsetilsyn
- Riksantikvaren
- Sjøfartsdirektoratet
- Agderforskning
- Chr. Michelsens Institutt
- Institutt for Menneskerettigheter
- NORAGRIC
- Universitetet i Oslo/Avdeling for Kvinnerett
- Norges Fiskerihøgskole
- Norsk Institutt for By- og Regionforskning (NIBR)
- FAFO
- Høgskolen i Oslo/ Lærer-utdanningens internasjonale senter (LINS)
- Senter for helse og sosial utvikling (HeSo)
- Kommunenes Sentralforbund
- Selskapet for Norges Vel

Det er også inngått rammeavtaler med Miljøverndepartementet og Utdannings- og forskningsdepartementet. I tillegg kjøpes faglige tjenester fra private firmaer i Norge og internasjonalt, også utviklingsland.

Mål

Bevilgningen skal brukes til kjøp av faglige tjenester i forbindelse med evalueringer, studier, utredninger mv. Bevilgningen vil også bli brukt til kontinuerlig oppfølging av utvalgte norskstøttede tiltak («følgeforskning»). I 2003 vil det blant annet bli gjennomført en studie i samarbeid med FAO om internasjonal handel med fisk og matvaresikkerhet og en evaluering av det norskfinansierte trustfondet for utdanning i Afrika. Gjennom OECDs utviklingskomité vil man bidra til en internasjonal evalu-

ering av grunnutdanning. Som en oppfølging av Stortingets interesse for norske organisasjoners arbeid i utviklingsland, vil det bli foretatt en studie over 2 år av virkningene av dette arbeidet med særlig vekt på Redd Barnas virksomhet i Etiopia og FORUTs virksomhet på Sri Lanka. Bevilgningen dekker også opplæring/forberedelse for junioreksperter til FN-organisasjoner.

Rapport 2001

En kartlegging av ambassadenes bruk av de norske rammeavtaleinstitusjonene viste at ambassadene var fornøyd med det arbeidet som institusjonene utførte. Det ble konkludert med at institusjonene utfører sine oppdrag på en effektiv og god måte, og at utvalget av institusjoner som inngår i samarbeidet samsvarer godt med de behov som oppfølgingen av norsk bistandspolitikk krever.

For å styrke evalueringsfunksjonen ble det i 2001 opprettet et eksternt rådgivende utvalg for resultater i utviklingspolitikken. Utvalgets formål er å øke innsynet i og skape bredere dialog om utviklingspolitikken, og det vil ta for seg sentrale utfordringer på utviklingsområdet med sikte på fornyelse og effektivisering.

Departementet publiserte syv evalueringsrapporter i 2001 og vil fremheve følgende:

Norske frivillige organisasjoner som har vært virksomme i Nicaragua, kan vise til positive resultater fra sine prosjekter, og deres innsats har vært relevant for å bekjempe fattigdom og for å fremme norske utviklingspolitiske mål. I alt mottok 27 norske organisasjoner 225 mill. kroner i støtte i perioden fra 1994 til 1999. Det påpekes likevel at organisasjonene i større grad bør engasjere seg i utviklingen av lokalsamfunnet og medvirke til å styrke partnerorganisasjonenes rolle for å påvirke utviklingen i landet. Det anbefales videre at Utenriksdepartementet og NORAD i sterkere grad bør medvirke til økt utveksling av erfaringer og annen informasjon mellom organisasjonene og i forhold til den statlige norske innsatsen i landet. Anbefalingene blir fulgt opp av NORAD i kontakt med organisasjonene.

Utviklingssamarbeidet mellom Bangladesh og Norge i perioden fra 1995 til 2000 ble vurdert å ha fungert godt og i overensstemmelse med målene for samarbeidet. Den norske bistanden utgjorde i de seks årene fra 1995 til 2000 til sammen 1399 mill. kroner. Samarbeidet har medvirket til at Bangladesh legger økt vekt på fattigdomsorientering og til at aktuelle institusjoner i landet har fått økt sin kapasitet. Det er imidlertid vanskeligere å dokumentere hvordan samarbeidet har medvirket til langsiktig fattigdomsbekjempelse. Evalueringen

anbefaler å videreføre samarbeidet ved fortsatt konsentrasjon om noen prioriterte områder, og ved opplæring og bredt faglig engasjement å øke kvaliteten på den norske bistanden, samt vektlegge innsatsen for å bekjempe fattigdom og korrupsjon. Myndighetene i Bangladesh deltok i vurderingene som fremkom i evalueringen. Evalueringen utgjør en del av grunnlaget for å vurdere innretningen på det videre utviklingssamarbeidet.

Det Norske menneskerettighetsfondet bidrar gjennom sine prosjekter til økt oppmerksomhet om menneskerettighetssituasjonen i utvalgte land. Fondet er et samarbeid mellom norske frivillige organisasjoner, og mottok 34 mill. kroner fra Utenriksdepartementet fra 1988 til 1999 for å støtte små og kortvarige prosjekter i land med en vanskelig menneskerettighetssituasjon. Prosjektene i India og Nigeria ble vurdert å være av nytte for deltakerne i prosjektene. Prosjektene i Liberia ble også ansett å ha positiv betydning for forståelse av menneskerettighetssituasjonen. Prosjektene var således relevante for målet for menneskerettighetsfondet, men det ble reist spørsmål om effekten av fondets arbeid generelt kunne økes ved å legge mer vekt på opplæring i organisasjonene som mottar støtte, og ved at støtten utvides utover ett år. Utenriksdepartementet følger opp anbefalingene i dialogen med menneskerettighetsfondet.

Forsoningstiltaket som drives av Norsk Folkehjelp blant ungdom på Balkan, også kjent som «post-pessimisme»-nettverket, ble evaluert som en god måte å bringe sammen ungdom fra de ulike etniske gruppene. Departementet har støttet tiltaket siden 1994 med om lag 7 mill. kroner, og erfaringene fra dette tiltaket som inneholder mange ulike aktiviteter, legges til grunn for vurdering av videre støtte til forsoningstiltak på Balkan.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 102,5 mill. kroner

Post 70 Forskning og høyere utdanning, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

«Strategi for styrking av forskning og høyere utdanning i tilknytning til Norges forhold til utviklingslandene» (1999) ligger til grunn for norsk satsning på kompetanseoppbygging i utviklingssamarbeidet. Strategien angir hovedprioriteringer og legger vekt på å fremme et mer helhetlig perspektiv på støtte til kunnskapsutvikling i sør. Strategien vektlegger også institusjonelt samarbeid mellom norske institusjoner og institusjoner i utviklingsland innenfor forskning og høyere utdan-

ning. Forskning om utviklingsspørsmål er også et virkemiddel for å generere kunnskap om sentrale utviklingspolitiske problemstillinger og om forhold i det enkelte samarbeidsland.

Strategien legger også til rette for samordning mellom de sentrale aktører i Norge: Utenriksdepartementet, NORAD, Universitets- og høyskolerådet, Norges forskningsråd, samt Utdannings- og forskningsdepartementet, som har det generelle ansvar for støtte til forskning og utdanning i Norge, inkludert forskning om internasjonale spørsmål.

Forskningsbasert kunnskap og kapasitet til å drive forskning er avgjørende for at utviklingslandene skal ha mulighet til å ta hånd om egen utvikling. Høyere utdanning er av sentral betydning for at landene skal ha menneskelige ressurser til å løse de problemer som de møter på en rekke områder. Utviklingslandenes mulighet til å delta i kunnskapsutviklingen avhenger av kvaliteten på hele utdanningssystemet, fra grunnutdanning til høyere utdanning.

Kunnskapsgapet mellom nord og sør forsterkes av at viktige samfunnsinstitusjoner som universiteter, høyskoler og læringsinstitusjoner for teknisk/yrkesrettet utdanning og profesjonsutdanning lider av ressursmangel og manglende institusjonell kapasitet.

Norges støtte til kompetansebygging i utviklingsland vektlegger kombinasjonen av langsiktig forskningsamarbeid og utviklingen av bærekraftige institusjoner. Norske prioriteringer tilkjenner at universitetene er viktige for samarbeidslandenes utvikling. Samarbeid mellom norske institusjoner og universiteter og forskningsinstitusjoner i sør er et sentralt virkemiddel i norsk forskningsbistand.

Mål

Målet for støtten til forskning og høyere utdanning er å styrke kunnskapsutviklingen i sør og utviklingslandenes evne til å drive forskning, og dekke nasjonale undervisnings- og kunnskapsbehov. Målet er videre å bedre tilgangen på internasjonal forskningsbasert kunnskap og gi utviklingslandene større mulighet til å anvende kunnskapene i sin egen utviklingsprosess. Det er også et mål med støtten å øke forskningskompetansen om utviklingsspørsmål i Norge.

Bevilgningen benyttes på følgende områder:

Forskning i utviklingsland

Det skal gis støtte til regionale forskningsorganisasjoner og forskningsnettverk i utviklingsland. I

norske samarbeidsland kan det også gis støtte til nasjonale forskningsorganisasjoner som utvikler kompetanse innen områder der det ytes norsk bistand, eller som bidrar til kunnskapsutvikling på områder som har relevans for flere land i regionen. Støtten skal bidra til å styrke utviklingslandenes forskningskapasitet og kompetanse, samt formidling av forskningsresultater. Organisasjoner som bidrar til kompetanse og kapasitetsbygging innen områder som er viktige i kampen mot fattigdom skal gis prioritet.

Utdanning og opplæring av kandidater fra utviklingsland

Støtten skal gis til videreutdanning på mastergradsnivå for kandidater fra utviklingsland som ledd i å styrke kompetansen ved institusjonene de er ansatt ved. Størstedelen forvaltes gjennom NORADs stipendprogram og benyttes til opplæring i Norge. Det skal i større grad legges vekt på at institusjoner i sør kan utvikle kurstilbud på områder der den enkelte institusjonen har god og relevant kompetanse. Økt sør-sør samarbeid vil være et sentralt mål for arbeidet.

Ettergivelse av gjeld for studenter fra utviklingsland

Det skal arbeides for at en økende andel av studenter fra utviklingsland som får sin utdanning i Norge, skal kunne vende hjem og bruke sin kompetanse. Langsiktige avtaler om institusjonssamarbeid er et viktig virkemiddel i denne sammenheng. Studenter fra utviklingsland som reiser hjem etter endt utdanning i Norge kan, etter retningslinjer for Statens lånekasse for utdanning, få ettergitt studiegjeld etter ett års opphold i hjemlandet. Slik studiegjeld som kan klassifiseres som ODA-bistand refunderes og belastes bistandsbudsjettet.

Forskningsamarbeid nord-sør

Hoveddelen av midlene skal benyttes til gjennomføringen av en avtale med Universitets- og høyskolerådet om programmet for utviklingsrelatert forskning og utdanning (NUFU-programmet). Det skal legges vekt på å fremme langsiktig, likeverdig samarbeid mellom forsknings- og utdanningsinstitusjoner i utviklingsland og i Norge. Det skal i denne sammenheng vektlegges at forskningssamarbeidet bidrar til kunnskapsutvikling, varig kompetansebygging og institusjonsutvikling og at prosjektene har god institusjonell forankring hos samarbeidspartene. I tillegg gis det støtte til anvendt forskning og institusjonssamarbeid mellom norske forskningsinstitutter og institusjoner i utviklingsland.

Utviklingsforskning i Norge

Støtte til forskning om utviklingsspørsmål i Norge har i hovedsak foregått innenfor en rammeavtale med Norges forskningsråd. Det tas sikte på at hovedinnsatsen også i 2003 vil være forskningsprogrammet «Globalisering og marginalisering: Fler- og tverrfaglig forskning om utviklingsveier i sør». Det kan også bli gitt støtte til andre forskningsprogrammer, bl.a. forskning om det multilaterale systemet på utviklingsområdet.

Basisbevilgningene til Chr. Michelsens institutt (CMI) og Det nordiske Afrikainstituttet foreslås videreført.

Det vil bli lagt økt vekt på å nyttiggjøre seg resultatene fra forskningen.

*Rapport 2001**Forskning i utviklingsland*

Støtten til forskning og høyere utdanning i utviklingsland ble økt i 2001. En hoveddel av bevilgningen gikk til forskningssamarbeid innen regionale organisasjoner med sør – sør nettverk og til samarbeid mellom norske universiteter og forskningsinstitutter og institusjoner i utviklingsland. Den andre hoveddelen av bevilgningen har gått til å videreutvikle stipendprogrammet, samt å gi støtte til opplæringstiltak.

Støtten til forskningsorganisasjoner i utviklingsland, 26 mill. kroner i 2001, omfattet i hovedsak videreføring av et omfattende og langsiktig samarbeid med regionale og globale organisasjoner, samt til mindre, men målrettede tiltak for å stimulere sør-sør samarbeid innen forskning. Det ble gitt støtte til å etablere et regionalt forskningsfond for samarbeid innen samfunnsforskning i det østlige og sørlige Afrika. Det ble også inngått et langsiktig samarbeid med en latinamerikansk nettverksorganisasjon med fokus på fattigdomsforskning.

Utdanning og opplæring av kandidater fra utviklingsland

I 2001 ble det inngått en ny avtale med Universitets- og høyskolerådet om forvaltningen av NORADs stipendprogram for nye år, og det ble utformet reviderte retningslinjer for utlysning av og søkning til programmet. Det ble også etablert et spesielt program for kulturutdanning innenfor samme ramme som stipendprogrammet. Opplæringsstøtten ble videreført gjennom kurstilbud for studenter fra sør ved norske kompetanseinstitusjoner. I 2001 ble om lag 53 mill. kroner anvendt til NORADs stipendprogrammer. Opplæringsstøtten utgjorde 19 mill. kroner.

Ettergivelse av gjeld for studenter fra utviklingsland

I 2001 ble det gitt i overkant av 7 mill. kroner til ettergivelse av gjeld for studenter fra utviklingsland. Ettergivelse av studiegjeld for u-landsstudenter som vender hjem etter endt utdanning, vil trolig øke i årene fremover.

Forskningssamarbeid nord-sør

NUFU-avtalen er et sentralt virkemiddel for å fremme langsiktig og likeverdig forsknings- og utdanningssamarbeid mellom norske forskere og forskere i utviklingsland. NUFU-samarbeidet vektlegger den institusjonelle forankringen av forskningsprosjektene ved det enkelte universitet. Den nye avtalen med Universitets- og høyskolerådet trådte i kraft 1. januar 2001 med en årlig ramme på 60 mill. kroner. I tråd med anbefalingen fra evalueringen av programmet fra 2000 har behovet for å sikre mer innflytelse og bedre forankring ved samarbeidsinstitusjonene i utviklingsland stått i fokus. Ved innledning til NUFU-programmets tredje periode ble målet om å øke kvinneandelen blant forskere og forskerrekutter vektlagt. I 2001 ble det tildelt støtte til 50 samarbeidsprosjekter mellom 26 institusjoner fordelt på 21 land i sør. En tilleggsbevilgning gjorde at støtten for 2001 kom opp i 66 mill. kroner. Støtten til norske forskningsinstitutters samarbeid med tilsvarende institusjoner i utviklingsland ble videreført med i underkant av 15 mill. kroner i 2001. En rekke prosjekter ble avsluttet i 2001 med godt resultat.

Utviklingsforskning i Norge

Utenriksdepartementet fulgte i 2001 opp sitt sektoransvar knyttet til forskning om utviklingsspørsmål i Norge. Størstedelen av midlene ble forvaltet innenfor en rammeavtale med Norges forskningsråd som i tillegg til forskningsprogrammer også omfatter basisbevilgningen til Chr. Michelsens institutt (9 mill. kroner i 2001). Det største av tema-forskningsprogrammene i 2001 var «Globalisering og marginalisering: Utviklingsveier i sør» som har gitt nyttige bidrag til utformingen av en helhetlig norsk sør-politikk. Programmet har gitt stipend til en rekke norske kandidater som arbeider med doktorgrader om utviklingsrelaterte spørsmål. Tilskuddet til dette programmet utgjorde 16 mill. kroner i 2001. Til sammen ble det i 2001 brukt 52 mill. kroner til utviklingsforskning i Norge.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 255 mill. kroner.

Kap. 166 Tilskudd til ymse tiltak

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003
70	Ymse tilskudd, <i>kan overføres</i>	-9 048	41 554	41 154
71	Internasjonale prosesser og konvensjoner m.v., <i>kan overføres</i>	14 406	62 000	62 000
	Sum kap 166	5 358	103 554	103 154

Post 70 Ymse tilskudd, kan overføres

Utenriksdepartementet foreslår at fullmakten Utenriksdepartementet har for å gi tilskudd til enkelttiltak på inntil 2 mill. kroner videreføres, og at bruk av midler utover dette beløp og inntil 6 mill. kroner, kan besluttes ved Kgl. res. Bruk av midler til enkelttiltak utover 6 mill. kroner legges fram for Stortinget, jf. forslag til romertallsvedtak. Fullmaktene forutsettes bare brukt når det er ønskelig å bevilge midler raskt til nye tiltak hvor de gitte rammer er for små. Fullmakten forutsettes også brukt til å dekke merbehov som følge av valutakurssvingninger.

Videre foreslås, jf. forslag til romertallsvedtak, at Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2003 i samråd med Finansdepartementet kan forskuttere norske nødhjelpsleveranser til FN innenfor en ramme på 25 mill. kroner årlig. Utbetaling til FN, samt tilbakebetalt kreditt fra FN, nettoføres denne posten, øvrige bevilgninger omdisponeres til aktuell post under bistandsbudsjettet.

For 2003 foreslås bevilget 41,154 mill. kroner.

Post 71 Internasjonale prosesser og konvensjoner mv., kan overføres*Situasjonsbeskrivelse*

Utviklingslandene vil kunne høste de største fordelene av økt deltakelse i multilateralt samarbeid og et bedret internasjonalt rammeverk. Som følge av mangel på midler og begrenset kompetanse kan de fattigste landene imidlertid ha problemer med å ta tilstrekkelig del i multilaterale prosesser. Mange utviklingsland mangler tilstrekkelig kompetanse til å oppfylle sine forpliktelser i forhold til internasjonale konvensjoner, herunder også krav om rapportering, særlig innenfor områdene miljø og handel.

Også på handels- og investeringsiden foregår det internasjonale prosesser og forhandlinger som har betydning for utviklingslandenes økonomiske utvikling. Regjeringen anser det som svært viktig at utviklingslandene blir bedre i stand til å dra

nytte av internasjonal handel samt ta aktivt del i den nye forhandlingsrunden i WTO. Regjeringen legger også vekt på at utviklingsland og spesielt de fattigste blant dem skal ha reell tilgang til WTOs tvisteløsningsmekanisme. Med økonomisk støtte fra blant annet Norge, ble det i 1999 opprettet et rådgivende senter som skal yte juridisk bistand til utviklingsland slik at disse kan få reell tilgang til WTOs tvisteløsningsmekanisme.

Mål

Bevilgningen foreslås brukt til å støtte utviklingslands deltakelse i viktige multilaterale konferanser og prosesser; både i form av faglig bistand og reise støtte. Bevilgningen kan også brukes til oppfølgingstiltak av blant annet internasjonale konferanser som FNs toppmøte om bærekraftig utvikling (WSSD), andre FN-konferanser og WTOs ministermøte i Doha.

Bevilgningen skal for en stor del brukes til å støtte utviklingslands deltagelse i internasjonale miljøforhandlinger og landenes oppfølging av internasjonale miljøforpliktelser. Det skal legges særlig vekt på å styrke utviklingslandenes oppfølging av Rio-konvensjonene om forørking, klima og biologisk mangfold.

Innenfor handels- og investeringsområdet skal det gis prioritet til tiltak som bidrar til å styrke utviklingslandenes kompetanse og kapasitet til å delta i utformingen og oppfølgingen av internasjonale rammebetingelser. Bevilgningen skal også nyttes til juridisk bistand til utviklingsland i forbindelse med tvisteløsning i WTO. Bevilgningen kan også brukes til faglig bistand i forbindelse med forhandlinger om og iverksettelse av frihandelsavtaler mellom EFTA landene og aktuelle utviklingsland.

Bevilgningen kan også brukes til å støtte norske hovedsamarbeidslands deltakelse i de pågående forhandlingene om en FN-konvensjon vedrørende korrupsjon. Også støtte til internasjonale prosesser i tilknytning til menneskerettigheter herunder urfolk, kan støttes. Over denne posten

kan det også gis reisestøtte for deltakere fra utviklingsland på viktige internasjonale konferanser og møter.

Rapport 2001

I 2001 ble det gitt betydelig støtte til utviklingslands deltakelse i oppfølgingen av internasjonale miljøkonvensjoner. Støtten ble blant annet nyttet til oppfølgingen av FNs konvensjon for forørkning og tørke og biodiversitetskonvensjonen hvor både gen-modifiserte organismer og utviklingslandenes krav om suverene rettigheter over egne genressurser har stått på agendaen. Støtten har også blitt benyttet til oppfølging av Rotterdam- og Baselkonvensjonene. Begge disse konvensjonene er utarbeidet for å beskytte utviklingsland mot uønsket internasjonal handel, kjemikalieimport og dumping samt transport av farlige kjemikalier og avfall over landegrensene. Norge bidro også til oppføl-

ging av Stockholms-konvensjonen om begrensninger for bruk og produksjon av noen av de farligste menneskeskapte miljøgiftene. Deltakelse i arbeidet med å gjennomføre konvensjonene bidrar til kompetansebygging for de land det gjelder. Det er fortsatt et stort behov for kunnskap og støtte til utviklingslandenes oppfølging av disse konvensjonene.

I 2001 ble det blant annet gitt støtte til utviklingslands deltakelse på flere viktige internasjonale møter på handels- og investeringsområdet, blant annet en konferanse i Oslo om privat sektor og de minst utviklede land, FNs tredje konferanse for de minst utviklede land og i forbindelse med WTO-møter. Det ble også bevilget midler til det rådgivende senter for WTOs regelverk.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 62 mill. kroner.

Kap. 167 Flyktningetiltak i Norge, godkjent som utviklingshjelp (ODA)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003
21	Spesielle driftsutgifter	607 694	680 500	648 500
	Sum kap 167	607 694	680 500	648 500

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

For 2003 foreslås bevilget 648,5 mill. kroner.

Bevilgningsforslaget omfatter utgifter som etter OECD/DACs regelverk kan rapporteres som offisiell utviklingshjelp. Etter OECD/DACs retningslinjer kan visse utgifter knyttet til opphold av flyktninger i Norge og tilbakevending til sine hjem-

land klassifiseres som offisiell utviklingshjelp (ODA). Dette er ordninger som administrativt ligger under Utdannings- og forskningsdepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet, men den ODA-godkjente andelen av utgiftene foreslås refundert over bistandsbudsjettet. Budsjettforslaget for 2003 er basert på følgende anslag for ODA-godkjente flyktningeutgifter i Norge:

<i>Språkopplæring</i>	<i>(Utdannings- og forskningsdepartementet)</i>	
Grunnskolen	kap. 3221, post 04	41,2 mill. kroner
Voksenopplæring	kap. 3254, post 04	25,8 mill. kroner
<i>Oppholdsutgifter</i>	<i>(Kommunal- og regionaldepartementet)</i>	
Flyktningemottak	kap. 3520, post 04	504,7 mill. kroner
Andel integreringstilskudd	kap. 3521, post 04	31,0 mill. kroner
<i>Tilbakevending</i>	<i>(Kommunal- og regionaldepartementet)</i>	
Støtte	kap. 3521, post 01	11,3 mill. kroner
Transport	kap. 3521, post 03	34,5 mill. kroner

Det vises for øvrig til omtale i de respektive departementers St. prp. nr. 1 for 2003.

Programkategori 03.30 Multilateral bistand

Utgifter under programkategori 03.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003	Pst. endr. 02/03
0170	FN-organisasjoner mv.	2 853 301	3 122 700	3 240 500	3,8
0171	Multilaterale finansinstitusjoner	1 195 395	1 251 700	1 373 500	9,7
0172	Gjeldslette	350 615	350 000	350 000	0,0
	Sum kategori 03.30	4 399 311	4 724 400	4 964 000	5,1

Programkategorien omfatter den langsiktige multilaterale bistanden. Det kan skilles mellom tre typer tilskudd:

- generelle bidrag
- tilleggsmidler og
- gjeldslettetiltak

FN-systemet og utviklingsbankene vil være sentrale kanaler for å følge opp regjeringens handlingsplan for bekjempelse av fattigdom i sør.

Regjeringen ønsker å bidra til et sterkt og effektivt multilateralt system som en forutsetning for helhet og sammenheng innenfor utvikling på global basis. De multilaterale organisasjonene, innbefattet utviklingsbankene, er mer samstemte enn noensinne når det gjelder utviklingspolitiske prioriteringer, med fattigdomsreduksjon som overordnet målsetting. Dette er positivt, men har samtidig økt behovet for samordning og en klarere arbeidsdeling, for eksempel mellom UNDP og Verdensbanken.

De overordnede målene for den delen av bistanden som kanaliseres gjennom det multilaterale systemet er de samme som for den bilaterale bistanden. Både bilateral og multilateral bistand slutter opp om nasjonale strategier for fattigdomsreduksjon. Dette innebærer bl. a. koordinert innsats innenfor sektorprogrammer og større vekt på synergi og komplementaritet mellom partene. Det må sikres at nasjonale miljømål blir integrert i de nasjonale fattigdomsstrategiene som grunnlag for en bærekraftig utvikling.

Valget av multilaterale samarbeidspartnere som Norge ønsker å konsentrere samarbeidet med i utviklingspolitikken, vil først og fremst avhenge av en vurdering av deres rolle og effektivitet i forhold til Tusenårsmålene.

Det er et overordnet norsk utenriks- og utviklingspolitisk mål å bidra til et sterkt og velfungerende multilateralt samarbeid, på alle nivå. Regjeringen har følgelig også som mål å legge et systemperspektiv til grunn i utviklingssamarbeidet med de multilaterale organisasjonene, og søke å påvirke, gjennom aktiv deltakelse i de styrende organer, de enkelte organisasjonenes arbeid og prioriteringer for å nå disse bredere målsettingene. Regjeringen vil også arbeide for å styrke FN-systemets evne til et samordnet utviklingssamarbeid med de enkelte land.

I tillegg til de mer organisasjonsrettede målene, er det et mål å bidra til internasjonale vedtak som skaper best mulige rammevilkår og normgrunnlag for nasjonal og internasjonal utvikling. Dette følges opp i ulike internasjonale fora som FNs generalforsamling, internasjonale toppmøter og konferanser og organer innenfor det internasjonale finanssystemet, og er ikke nødvendigvis knyttet til bestemte bevilgninger.

Innenfor ovennevnte hoveddrømme settes følgende delmål:

- Bidra til å effektivisere multilaterale utviklingsinstitusjoners evne til å følge opp Tusenårsmålene, blant annet ved å fremme samarbeid og en

- best mulig rollefordeling mellom organisasjonene.
- Bidra til FNs arbeid med rettighetsbasert utvikling, noe som ikke minst må få betydning for barns muligheter til bl. a. utdanning.
  - Bidra til å styrke de internasjonale organisasjonenes deltakelse i bistandskoordinering og samordning av multilateral og bilateral bistand på landnivå, herunder oppfølging av FNs felles rammeverk (UNDAF), det overordnede utviklingsrammeverk (CDF) med vekt på mottakerstyring og større giversamordning og nasjonale fattigdomsrettede utviklingsstrategier (PRSP).
  - Arbeide for å øke innsatsen til utdanning og videreføre innsatsen innen helse og hiv/aidsarbeid, handel, næringsutvikling og landbruk.
  - Arbeide for at MUL-landene prioriteres i de internasjonale organisasjonenes ressurstildeling.
  - Arbeide i de styrende organer for at den enkelte organisasjon i størst mulig grad integrerer miljøhensyn og kvinneperspektiv i sin regulære virksomhet.
  - Medvirke til en effektivisering av den enkelte organisasjon.

For å oppnå ovennevnte målsettinger har man følgende virkemidler:

- Aktiv deltakelse i internasjonale fora og i den enkelte organisasjons styrende organer.
- Økning eller reduksjon i tilskuddsnivå i henhold til løpende vurderinger av den enkelte organisasjon og det multilaterale system som helhet.
- Foreta gjennomganger, fortrinnsvis sammen med andre land, for å vurdere effektivitet og resultater av organisasjoner eller tiltak.
- Stimulere den enkelte organisasjon til økt innsats på områder som er spesielt relevant i.f.t. Tusenårsmålene, gjennom initiativer i de styrende organer og dialog med de andre medlemslandene og sekretariatet i den enkelte organisasjon, samt gjennom tilleggsmidler.

Under Multilateral bistand foreslås en økning på 239 600 000 kroner sammenlignet saldert budsjett for 2002.

Tilskuddsforvaltningen

Regjeringen har vært en pådriver for å sikre at Tusenårsmålene skal legges til grunn for de multilaterale organisasjonenes arbeid. Flere av FNs fond og programmer, som UNDP og UNICEF, har kommet langt i å gjennomgå mandat og prioriterin-

ger i forhold til Tusenårsmålene. I andre organisasjoner har styret bedt om at slike gjennomganger foretas, og en vil fra norsk side følge opp dette arbeidet.

I denne sammenheng legger Regjeringen bl.a. vekt på at FNs rapportering må relateres til Tusenårsmålene. Dette vil bli fulgt opp, bl.a. gjennom omlegging til resultatorienterte årsrapporter som er i ferd med å bli introdusert av de fleste FN-organisasjoner. UNDP har dessuten fått et spesielt rapporteringsansvar i forhold til den globale oppfølgingen av Tusenårsmålene. Det vil bli rapportert til Stortinget om status og oppfølging i de årlige budsjettproposisjonene.

Nærmere omtale av den multilaterale bistanden

Generelle bidrag

Den største delen av bevilgningene under denne programkategorien er generelle bidrag, grunnfinansiering, til nærmere angitte multilaterale organisasjoner, jf. redegjørelse under kapittel- og postomtalen nedenfor. Dette betyr at enkelte krav i henhold til normalprosedyren i økonomireglementet hva gjelder krav til bl.a. kunngjøring, søknad og tilsagnsbrev ikke vil være aktuelle.

Alle FN-organisasjoner og de internasjonale finansinstitusjoner har systemer for internkontroll, evaluering og revisjon. Dette materialet blir gjennomgått av organisasjonens styrende organer. Dette er de viktigste informasjonskilder til å vurdere systemets grad av måloppnåelse og effektivitet. Gjennom deltakelse i de styrende organer er Norge med på å påvirke prioriteringene og hva det bør legges vekt på i resultatrapporteringen i den enkelte organisasjon.

FN har dessuten opprettet et eget kontor for internt tilsyn (OIOS) som driver tilsyn med virksomheten til de ulike delene av FN-systemet. I tillegg søker mange medlemsland å supplere dette med egne vurderinger. Regjeringen vil samarbeide nært med andre giverland og mottakerland for å vurdere FN-organisasjonenes og de internasjonale finansinstitusjoner relevans og effektivitet. Det er innledet et samarbeid med nærstående land om å dele informasjon om vurderinger av enkelte FN-organisasjoner. Det er et mål å få til et sterkere samarbeid om slike gjennomganger.

For denne type tilskudd er det ikke separat rapportering om bruk og resultater av det enkelte lands tilskudd. Organisasjonenes eller institusjonenes generelle rapportering om oppnådde resultater legges til grunn. Fordi rapporteringen viser hva organisasjonen totalt sett har oppnådd med de samlede midler som er stilt til disposisjon fra delta-

kende land, vil det også bli mulig å relatere resultater i forhold til tusenårsmålene. Stortinget vil etter regjeringens syn få en bedre resultatrapportering på et høyere nivå.

Tilleggsmidler med noe grad av øremerking

Ved siden av de generelle bidragene til organisasjonene, gis det også tilleggsmidler med noe grad av øremerking til formål. Tilleggsmidlene blir i stadig sterkere grad brukt som virkemiddel til å påvirke politikken til de multilaterale organisasjonene, f.eks. i forhold til temaer som likestilling, miljø og urfolk. Denne typen midler er omtalt under kap. 170 FN-organisasjoner, post 76 Tilleggsmidler via FN-systemet mv., samt under kap. 171 Multilaterale finansinstitusjoner, post 72 Samfinansiering via finansinstitusjoner.

FN-systemet og de multilaterale finansinstitusjonene er de viktigste mottakere av midler over programkategori 03.30 Multilateral bistand, men også partnerskap mellom private og offentlige aktører mottar midler. Slike nye partnerskap har særlig blitt etablert innen helse og hiv/aids-området. I tillegg mottar også enkelte multilaterale organisasjoner utenfor FN-systemet og utviklingsbankene midler over kap. 170, post 76 Tilleggsmidler via FN-systemet mv. Begrunnelsen for og innretningen av tilleggsbidrag har de senere år endret seg som følge av den stadig større grad av internasjonal enighet om de overordnede målene for utviklingssamarbeidet og virkemidlene for å nå dem. Behovet for økt giverharmonisering for å redusere den administrative byrde for mottakerlandene har etter hvert blitt et viktig anliggende også for den multilaterale bistanden. Enkelte organisasjoner, som FAO og ILO, har håndtert over tusen programmer og prosjekter finansiert av ulike giverland. Dette skaper administrative byrder også i organisasjonene, som må sette av betydelige midler på å planlegge, gjennomføre og rapportere på mange, enkeltstående prosjekter. Dette er bakgrunnen for at enkelte giverland er i ferd med å redusere bruken av øremerkede midler til bestemte prosjekter, og i stedet innretter tilleggsmidlene mot programområder som er prioritert i organisasjonenes ordinære virksomhet.

Regjeringen ønsker å redusere andelen av tilleggsmidlene som går til enkeltprosjekter. Det gis tilskudd til slike tiltak under kap. 170 FN-organisasjoner, post 76 Tilleggsmidler via FN-systemet mv. og under kap. 171 Multilaterale finansinstitusjoner, post 72 Samfinansiering via finansinstitusjoner.

Der hvor det ligger til rette for det, vil Regjeringen gi tilleggsbidrag på en slik måte at de norske midlene blir lagt i samme pott som tilleggsmidler

fra andre land. Dette vil bli gjort i forhold til temaer som er særskilt prioritert fra norsk side (f.eks. utdanning for jenter), og hvor en bestemt organisasjon ansees som best egnet kanal for innsatsen. Styrende organers egne vedtak når det gjelder hvordan midlene skal benyttes innenfor de prioriterte områdene vil kunne legges til grunn. I slike tilfeller kan tilleggsmidlene kategoriseres som ren multilateral bistand i henhold til OECD/DACs kriterier.

I de tilfeller der mange land gir tilleggsmidler til de samme tematiske områdene er det vanskelig å identifisere innsatsen til hver enkelt giver. Norge vil i slike tilfeller legge til grunn organisasjonenes generelle rapportering, i stedet for å legge inn krav om separat rapportering til det enkelte giverland av deler av den totale innsatsen innenfor et tematisk område. I slike tilfeller vil organisasjonenes ordinære kontroll- og rapporteringsrutiner bli lagt til grunn. Rapporteringen til Stortinget vil således være på et høyere nivå og vise til hva organisasjonen har oppnådd med de totale midler som er stilt til disposisjon. Det blir enklere å måle effekten av bistanden, og Stortinget vil få en bedre resultatrapportering.

Tilleggsmidler med noe større grad av øremerking

Regjeringen vil fortsatt gi noe tilleggsmidler med noe større grad av øremerking. Det vil i første rekke gå til organisasjoner som foreløpig ikke har utviklet instrumenter for å håndtere rene multilaterale tilleggsbidrag, eller hvor hensynet til påvirkning av institusjonens politikk skulle tilsi det. I slike tilfeller stilles det krav om særskilte rapporter fra organisasjonene som viser hvordan de norske bidragene er brukt og hvilke resultater som er oppnådd. Regjeringen vil arbeide for at også disse midlene kan kanaliseres gjennom flergiverfond og kategoriseres som multilateral bistand.

Programavtaler med FN-organisasjonene

Norge har tidligere inngått såkalte rammeavtaler som regulerer samarbeidet om tilleggsbidrag til flere av FNs særorganisasjoner. Disse ulike rammeavtalene ble inngått på 1970-tallet. Riksrevisjonen har for flere organisasjoner påpekt at rammeavtalene ikke er oppdaterte.

Regjeringen vil derfor vurdere behovet for et eget avtaleverk med de viktigste enkeltorganisasjonene.

Disse nye programavtalene skal tre inn i stedet for rammeavtaler, der slike foreligger. Det tas sikte på at de nye programavtalene skal gjøres gjeldende fra 2003 i så stort monn som mulig. Regjeringen vil

informere Stortinget om fremdriften i dette arbeidet i St.prp. nr. 1 (2003-2004).

Programavtalene vil representere en videreføring av den pågående overgangen fra støtte til mange, enkeltstående prosjekter til færre programområder.

Med forbehold om Stortingets bevilgninger vil de nye programavtalene gi en indikativ økonomisk ramme over to år for den enkelte organisasjon.

Dette tilsvarer programsyklusen til de fleste FN-organisasjoner. Under de eksisterende rammeavtalene er det inngått avtale om enkeltstående prosjekter og programmer med en varighet på opp til fem år. Slike avtaler vil som hovedregel bli avvirket når de utløper.

Nærstående land, som Danmark, Nederland og Storbritannia, har allerede inngått lignende programavtaler med de største FN-organisasjonene.

Kap. 170 FN-organisasjoner mv.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003
70	FNs utviklingsprogram (UNDP)	668 000	693 000	703 000
71	FNs befolkningsprogram (UNFPA)	215 900	222 900	230 000
72	FNs barnefond (UNICEF)	310 000	320 000	327 000
73	Verdens matvareprogram (WFP), <i>kan overføres</i>	213 761	220 000	220 000
74	FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR)	170 000	170 000	170 000
75	FNs organisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA)	100 000	100 000	100 000
76	Tilleggsmidler via FN-systemet mv., <i>kan overføres</i>	1 045 759	1 250 000	1 340 000
78	Bidrag andre FN-organisasjoner mv.	91 718	101 800	105 500
79	Ekspert, juniorekspert og FNs fredskorps, <i>kan overføres</i>	38 163	45 000	45 000
	Sum kap 170	2 853 301	3 122 700	3 240 500

Under dette kapitlet dekkes generelle bidrag til FN-organisasjoner, samt tilleggsmidler som kanaliseres via FN-systemet. Det vises for øvrig til redegjørelse vedrørende tilleggsmidler under programkategoriomtalen og under post 76 Tilleggsmidler via FN-systemet mv. nedenfor. Med unntak av de pliktige bidrag på post 78 er alle bidragene frivillige.

Post 70 FNs utviklingsprogram (UNDP)

Situasjonsbeskrivelse

FNs utviklingsprogram (UNDP) er det største og viktigste av FNs fond og programmer. UNDPs hovedoppgave er å ivareta FNs utviklingsaktiviteter i de mer enn 135 land der UNDP er representert. UNDP fungerer som FNs operasjonelle arm i det enkelte land. I tillegg til utviklingsarbeidet har UNDP en sentral rolle for å samordne FN-systemet

på landnivå. UNDPs viktigste mandat er å styrke utviklingslandenes evne til å fremme egen utvikling, og det enkelte lands arbeid med å oppnå FNs tusenårsmål. Etter omfattende reformer de siste årene framstår UNDP nå som bedre rustet til å samordne FN på landnivå. Dette forutsetter imidlertid at organisasjonen sikres tilstrekkelig og stabil finansiering.

FNs kapitalutviklingsfond (UNCDF), et underliggende fond av UNDP, har som formål å øke tilgangen på kapital på gavevilkår for investeringer i mindre prosjekter. Det legges særlig vekt på de fattigste gruppene i utviklingsland, spesielt i Afrika, der 70 pst. av UNCDFs virksomhet foregår. FNs utviklingsfond for kvinner (UNIFEM) er også et underliggende fond av UNDP. UNIFEM har som formål å bidra til å fremme kvinners stilling på det økonomiske og politiske området og på annen måte bidra til likestilling.

Mål

UNDPs mandat sammenfaller med sentrale utviklingsmål. Regjeringen vil søke å videreutvikle UNDPs ansvar for å samordne FNs utviklingsaktiviteter på landnivå. Organisasjonens rolle innenfor godt styresett og demokratibyggning i aktuelle land vil bli prioritert. Godt styresett er en forutsetning for å få til effektiv fattigdomsbekjempelse. Regjeringen vil også arbeide for at UNDP gjennomfører sitt mandat om forebygging av krise og konflikt, og til å støtte land i overgangen fra nødhjelp til langsiktig utvikling. Ett av fire programland befinner seg nå i ulike stadier av krise/konflikt/postkonflikt. UNDP har fått et særskilt mandat når det gjelder overvåking av og rapportering om Tusenårs-målene i hvert land. Regjeringen vil støtte opp om denne rollen. I tillegg tar en sikte på å støtte UNDPs arbeid med å følge opp WSSD-konferansen i Johannesburg.

Rapport 2001

Norge bidrog med om lag 10 pst. av organisasjonens kjerneressurser og var i 2001 UNDPs tredje største giver. Dette gir mulighet for innflytelse, særlig gjennom samarbeid med de andre nordiske land. Samlet bidrar Norden med en tredel av UNDPs budsjett.

Etter press fra giverne har UNDP gjennomgått omfattende reformer de siste årene. Reformene innebærer et sterkere fokus på UNDPs kjerneoppgaver; fattigdomsreduksjon, godt styresett og konfliktforebygging, samt innsats i postkonfliktsituasjoner. Videre er det gjort betydelig framskritt for å bedre samordningen mellom FNs fond og programmer og de største særorganisasjonene på hovedkvarternivå, ved at FNs utviklingsgruppe (UNDG) har fått en sterkere rolle. Dette har også styrket samordningen av FNs utviklingsaktiviteter på landnivå.

Reformene har medført en betydelig forflytning av personell fra hovedkvarteret for å styrke landkontorene. I tillegg har mye av det tematiske arbeidet blitt desentralisert, bl.a. er UNDPs arbeid innen godt styresett lagt til Oslo.

I 2001 fikk UNDPs administrator, som leder av UNDG, et særlig ansvar for å følge opp FNs tusenårs-mål. I løpet av året ble de første nasjonale rapporter om dette arbeidet utgitt (Tanzania, Vietnam, Kamerun og Kambodsja). I løpet av 2002 vil en rekke nye nasjonale rapporter bli publisert.

UNDP har også fått et særlig ansvar for å samordne FNs gjenoppbyggingsarbeid i Afghanistan, etter 11. september 2001. Fra norsk side har vi vært aktive for å støtte UNDP i dette arbeidet.

I 2001 ble det gjennomført en felles nordisk evaluering av UNDAF-planene i ni land. Den viste at FNs felles utviklingsrammeverk i hovedsak fungerte godt, men at det i enkelte andre land var problemer med samordningen mellom ulike samordningsinstrumenter. Fra norsk og nordisk side ble funnene fra den nordiske studien brakt inn i FNs gjennomgang av sine utviklingsaktiviteter, med sikte på at de beste eksempler for samarbeid blir normgivende for det videre arbeidet.

Arbeidet i UNCDF har konsentrert seg om reformer av det administrative systemet, med tanke på å redusere aktivitetene i New York til fordel for landkontorene.

UNIFEMs arbeid var fokusert på gjennomføring av den strategiske planen for 2000-2003. Planen omfatter fremme av fattige kvinners rettigheter og muligheter, gjennom fokuserte program på prioriterte områder (kvinner og økonomi, kvinners menneskerettigheter, vold mot kvinner og kvinner og konflikt). Norge var det fjerde største giverlandet til UNIFEM.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget til sammen 703 mill. kroner, fordelt med 655 mill. kroner til UNDP, 30 mill. kroner til UNCDF og 18 mill. kroner til UNIFEM. Dette representerer en økning i bidraget til UNDP med 10 mill. kroner sammenlignet med 2002.

Post 71 FNs befolkningsfond (UNFPA)

Situasjonsbeskrivelse

FNs befolkningsfond (UNFPA) konsentrerer seg om tre hovedoppgaver: Å bistå utviklingslandene med å utvikle et helsetilbud innenfor grunnleggende mor-barn helse, inkludert familieplanlegging; støtte til nasjonal helse- og befolkningspolitikk, samt kunnskaps- og informasjonsformidling.

UNFPA var en hovedaktør under Konferansen om befolkning og utvikling i Kairo (ICPD) i 1994 og oppfølgingskonferansen i 1999 (ICPD+5). Resultatene bekreftet at helse- og befolknings-spørsmål må sees i en bredere utviklingssammenheng.

Flere frivillige organisasjoner som også arbeider på befolkningsområdet, har tidligere blitt finansiert over denne posten. Dette gjelder Befolkningsrådet (Population Council), IUSSP (forsker-nettverk og ICOMP (rådgivning om programutvikling på reproduktiv helse). Disse organisasjonene vil nå få tilskudd over kap. 160, post 75 Internasjonale ikke-statlige organisasjoner og nettverk.

Mål

Reduksjon av mødredødeligheten er ett av tusenårsmålene og UNFPA er en hovedkanal for å bistå landene i å nå dette målet.

Regjeringen vil støtte opp under UNFPAs arbeid for å bistå utviklingslandene med å følge opp FNs tusenårs mål, samt å følge opp Kairo-konferansens handlingsplan, der innsatsen mot mødredødelighet og hiv/aids står sentralt. Videre er det en målsetting at ressurstilgangen til de fattigste landene, herunder i Afrika, styrkes.

Rapport 2001

2001 var preget av lederskifte i UNFPA. Ny leder for fondet er Thouraya Ahmed Obaid fra Saudi-Arabia. UNFPAs dagsorden ble i 2001 preget av UNFPAs rolle i oppfølging av FNs tusenårserklæring. Fondet har i 2001 vektlagt arbeidet for å redusere mødredødeligheten, for å utvide og utbedre tilbudet om reproduktive helsetjenester for ungdom, samt å øke innsatsen mot hiv/aids. I tillegg har UNFPA gjort betydelige framskritt for å styrke resultatorientering og bedre sin samordning med FN-systemet på hovedkvarter- og landnivå.

Norge var nest største giver til UNFPA i 2001, med om lag 9 pst. av kjernebidragene.

USA holdt tilbake sine bidrag til UNFPA, under henvisning til at fondet støtter abortvirksomhet i Kina. De amerikanske beskyldningene har vært undersøkt, uten at det er funnet dekning for påstandene. Den amerikanske tilbakeholdelsen har satt organisasjonen i en vanskelig økonomisk situasjon. Andre land, herunder EU og Den afrikanske union (AU), er av den oppfatning at den nye amerikanske holdning vil bety et tilbakeskritt i arbeidet med å forebygge uønskede svangerskap, redusere mødredødelighet, samt redusere spredningen av hiv/aids. Med den definisjon av reproduktiv helse som er lagt til grunn for UNFPAs arbeid og forankret i Kairo-handlingsplanen kan en vanskelig se at det er grunnlag for de amerikanske påstandene.

Budsjett 2003

For år 2003 foreslås bevilget 230 mill. kroner.

Post 72 FNs barnefond (UNICEF)

Situasjonsbeskrivelse

UNICEFs mandat er å fremme barns grunnleggende rettigheter til overlevelse, utvikling, beskyttelse og deltakelse. UNICEF har et særskilt ansvar for barn i spesielt vanskelig situasjoner, inkludert

barn i ekstrem fattigdom og barn i humanitære nødssituasjoner. UNICEF støtter programtiltak i 161 land og territorier. 45 pst. av UNICEFs ressurser går til MUL-land.

UNICEFs virksomhet finansieres gjennom frivillige bidrag fra giverland og fra privat sektor (inkludert 37 nasjonale UNICEF komiteer). Statlige bidrag utgjør om lag to tredeler av UNICEFs samlede inntekter. Norge vil ikke være medlem av styret i 2003.

Mål

UNICEFs vil de kommende år fokusere arbeidet rundt fem prioriterte innsatsområder. Disse områdene er: jenters utdanning, tidlig omsorg og utvikling av småbarn, vaksinearbeid, bekjempelse av hiv/aids og beskyttelse av barn mot vold, utnyttning, misbruk og diskriminering. UNICEFs innsats og mål er klart i samsvar med globale utviklingsmål inkludert sentrale tusenårs mål som utdanning, hiv/aids og helse.

Regjeringen legger vekt på at UNICEF sikrer god sammenheng mellom langsiktig utviklingsarbeid og humanitær innsats. Videre er Regjeringen opptatt av at UNICEF styrker fattigdomsorienteringen ytterligere og at Afrika sør for Sahara fortsetter å være et prioritert satsningsområde for organisasjonen. Regjeringen støtter opp om UNICEFs pådriverrolle i oppfølging av handlingsplanen fra FNs spesialsesjon om barn som ble holdt i mai 2002. UNICEF vil særlig være en viktig kanal for Regjeringens utdanningssatsing.

UNICEF har en sentral rolle i å bidra til økt koordinering og samarbeid mellom FN-organisasjonene både på hovedkvarternivå og på landnivå. Dette arbeidet er viktig for Regjeringen.

Rapport 2001

Norge var den nest største giveren til UNICEF av generelle bidrag. Dersom en tar med øremerkede bidrag, var Norge UNICEFs femte største giver totalt med i underkant av 5 pst. av ressursene.

Norge var i 2001 medlem av UNICEFs styre. Arbeidet var i stor grad preget av utformingen av organisasjonens strategiplan for 2002-2005 som vektlegger en rettighetstilnærming med klart fokuserte innsatsområder. Organisasjonens resultatfokuserte forvaltning er søkt styrket. Videre var arbeidet preget av forberedelsene til FNs spesialsesjon om barn.

Norge har gjennom mange år vært en aktiv pådriver for å styrke UNICEFs arbeid med grunnutdanning, spesielt jenters utdanning. Blant annet har Norge støttet UNICEFs utdanningsprogram

for jenter i Afrika som i 2001 ble utvidet fra 18 til 34 land. Det legges opp til sterk støtte fra norsk side til dette arbeidet i tiden fremover.

Jenters utdanning er nå en av organisasjonens prioriterte innsatsområder. På oppfordring fra FNs Generalsekretær leder UNICEF FNs initiativ for jenters utdanning som søker økt samordning mellom ulike aktører, spesielt mellom UNICEF, Verdensbanken og UNESCO.

UNICEF spiller en viktig rolle i den globale vaksinesatsingen. Dette skjer i tett samarbeid med WHO. Ikke minst er UNICEF en effektiv partner for å sikre vaksinasjon av barn i humanitære situasjoner.

UNICEF har innenfor UNAIDS hovedansvar for spesifikk innsats overfor barn og unge og leder i mange land tematiske givergrupper på hiv/aids

UNICEFs eksekutivdirektør Carol Bellamy overtok i juli 2002 ledervervet i Gavi styret etter WHOs direktør Gro Harlem Brundtland.

Budsjett

For 2003 foreslås bevilget 327 mill. kroner.

Bevilgningsforslaget omfatter inntektene fra de sivile tjenestepliktinges arbeid ført på Justisdepartementets budsjett, jf. Innst. S. nr. 175 (1985-86).

Post 73 Verdens matvareprogram (WFP), kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Verdens matvareprogram (WFP) arbeider for bedre tilgang til mat for utsatte befolkningsgrupper. Som en følge av stort behov for nødhjelp de senere årene, har utviklingsaspektet i WFPs arbeid fått relativt mindre oppmerksomhet. Tilskuddet går til WFPs langsiktige utviklingsaktiviteter og til arbeidet som gjøres i overgangen fra krise til mer langsiktig utviklingsarbeid. Støtte til WFPs nødhjelpsaktiviteter gis under programkategori 03.20 Globale ordninger.

Norge har ratifisert Matvarehjelpkonvensjonen av 1999. Gjennom denne konvensjonen har Norge en årlig forpliktelse tilsvarende 30 tusen tonn hveeteekvivalenter, inklusive transportkostnader. Det norske bidraget kanaliseres via WFP. Norge var i 2001 ikke medlem i WFPs styre, men er medlem igjen fra 2002.

Mål

WFP har et todelt mandat. Den ene delen av mandatet gjelder matvarehjelp til langsiktig økonomisk og sosial utvikling, og således har programmets

virksomhet konsekvenser for innfrielse av flere av Tusenårsmålene. Den andre delen av mandatet som går ut på å bidra med matvarehjelp i forbindelse med kriser, gjør at programmet har direkte effekt på Tusenårsmålet om å halvere andelen mennesker som er rammet av sult.

Regjeringen vil arbeide for å konsentrere WFPs innsats til de mest sårbare av verdens fattige, slik at disse kan sikres deltakelse i utviklingsprosesser. Regjeringen vil fortsette å støtte begge sider av WFPs mandat, men vil fortsatt legge størst vekt på utviklingsdimensjonen. Videre vil regjeringen oppfordre WFP til å foreta innkjøp i utviklingsland med matvareoverskudd.

Regjeringen vil fortsette arbeidet for å avbinde bidragene til WFP. Målet er en total avbinding av bistanden i løpet av denne stortingsperioden. Flere andre land har allerede totalt avbundet sin bistand til WFP. Takten i avbindingen skjer i samråd med berørte bedrifter. Det tas sikte på å opprettholde totalnivået på støtten til WFP uavhengig av hvor stor andel norske produkter som benyttes.

Rapport 2001

Av WFPs totale budsjett på om lag 17 mrd. kroner i 2001, gikk 14 pst. til langsiktige utviklingsaktiviteter, mens 86 pst. ble brukt til nødhjelpsoperasjoner. I alt om lag 73 millioner fattige fikk hjelp gjennom WFPs operasjoner i 2001.

I 2001 var Norge den sjetteste største bidragsyteren til WFPs utviklingsorienterte programmer, med en andel på nesten 8 pst.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 220 mill. kroner.

Post 74 FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR)

Situasjonsbeskrivelse

UNHCRs mandat er å gi beskyttelse og assistanse til personer som er forfulgt og flykter på grunn av rase, religion, nasjonalitet, politisk oppfatning eller tilhørighet til en spesiell samfunnsgruppe og til å finne varige løsninger på flyktningeproblem. I tillegg er UNHCR engasjert i enkelte «flyktningliggende» situasjoner etter pålegg fra FNs generalsekretær og Generalforsamlingen. Dette gjelder blant annet Høykommissærens arbeid for internt fordrevne. Gjennom en nær dialog med UNHCR bestemmes bidrag knyttet til særskilte regioner og programmer.

Mål

I lys av flyktningproblemenes fortsatte store omfang og UNHCRs finansieringsproblemer går Regjeringen inn for et fortsatt høyt nivå på det faste bidraget til UNHCR. Bruken av bidraget vil bli drøftet med UNHCR. Det vil bli lagt vekt på UNHCRs beskyttelsesmandat, tiltak for kvinner og barn som utgjør flertallet av flyktningene, samt tilnærminger som vil bidra til varige løsninger. For øvrig vil også bevilgninger på andre budsjettposter bli benyttet til å finansiere enkeltoperasjoner.

Rapport 2001

Aktiv deltakelse i UNHCRs eksekutivkomite og den faste komite som møter 3-4 ganger i året utenom hovedsesjonen, gir muligheter for å ha tilsyn med og påvirke prioriteringene i UNHCRs virksomhet. De årlige bilaterale konsultasjonene med UNHCR og særskilte uformelle konsultasjoner om budsjett og mål er også en viktig del av kontakten med UNHCR og giverlandene. Gjennom 2001 deltok Norge aktivt i de globale konsultasjonene om beskyttelse som ble avsluttet i 2002. Konsultasjonene danner grunnlaget for en handlingsplan for å styrke den internasjonale beskyttelsen av verdens flyktninger.

Siden bare to prosent av UNHCRs virksomhet finansieres over FNs regulære budsjett, må UNHCR basere seg på frivillige bidrag. UNHCR har de seneste år merket den generelle givertrettheten blant medlemslandene og har slitt med manglende finansiering til mange av sine programmer. Dette har nødvendiggjort betydelige nedskjæringer i UNHCRs virksomhet og dermed innsatsen for verdens flyktninger, selv om det totale antallet personer som UNHCR har ansvar for, gikk ned med omkring 2 millioner i løpet av 2001 til i underkant av 20 millioner. Antallet flyktninger holdt seg imidlertid stabilt på om lag 12 millioner i 2001 (før repatrieringen til Afghanistan startet). I 2001 var Norge UNHCRs sjette største bidragsyter samlet sett.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 170 mill. kroner.

Post 75 FNs organisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA)

Situasjonsbeskrivelse.

FNs organisasjon for palestinske flyktninger, UNRWA, arbeider for å bedre de sosiale og økono-

miske kår for nærmere 4 millioner palestinske flyktninger bosatt i Libanon, Syria, Jordan, Gaza og Vestbredden i påvente av en fredsavtale mellom Israel og palestinerne som kan bringe en endelig løsning på flyktningproblemet. UNRWAs virksomhet omfatter støtte til utdanning, helse, sysselsetting, samt nødhjelp og sosialhjelp til spesielt utsatte grupper. I tillegg bidrar UNRWA til å bedre levekårene for en stor gruppe mennesker i en svært vanskelig situasjon. Norge har vært en av de betydeligste bidragsyterne til UNRWA i mange år. Norsk støtte til UNRWA vurderes som et tiltak for å oppnå regional stabilisering.

Mål.

Det er et mål fra norsk side å bidra til en politisk og økonomisk stabilisering i Midtøsten. UNRWAs arbeid er av avgjørende betydning for den sosiale og økonomiske situasjonen for palestinske flyktninger bosatt i store deler av regionen.

Rapport 2001.

Den negative utviklingen i fredsbestrebelsene mellom Israel og palestinerne siden september 2000 og de alvorlige sosiale og økonomiske følgene dette har fått for Det palestinske området, har også gjort situasjonen for flyktningene på Vestbredden og i Gaza betydelig vanskeligere. UNRWAs arbeidsforhold i Det palestinske området har også blitt betydelig forverret.

Økte behov som følge av de negative utviklingen har også ført til økonomiske problemer for UNRWA. Som svar på disse utfordringene lanserte UNRWA to nødhjelpsappeller høsten 2000 og ytterligere en appell i 2001.

UNRWAs arbeid finansieres i hovedsak av frivillige bidrag fra stater. Det totale bidraget fra giverlandene beløp seg i 2001 til om lag 413 mill. USD.

Norge ga i 2001 100 mill. kroner til UNRWAs regulære budsjett. I tillegg ga Norge også ekstraordinære tildelinger på til sammen 16 mill. til UNRWAs nødhjelpsarbeid. Det er viktig at Norge opprettholder støtten til UNRWA, ikke minst i den nåværende meget vanskelige økonomiske og sosiale situasjonen som har rammet flyktningene hardt.

Budsjett.

For 2003 foreslås bevilget 100 mill. kroner.

Post 76 Tilleggsmidler via FN-systemet mv., kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Regjeringen ønsker å kunne støtte ytterligere opp under multilaterale organisasjoner på områder som er særlig prioritert innenfor norsk utviklings-samarbeid og i organisasjonens eget arbeid, slik som Tusenårsmålene og de nasjonale fattigdoms-strategier (PRSP). Det er likeledes viktig å kunne støtte opp under arbeid som kan bedre samarbeidet og koordineringen innad i det multilaterale system og i forhold til mottakerlandene. Bruk av flergiverfond er ofte formålstjenlige virkemidler for å nå konkrete resultater. Ved aktiv bruk av flergiverfond vil Regjeringen også kunne arbeide for å trekke andre giverland tyngre inn i prosessene.

I tillegg til FN-systemet, vil også andre enkelte andre multilaterale organisasjoner, som f. eks. WTO og den rådgivende gruppen for internasjonal landbruksforskning (CGIAR) kunne motta midler over denne posten. Bevilgningen brukes også til de nye partnerskapene innen helse og hiv/aids, som er et samarbeid mellom statlige og private givere.

Posten vil være et virkemiddel til å fremme målene omtalt i Regjeringens handlingsplan mot fattigdom i sør. Dette gjelder særlig Regjeringens tematiske satsningsområder som utdanning, helse, bekjempelse av hiv/aids, godt styresett, handel og næringsutvikling, inklusive landbruk, samt miljø. Alle disse temaene er reflektert i Tusenårsmålene, og Regjeringen ønsker å styrke multilaterale orga-

nisasjoners evne til å bidra på disse områdene. De norske midlene vil i hovedsak komme lavinntekst-landene til gode.

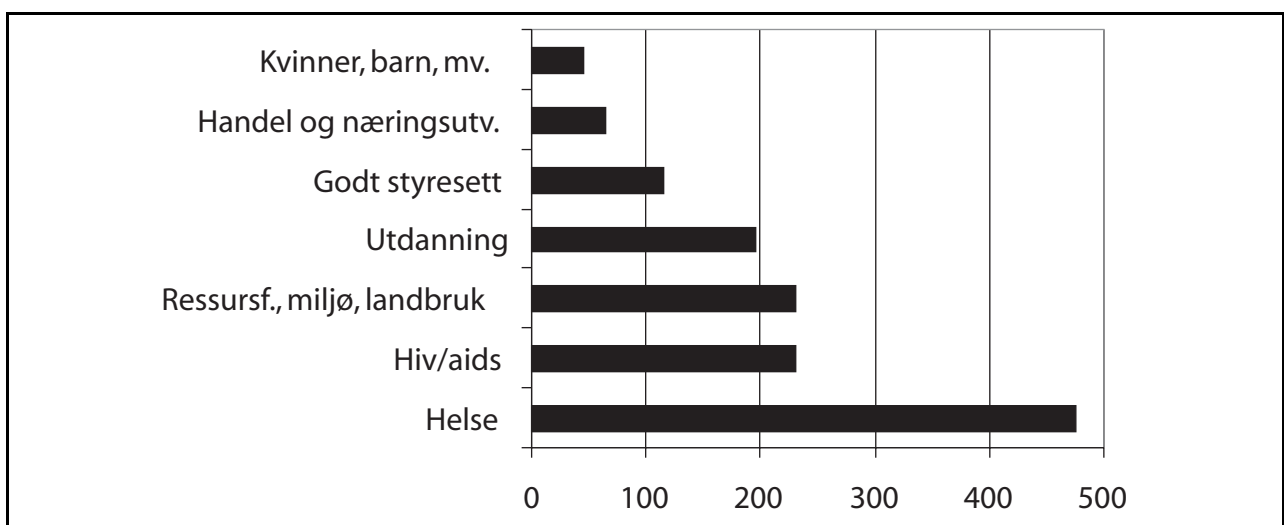
I så stort monn som mulig, vil norske midler til disse prioriterte områdene bli kanalisert i flergiverfond eller som multilateral tilleggsstøtte til organisasjonene og de nye partnerskapsinitiativene. Det er imidlertid også behov for å videreføre noe midler med større grad av øremerking, først og fremst på områder der det ikke er utviklet instrumenter for rene multilaterale tilleggsmidler. De norske øremerkingene vil ta utgangspunkt i programområdene vedtatt av de respektive styrende organer.

Mål

Regjeringen vil fortsatt legge vekt på å styrke samordningen i FN-systemet, med utgangspunkt i Tusenårsmålene. En vil bl. a. bidra til UNDPs flergiverfond om oppfølging av Tusenårsmålene i denne sammenheng.

Satsing på utdanning

Regjeringen vil trappe opp støtten til utdanning for alle. Minst 195 mill. kroner av bevilgningen foreslås benyttet til utdanningsformål i 2003. Økningen på minst 75 mill. kroner fra 2002 er nødvendig for å starte opptrappingen knyttet til Regjeringens mål om at 15 pst av bistanden skal gå til utdanningsformål innen 2005.

Figur 7.5 viser bevilgningsforslaget (i mill. kroner) 2003 fordelt på tema

En stor del av økningen av utdanningsbistanden vil bli kanalisert gjennom multilaterale kanaler. Innen FN er UNICEF og UNESCO de viktigste kanalene for utdanningsbistand. En vil videreføre støtten gjennom UNICEF for å fremme grunnutdanning, med spesiell vekt på å få jenter til å fullføre grunnutdanning. Til nå har den norske støtten vært begrenset til enkelte land i Afrika. Regjeringen ønsker å utvide støtten til UNICEFs arbeid på dette feltet til også å omfatte flere minst utviklede land i Afrika. I tillegg vil Regjeringen arbeide for at UNESCO i større grad klargjør hva som er organisasjonens fortrinn innenfor satsingen på utdanning for alle, og bidra til at arbeidsdelingen med Verdensbanken og UNICEF blir klarere definert.

Satsing på helse og bekjempelse av hiv/aids

Støtte til helseformål er også et viktig satsningsområde for Regjeringen. Om lag 475 mill. kroner av posten vil bli benyttet til helseformål i 2003. En vil benytte en rekke multilaterale kanaler for å bidra til bedre helse for de fattigste. Regjeringen vil fortsatt arbeide for å styrke FN og Verdensbankens arbeid for reduksjon av mødre- og barnedødelighet og reform av helsesektoren. Norge har vært en pådriver for at FN-systemet og de globale helsefondene skal bidra til å bygge opp bærekraftige helse-systemer i utviklingslandene. Regjeringen vil følge opp dette arbeidet i 2003. Støtten til helsefondene det globale vaksineinitiativet (GAVI) og det globale fondet for hiv/aids, malaria og tuberkulose (GFAMT) vil bli videreført. Verdens Helseorganisasjon (WHO) vil også motta betydelige midler. En vesentlig del av midlene blir kanalisert gjennom Verdens helseorganisasjon (WHO). Gjennom WHO vil en videreføre norsk støtte til forebyggende helsearbeid, bekjempelse av smittsomme sykdommer, mødre og barns helse, samt styrking av helsesystemer på landnivå.

Støtten til bekjempelse av hiv/aids vil også bli videreført på et meget høyt nivå. Om lag 230 mill. kroner vil bli benyttet til dette i 2003. De viktigste kanalene vil være FNs aidsprogram (UNAIDS), det globale fondet for hiv/aids, malaria og tuberkulose (GFAMT) og det internasjonale aidsvaksine initiativet (IAVI). Etter nærmere vurdering vil det eventuelt bli gitt støtte til arbeidet innen det nylig etablerte internasjonale partnerskapet for mikrobicider (IPM) med utvikling av hiv-forebyggende midler for kvinner.

Godt styresett

Regjeringen vil videreføre satsingen på godt styresett. Om lag 115 mill. kroner av posten vil bli benyt-

tet til dette formålet i 2003. Hovedkanalen vil være FNs utviklingsprogram (UNDP), som har hovedansvaret for godt styresett innen FN-systemet. En vil videreføre støtten til UNDPs flergiverfond til godt styresett. Fra norsk side vil en arbeide for at UNDP bl. a. fokuserer på å bidra til å styrke nasjonal forvaltning og kontrollsystemer. Andre deler av FN-systemet vil også kunne motta norske midler. Norge ønsker bl. a. at FN skal bistå utviklingslandene i arbeidet med bekjempelse av korrupsjon, og vil i den forbindelse vurdere et bidrag til FNs senter for internasjonal kriminalitetsbekjempelse (CICP).

Satsing på handel og næringsutvikling

Regjeringen tar sikte på å videreføre satsingen gjennom multilaterale kanaler for å fremme handel og næringsutvikling, inklusive primærnæringene. Om lag 65 mill. kroner av posten vil bli benyttet til disse formålene i 2003. Regjeringen vil i tillegg videreføre bistanden på handels- og utviklingssiden. Det er behov for økte midler for å dekke Norges deltakelse i internasjonalt råvaresamarbeid gjennom Felles fond for råvarer. Norge er anmodet om å innbetale USD 2,7 mill. (ca. 23 mill. kroner) i 2003, som andel av utestående forpliktelser.

Regjeringen vil videreføre støtten til kapasitetsbygging og faglig bistand på handelsområdet gjennom UNCTAD, Det internasjonale handelssenter (ITC) og Verdens handelsorganisasjon (WTO). Norge vil også videreføre støtten til det integrerte rammeverket for handelsrelatert bistand til de minst utviklede land, som er et samarbeid mellom WTO, Verdensbanken, IMF, UNDP, UNCTAD og ITC. Formålet med Regjeringens støtte er å styrke utviklingslandenes deltakelse i det multilaterale handelssystem og pågående handelsforhandlinger, samt å bidra til en bedre integrering av utviklingslandene i verdensøkonomien, bl. a. gjennom økt handel og eksport. Sammenhengene mellom miljø og handel vil i denne sammenheng være viktige. Det vil også bli vurdert støtte til Den internasjonale sjøfartsorganisasjonen (IMO), som bl. a. styrker opplæring av sjøfolk fra utviklingsland.

Satsing på ressursforvaltning, miljø og landbruk

Satsingen på ressursforvaltning, miljø og landbruk vil bli tilgodesett med om lag 230 mill. kroner over denne posten i 2003. Dette innebærer en økning på om lag 15 mill. kroner fra 2002. Økningen vil gå på satsing på områder Johannesburg-toppmøtet slo fast at det er behov for, landbruk og opplæring på miljøområde. Regjeringen har nedsatt en rådgivende gruppe for bistand til landbruksutvikling, og

vil vurdere innretningen av landbruksbistanden i lys av de tilrådinger gruppen kommer fram til. Det vil være begrensede muligheter til å trappe opp støtten til landbruksutvikling allerede i 2003, og Regjeringen vil komme tilbake til hvordan gruppens anbefalinger kan følges opp i neste budsjettproposisjon. Det er ulike kanaler som er aktuelle for en satsing på landbruksområdet, som Verdensbanken og IFAD. Viktige kanaler for støtte vil dessuten være den rådgivende gruppen for internasjonal landbruksforskning (CGIAR) og FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO). Fra norsk side er det viktig å sikre at de enkelte forskningsinstituttene innen CGIAR-systemet fokuserer på situasjonen for fattige småbønder. Det er viktig mål for Regjeringen at FAO i større grad støtter jordbruksproduksjon på de fattiges premisser. En vil derfor vurdere å støtte tiltak som fremmer fattige kvinner i jordbruksproduksjonen, samt jordbrukssystemer som tar vare på miljø og plantegenetiske ressurser. Norge vil arbeide aktivt for at FAO klarere må definere sine komparative fortrinn, med utgangspunkt i organisasjonens oppgaver med normutviklinger og rådgivning. En vil også videreføre støtten til FNs program for narkotikabekjempelse (UNDCP), som bl. a. bistår fattige bønder å finne alternativer til opiumsdyrking.

Regjeringen vil styrke de multilaterale organisasjonenes arbeid med å integrere miljøhensyn i sin virksomhet. Regjeringen vil også legge økt vekt på å styrke kapasiteten i nasjonale miljøforvaltninger for gjennomføring av miljømål og bidra til at miljøhensyn blir integrert i nasjonale strategier for fattigdomsreduksjon, inklusive sektorplaner. FNs miljøprogram (UNEP) ble tillagt en utvidet rolle under Toppmøtet i Johannesburg for kapasitetsutvikling av miljøforvaltningen. En annen kanal for norsk støtte er FNs utviklingsfond (UNDP), der en vil videreføre støtten til flegiverfondet for bærekraftig energi og til UNDPs tørrlandssenter som har ansvar for å støtte gjennomføringen av FNs konvensjon om forørkning og tørke. Støtte vil også bli gitt til den globale finansieringsmekanismen for forørkning og tørke. En vil også vurdere støtte til FNs befolkningssenter HABITAT, som har opprettet et samarbeid med Verdensbanken for å bedre levekårene for fattigfolk i storbyer.

Satsing på kvinners og barns rettigheter

Utenom de ovennevnte satsningsområdene, vil Regjeringen videreføre støtte til kampen mot barnarbeid, både gjennom UNICEF og ILO. UNICEF legger stor vekt på utdanning som instrument mot barnarbeid. Gjennom ILO legger en vekt på å trekke inn partene i arbeidslivet i sør inn i kampen

mot barnarbeid. En vil også videreføre støtten til et samarbeidsprosjekt om statistikk på barnarbeid mellom Verdensbanken, UNICEF og ILO, som kan bidra til bedre samarbeid og rollefordeling på dette feltet.

Ett av hovedmålene for norsk utviklingssamarbeid er å fremme likestilling. Styrking av kvinners rettigheter og muligheter til å delta aktivt og på lik linje med menn i det økonomiske, sosiale, politiske og kulturelle samfunnsnivå er prioritert område. Regjeringen vil søke å integrere likestillingsperspektivet i alt utviklingssamarbeid og ved særskilte tiltak for å styrke kvinners evt. menns stilling.

Rapport 2001

Samordningen mellom FNs fond og programmer ble i 2001 ytterligere styrket ved at FNs utviklingsgruppe (UNDG) har fått ansvar for å gjennomføre det administrative reformarbeidet for FNs fond og programmer både på hovedkvarternivå og på landnivå. I tillegg har UNDG en viktig samordningsfunksjon i arbeidet med oppfølging av FNs tusenårsmaal. Fra norsk side ble det videre i 2001 lagt stor vekt på å støtte samordningen mellom FN og Verdensbanken i forbindelse med konferansen om finansiering for utvikling i Monterrey i Mexico våren 2002.

Støtten til utdanning ble trappet opp i 2001. Det ble gitt 84 mill. kroner som tilleggsbidrag til utdanningsformål gjennom FN-systemet. Størstedelen av satsingen ble kanalisert i UNICEF for å fremme grunnutdanning, med spesiell vekt på jenters utdanning. Fra norsk side tok en initiativ til at flere afrikanske land kunne motta støtte til dette området gjennom UNICEF. En gav også støtte til UNESCOs arbeid med utdanning for alle, både gjennom hovedkontoret og relevante UNESCO-institutt. Støtte til undervisning under denne posten korresponderer ikke fullt ut med posten for helse og utdanning (kap. 170, post 70) i budsjettet for 2001-2002. Enkelte frivillige utdanningsinstitusjoner, som Nettverket for utdanningsplanlegging i Afrika (ADEA) og Forum for kvinnelige afrikanske utdanningsministre (FAWE) dekkes i dette budsjettet over posten for internasjonale ikke-statlige organisasjoner og nettverk (kap 160, post 75). I fjorårets budsjett ble den rådgivende gruppen for internasjonal landbruksforskning (CGIAR) gruppert under utdanning, mens det i dette budsjettet kategoriseres under støtte til primærnæringene.

I 2001 ble det i alt benyttet 367 mill. kroner til helseformål gjennom tilleggsbidrag til FN-systemet og globale helsefond. Opptrappingen av støtten til helseformål fortsatte i 2002.

En egen WHO-kommisjon for makroøkonomi og helse la fram sin rapport i 2001. Norge var med å finansiere denne kommisjonen, som preget WHO's arbeid gjennom hele året. Et annet sentralt WHO-tema var utformingen av organisasjonens rolle i det nye globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM). Norge har gått sterkt inn for at WHO må styrke sitt nærvær på landnivå i land med svak helsesektor, spesielt hva angår oppbygging av helsesystemer.

De norske midlene til vaksinasjonsprogrammer ble i 2001 i hovedsak kanalisert gjennom det globale vaksinasjonsfondet. Norge var i 2001 medlem av GAVIs styre. Av totalt 74 land som kan søke støtte gjennom GAVI hadde 52 land fått innvilget sine søknader innen utgangen av 2001. I tillegg ble det gitt støtte til vaksinearbeid gjennom WHO, UNICEF og Olympic Aid. Støtte til helse under denne posten korresponderer ikke fullt ut med posten for helse og utdanning (kap. 170, post 70) i budsjettet for 2001-2002. Støtte til FNs program for narkotikakontroll var i fjorårets budsjett gruppert under posten for helse og utdanning, mens UNDCP i år er kategorisert under næringsutvikling og handel, inklusive primærnæringene.

Regjeringen bidro med 130 mill. kroner til hiv/aids arbeidet gjennom multilaterale kanaler i 2001.

Regjeringen har bidratt til at godt styresett er et stadig høyere prioritert område innenfor FN-systemet, ikke minst innenfor UNDP. Fra norsk side bidro en med 60 mill. kroner til UNDPs tematiske flergiverfond for godt styresett i 2001. En har bidratt til å etablere standarder for finansforvaltning og revisjon. Dette er viktig blant annet for å bekjempe korrupsjon, og gi det enkelte lands befolkning mulighet til økt innsikt og kontroll.

I 2001 ble det bevilget 53 mill. kroner til handel og næringsutvikling.

Det ble gitt støtte til UNCTADs spesielle fond for de minst utviklede land samt til ulike tiltak for kompetanseoppbygging på investerings- og konkurranseområdet. Støtten til ITC ble benyttet til tiltak bl.a. med sikte på å fremme sør-sør handel, elektronisk handel og små og mellomstore bedrifter. Det ble også gitt støtte til ITCs, UNCTADs og WTOs fellesprogram for å fremme handel i utvalgte land i Afrika (JITAP), samt til det integrerte rammeverk for handelsrelatert faglig bistand til de minst utviklede land. Det felles fond for råvarer finansierer tiltak for å bedre markeds- og produksjonsforholdene for råvarer av spesiell betydning for utviklingslandene. Hoveddelen av fondets virksomhet finansieres ved frivillige bidrag. Norge ga i 1976 tilsagn om USD 25 mill. til fondet, hvorav 22,5 mill som frivillig bidrag til utvi-

klingsformål – under den såkalte 2. konto i fondet, jfr. St.meld.nr. 24 (1976-77). Innbetalte bidrag og renteinntekter har fram til 2003 vært tilstrekkelig for å finansiere fondets finansieringsvirksomhet, og Norge har ikke innbetalt bidrag etter siste overføring som fant sted i 1992. I 2001 ble det bevilget 93 mill. kroner til primærnæringen gjennom FN og den rådgivende gruppen for internasjonal landbruksforskning (CGIAR).

Hoveddelen av støtten til jordbruksutvikling ble kanalisert gjennom den rådgivende gruppen for internasjonal landbruksforskning (CGIAR). Det ble igangsatt tiltak for å styrke relevansen i de enkelte forskningsinstitutt for fattige småbønder. Det ble også iverksatt et sterkere samarbeid mellom de ulike instituttene. Dette arbeidet ble støttet fra norsk side. Fra norsk side støtter en også prosjekter i FAO, bl. a. innen fiske og skogbruk og støtte til kvinnelige småbønder.

Norge bidro med 60 mill. kroner gjennom FN-systemet til miljøformål i 2001.

Regjeringen har arbeidet for økt global styring på miljøområdet, og har i lys av dette bidratt til å styrke FNs miljøprogram UNEP. En har i løpet av 2001 sett bred og økende internasjonal enighet omkring betydningen av denne satsningen. En bidro også til UNDPs energifond og til FNs bosetningssenter, HABITAT.

Likestilling mellom kvinner og menn har vært et gjennomgripende hensyn når det gjelder tillegsmidlene til multilaterale organisasjoner.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 1 340 mill. kroner.

Post 78 Bidrag andre FN-organisasjoner mv.

Posten omfatter ODA-delen av kontingenter til FN-organisasjoner og andre multilaterale organisasjoner. Mens Utenriksdepartementet har ansvaret for FAO, ligger det faglige hovedansvaret for ILO, UNESCO og IMO i henholdsvis Arbeids- og administrasjonsdepartementet, Utdannings- og forskningsdepartementet og Nærings- og handelsdepartementet.

Norge vil arbeide for at FN-organisasjonene i sin utviklingsrettede virksomhet bygger på Tusenårsårmålene. Regjeringen vil følge opp Handlingsplanen for bekjempelse av fattigdom i de enkelte organisasjoner.

I henhold til vedtak i OECDs bistandskomité (DAC) kan 11,5 prosent av de enkelte lands bidrag til FNs regulære budsjett registreres som offentlig utviklingshjelp (ODA). Den delen av Norges bidrag til FNs regulære budsjett som ikke registre-

res som ODA er oppført under kap. 116, underpost 70.10.

I henhold til vedtak i OECDs utviklingskomité (DAC) kan 15,4 prosent av de enkelte lands bidrag til Den internasjonale arbeidsorganisasjonens regulære virksomhet registreres som offentlig utviklingshjelp (ODA). Den delen av Norges bidrag som ikke kan registreres som ODA er oppført under, kap. 116, underpost 70.15. I henhold til vedtak i OECDs utviklingskomité (DAC) kan 100 prosent av de enkelte lands bidrag til FNs organisasjon for industriell utviklings regulære budsjett registreres som offentlig utviklingshjelp (ODA). I henhold til vedtak i OECDs utviklingskomité (DAC) kan 52,8 pst. av de enkeltes land bidrag til FNs organisasjon for ernæring og landbruks regulære budsjett registreres som offentlig utviklingshjelp (ODA). Den øvrige delen av bevilgningen er ført opp under kap. 116, underpost 70.15.

I henhold til vedtak i OECDs utviklingskomite (DAC) kan 75,4 pst. av bidragene til Verdens helseorganisasjons regulære budsjett registreres som offentlig utviklingshjelp (ODA). Den delen av Norges bidrag til det regulære budsjett som ikke registreres som ODA, er oppført under kap. 116, underpost 70.15.

ODA-andelen av kontingenter til internasjonale organisasjoner som forvaltes av andre departementer foreslås dekket over bistandsbudsjettet i henhold til OECD/DACs retningslinjer. Dette gjelder ODA-andelen av støtten til FNs organisasjon for utdanning, vitenskap og kultur (UNESCO), Den internasjonale teleunion (ITU), Verdensorganisasjonen for åndsverkrett (WIPO), Den meteorologiske verdensorganisasjonen (WMO), Verdenspostunionen (UPU) og Verdensunionen for bevaring av naturens mangfold (IUCN). Ansvarlig instans for disse internasjonale organisasjonene i Norge er hhv. Utdannings- og forskningsdepartementet, Samferdselsdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet, Norges Meteorologiske institutt og Miljøverndepartementet.

Bevilgningsforslaget dekker også bevilgninger til GEF og Montrealprotokollen:

Den globale miljøfasiliteten GEF

Den globale miljøfasiliteten GEF er opprettet for å dekke omforente tilleggskostnader ved å gjennomføre tiltak som gir globale miljøfordeler. I tillegg til de fire områdene som hittil har mottatt GEF-midler, klimatiltak, vern og bruk av biologisk mangfold, beskyttelse av ozonlaget og internasjonale vannspørsmål, ventes GEFs generalforsamling høsten 2002 også å gjøre forørkning og miljøgifter til nye hovedområder. Verdensbanken, UNEP og

UNDP er gjennomføringsorganer for fasiliteten. Påfyllingsforhandlinger for GEF fant i 2001-2002 sted under betydelig press for en økning av kapitalen for neste fireårsperiode. Forhandlingene var meget vanskelige, og endelig avklaring fant først sted i august 2002. Resultatet innebærer en moderat økning av kapitalen til ca. USD 2,9 mrd., hvorav ca. USD 2,2 mrd. er nye midler. Da den norske andel hittil har vært høy sammenlignet med andre land, fant en denne gang på norsk side – av byrdefordelingshensyn – ikke å kunne gå inn for økning i forhold til nåværende bidrag. Norges relative andel av kapitalen vil derfor gå noe ned.

På Klimakonvensjonens 7. partsmøte høsten 2001 ble det opprettet tre nye klimafond som alle skal administreres av Den globale miljøfasiliteten, GEF (Global Environment Facility). Et av disse er det såkalte MUL-fondet som gjennom frivillige bidrag skal finansiere klimatiltak i de minst utviklede land. Fondet er allerede operativt, og arbeidsprogrammet for de to første år (juli 2002 – juni 2004) går ut på å utarbeide nasjonale handlingsprogrammer for klimatilpassning, såkalte NAPAS (National Adaptation Programs and Action) for de av MUL-landene som er parter til Klimakonvensjonen (47 av 49). Finansieringen av dette innledende arbeidsprogrammet (ca. USD 11 mill) er allerede klar.

Når handlingsplanen blir ferdig vil neste skritt være iverksettelse av konkrete tiltak, noe som vil kreve ressurser av en helt annen størrelsesorden. I og med at MUL-landene er blant de aller mest sårbare for skadevirkningene av klimaendringer, ønsker regjeringen å bidra med betydelige midler til dette fondet. Nærmere opplysninger om de faktiske behov etter juni 2004 vil ventelig foreligge i 2003, og regjeringen vil i budsjettproposisjonen for 2004 komme tilbake til konkrete forslag til norsk bidrag.

Norges bidrag til GEF var i 2001 om lag 57 mill. kroner hvorav 65 pst. ble dekket over bistandsbudsjettet (daværende kap. 155) og 35 pst. over kap. 197, post 76. Midlene er ytt som generelle bidrag til GEFs virksomhet.

Norges pliktige bidrag for 2003 er beregnet til 57 mill. kroner, av dette foreslås 43 mill. kroner, tilsvarende 75 pst. (ODA-godkjent andel) dekket over denne posten. Resterende del dekkes over kap. 197, post 76.

Ozonfondet – Montrealprotokollen

Reduksjon av ozonlaget er et globalt problem. Det internasjonale samarbeidet om beskyttelse av ozonlaget startet med Wienkonvensjonen i 1985. To år senere ble Montrealprotokollen underteg-

net. For første gang hadde man en internasjonal avtale som forplikter alle deltagende land til å redusere og etter hvert stanse bruk av ozonreduserende stoffer. U-landene har 10 års utsettelse for sine utfasingsplaner i forhold til kravene for I-land.

Montrealprotokollen er utarbeidet i regi av FNs miljøprogram, UNEP.

Verdenssamfunnets oppfølging av denne avtalen har medført en rask reduksjon av utslippene. Siden ozonreduserende stoffer har lang levetid i atmosfæren, kan det likevel ta tid før ozonlaget forbedres.

Norges pliktige bidrag til Ozonfondet under Montreal-protokollen for 2003 er beregnet til 9 mill. kroner.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 105,5 mill. kroner, fordelt på nedenfornevnte områder:

- Den globale miljøfasiliteten GEF 43 mill. kroner.
- Ozonfondet – Montrealprotokollen 9 mill. kroner
- Den internasjonale organisasjon for tropisk tømmer (ITTO) 155 000 kroner.
- Bistandsandel av Norges regulære bidrag til FN: 7,4 mill. kroner
- Bistandsandel av Norges regulære bidrag til ILO: 2 mill. kroner.
- Bistandsandel av Norges regulære bidrag til UNIDO: 6,3 mill. kroner.
- Bistandsandel av Norges regulære bidrag til FAO: 10,4 mill. kroner.
- Bistandsandel av Norges regulære bidrag til WHO: 17,3 mill. kroner.
- Refusjon av bistandsandeler av regulære bidrag til internasjonale organisasjoner som forvaltes av andre departementer: 9,9 mill. kroner.

Post 79 Ekspertter, juniorekspertter og FNs fredskorps, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

I 2001 ble ingen ekspertter finansiert over posten.

Juniorekspertene er yngre fagfolk som rekrutteres og finansieres fra Norge, men som blir ansatt og forvaltet av den enkelte organisasjon. Siden Norge inngikk de første juniorekspertavtalene i 1963, er ca 450 juniorekspertter stilt til disposisjon for 17 FN-organisasjoner. En evaluering i 1994 anbefalte å fortsette med programmet og å øke rekrutteringen over tid. Ansvaret for FNs fredskorps (UNV) ble overført fra NORAD til Utenriksdepartementet med virkning fra januar 2000.

En vil vurdere å utvide ordningen til å omfatte en eller flere av de regionale utviklingsbankene.

Mål

Rekrutteringen bidrar til å styrke utviklingsarbeidet i FN ved å stille norske fagfolk til disposisjon, tilbakefører innsikt i organisasjonenes arbeid til norske miljøer og utgjør en viktig rekrutteringsbase for videre arbeid i internasjonale organisasjoner.

Rapport 2001

Det var ingen FN-ekspertter i tjeneste under denne ordningen. Juniorekspertprogrammet representerte 48 årsverk i 2001 (16 menn og 50 kvinner). Utenriksdepartementet, og spesielt NORAD, engasjerte flere hjemvendte juniorekspertter i løpet av 2001.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 45 mill. kroner.

Kap. 171 Multilaterale finansinstitusjoner

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003
70	Verdensbanken, <i>kan overføres</i>	560 823	500 000	584 000
71	Regionale banker og fond, <i>kan overføres</i>	468 166	506 500	499 000
72	Samfinansiering via finansinstitusjoner, <i>kan overføres</i>	166 407	245 200	290 500
	Sum kap 171	1 195 395	1 251 700	1 373 500

Situasjonsbeskrivelse

Utviklingsbankene er de viktigste kanaler for ressursoverføringer til de fattigste landene. Samtidig er bankene (ikke minst Verdensbanken) blitt stadig viktigere som «kunnskapsbanker», med omfattende rådgivnings- og analyseoppgaver. Det er derfor av stor betydning å påvirke disse institusjonenes politikk og støtte dem politisk og finansielt slik at de kan utføre sine oppgaver best mulig. Norges generelle bidrag til de multilaterale utviklingsbankene skjer på to måter. For det første er Norge som medlem av institusjonene tildelt en andel av de respektive bankers aksjekapital. Dette kapitalgrunnlaget, som består av en mindre innbetalt del og en betydelig garantidel, gjør det mulig for den enkelte bank å låne inn penger fra de internasjonale kapitalmarkedene på meget gunstige vilkår. Pengene lånes så ut igjen på tilnærmet de samme vilkår til de utviklingsland som kan betjene lån på gunstige markedsvilkår til finansiering av utviklingstiltak. Tilbakebetalingstiden kan være opp til 20 år. For å opprettholde ressursoverføringene til låntakerlandene, blir det periodevis foretatt utvidelser av aksjekapitalen.

Den andre formen for generelle tilskudd er bidrag til de utviklingsfond som administreres av utviklingsbankene, samt til Internasjonalt fond for jordbruksutvikling (IFAD) og Nordisk utviklingsfond (NDF). Fra utviklingsfondene ytes lån til de fattigste landene som ikke kan betjene selv de gunstige markedsvilkårene i utviklingsbankenes ordinære utlåning. Lån fra fondene er rentefrie, men med en mindre administrasjonsavgift, avdragsfrie i ti år og har en tilbakebetalingstid på opptil 40 år. Disse konsesjonelle vilkårene gjør at gaveandelen på fondslåne er beregnet til om lag 70 pst.

For å følge opp arbeidet i de styrende organer blir det også gitt tilleggsmidler til utviklingsbankene innen prioriterte områder – samfinansiering. Erfaring viser at oppfølging av norske posisjoner i styrende organer gjennom finansiering av konkrete reformtiltak i betydelig grad gir innflytelse og resultater. Gjennom disse tilskuddene ønsker Norge å bidra til at virksomheten i finansinstitusjonene innrettes i tråd med norske utenriks- og utviklingspolitiske mål. En bruker ulike typer bidrag, slik som institusjonell støtte som tar sikte på å skape bevisstgjøring innad i bankene om gitte temaområder og bedre deres kunnskap og håndtering av disse områdene. En bruker også institusjonene som kanaler til aktiviteter som bidrar til kapasitets- og kompetansebygging i mottakerlandene, og en støtter ulike globale og regionale programmer, hvorav en betydelig del er flergiverfond. Støtten er under omlegging og mye av denne samles

nå i større tematiske fond i institusjonene. Fra norsk side benyttes også i stadig større grad multigiverfond for samfinansieringen når denne legges om fra prosjektstøtte til mer langsiktig støtte på tematiske områder. Dette vil bidra til en forenkling av samfinansierings-prosedyrer på giversiden som vil redusere administrasjonen av midlene for institusjonene. Utviklingsbankenes egne policy ligger til grunn for disse tematiske multigiverfond og en oppnår dermed at giverprofileringen reduseres og at bankenes eieforhold til slike fond vil styrkes. Det finner sted årlige konsultasjonsmøter mellom bankene og bidragsyterne der det blir rapportert om bruken av fondene. Multigiverfond er således i tråd med det pågående arbeidet internasjonalt med standardisering av prosedyrer og praksis.

Mål

Også for de multilaterale finansinstitusjonene er Tusenårsmålene grunnlaget for våre prioriteringer. Det er en klar målsetting å oppnå en mer helhetlig tilnærming til utvikling, hvor nasjonalt eierskap og samordning av giverinnsats står sentralt. En rekke virkemidler blir tatt i bruk for å nå disse målene. Spesielt viktig er de nordiske representantene i utviklingsbankenes styrer og det nordiske samarbeidet om felles instruksgivning. Andre virkemidler er deltakelse i sentrale forhandlingsprosesser, spesielt om fondspåfyllinger, deltakelse i årsmøter og andre møter i institusjonene, samt møter og konsultasjoner med nøkkelpersoner i institusjonene i tilknytning til samfinansieringsvirksomheten. Det er et godt samarbeid mellom berørte norske myndigheter for å tilstrebe en konsekvent og helhetlig norsk politikk overfor institusjonene.

Post 70 Verdensbanken, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Verdensbankgruppen består av International Bank for Reconstruction and Development (IBRD), International Development Association (IDA), International Finance Corporation (IFC) og Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA). Det internasjonale utviklingsfondet (IDA) er Verdensbankgruppens konsesjonelle («myke») utlånsvindu som gir langsiktige, rentefrie lån med en betydelig avdragsfri periode, til de fattigste utviklingslandene. Det er for tiden 65 land som tilfredsstiller kravene til å få IDA-lån. I tillegg kommer 14 land som kan låne både fra IDA og IBRD. Den seneste påfyllingen av IDA ble ferdigforhandlet i juli 2002 med en norsk andel på 1,52 pst. Norsk andel av aksjekapitalen i IBRD er 0,64 pst. Verdens-

banken har en sentral rolle i arbeidet for å redusere gjeldsbyrden for fattige land, også omtalt under kap. 172.

Mål

Norge vil, med utgangspunkt i Tusenårsmålene og i tråd med handlingsplanen for bekjempelse av fattigdom i sør, videreføre arbeidet med å styrke Verdensbankens innsats for å bistå utviklingslandene i å løse sine fattigdomsproblemer. En vil spesielt bidra til å sikre at banken i praksis følger opp sine egne målsettinger bl.a. når det gjelder integrasjon av tverrsektorielle prioriteringer som likestilling og miljø.

Utdanning vil fortsatt få høy oppmerksomhet fra Norge, ikke minst når det gjelder Verdensbankens bidrag til oppfølging av utviklingsmålene om utdanning for alle. Banken har lenge vært opptatt av utdanning som en kritisk faktor for økonomisk vekst og fattigdomsbekjempelse. Fra norsk side vil en i denne sammenheng også legge stor vekt på at rettighetsperspektivet. Norge vil arbeide for at Verdensbanken bidrar mest mulig effektivt til stabiliserende tiltak etter konflikter. Norge legger vekt på at hele bredden i det multilaterale system må utnyttes i postkonflikt-situasjoner. Fra norsk side er man imidlertid opptatt av at banken som en sentral aktør bidrar til effektiv arbeidsdeling mellom berørte institusjoner og god samordning av innsatsen.

Norge vil videre støtte opp om Verdensbankgruppens arbeid for å styrke næringsutvikling i de fattigste landene, ikke minst når det gjelder å sikre tilgang på energi for fattige befolkningsgrupper. Norge støtter videre opp om institusjonens økte fokus på landbrukssektoren.

Når strukturtilpasning drøftes i bankens styrende organer, vil Norge i tråd med handlingsplanen for fattigdomsbekjempelse, fortsatt legge vekt på at økonomisk vekst ikke er tilstrekkelig til å bekjempe fattigdom. En vil her også støtte seg på bankens økt vilje til å se økonomiske, strukturelle og sosiale faktorer i sammenheng, noe som reflekteres i ulike initiativ fra Verdensbanken, som for eksempel lanseringen av et helhetlig rammeverk for utvikling (CDF) og nasjonale fattigdomsrettede utviklingsstrategier (PRSP) og «Poverty Social Impact Analyses». Norge vil fortsatt arbeide aktivt for at sosiale aspekter ved reformprosesser i låntagerland legges til grunn ved lånegivning og ved utforming og gjennomføring av Bankens programmer. I de fattigste landene må Verdensbankens långivning til reformprogrammer være knyttet til PRSP-prosessen, hvor sosiale aspekter ved utvikling blir vektlagt.

Norge vil fortsatt støtte at Verdensbankens allokering av lån baseres på vurdering av hvorvidt landene fører en politikk som muliggjør en effektiv bruk av bistandsmidler. Samtidig er man fra norsk side opptatt av hvordan man kan bidra til å forbedre politikken i land med et svakt styresett, og støtte opp om endringsprosesser i disse landene. Norge stiller seg positivt til at Verdensbanken engasjerer seg i slike land, og at dette engasjementet i større grad vil utgjøre analysearbeid og faglig bistand fremfor tradisjonell långivning.

Norge vil fortsatt bygge opp under arbeidet med PRSP, og vil som det legges opp til i handlingsplanen bruke posisjonen i styret til å insistere på at fattigdomsstrategien skal skapes og iverksettes av landene selv. Landene skal sikres reelt eierskap til strategiene og Verdensbanken må bidra til kapasitetsbygging i låntakerlandene for å oppnå dette. Spesielt viktig vil det være å styrke landenes kapasitet til å følge opp og måle virkningen av sin fattigdomsrettede politikk. Dette vil også ha betydning for å måle fremdrift i forhold til Tusenårsmålene.

PRSP-prosessen legger til rette for en styrket innsats for giverkoordinering. Mange positive initiativ er tatt den siste tiden, spesielt etter det internasjonale toppmøtet i Monterrey, for å styrke samarbeidet mellom Verdensbankgruppen, de regionale utviklingsbankene og FN-systemet. Norge vil arbeide for at disse gjennomføres i praksis. Det pågår også en internasjonal diskusjon om harmonisering av givernes prosedyrer og retningslinjer hvor banken har en sentral rolle. I den sammenheng presser Norge på for at Verdensbanken skal leve opp til sine egne intensjoner om å tilpasse sine landstrategier og långivning til landenes nasjonale fattigdomsrettede utviklingsstrategier.

Rapport 2001

Verdensbanken ga i 2001 tilsagn om lån for USD 17,3 mrd., hvorav USD 10,5 mrd. var på markedsvilkår og USD 6,8 mrd. på konsesjonelle vilkår fra IDA. IDAs utlån til Afrika økte med 14 pst. i 2001. Banken intensiverte i 2001 arbeidet med fattigdomsreduksjon, og støttet en rekke av verdens fattigste land med å utarbeide nasjonale fattigdomsrettede utviklingsstrategier, såkalte «Poverty Reduction Strategy Papers» (PRSP). Dette ble gjort i samarbeid med Det internasjonale valutafondet og andre eksterne partnere, som FN, bilaterale givere og frivillige organisasjoner. Pr. juli 2002 har 18 land utarbeidet en endelig PRSP, mens ytterligere 27 har fullført en interim-PRSP. Når det gjelder gjeldslette gjennom HIPC-mekanismen er hittil 26 av 42 mulige land blitt inkludert i prosessen.

Verdensbanken vedtok i fjor en ny strategi for institusjonens videre arbeid med likestillingsspørsmål. Norge delfinansierte utarbeidelsen av strategien. Strategien er et godt utgangspunkt for en styrking av kjønnsperspektivet i institusjonens virksomhet, og tar til orde for at arbeid med kjønnsperspektiv må være landspesifikt og mottakerorientert.

Fra februar 2001 til juli 2002 ble det holdt påfylingsforhandlinger for IDA. Norge arbeidet i forhandlingene for å styrke områder som er høyt prioritert i regjeringens handlingsplan, bl.a. økonomisk vekst, hiv/aids-spørsmål, Afrika sør for Sahara og Verdensbankens rolle i konfliktrammede land. Et gjennomgående tema i forhandlingene var Verdensbankens rolle i utvikling og gjennomføring av nasjonale fattigdomsrettede utviklingsstrategier (PRSP-er). Et stridsspørsmål som bidro til å forsinke forhandlingene, var i hvilken grad IDA skulle erstatte långivning med gavemidler. De fleste land, inkludert Norge, ønsket en relativt beskjeden gaveandel. Bakgrunnen for dette var bl.a. de merkostnadene en slik omlegging ville innebære, og følgene i form av mindre lånekapasitet til de fattige landene på lang sikt. I tillegg ble andre forhold vektlagt, slik som de ekstremt gunstige betingelsene IDA-lån ytes på, den disiplinerende effekt av at en del av den samlede ressurstilgang også for de fattigste landene faktisk skal tilbakebetales, samt den potensielt uheldige konkurransesituasjon som ville oppstå med FN-organisasjoner som bare yter gavebistand. Norge fremmet et kompromissforslag der man begrenset gavebistanden til visse områder som rehabilitering etter naturkatastrofer, støtte til land som kommer ut av væpnet konflikt og tiltak mot hiv/aids. Dette forslaget, supplert med en andel gavefinansiering til gjeldssårbar land, dannet grunnlaget for den endelige enighet om at mellom 18 og 21 pst. av IDAs samlede støtte skal gis på gavevilkår. Man oppnådde imidlertid ikke enighet om inndekning av fremtidig bortfall av tilbakebetalinger som følge av økt gavefinansiering. Drøftinger om dette vil fortsette fram mot IDA 14-forhandlingene som ventes å starte ved årsskiftet 2003/4. Dette vil kreve oppfølging fra norsk side.

Budsjett 2003

Under IDA 13-forhandlingene ble det oppnådd enighet om en påfylling på om lag USD 22,7 mrd, hvorav nye giverbidrag dekker om lag USD 12,7 mrd. Norges bidrag utgjør kr 1 751 270 000 som skal innbetales med like store årlige beløp i treårsperioden 2002-2004. Det vises til egen stortingsproposisjon om samtykke til at Norge deltar i den

trettende kapitalpåfylling i Det internasjonale utviklingsfondet, IDA.

For 2003 foreslås bevilget 584 mill. kroner som utgjør om lag 1,52 prosent av totalbudsjettet.

Post 71 Regionale banker og fond, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

De regionale utviklingsbankene dvs. Asiabanken, Afrikabanken og Den interamerikanske utviklingsbank, har som formål å bidra til økonomisk og sosial utvikling i respektive regioner, ved å formidle lån og faglig bistand til langsiktige utviklingsprosjekter. De fattigste utviklingslandene gis lån på konsesjonelle vilkår gjennom bankenes fond. De siste årene har alle regionalbankene vært igjennom viktige endringsprosesser, organisatoriske såvel som på politikksiden. Bankenes virksomhet er blitt stadig mer innrettet mot fattigdomsbekjempelse, utvikling av menneskelige ressurser, godt styresett og en miljømessig bærekraftig utvikling, i tillegg til økonomisk vekst.

Mål

De sentrale, norske utviklingspolitiske mål, slik de er uttrykt i Handlingsplanen for bekjempelse av fattigdom i sør, ligger til grunn for vårt samarbeid med bankene. Bidrag til oppnåelse av Tusensmålene, herunder evt. regionale og nasjonale operasjonaliseringer av disse, er sentralt og må gjenspeiles i samarbeidet med bankene. Et viktig element er samordning på alle plan, med de nasjonale utviklingsstrategier og planer for fattigdomsreduksjon (PRSP-er) i sentrum. Koordinering av innsats, standardisering av prosedyrer og sammenslåing av ressurser er derfor av stor betydning i vårt arbeid overfor bankene og vil bli prioritert.

Rapport 2001

Den asiatiske utviklingsbanken (AsDB) ga i 2001 tilsagn om lån for USD 5,3 mrd., hvorav USD 4,1 mrd. var på ordinære markedsvilkår og USD 1,2 mrd. var på konsesjonelle vilkår fra Det asiatiske utviklingsfondet. Norges bidrag i 2001 var NOK 54,7 mill. India utgjorde den største låntakeren etterfulgt av Kina mens utlån til Pakistan økte mest. Bankens finansielle indikatorer ble ytterligere styrket i 2001. AsDB deltar i gjenoppbyggingen av Afghanistan i nært samarbeid med Verdensbanken og UNDP. Et strategisk rammeverk for 2001-2015 kom på plass i 2001, som sammen med en omfattende reorganisering med økt fokus på landnivå og en sterkere satsing på kunnskapsutvik-

ling og kvalitetssikring, skal bidra til å styrke arbeidet med fattigdomsbekjempelse. Nye tematiske føringer ble vedtatt på vann, og sosial skjerming (Social Protection). I henhold til det nye fattigdomsklassifiserings-systemet, som ble tatt i bruk i 2001, var 44,4 pst. av nye lån fattigdomsrettet. Asiabanken inngikk avtaler med UNDP og Verdensbanken om økt samarbeid og koordinering på landnivå.

Den afrikanske utviklingsbanken (AfDB) ga i 2001 totalt tilsagn om lån for USD 2,22 mrd., hvorav USD 1,19 mrd. var på konsesjonelle vilkår fra Det afrikanske utviklingsfondet (AfDF). Til sammenligning var det samlede utlånsnivå i 2000 på USD 2,5 mrd. Norges bidrag til AfDF var i fjor NOK 303,5 mill. Arbeidet i 2001 har vært preget av reorganiseringen av banken og fortsatt operasjonalisering av den nye visjonen, med fattigdomsreduksjon som hovedmål. Foruten prioritet til områder som jordbruk, landbygdutvikling, godt styresett, regionalt samarbeid og integrering av tverrsektorielle temaer som miljø og likestilling forutsetter visjonen en mer helhetlig tilnærming til utvikling med økt fokus på sektor framfor prosjekt og større deltakelse fra berørte parter på alle nivåer. I 2001 ble forhandlingene for den 9. påfylling av AfDF (2002-04) påbegynt, parallelt med den 13. påfylling til IDA. Grunnet uenighet blant giverne om hvor stor andel av IDAs midler som skal gis i form av gaver kom en i løpet av året heller ikke fram til noen løsning for AfDF som forutsatt. En rekke givere ble derfor i april 2002 enige med banken om å forskuttere innskudd til fondet for å sikre tilstrekkelig utlånskapasitet etter at bevilgningene fra den åttende påfylling tok slutt tidlig i 2002. Forhandlingene forutsettes avsluttet i løpet av høsten 2002.

Den interamerikanske utviklingsbanken (IDB) ga i 2001 totalt tilsagn om lån for nærmere USD 8,1 mrd., et betydelig høyere nivå enn i 2000, som i hovedsak skyldes en økning i policybaserte lån for å imøtegå den økonomiske krisen i regionen, særlig ettervirkningene av 11. september og krisen i Argentina. Det ble ikke oppnådd enighet i guvernørkomitéen om et nytt lånerammeverk i 2001 og drøftingene ble utsatt til 2002. Banken vedtok å øke andelen av privat sektor investeringer fra 5 til 10 pst. av utestående lån. I tråd med IDBs institusjonelle strategi, fortsatte arbeidet med å tilpasse virksomheten til de to nye hovedmålene fattigdomsreduksjon og bærekraftig økonomisk vekst og de fire nye hovedprioriteringene: sosial sektor reform, modernisering av staten, konkurransedyktighet og regional integrasjon. Hensynet til fattigdomsreduksjon skal integreres i alle fire områ-

dene. Bankens arbeid innen sosial utjevning med hovedfokus på urfolk og svarte gruppers situasjon fortsatte i 2001 og hiv/aids-arbeidet ble trappet opp. Det ble holdt flere høynivå konferanser om etikk og utvikling i regionen og arbeidet med å bygge opp kompetanse på dette området ved en rekke universiteter i regionen kom igang. Banken foretok store endringer i personalpolitikken i 2001, som blant annet bidro til at langtidskonsulenter fikk fast ansettelse, og en aksjonsplan for å styrke bankens sammensetning av kjønn, rase, etnisitet og geografi ble vedtatt. IDB fortsatte arbeidet med å styrke kvaliteten på sine investeringer, bl.a. ved å evaluere en rekke av sine prosjekter for å vurdere utviklingseffekten.

Innskudd i Det internasjonale fond for jordbruksutvikling (IFAD)

IFAD lånefinansierer prosjekter på konsesjonelle vilkår med sikte på å redusere fattigdommen og øke matvareproduksjonen i utviklingsland. Mer enn en tredjedel av IFADs regulære midler har gått til Afrika sør for Sahara. Det har siden starten vært forutsatt at IFAD i hovedsak skulle basere sin virksomhet på nært faglig samarbeid med andre institusjoner. De fleste prosjekter er derfor ikke fullfinansiert av IFAD, men samfinansieres med ulike bilaterale og multilaterale givere. IFAD har de siste par årene gjennomført en omstrukturering av virksomheten, som blant annet innebærer nye systemer for oppfølging, kontroll og evaluering.

I 2001 innbetalte Norge sitt siste bidrag til femte kapitalpåfylling, 48,3 mill. kroner. IFAD godkjente i løpet av året 25 nye prosjekter. Av disse var 11 lokalisert i Afrika sør for Sahara. I sin årlige rapport om jordbruksutvikling, Rural Poverty Report 2001, argumenterte IFAD i lys av milleniumsmålene for at strategier for fattigdomsbekjempelse må fokusere på landsbygda, gitt at 75 pst. av de fattige befinner seg der. Norge vil også i IFAD arbeide for at nye strategier og handlingsplaner implementeres i alle ledd av fondets virksomhet. Spesielt vil man fra norsk side følge opp at IFAD på en tilfredsstillende måte ivaretar likestillingshensyn. Dette vil stå sentralt i forhandlingene om en sjettede kapitalpåfylling i IFAD som ble påbegynt våren 2002 og som vil tre i kraft fra 2004. I forhandlingene så langt ligger det an til et norsk årlig bidrag på 69 mill. kroner over en treårsperiode. Ettersom det første bidraget til sjettede kapitalpåfylling ikke vil komme til utbetaling før i 2004, og siste bidrag til femte kapitalpåfylling ble utbetalt i 2002, er det ikke behov for å sett av noe beløp til IFAD i 2003.

Innskudd i Nordisk Utviklingsfond (NDF)

NDF har som formål å fremme sosial og økonomisk utvikling i utviklingslandene. Fondets midler anvendes i tråd med nordiske utviklingspolitiske prinsipper. Innsatsen er konsentrert om lavinntekt-landene. Lånene gis på vilkår som tilsvarer Det internasjonale utviklingsfond (IDA) i Verdensbanken. Fondets arbeidsform er i hovedsak å finansiere komponenter i større prosjekter som gjennomføres i regi av andre multilaterale finansinstitusjoner. Prosjektene som finansieres skal være av nordisk interesse. Fondet er et konkret uttrykk for et nordisk utviklingssamarbeid, og det er en viktig målsetting at fondet profilerer både prioriterte nordiske målsettinger og nordisk ekspertise og kunnskap.

I 2001 undertegnet fondet 11 nye låneavtaler til en samlet verdi av EUR 90,8 mill. I løpet av 2000 avsluttet de nordiske utviklingsmyndighetene forhandlinger om en ny kapitalutvidelse av NDF. Forhandlingene førte til en økning av NDF fondskapital til EUR 330 mill. som sikrer finansieringen av NDFs aktiviteter for perioden 2001-2005.

Nordisk ministerråd godkjente i september 2001 en ny strategi for privat sektor i NDF som erstatter prøveordningen fra 1994. Strategien åpner for at NDF kan gi støtte til aktiviteter i privat sektor i utviklingsland uten krav til statsgaranti. Innsatsområdene vil omfatte direkte investeringer med særlig fokus på infrastruktur, støtte til små og mellomstore bedrifter, samt deltakelse i kapitalfond.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås det bevilget 499 mill. kroner, fordelt med:

- 346 mill. kroner til Det afrikanske utviklingsfondet (AfDF) som utgjør om lag 3,54 prosent av totalbudsjettet,
- 87 mill. kroner til Nordisk Utviklingsfond (NDF) som utgjør om lag 20,6 prosent av totalbudsjettet,
- 55 mill. kroner til Det asiatiske utviklingsfondet (AsDF) som utgjør om lag 0,95 prosent av totalbudsjettet,
- 7 mill. kroner til Den afrikanske utviklingsbanken (AfDB) som utgjør om lag 1,15 prosent av aksjekapitalen,
- 4 mill. kroner til Den interamerikanske utviklingsbankens søsterorganisasjon for privat sektor (IIC) som utgjør om lag 0,56 prosent av aksjekapitalen.

Post 72 Samfinansiering via finansinstitusjoner, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

I tråd med Handlingsplanen for fattigdomsbekjempelse er de prioriterte områdene for samfinansieringen utdanning, hiv/aids, miljø og energi, næringsutvikling, godt styresett og likestilling. Dette er tema som etterhvert utgjør en betydelig del av bankenes virksomhet, men der institusjonene etter norsk mening trenger å styrke innsatsen for å nå fram til de fattigste befolkningsgruppen. Norske øremerkede bidrag finansierer utredningstiltak og operasjonelle aktiviteter hvor man fra norsk side mener å kunne spille en katalytisk rolle med hensyn til å påvirke og utvikle bankenes politikk og operasjoner. Gjennom denne formen for støtte skapes kontakt med sentrale aktører innad i bankens stab og ledelse. Dette gir grunnlag for å påvirke bankens policyutvikling før forslag fremmes for bankens styrende organer og gir samtidig erfaring med hvordan beslutninger i de styrende organer faktisk gjennomføres.

En bruker også institusjonene som kanaler til aktiviteter som bidrar til kapasitets- og kompetansebygging i mottakerlandene. I tråd med Regjeringens opptrapping av støtten til utdanning for alle vil således Verdensbanken bli en sentral kanal for å bistå utviklingslandene i deres satsing på utdanning. Et felles opplegg, «Fast Track Initiative» for utdanning for alle, er nå i ferd med å bli organisert i samarbeid mellom UNESCO, UNICEF, Verdensbanken og en gruppe giverland. Gjennom dette initiativet vil inntil 23 land kunne motta betydelig økt støtte til utdanning. Gitt at organisering og styring får en tilfredsstillende utforming, vil regjeringen være beredt til å kanalisere en vesentlig del av den økte utdanningsbistanden gjennom dette initiativet.

Mål

Hovedformålet med bidragene er å støtte opp om bankenes mandat for å bekjempe fattigdom. Fattigdomsbekjempelse krever en helhetlig og langsiktig tilnærming til utvikling, der bærekraftig økonomisk vekst må ses i sammenheng med sosial og politisk utvikling. Denne tilnærmingen representerer en utfordring for finansinstitusjonene, med tanke på å sikre at aktivitetene bidrar til bærekraftig fattigdomsbekjempelse.

Norge har interesse av at internasjonale spørsmål, herunder utviklingspolitikken, behandles innen en multilateral ramme der også mindre land kan forventes å bli hørt. Effektive, kompetente og åpne multilaterale institusjoner er en forutsetning

for at slike fora anses som relevante forhandlings- og beslutningsorgan. Det er derfor et høyt prioritert mål for vårt arbeid i de multilaterale institusjoner å bidra til nødvendig omorganisering, effektivisering og kompetansebygging.

Rapport 2001

Utenriksdepartementet opprettet i 1997 et fond i Verdensbanken for fremme av utdanning i afrikanske land sør for Sahara. En målsetting med fondet er å bistå afrikanske land til å utvikle bærekraftige nasjonale utdanningsprogrammer. Fondet ble i 2001 påfylt med 45 mill. kroner. Fondet har så langt bistått 39 afrikanske land i arbeidet med å utarbeide nasjonale utdanningsstrategier. I tråd med oppfølgingen av Education for All og Fast Track initiativet vil støtten til utdanning i Verdensbanken bli mer enn fordoblet i 2003.

Norge har arbeidet målbevisst for å få hiv/aids-problematikken opp på dagsorden i Verdensbanken. Siden 1995 har Utenriksdepartementet gitt 14 mill. kroner til et fond for at institusjonen gjennom studier, analyser og opplæringstiltak på landnivå har kunnet vise at epidemien ikke er et rent helseproblem, men et utviklingsproblem. Studier og prosjektforberedelser finansiert av fondet er blitt en forutsetning for bankens voksende utlån til bekjempelse av hiv/aids.

I Verdensbanken bidrar det norske fondet for miljø, sosial utvikling og fattigdom (ESSD) til at fattighedsreduksjon blir satt inn i et bærekraftig perspektiv. Fondet bidrar til å styrke Verdensbanken og låntakerlandenes kapasitet innenfor disse feltene og å integrere dem i alle deler av operasjonell virke. Norge bidro i 2001 med 90 mill. kroner til fondet. Gjennom fondet er det finansiert analyser og utredninger som har vært sentrale for Verdensbankens faglige bidrag til WSSD-prosessen.

Norge bidro i 2001 til etableringen av et miljøinformasjonssystem i IDB. I Afrikabanken har Norge støttet utarbeidelse av retningslinjer for bankens arbeid med miljøspørsmål.

Norge har vært en pådriver for å få godt styresett og korrupsjon på dagsorden i utviklingsbankene. En målsetting har vært å styrke institusjonenes kapasitet på dette området, samt bygge opp nasjonal kapasitet i låntakerland. Verdensbanken har sammen med OECD tatt initiativet til å etablere et forum for godt styresett i privat sektor (corporate governance). Utenriksdepartementet bidro i 2001 med 2,2 mill. kroner. I tillegg til Norge deltar seks andre givere.

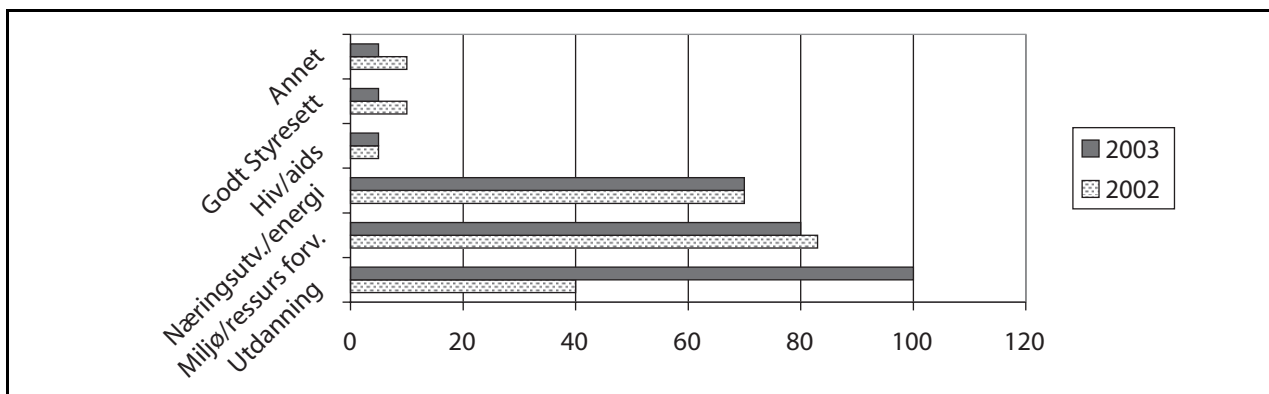
I Afrikabanken er det planlagt en betydelig styrking av arbeidet med godt styresett, både gjennom rekruttering av fagfolk, omorganisering og full integrering i den operative virksomhet. De nordiske land og Afrikabanken forberedte i 2001 inngåelse av en trust fund avtale på USD 4 mill. for å støtte dette arbeidet.

Norge har i en årrekke arbeidet for at utviklingsbankene skal ta mer hensyn til likestilling i institusjonenes virksomhet. Verdensbanken vedtok i 2001 en ny strategi for likestilling som Norge var med på å finansiere, for institusjonens videre arbeid med disse spørsmål. Strategien ble godt mottatt i styret, og danner et bra utgangspunkt for en styrking av kjønnsperspektivet i institusjonens virksomhet. Strategien tar til orde for at arbeid med kjønnsperspektiv må være landspesifikt og mottakerorientert. Analyse av kjønnsperspektivet må således inngå som en integrert del i en landanalyse av hvordan en best kan bekjempe fattigdom og styrke vekst på tvers av sektorer. Norge samlet i 2000 støtten til likestilling i ett tematisk fond og gav 4,6 mill. kroner i støtte. Fondet ble påfylt med ytterligere 4 mill. kroner i 2001.

Norge har bidratt med et eget fond til kvinneheten i IDB for å styrke integreringen av kjønnsperspektivet i bankens virksomhet. Fondet og bankens arbeid generelt på dette området ble evaluert i 2001. Evalueringen konkluderte med at fondet har bidratt til økt oppmerksomhet og integrering av perspektivet i banken som helhet. Norge har også støttet IDBs program for å fremme kvinnelig lederskap i Latin-Amerika og Karibien siden 1998 og andre fase av programmet kom igang i 2001. I 2001 ble det besluttet å videreføre støtten til programmet for kvinnelig lederskap i regionen rundt Andesfjellene med til sammen 8,5 mill. kroner. Kvinner med afroamerikansk og indiansk opprinnelse vil bli gitt prioritet.

Afrikabanken vedtok i 2001 en ny strategi for likestilling. Norsk støtte til seminarer o.l. har bidratt til økt bevissthet og styrket bemanning.

Norge har gjennom øremerkede bidrag til utredningsvirksomhet og til en rekke flergiverfond støttet opp om Verdensbankens arbeid med næringsutvikling i sør. Denne støtten samles nå i et overordnet tematisk fond. Fondet vil støtte opp om Verdensbankens nye sektorstrategi for privat sektor utvikling, samt bidra til kapasitetsbygging i bankens låntakerland for å utvikle et godt rammeverk for sektoren.

Figur 7.6 viser fordeling av bevilgningen til samfinansieringen i 2002 og forslag 2003 (i mill. kroner). I kategorien «Annet» inngår midler til likestilling og institusjonsreform

Norge har bistått IDB i å styrke satsingen på sosial sektor gjennom et fond for innovative sosiale programmer. Norge og IDB samarbeider også om å sette etikk og utvikling på dagsorden i bankens virksomhet og i regionen. Programmet ble videreført i 2001 med en støtte på 6,7 mill. kroner for 2001-2003. Den norske støtten til fondet for innovative programmer i IDB har bidratt til å økt omfanget av prosjektaktiviteter innen sosial sektor, men banken mangler fortsatt midler for innovative pilot-

tiltak som kan føre til ytterligere styrking av bankens kapasitet og kompetanse på dette området. Norge vedtok i 2001 å videreføre støtten til programmet for perioden 2001-2003 med 18 mill. kroner.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 290,5 mill kroner.

Kap. 172 Gjeldslette

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003
70	Gjeldslettetiltak, <i>kan overføres</i>	350 615	350 000	350 000
	Sum kap 172	350 615	350 000	350 000

Den norske Gjeldsplanen

Gjeldsplanen, lansert i 1998, danner fortsatt grunnlaget for norske holdninger til internasjonale gjeldsspørsmål. Målsettingene og tiltakene i planen er sentrale elementer i Regjeringens handlingsplan mot fattigdom. Gjeldsplanen gir en totalvurdering av både multilaterale og bilaterale gjeldstiltak og gir anvisning på hvordan Norge kan og bør arbeide for at internasjonale gjeldslettme-kanismer forbedres. Planen, som fikk bred omtale i St. prp. nr. 1 (1998-99), åpner i prinsippet for ensidig, ekstraordinær gjeldslette til et tyvetalls utviklingsland. For å sikre fattigdomsrettingen av norske gjeldstiltak valgte man i første omgang å fokusere på lavinntektsland.

I budsjettet for 1999 besluttet man at bilateral gjeldslette kunne skje uten ny bevilgning innenfor en ramme på henholdsvis 1 266 mill. kroner for GIEKs gamle alminnelige ordning og 1 907 mill. kroner under GIEKs gamle særordning for utviklingsland. Den samlede rammen ble således på 3 173 mill. kroner. All bilateral gjeldsettergivelse under gjeldsplanen, herunder av eventuelle påløpte renter etter at gjeldsplanen ble iverksatt, gjennomføres etter dette uten å belaste bistandsbudsjettet eller andre deler av statsbudsjettet med nye bevilgninger, jf. forslag til romertallsvedtak.

I første fase av iverksettelsen av gjeldsplanen prioriterte man gjeldslette for 8 av de fattigste landene (Benin, Elfenbenskysten, Gambia, Ghana, Guinea, Senegal, Tanzania og Vietnam) som er kommet til behandling under det såkalte HIPC-ini-

tiativet (Heavily Indebted Poor Countries Initiative). Ved utgangen av 1997 hadde disse en gjeld til Norge på til sammen 1 432 mill. kroner. De øvrige lavinntektslandene ble i første omgang ikke prioritert for gjeldslette, da de enten befant seg i væpnet konflikt eller var preget av dårlig styresett.

Under Gjeldsplanen åpnes det for 100 pst. ettergivelse av fordringer på HIPC-landene, hvorav de siste 10 pst. innebærer en ensidig norsk «opptopping» av de vilkår disse landene vanligvis får i Parisklubben. Norge var det første land som gikk helt til 100 pst. gjeldsreduksjon. Senere har en rekke andre kreditorland lagt seg på samme linje. Etter tapsavsetninger vil full ettergivelse av fordringene på ovennevnte 8 land medføre en belastning av rammen på om lag 1,2 mrd. kroner.

I tillegg til disse landene prioriterer Regjeringen, i samsvar med Regjeringen Stoltenbergs utvidelse av gjeldsplanen, nå også rask gjeldsreduksjon for land som kommer ut av krig og konflikt, samt begrenset gjeldsreduksjon for utvalgte mellominntektsland med høy gjeldsbelastning og utbredt fattigdom. For postkonfliktland vil gjeldslette kunne være et viktig bidrag til økonomisk og politisk stabilisering, som igjen vil være nødvendig for målrettet fattigdomsbekjempelse. Den mest aktuelle kandidat for postkonflikt-gjeldsreduksjon er DR Kongo.

Også for mellominntektsland vil gjeldslette kunne bidra til en mer effektiv kamp mot fattigdom. For disse landene, som normalt ikke er kandidater til direkte gjeldsreduksjon i Parisklubben, søker Norge å få til gjeldsbytteordninger som er samordnet med andre kreditorland og/eller multilaterale finansinstitusjoner. Gjeldsbytte vil innebære de facto gjeldsettergivelse – begrenset av rammer satt i Parisklubben – mot at landene selv gjennomfører omforente utviklingstiltak. For gjeldsbytte prioriteres i første rekke Pakistan, evt. også Ecuador. For Pakistan vises til omtale under post 70 Gjeldslettetiltak.

Gjeldsletten for de postkonfliktland og mellominntektsland Norge har fordringer på vil over tid kunne innebære en maksimumsbelastning av Gjeldsplanens ramme på ytterligere om lag 2 mrd. kroner. Idet flere av de aktuelle landene neppe vil innfri kriteriene for norsk gjeldslette de aller nærmeste årene – og eventuell gjeldsreduksjon under enhver omstendighet vil fases inn over en årrekke – ligger full utnyttelse av rammen langt fram i tid.

Forhandlingene om finansieringen av gjeldslette fra de multilaterale finansinstitusjonene under HIPC-initiativet startet i 2000. Norge arbeider for at slike forhandlinger skal avholdes periodisk gjennom HIPC-initiativets levetid og at finansieringen av denne gjeldsletten ikke skal gå på bekostning av

de multilaterale finansinstitusjonenes operative virke.

Regjeringen har igangsatt arbeidet med å revidere og oppdatere den norske Gjeldsplanen.

Tilskudd til oppfølging av Parisklubbavtaler

Situasjonsbeskrivelse

Norge deltar i Parisklubben, et forum av vestlige kreditorland, der også Russland er med, for forhandlinger med land som har problemer med å betjene sin offentlige eller offentlig garanterte bilaterale gjeld. For Norge omfatter dette i hovedsak fordringer som springer ut av garantier gitt av GIEK i forbindelse med eksportkreditter. Behovet for budsjettbevilgning oppstår kun i den grad Norge gjennom avtaler i Parisklubben måtte forplikte seg til gjeldsreduksjon, i motsetning til betalingsutsettelse overfor land eller fordringstyper som ikke omfattes av Gjeldsplanen. Bevilgningen dekker gjeldslette til utviklingsland som kan rapporteres til OECD/DAC som offisiell utviklingshjelp (ODA).

Mål

Formålet med gjeldsletteoperasjoner som gjennomføres i regi av Parisklubben er å gi utviklingsland bedre rammebetingelser for økonomisk vekst og sosial utvikling, gjennom å fylle udekkede finansieringsbehov under landenes reformprogrammer ved gjeldsreduksjon og/eller betalingsutsettelse. Norge arbeider for at de fattigste og mest gjeldstyngede land skal oppnå vilkår som sikrer dem en gjeldsbetjening som er til å bære. For disse landenes vedkommende, og gitt at de uansett vil bli sittende tilbake med andre gjeldsforpliktelser, tilsier dette at den samlede bilaterale gjelden helt og holdent bør slettes.

Rapport 2001

Parisklubben fortsatte i 2001 arbeidet med å restrukturere gjelden til land som har gjeldsbetjeningsproblemer. Blant de landene Norge har fordringer på, ble det inngått multilaterale rammeavtaler med fem land. Guinea fikk 90 pst. gjeldsreduksjon under HIPC-initiativet, som fra norsk side vil bli «toppet opp» til 100 pst. Sierra Leone og Ghana fikk begge 67 pst. gjeldsreduksjon på visse forfall, gjennom en midlertidig gjeldsavtale, før landene kommer til full HIPC-behandling i 2002. Jugoslavia fikk 66 pst. gjeldsreduksjon, som et gjeldspolitisk særtilfelle, og med Norge i en pådriverrolle. Pakistan fikk ingen gjeldsreduksjon, men omfattende betalingsutsettelse.

Gjeldsreduksjonen overfor Guinea, Sierra Leone, Ghana og Jugoslavia vil bli belastet Gjeldsplanens ramme. Betalingsutsettelsene overfor Pakistan medførte intet bevilgningsbehov.

Som oppfølging av tidligere parisklubbavtaler signerte Norge i 2001 bilaterale gjeldsavtaler med Senegal (67 % gjeldsreduksjon på løpende forfall) og Benin (100 % gjeldsreduksjon på løpende forfall), begge belastet gjeldsplanens ramme. Det ble også signert en gjeldsavtale med Slovenia, uten budsjettimplikasjon.

Budsjett 2003

Ettergivelse av fordringer, forvaltet av Utenriksdepartementet, som følge av Parisklubbavtaler ven-

tes i 2003 i sin helhet å være omfattet av den utvidete Gjeldsplanen. For 2003 anses det følgelig ikke å være behov for bevilgning, jf. forslag til romertallsvedtak.

Norske fordringer overfor utviklingsland

Nedenstående tabell angir utviklingslands gjeld til Norge som er reorganisert gjennom Parisklubbavtaler (moratorier) – i mill. kroner¹.

¹ Omfatter ikke land i Øst-Europa og land i det tidligere Jugoslavia. Tallene er pr. 30. juni 2002. Det er ved omregning til kroner benyttet USD-kurs pr. samme dato. Tallene er ekskl. morarenter.

Algerie	147	D.R. Kongo	217	Tanzania ²	58
Benin ²	227	Liberia	63	Vietnam	37
Ecuador	366	Pakistan	218		
Egypt	279	Peru	676	Sum	3 092
Elfenbenskysten	135	Senegal ²	244		
Ghana	33	Sierra Leone	92		
Guinea	99				
Jamaica	74	Sudan	127		

² Det er vedtatt full ettergivelse av de norske fordringer på disse landene. Ettergivelsen skjer ved forfall fram til det formelle ettergivelsestidspunktet under HIPC-mekanismen. Da vil Norge slette alle gjenstående fordringer. Tanzanias restgjeld vil bli slettet høsten 2002.

Norge har også utestående fordringer på andre utviklingsland som ikke omfattes av avtaler i Parisklubben. Disse fordringene utgjorde om lag 555 mill. kroner da staten overtok som kreditor, basert på GIEKs opprinnelige utbetalte erstatningsbeløp. Burma og Sudan er de klart største debitorland. De faktiske norske fordringene overfor disse landene vil nå, på grunn av påløpte renter, være betydelig større enn pålydende. Det er imidlertid ikke funnet behov for løpende ajourføring av renter overfor land som verken betjener sin gjeld eller har avtaler med Parisklubben.

Post 70 Gjeldslettetiltak, kan overføres Tilskudd til fond for internasjonale gjeldsoperasjoner

Situasjonsbeskrivelse og mål

I tråd med regjeringens handlingsplan mot fattigdom er formålet med gjeldsfondet å bidra til å lette utviklingslandenes gjeldsbyrde og sikre økte ressursoverføringer til de fattigste og mest gjeldstyngede land – spesielt i Afrika sør for Sahara. Dette kommer i tillegg til vårt bidrag gjennom sletting av norske fordringer i henhold til gjeldsplanen. Midler fra fondet skal gå til gjeldslettetiltak i regi av multilaterale finansinstitusjoner, i første rekke Verdensbanken og andre utviklingsorganisasjoner.

Regjeringen prioriterer deltakelse i finansieringen av HIPC-mekanismen for å lette de fattigste landenes gjeldsbyrde overfor multilaterale utviklingsbanker. Gjeldsfondet kan også benyttes til andre initiativer, herunder deltakelse i gjeldsoperasjoner under Verdensbankens såkalte 5. dimensjon. Denne ordningen ble etablert for fattige land som i dag bare låner på myke IDA-vilkår, men som fortsatt nedbetaler gamle IBRD-lån med høyere rente og kortere tilbakebetalingstid. Ordningen innebærer at renten på IBRD-lånene subsidieres ned til IDA-vilkår. Norges bidrag supplerer ordningen ved også å dekke avdrag til IBRD.

Gjeldsfondet kan dessuten benyttes til Verdensbankens 6. dimensjon – dvs. tilbakekjøp og sletting

av privatbankfordringer overfor de fattigste utviklingslandene, samt til tiltak for å styrke gjeldsstyringskapasiteten i fattige og gjeldstyngede land.

Midler fra fondet foreslås også benyttet til multilateralt koordinerte gjeldsbytter, der den norske fordringen konverteres til en forpliktelse for debitor til å finansiere nærmere spesifiserte utviklings tiltak med egne midler, gjerne i lokal valuta. Det forutsettes at flere kreditorland deltar og at særskilte og varige samordningsmekanismer opprettes.

Inkluderingen av postkonfliktland under HIPC-initiativet vil bli en betydelig utfordring. HIPC-behandling forutsetter bl.a. at disse landenes mislighold til multilaterale kreditorer bli klarert. Gjeldsfondet vil kunne benyttes til å bidra til multilateralt koordinert klarering av restanser gjennom samfinansiering med andre givere.

Rapport 2001

I 2001 ble det utbetalt 350,5 mill. kroner over gjeldsfondet. Regjeringen prioriterte finansieringen av HIPC-initiativet og gjeldsoperasjoner under Verdensbankens 5. dimensjon. Det ble utbetalt 163 mill. kroner til Verdensbankens fond for multilateral gjeldslette (HIPC Trust Fund). 170 mill. kroner ble brukt til direkte gjeldslettetiltak via 5. dimensjon, fordelt på Honduras (50 mill. kroner), Zambia (46 mill. kroner), Bangladesh (30 mill. kroner), Tanzania (21 mill. kroner), Malawi (12 mill. kroner) og Ghana (11 mill. kroner). Til gjeldsoperasjoner under Verdensbankens 6. dimensjon ble det utbetalt 8,8 mill. kroner til gjeldslette for Honduras. Det ble gitt 8,7 mill. kroner til UNCTAD til finansiering av databaserte gjeldsstyringsverktøy for gjeldstyngede land, DMFAS.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 350 mill. kroner. Bidrag til finansiering av HIPC forventes å utgjøre en stor del av bevilgningen også i 2003. Behovet forventes å øke fra og med 2003, da det vil være flere land som vil få behov for ekstraordinær gjeldslette p.g.a. en fortsatt sårbar gjeldssituasjon. Videre vil det i årene fremover trolig kreves økte donorbidrag for å dekke IDAs HIPC-kostnader, som inntil 2005 blir finansiert fra IBRDs nettoinntekt. Økte innbetalinger allerede fra 2003 vil bidra til å sikre at IDA har tilstrekkelige midler når IBRDs bidrag reduseres.

Overfor Pakistan vil Regjeringen foreslå et 10-årig gjeldsbytte, der alle renter og avdrag ettergis mot at landet gjennomfører nærmere bestemte utviklingstiltak innenfor sosial sektor. Det legges opp til et multilateralt koordinert bytte, der vi i første omgang vil samarbeide med Canada, men der også andre land vil kunne slutte seg til på et senere tidspunkt. Norge er initiativtaker til ordningen, som er et pilotprosjekt rettet mot å bringe ned kostnadene ved – og øke effekten av – gjeldsbytte (swaps).

I lys av fredsprosessen i Sudan vil det kunne bli iverksatt klarering av landets gjeldsrestanser i 2003, noe som vil kunne kreve store donorbidrag. Her vil det kunne være aktuelt for Norge å lede an. Dette vil imidlertid først kunne skje etter at en fredsavtale er inngått. Norge har også forpliktet seg til fortsatte bidrag til subsidiering av IMF's utlån til de fattigste landene, herunder post-konfliktland. Det er aktuelt å videreføre det norske fondet i Verdensbanken for å styrke HIPC-landenes kapasitet til å nyttiggjøre seg gjeldslette for tiltak i sosial sektor.

Programkategori 03.50 Øvrig bistand

Utgifter under programkategori 03.50 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003	Pst. endr. 02/03
197	Bistand til ikke – ODA-godkjente land og internasjonale miljøtiltak	391 419	416 500	390 500	-6,2
198	Frivillige bidrag, FNs fredsarbeid	6 837		5 000	
	Sum kategori 03.50	398 255	416 500	395 500	-5,0

Kap. 197 Bistand til ikke-ODA-godkjente land og internasjonale miljøtiltak

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003
70	Tilskudd til atomsikkerhetstiltak, prosjekt-samarbeidet med Russland/SUS og handlingsplanen for søkerlandene til EU, <i>kan overføres</i>	351 624	369 000	350 000
71	Fred og demokratitiltak (ikke ODA-land), <i>kan overføres</i>	3 016	5 000	5 000
76	Tilskudd til internasjonale klima- og miljøtiltak, <i>kan overføres</i>	36 778	42 500	35 500
	Sum kap 197	391 419	416 500	390 500

Post 70 Tilskudd til atomsikkerhetstiltak, prosjektsamarbeidet med Russland/SUS og handlingsplanen for søkerlandene til EU, *kan overføres*

Situasjonsbeskrivelse

Russland/SUS

En kombinasjon av gunstige eksterne faktorer, særlig den høye oljeprisen, og viktige reformer har de siste par årene bidratt til å bedre situasjonen i russisk økonomi. I 2001 økte Russlands bruttonasjonalprodukt med 5 pst. Samtidig består behovet for strukturelle og andre reformer i økonomien

såvel som på andre områder i samfunnet. Fremdeles lever ca. 30 pst. av den russiske befolkning under den nasjonale fattigdomsgrensen. Smittsomme sykdommer som hiv/aids og tuberkulose øker sterkt. Store miljøproblemer preger situasjonen en rekke steder, særlig er forholdene bekymringsfulle når det gjelder atomsikkerhet og radioaktiv forurensing. Spesielt urovekkende er forholdene i Nordvest-Russland. Usikre kjernekraftverk, dekommisjonerte atomubåter i dårlig forfatning og store mengder brukt kjernebrensel og radioaktivt avfall utgjør en trussel mot miljø og sikkerhet også for andre land.

Søkerlandene til EU

Et EU med 25 medlemsland og 450 millioner innbyggere kan være en realitet i 2004. EUs utvidelse med inntil 12 nye medlemsland er en av de store politiske endringsprosessene vi vil stå overfor i de nærmeste årene. Det er en stor utfordring landene står ovenfor når de skal gjennomføre dyptgripende reformer sosialt og økonomisk, etablere styredyktige institusjoner og slutføre sin tilpasningsprosess. EU-kommisjonen har pekt på at det er knyttet særlige utfordringer til oppgraderingen av administrativ kapasitet og arbeidet for å heve miljøstandarder, sentrale områder også for EØS-samarbeidet.

Prosjektsamarbeidet med Russland/SUS

Mål

Hovedmålet med samarbeidet er å bidra til Russlands omstilling til demokratisk styre og en bærekraftig utvikling gjennom overføring av relevant kunnskap og kompetanseutvikling. Dette mål har ligget fast siden begynnelsen av 1990-tallet. Hovedinnsatsen er rettet mot russisk del av Barentsregionen. Miljøvern, helse og regionale Barentsprosjekter er de innsatsområder som tilføres mest økonomiske ressurser.

Rapport 2001

I 2001 ble det utbetalt prosjektstøtte for til sammen 136 mill. kroner. De høyest prioriterte områdene var helse, miljøvern og Barentsprosjekter på regionalt nivå. Andre viktige områder var demokratiutvikling, utdanning og forskning og miljørelaterte energitiltak.

Støtten til det regionale prosjektsamarbeidet gjennom Barentssekretariatet i Kirkenes ble videreført med tilskudd til 179 prosjekter for til sammen 30 mill. kroner. Satsingsområder var kompetanse/utdanning, velferd/kultur, næringsutvikling og urfolk. Det ble utført en ekstern evaluering av et antall gjennomførte utdanningsprosjekter.

Barentsrådet vedtok i 1999 et fireårig samarbeidsprogram for helse i Barentsregionen. I 2001 ble det utbetalt 12 mill. kroner til programmet. Midlene ble fordelt til prosjekter innen områdene smittsomme sykdommer, tiltak for mor og barn, motvirkning av livsstilproblemer, tiltak for urfolk og kvalitets-heving av helsetjenester. En evaluering av innsatsen utføres i 2002. I tillegg ble det bevilget 10 mill. kroner til prosjekter i Russland under Aksjonsgruppen for smittevern i Østersjøregionen, som omfatter samarbeid innen tuberkulose, hiv/aids-kontroll, antibiotikaresistens, smitteover-

våkning og støtte til helsereformer i retning av bedre helsetjeneste.

Det ble utbetalt 24 mill. kroner til miljøvernprosjekter i Russland i 2001. Det er støttet prosjekter under Arktisk Råds arbeidsgrupper for biologisk mangfold og handlingsplan for beskyttelse av arktisk miljø. Under det bilaterale samarbeidet med Russland har over 1200 russiske ingeniører til nå deltatt i program for renere produksjon, som bl.a. omfatter miljøsertifisering av industribedrifter, opplæring i renere produksjon på tekniske høyskoler og investeringer i miljøteknologi. Deltakende bedrifter får økonomisk støtte fra fondet for renere produksjon i Nordisk miljøfinansieringsselskap (NEFCO). Den norsk-russiske oljevernberedskapsgruppen har, basert på risikoanalyse, vurdert behovet for fremtidig beredskap knyttet til kommende petroleumsaktiviteter og petroleumstransport på norsk og russisk sokkel. Gjennom NEFCO har Norge deltatt i investeringer i miljøprosjekter i privat og offentlig virksomhet i Russland.

Samarbeidet med Russland innen energiøkonomisering og utvikling av alternative energikilder ble videreført og styrket. Med norsk støtte er det etablert i alt fire enøksentra i Barentsregionen. Det er gjennomført kompetansehevende tiltak og ytt bidrag til finansiering av mindre investeringsprosjekter. Enøksentra har hatt en positiv utvikling i form av økt egenfinansiering gjennom betalte oppdrag. Arbeidet med å fremme overgang fra forurensende energikilder som tungolje og kull til miljøvennlige energikilder som bioenergi er blitt intensivert.

Arbeidet under rammeavtalen med Norges forskningsråd og Universitetsrådet om høyere utdanning og forskning 1997-2001 ble avsluttet i 2001. En evaluering utført i 2001 vurderte arbeidet som er gjort svært positivt. Hovedvekten av forskningssamarbeidet med Russland har foregått innen områdene miljøvern, medisin, økonomi og samfunnsfag. Arbeidet videreføres under en ny rammeavtale.

Innenfor det demokratibyggende arbeidet samordnet Kommunenes Sentralforbund (KS) støtten til kommunale opplærings- og utviklingstiltak, inklusive grenseregionale tiltak i Østersjøområdet. KS og Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) har videreført et felles program for utplassering av unge russiske ledere i offentlig forvaltning og næringsliv i norske kommuner og bedrifter.

Justisdepartementet utvidet sitt samarbeid med russiske justismyndigheter om støtte til russiske fengsler på Kola og i Moskva-regionen, hvor målsettingen er å bedre soningsforholdene gjennom

overføring av relevant utstyr samt utvikle et opplæringstilbud for de innsatte.

LO har videreført sitt samarbeid med russisk fagbevegelse. Hovedkonklusjonen fra evalueringen av LOs Russlandssamarbeid i årene 1992-2001 er at samarbeidet har representert positive tiltak i arbeidet med omstrukturering av russisk fagbevegelse.

Revolverende fond for bioenergi og fornybare energikilder i Russland.

I Budsjett-innst. S. nr. 3 (2001-02) ba Stortingets Utenrikskomite om at det ble foretatt en vurdering av muligheten for å etablere en prøveordning med et revoluerende investeringsfond for bioenergi og andre fornybare energikilder overfor Russland. I tilknytning til Revidert nasjonalbudsjett 2002 ble det opplyst at spørsmålet var til vurdering i de berørte departementer.

I den senere tid har russiske myndigheter på sentralt og regionalt nivå vist økende interesse for å kanalisere økonomiske ressurser til prosjekter som fremmer overgangen til bruk av miljøvennlige og fornybare energikilder, som bioenergi. Det samme gjelder for internasjonale finansinstitusjoner, bl.a. de nordiske. De aktuelle investeringsprosjekter bør normalt vise bedrifts-økonomisk lønnsomhet og dermed ha evne til å betjene lånekapital. Russisk økonomi utvikler seg nå på en positiv måte og risikoen ved investeringer og lån til Russland vurderes å ha bedret seg. Det må derfor legges til grunn at behovet for spesielle ordninger for å kanalisere vestlig kapital til bioenergi- og andre fornybare energiprojekter i Russland, som det foreslåtte revolverende fondet, vil avta. Regjeringen har på denne bakgrunn ikke funnet å kunne prioritere opprettelsen av et eget fond, men vil fortsatt støtte tiltak som bidrar til kunnskapsoverføring samt forprosjektering av investeringer i bioenergi og fornybare energikilder i Russland.

Satsing 2003

Det vil fortsatt bli gitt prioritet til prosjektvirksomheten i Nordvest-Russland, med hovedvekt på Barentsregionen. Tiltak for å fremme omstillingen til demokratisk styre, markedsøkonomi, forbedring av miljøsituasjonen og styrking av helsevesenet vil stå sentralt. Overfor Ukraina og Hviterussland vil det bli ytt støtte i mindre omfang til demokratiutvikling samt humanitær bistand til utsatte befolkningsgrupper.

Handlingsplanen for atomsaker

Mål

Gjennom Handlingsplanen for atomsaker støtter Norge arbeidet med atomsikkerhet og reduksjon av faren for radioaktiv forurensing i Russland og sentraleuropeiske stater. Målsettingen er å beskytte helse, miljø og næringsvirksomhet mot radioaktiv forurensing gjennom bilateralt og internasjonalt samarbeid. Brukt kjernebrensel og radioaktivt avfall må tas hånd om og lagres på en sikker måte. Sikkerheten og sikkerhetskulturen på usikre kjernekraftverk må forbedres best mulig i påvente av stenging. Det arbeides for sterke og uavhengige nasjonale tilsynsmyndigheter gjennom samarbeidsprosjekter og deres inkludering i de ulike atomsikkerhetsprosjektene.

Rapport 2001

Over Handlingsplanen for atomsaker ble det i 2001 utbetalt 146 mill. kroner, hvorav 18 mill. kroner til sikring av radioaktivt deponi i Estland og 10 mill. kroner til destruksjon av kjemiske våpen i Sentral-Russland og Baltikum.

Det ble også utbetalt 33 mill. kroner til atomsikkerhetstiltak under det nyopprettede Northern Dimension Environmental Partnership (NDEP) fondet, og 25 mill. kroner til NEFCO under Lepsefondet. De resterende midlene ble i hovedsak brukt på atomtiltak rettet inn mot Nordvest-Russland, hvorav 16 mill. til sikkerhetstiltak ved kjernekraftverk og 12 mill. til AMEC-samarbeidet.

Riksrevisjonen har foretatt en evaluering av Handlingsplanen for atomsaker jf. dokument nr 3:9 (2000-01). I rapporten ble det pekt på mulige forbedringer, som styrking av prosjektplanleggingen og prosjektoppfølgningen, flere miljøkonsekvensanalyser av prosjektene, mer vekt på alternativ energi, og at våre prosjekter ikke skal være med å forlenge levetiden for kjernekraftreaktorer. Det er satt igang tiltak for å forbedre handlingsplanarbeidet i tråd med anbefalingene i Riksrevisjonens rapport.

Prosjekter for å bedre kjernekraftsikkerheten ved Kola- og Leningrad kjernekraftverk har fortsatt i 2001, om enn på et redusert nivå. Samarbeidet mellom Statens strålevern og de russiske strålevernsmyndighetene, for å styrke deres rolle og kompetanse, er videreført og utvidet i 2001. Gjennom det norsk-russisk-amerikanske militære miljø-samarbeidet i Arktis (AMEC) er det bl.a. under gjennomføring tiltak for å løse problemer forbundet med behandling av kjernebrensel og radioaktivt avfall.

Det internasjonale arbeidet med å tømme atomlagringskipet Lepse for høyradioaktivt brukt

kjernebrensel er ennå ikke kommet igang p.g.a. manglende avtaleverk. Det er imidlertid håp om at prosjektet snart kan starte. Det norsk-amerikansk-russiske prosjektet for modernisering og utvidelse av et rensanlegg for flytende radioaktivt avfall i Murmansk ble fra norsk og amerikansk side avsluttet i juni 2001. Det er nå inne i en ett års prøvofase, men fungerer ennå ikke etter forutsetningene p.g.a. tekniske problemer. Etter at Norge fikk tilgang til Nordflåtens tidligere lager for brukt brensel og radioaktivt avfall i Andrejevbukta på Kolahalvøya i mai 2001, er det inngått avtale med russerne om prosjekter for å bygge opp infrastrukturen som er nødvendig for at arbeidet med å sikre og tømme lageret kan igangsettes. Det ble bevilget 11 mill. kroner til dette arbeidet i 2001. Det ble gitt støtte til Norges Naturvernforbund for å gjennomføre en studie om alternativer til atomkraft i Nordvest-Russland. Under hevingen av den forliste atomubåten Kursk høsten 2001, fikk Statens strålevern etter norsk påtrykk anledning til å være tilstede under hevingsoperasjonen for å foreta selvstendige radioaktivitetsmålinger. Dette arbeidet ble finansiert over Handlingsplanen.

Flere land og EU-kommisjonen har uttrykt interesse for å delta i arbeidet med atomoppyrding i Russland, men stiller som betingelse at det foreligger en ny multinasjonal rammeavtale med Russland for å løse grunnleggende juridiske og skattemessige problemer ved gjennomføring av slike prosjekter, den såkalte MNEPR-avtalen, som enda ikke er ferdigforhandlet. Det er etablert et NDEP fond for å systematisere og samordne innsatsen innen miljøvern og atomsikkerhet bl.a. i Nordvest-Russland. Fondet er institusjonelt lagt til EBRD. Norge deltar i fondet med et innskudd på 10 mill. Euro over 5 år.

Satsing 2003

Under Handlingsplanen for atomsaker fortsetter samarbeidet med Russland om atomsikkerhet i nordområdene. Arbeidet omfatter utvalgte innsatsområder, med vekt på behandling og lagring av brukt kjernebrensel og radioaktivt avfall, og sikkerhet ved atominstallasjoner. Ved assistanse til kjernekraftverk vil det særlig legges vekt på prosjekter som fremmer sikkerheten uten å forlenge levetiden for reaktorene. Samarbeidet med russiske og andre strålevernsmyndigheter vil fortsette og om nødvendig utvides. Det vil bli gitt støtte til gjennomføring av prosjekt for undersøkelse av alternative energikilder til kjernekraft i Nordvest-Russland. Arbeidet i Andrejevbukta vil bli videreført og sannsynligvis trappet opp i 2003.

Handlingsplanen for søkerlandene til EU

Mål

Norge ønsker å bidra til at de nye EU-medlemmene og våre nye partnere i EØS vil fungere tilfredstillende innenfor et større indre marked. Det er et mål å etablere et bredere kontaktnett mellom Norge og søkerlandene, særlig innenfor områder der kandidatlandene ønsker og Norge har interesse av et tettere samarbeid. Det er også en målsetting at kunnskapen om EØS og Norges samarbeidsordninger med EU er velkjent i kandidatlandene. Disse målene er nedfelt i handlingsplanen for økt kontakt og samarbeid med søkerlandene til EU som er en del av Regjeringens europapolitiske plattform.

I lys av at det store flertall søkerland til EU også søker NATO medlemskap vil handlingsplanen også ta sikte på enkelte samarbeidsprosjekter for å fremme europeisk og euro-atlantisk sikkerhetspolitisk integrasjon og deltakelse i NATO-samarbeidet for de aktuelle land.

Rapport 2001

Totalt ble det utbetalt prosjektmidler for 69 mill. kroner i 2001 til landene i Baltikum og Sentral-Europa. Av dette var hovedinnsatsen klart rettet inn mot Østersjøregionen, særlig de tre baltiske landene som mottok mer enn 2/3 av prosjektmidlene.

Gjennom Samarbeidsprogrammet for Sentral- og Øst-Europa (1993 – 2001) ble det etablert et bredt prosjektsamarbeid med de tre baltiske landene. En rekke av de samarbeidsstrukturene som er opprettet mellom Norge og de baltiske land videreføres under Handlingsplanen. Bevilgningene til de tre baltiske landene ble nær doblet fra 2000 til 2001. Av særlig viktighet er innsatsen overfor miljø, justissamarbeid med fokus på rettsvesen, fengselsreform, antikorrupsjon og dommerutdanning, og integrasjonstiltak overfor den russisk-språklige befolkningen i Estland og Latvia.

Det ble brukt 10 mill. kroner til demokratibyggingsprosjekter i 2001. En viktig del av dette var støtte til organisasjonskontakter mellom Norge og søkerlandene. Midlene skal fremme kontakt mellom organisasjoner innenfor arbeidsliv, ungdomsorganisasjoner, politiske partier og andre bevegelser.

En ny avtale om samarbeid innenfor forskning og høyere utdanning ble utarbeidet mellom Utenriksdepartementet, Universitets- og høyskolerådet og Norges Forskningsråd. Avtalen skal fremme institusjonelt og forskningsmessig samarbeid mel-

lom Norge og søkerlandene innenfor en ramme på inntil 10 mill. kroner årlig.

Det er en generell målsetting å legge større vekt på kontakter overfor miljøer som er av betydning for landenes evne til å gjennomføre administrative og økonomiske reformer. Dette skal sikre håndhevelsen av en effektiv markedsøkonomi. NHO fikk derfor støtte til å etablere et opplæringsprogram overfor sine søsterorganisasjoner i de baltiske land. Riksrevisjonen ble tildelt 3,8 mill. kroner for å starte et opplæringsprogram som omfatter alle riksrevisjoner i søkerlandene.

Miljø er et annet prioritert innsatsområde. Utenriksdepartementet og Miljøverndepartementet samarbeidet derfor for å identifisere gode miljøprosjekter. Totalt ble det gitt tilsagn om 13 mill. kroner til miljøprosjekter under handlingsplanen i 2001. En viktig samarbeidspartner er det regionale miljøvernssentret (REC) i Ungarn. Norsk støtte har bl.a. gått til lokale miljøvernorganisasjoner i kandidatlandene samt til tiltak for bedre luftkvalitet i byene.

Under Handlingsplanen er det definert innsatsområder i de enkelte søkerland. Disse varierer i tråd med det enkelte lands egne prioriteringer. Et eksempel på et landspesifikt samarbeidsområde kan nevnes et utvidet fiskerisamarbeid med Polen.

Satsing 2003

Fokus i 2003 vil være å styrke våre relasjoner med søkerlandene innenfor prioriterte områder, som demokrati, miljø, forskning og utdanning, justissamarbeid, markedsreform og kommunesamarbeid.

Forhandlingene med kandidatlandene vil ventelig nærme seg en avslutning i 2002 og konsekvensene av en utvidelse vil bli tydeligere for Norge. Det kan derfor bli aktuelt å øke bevilgningene til EØS-relevant materiale og informasjonstiltak i kandidatlandene.

Kampen mot spredning av smittsomme sykdommer er fortsatt et høyt prioritert område under norsk ledelse. I 2003 vil rådet også få en sentral rolle i gjennomføringen av EUs aksjonsplan for den Nordlige Dimensjon.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 350 mill. kroner. Bevilgningen foreslås redusert med 19 mill. kroner. Dette beløpet vil likevel gi rom for videreføring av et høyt aktivitetsnivå innenfor de fagområder og land som er gitt høyest prioritet under de tre tilskuddsordningene. Det vil i mindre grad enn foregående år være mulig å støtte igangsetting av nye

og kostnadskrevenne prosjekter. Det vurderes imidlertid som mulig å bedre kostnadseffektiviteten i prosjektene på enkelte områder. Utenriksdepartementet vil for øvrig legge vekt på å oppnå økt medfinansiering fra andre land og internasjonale finansieringsinstitusjoner, i særlig grad når det gjelder større prosjekter.

Post 71 Fred og demokratiltak (ikke-ODA-land), kan overføres

Mål

Midlene skal bidra til fredsbyggende arbeid og utvikling av demokratiet i ikke-ODA-land, land som ikke er godkjent for offisiell utviklingshjelp.

Rapport 2001

I 2001 støttet departementet et prosjekt ledet av Institutt for Fredsforskning (PRIO). Prosjektet går ut på å utvikle kontakt og forståelse mellom den greske og tyrkiske delen av Kypros, samt styrke dialogen mellom Hellas og Tyrkia. Videre ble det gitt støtte til mindre prosjekter som ved kunnskapsoverføring bidrar til å utvikle demokratiet i Russland og andre østeuropeiske land.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 5 mill. kroner.

Post 76 Tilskudd til internasjonale klima- og miljøtiltak, kan overføres

Mål

Målet er å bidra til videreutvikling og oppfølging av internasjonale samarbeidsprosesser som har som mål å ivareta viktige miljøhensyn eller bidra til bærekraftig utvikling, med særlig vekt på klima og naturressursforvaltning, samt å forebygge og rehabilitere grenseoverskridende miljøskader av særlig betydning for Norge.

Rapport 2001

I 2001 ble det utbetalt 36,4 mill. kroner til internasjonale klima- og miljøtiltak. Norges bidrag til Den globale miljøfasiliteten (GEF) utgjorde 57 mill. kroner, av dette ble 20 mill. kroner (35 pst.) dekket over kap. 197, post 76. Den resterende delen av dette bidraget (65 pst.) ble dekket over bistandsbudsjettet.

Det ble utbetalt 3 mill. kroner i norsk bidrag til det nordiske miljøfinansieringsselskapet NEFCO og 4,2 mill. kroner til Verdensbankens Karbonfond (PCF).

I bevilgningen inngår en vesentlig satsing på klima. Inkludert bidraget til GEF og PCF ble det utbetalt 27 mill. kroner til dette formål. Det er også gitt støtte til nettverksbygging, informasjonsvirksomhet om bærekraftig forvaltning av naturressurser samt tiltak i forbindelse med FNs toppmøte om bærekraftig utvikling. Prosjekter i regi av Arktisk Råd mottok også støtte i 2001.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 35,5 mill. kroner.

Bidragene til GEF og Verdensbankens Karbonfond foreslås videreført. 25 pst. av det pliktige nor-

ske bidraget til GEF føres over denne posten og 75 pst. på bistandsbudsjettet, kap. 170, post 78.

Øvrige tiltak under denne posten vil bl.a. være tiltak i nordområdene og andre regionale nærområder, herunder en videreføring av Utenriksdepartementets andel av innskudd i (NEFCO) som er opprettet av Nordisk Ministerråd for å fremme investeringer i miljøprosjekter i Nordens nærområder.

Bevilgningen foreslås i 2003 også benyttet til dekning av norsk bidrag til etablering og drift av et sekretariat i Riyadh for Den globale energidialog, der Norge bl.a. vektlegger miljøhensyn og gjennomføringen av internasjonale miljøforpliktelser.

Kap. 198 Frivillige bidrag, FNs fredsarbeid

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2001	Saldert budsjett 2002	Forslag 2003
70	Internasjonal strafferettspleie, <i>kan overføres</i>	6 837		5 000
	Sum kap 198	6 837		5 000

Post 70 Internasjonal strafferettspleie, kan overføres

Mål

Målet med ordningen er bl.a. å støtte opp om en utbygging av den internasjonale strafferettspleien, som er en integrert del av FNs fredsarbeid. Gjennom frivillige bidrag til spesialdomstolen for Sierra Leone, som utelukkende er basert på frivillige bidrag, og til Den internasjonale straffedomstolen og de to ad hoc-domstolene for hhv. Jugoslavia og Rwanda, bidrar man til å utvikle en internasjonal strafferettspleie. Samtidig er det en norsk målsetting at mest mulig av FNs fredsbevarende virksomhet, og straffedomstolene, skal finansieres fra medlemsstatenes pliktige bidrag.

Rapport 2001

FN har behov for frivillige bidrag for å kunne reagere raskt og effektivt i en krisesituasjon og bidra til at fredsoperasjoner med sivilt og militært personell kommer raskt på plass. I løpet av Norges medlemskap i Sikkerhetsrådet i perioden 2001-2002 har bevilgningen utgjort en beredskap for å bistå raskt med midler i situasjoner der det har vært behov for å understøtte FNs arbeid med krisehåndtering.

Det ble bevilget ca. 4,6 mill. kroner til spesialdomstolen for Sierra Leone.

FNs generalsekretær har gitt klarsignal til at domstolen kan begynne sin virksomhet på grunnlag av den foreliggende finansiering. Domstolen skal kun finansieres ved hjelp av frivillige bidrag. Videre ble det bevilget midler til prosjekt under Jugoslaviadomstolen (ICTY).

Prosjektet har til formål å spre informasjon om og bedre forståelsen for ICTYs virksomhet i det tidligere Jugoslavia.

Siden 1997 har departementet støttet et demografiprojekt i Bosnia som har til formål å undersøke endringer i befolkningsmønstre i Bosnia-Hercegovina under krigen i 1992-95, med vekt på dødsfall, internt fordrevne og flyktninger. Prosjektet har spesielt fokusert på å undersøke anklager om folkemord, noe som er nyttig som bakgrunn for domstolen og for bevisvurderingen i enkelte saker. Videre ble det under denne post bevilget midler til bl.a. Rwandadomstolen og til Den internasjonale straffedomstol.

Budsjett 2003

For 2003 foreslås bevilget 5 mill. kroner.

Utenriksdepartementet

tilrår:

1. I St.prp. nr. 1 om statsbudsjettet for år 2003 føres opp de summene som er nevnt i et framlagt forslag:

a. Sum utgifter under kap 100-198	Kr	17 255 100 000
b. Sum inntekter under kap 3100-3161	Kr	33 260 000

Forslag til vedtak om bevilgning for budsjetterminen 2003, kapitlene 100-198, 3100-3161

I Utgifter:

Kap.	Post	Kr	Kr
Administrasjon av utenriktjenesten			
100	Utenriksdepartementet (jf. kap. 3100):		
	01 Driftsutgifter	337 180 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	6 537 000	
	70 Erstatning av skader på utenlandske ambassader	700 000	
	71 Diverse tilskudd	36 215 000	380 632 000
101	Utenriksstasjonene (jf. kap. 3101):		
	01 Driftsutgifter	797 195 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	16 000 000	
	70 Hjelp til norske borgere i utlandet som ikke er sjømenn	120 000	
	90 Lån til norske borgere i utlandet som ikke er sjømenn	360 000	813 675 000
102	Særavtale i utenriktjenesten:		
	01 Driftsutgifter	145 490 000	145 490 000
103	Regjeringens fellesbevilgning for representasjon:		
	01 Driftsutgifter	7 000 000	7 000 000
104	Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet:		
	01 Driftsutgifter	8 350 000	8 350 000
	Sum Administrasjon av utenriktjenesten		1 355 147 000
Utenriksformål			
115	Presse-, kultur- og informasjonsformål:		
	01 Driftsutgifter	19 875 000	
	70 Tilskudd til presse, kultur- og informasjonsformål, <i>kan overføres</i>	36 785 000	56 660 000
116	Deltaking i internasjonale organisasjoner:		
	70 Tilskudd til internasjonale organisasjoner	700 593 000	

Kap.	Post	Kr	Kr	
	71	Finansieringsordningen under EØS-avtalen, <i>kan overføres</i>	355 000 000	1 055 593 000
		Sum Utenriksformål		1 112 253 000
		Administrasjon av utviklingshjelpen		
140		Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen:		
	01	Driftsutgifter	152 998 000	152 998 000
141		Direktoratet for utviklingssamarbeid (NORAD):		
	01	Driftsutgifter	175 510 000	175 510 000
142		NORADs administrasjon av utenriksstasjonene:		
	01	Driftsutgifter	211 110 000	
	42	Krise- og evakueringstiltak, <i>kan overføres</i>	1 500 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	2 000 000	214 610 000
143		Utenriksdepartementets administrasjon av utenriksstasjonene:		
	01	Driftsutgifter	117 028 000	117 028 000
		Sum Administrasjon av utviklingshjelpen		660 146 000
		Bilateral bistand		
150		Bistand til Afrika:		
	70	Malawi, <i>kan overføres</i>	75 000 000	
	71	Mosambik, <i>kan overføres</i>	230 000 000	
	72	Tanzania, <i>kan overføres</i>	210 000 000	
	73	Uganda, <i>kan overføres</i>	140 000 000	
	74	Zambia, <i>kan overføres</i>	130 000 000	
	78	Regionbevilgning for Afrika, <i>kan overføres</i>	975 000 000	
	79	Tiltak under utfasing, <i>kan overføres</i>	43 000 000	1 803 000 000
151		Bistand til Asia:		
	70	Bangladesh, <i>kan overføres</i>	100 000 000	
	71	Nepal, <i>kan overføres</i>	65 000 000	
	78	Regionbevilgning for Asia, <i>kan overføres</i>	333 000 000	
	79	Tiltak under utfasing, <i>kan overføres</i>	16 000 000	514 000 000
152		Bistand til Midtøsten:		

Kap.	Post	Kr	Kr	
	78	Regionbevilgning for Midtøsten, <i>kan overføres</i>	150 500 000	150 500 000
153		Bistand til Mellom-Amerika:		
	78	Regionbevilgning for Mellom-Amerika, <i>kan overføres</i>	131 000 000	
	79	Tiltak under utfasing, <i>kan overføres</i>	6 000 000	137 000 000
		Sum Bilateral bistand		2 604 500 000
		Globale ordninger		
160		Sivilt samfunn og demokratiutvikling:		
	01	Driftsutgifter	18 500 000	
	50	Fredskorpset	120 000 000	
	70	Sivilt samfunn, <i>kan overføres</i>	960 000 000	
	72	Demokratistøtte/partier, <i>kan overføres</i>	5 000 000	
	73	Kultur, <i>kan overføres</i>	80 000 000	
	75	Internasjonale ikke-statlige organisasjoner og nettverk, <i>kan overføres</i>	123 800 000	1 307 300 000
161		Næringsutvikling (jf. kap. 3161):		
	70	Nærings- og handelstiltak, <i>kan overføres</i>	64 000 000	
	72	Finansieringsordning for utviklingstiltak, <i>kan overføres</i>	195 000 000	
	73	Institusjonsutvikling i utviklingsland, <i>kan overføres</i>	18 000 000	
	75	NORFUND – tapsavsetting	143 750 000	
	90	NORFUND – grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland	341 250 000	762 000 000
162		Overgangsbistand (gap):		
	70	Overgangsbistand (gap), <i>kan overføres</i>	400 000 000	400 000 000
163		Nødhjelp, humanitær bistand og menneske- rettigheter:		
	70	Naturkatastrofer, <i>kan overføres</i>	220 000 000	
	71	Humanitær bistand og menneskerettigheter, <i>kan overføres</i>	1 143 000 000	1 363 000 000
164		Fred, forsoning og demokrati:		
	70	Fred, forsoning og demokratiltak, <i>kan overføres</i>	298 400 000	
	71	ODA-godkjente land på Balkan og andre ODA-godkjente OSSE-land, <i>kan overføres</i>	922 000 000	

Kap.	Post	Kr	Kr	
	72	Utvikling og nedrustning, <i>kan overføres</i>	1 700 000	1 222 100 000
165		Forskning, kompetanseheving og evaluering:		
	01	Driftsutgifter	102 500 000	
	70	Forskning og høyere utdanning, <i>kan overføres</i>	255 000 000	357 500 000
166		Tilskudd til ymse tiltak:		
	70	Ymse tilskudd, <i>kan overføres</i>	41 154 000	
	71	Internasjonale prosesser og konvensjoner mv., <i>kan overføres</i>	62 000 000	103 154 000
167		Flyktningetiltak i Norge, godkjent som utviklingshjelp (ODA):		
	21	Spesielle driftsutgifter	648 500 000	648 500 000
		Sum Globale ordninger		6 163 554 000
		Multilateral bistand		
170		FN-organisasjoner mv.:		
	70	FNs utviklingsprogram (UNDP)	703 000 000	
	71	FNs befolkningsprogram (UNFPA)	230 000 000	
	72	FNs barnefond (UNICEF)	327 000 000	
	73	Verdens matvareprogram (WFP), <i>kan overføres</i>	220 000 000	
	74	FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR)	170 000 000	
	75	FNs organisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA)	100 000 000	
	76	Tilleggsmidler via FN-systemet mv., <i>kan overføres</i>	1 340 000 000	
	78	Bidrag andre FN-organisasjoner mv.	105 500 000	
	79	Ekspertes, juniorekspertes og FNs fredskorps, <i>kan overføres</i>	45 000 000	3 240 500 000
171		Multilaterale finansinstitusjoner:		
	70	Verdensbanken, <i>kan overføres</i>	584 000 000	
	71	Regionale banker og fond, <i>kan overføres</i>	499 000 000	
	72	Samfinansiering via finansinstitusjoner, <i>kan overføres</i>	290 500 000	1 373 500 000
172		Gjeldslette:		
	70	Gjeldslettetiltak, <i>kan overføres</i>	350 000 000	350 000 000
		Sum Multilateral bistand		4 964 000 000

Kap.	Post		Kr	Kr
Øvrig bistand				
197	Bistand til ikke-ODA-godkjente land og internasjonale miljøtiltak:			
	70	Tilskudd til atomsikkerhetstiltak, prosjektsamarbeidet med Russland/SUS og handlingsplanen for søkerlandene til EU, <i>kan overføres</i>	350 000 000	
	71	Fred og demokratitiltak (ikke-ODA-land), <i>kan overføres</i>	5 000 000	
	76	Tilskudd til internasjonale klima- og miljøtiltak, <i>kan overføres</i>	35 500 000	390 500 000
198	Frivillige bidrag, FNs fredsarbeid:			
	70	Internasjonal strafferettspleie, <i>kan overføres</i>	5 000 000	5 000 000
		Sum Øvrig bistand		395 500 000
		Sum departementets utgifter		17 255 100 000

Inntekter:

Kap.	Post		Kr	Kr	Kr
Diverse inntekter					
3100	Utenriksdepartementet (jf. kap. 100):				
	90	Ettergivelse av hjelpekreditt	2 000 000		2 000 000
3101	Utenriksstasjonene (jf. kap. 101):				
	01	Gebyrer	8 900 000		
	02	Gebyrer – utlendingssaker	9 200 000		
	04	Leieinntekter	1 682 000		
	05	Refusjon spesialutsendinger mv.	2 700 000		
	90	Tilbakebetaling av nødlån i utlandet	318 000		22 800 000
3161	Næringsutvikling (jf. kap. 161):				
	70	Tilbakeføringer av støtte	50 000		
	71	Tilbakeføringer tilskudd blandede kreditter	8 410 000		8 460 000
		Sum Diverse inntekter			33 260 000
		Sum departementets inntekter			33 260 000

*Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger*II
Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2003 kan:

1.

Overskride bevilgningen under	Mot tilsvarende merinntekter under
kap. 100 post 01 og kap. 101 post 01	kap. 3101 post 02
kap. 100 post 71	kap. 3100 post 01
kap. 101 post 01 og kap. 102 post 01	kap. 3101 post 05
kap. 142 post 01	kap. 3142 post 05

2. overskride bevilgningen under kap. 166 Tilskudd til ymse tiltak, post 70 Ymse tilskudd mot tilsvarende inntekter under kap. 3166 Ymse inntekter, post 01 Salgsinntekter fra salg av bostandseiendommer som er finansiert over bistandsbudsjettet, og som ikke er avskrevet i forhold til innlemmelse i husleieordningen. Ubenyttede inntekter fra slikt salg kan tas med ved beregning av overførbart beløp under kap. 166 Tilskudd til ymse tiltak, post 70 Ymse tilskudd.

III
Omdisponeringsfullmakter

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2003 kan:

1. omdisponere bevilgningene mellom postene under kap. 161 Næringsutvikling.

2. omdisponere med inntil 2 mill. kroner per tiltak fra kap. 166 Tilskudd til ymse tiltak, post 70 Ymse tilskudd til øvrige ODA-godkjente bevilgninger. Beslutning om bruk av midler utover dette og inntil 6 mill. kroner treffes av Kongen.

IV
Fullmakt til overskridelse

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2003 kan overskride bevilgningen over kap. 101 Utenriksstasjonene, post 90 Lån til norske borgere i utlandet som ikke er sjømenn, ved behov for

bistand fra aktuelle transportselskaper ved evakuering av norske borgere i kriserammede land. Fullmakten gjelder i de tilfeller og på de betingelser som gjelder for denne typen bistand.

V
Agio/Disagio

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet gis fullmakt til å utgiftsføre/inntektsføre uten bevilgning kursgevinst og -tap som følge av justering av midlene ved utenriksstasjonene hvert år

under kap. 101/3101 Utenriksstasjonene og kap. 142/3142 NORADs administrasjon av utenriksstasjonene, post 89 Agio/Disagio.

*Fullmakter til å pådra staten
forpliktelser utover gitte bevilgninger*VI
Bestillingsfullmakter

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2003 kan foreta bestillinger utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye bestillinger og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
163		Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter	
	71	Humanitær bistand og menneskerettigheter	25 mill. kroner
164		Fred, forsoning og demokrati	
	71	ODA-godkjente land på Balkan og andre ODA-godkjente OSSE-land	20 mill. kroner
170		FN-organisasjoner mv.	
	73	Verdens matvareprogram (WFP)	10 mill. kroner

VII
Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2003 kan gi tilsagn om støtte utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
161		Næringsutvikling	
	70	Nærings- og handelstiltak	100 mill. kroner
	72	Finansieringsordning for utviklingstiltak	1 500 mill. kroner
	73	Institusjonsutvikling i utviklingsland	80 mill. kroner
197		Bistand til ikke-ODA-godkjente land og internasjonale miljøtiltak	
	70	Tilskudd til atomsikkerhetstiltak, prosjektsamarbeidet med Russland/SUS og handlingsplanen for søkerlandene til EU	265 mill. kroner

VIII
Garantifullmakter

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2003 kan gi garantier innenfor en ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar for inntil 50 mill. kroner for å minske norske importørers risiko ved direkte

import fra utviklingsland, jf. omtale under kap. 161 Næringsutvikling. Garantiorordningen begrenses til import fra Norges hovedsamarbeidsland og andre land i kategorien minst utviklede land.

IX

Dekning av forsikringstilfelle

Stortinget samtykker i at Kongen i 2003 kan inngå avtaler om forsikringsansvar for utstillinger ved visningsinstitusjoner i utlandet innenfor en totalramme for nytt og gammelt ansvar som ikke må overstige 4 500 mill. kroner.

X

Forskuttering av nødhjelpsleveranser til FN

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i samråd med Finansdepartementet i 2003 kan forskuttere norske nødhjelpsleveranser til FN innenfor en ramme på 25 mill. kroner. Utbetaling til FN, samt tilbakebetalt kreditt fra FN, nettoføres på kap. 166 Tilskudd til ymse tiltak, post 70 Ymse tilskudd.

XI

Toårige budsjettvedtak i OECD

Stortinget samtykker i at Norge kan slutte seg til toårige budsjettvedtak i OECD.

Andre fullmakter

XII

Ettergivelse av fordringer

Stortinget samtykker i at Kongen i 2003 kan ettergi statlige fordringer på utviklingsland i samsvar med kriteriene i gjeldsplanen av 1998 for inntil 1 000 mill. kroner under Garanti-Instituttet for Eksportkredits gamle portefølje (gammel alminnelig ordning og den gamle særordningen for utviklingsland). Fordringene verdsettes til bokført verdi per 31. desember 1997 etter tapsavsetninger.

XIII

Bruk av opptjente rentemidler

Stortinget samtykker i at opptjente renter på tilskudd som er utbetalt fra Norge til multi-bi- og samfinansieringsprosjekter kan benyttes til tiltak som avtales mellom Utenriksdepartementet og den enkelte multilaterale organisasjonen.

Vedlegg 1**Stillinger ved utenriksstasjonene**

Utenriksstasjon	UD	Spesialutsendinger	NORAD	Lokalt ansatte	Sum
Abidjan	3	0	0	10	13
Abu Dhabi	3	0	0	3	6
Addis Abeba (inkl. Asmara)	3	0	5	14	22
Amman	3	0	0	5	8
Ankara	3	1	0	9	13
Aten	4	0	0	5	9
Bagdad	3	0	0	4	7
Baku	3	0	0	4	7
Bangkok	6	0	0	9	15
Beijing	8	1	0	11	20
Beograd	4	0	0	8	12
Berlin	13	0	0	10	23
Bern	3	0	0	3	6
Bogota	2	0	0	2	4
Brasilia	3	0	0	8	11
Brussel, EU-del/amb	17	17	0	12	46
Brussel, NATO	15	0	0	3	18
Bucuresti	3	0	0	5	8
Budapest	3	0	0	6	9
Buenos Aires	3	0	0	5	8
Cairo	4	0	0	8	12
Canberra	3	0	0	3	6
Caracas	3	0	0	5	8
Colombo	2	1	5	22	30
Damaskus	3	1	0	5	9
Dar es Salaam	1	0	8	16	25
Dhaka	1	0	7	20	28

Utenriksstasjon	UD	Spesialutsendinger	NORAD	Lokalt ansatte	Sum
Dublin	3	0	0	3	6
Edinburgh	2	0	0	4	6
Geneve	17	5	0	8	30
Guatemala	4	0	3	8	15
Haag	4	0	0	4	8
Hamburg	2	0	0	3	5
Hanoi	3	0	3	10	16
Harare	2	0	5	11	18
Havanna	2	0	0	13	15
Helsingfors	6	0	0	4	10
Hong Kong	3	0	0	5	8
Houston	2	0	0	2	4
Islamabad	4	1	2	15	22
Jakarta	4	0	0	14	18
Kabul	3	1	0	18	22
Kampala	1	0	7	12	20
Kathmandu	1	0	4	9	14
Kahrtoum	2	0	0	0	2
Kiev	3	0	0	4	7
Kuala Lumpur	3	0	0	5	8
København	8	0	0	7	15
Lagos	3	0	0	7	10
Lilongwe	1	0	5	8	14
Lisboa	3	0	0	6	9
London	12	0	0	13	25
Luanda	1	0	4	7	12
Lusaka	1	0	7	18	26
Madrid	6	1	0	9	16
Managua	1	0	5	16	22
Manila	3	0	0	11	14
Maputo	1	0	10	20	31
Mexico	3	0	0	6	9
Miami	2	0	0	1	3

Utenriksstasjon	UD	Spesialutsendinger	NORAD	Lokalt ansatte	Sum
Minneapolis	2	0	0	2	4
Moskva	16	2	0	18	36
Murmansk	10	0	0	11	21
Nairobi	2	2	1	9	14
New Delhi	6	0	3	36	45
New York, FN-del/GK	32	0	0	10	42
Ottawa	4	0	0	4	8
Paris, Amb.	11	1	0	10	22
Paris, OECD	6	2	0	4	12
Praha	3	0	0	6	9
Pretoria	5	0	4	8	17
Rabat	3	0	0	6	9
Reykjavik	3	0	0	3	6
Riga	3	1	0	4	8
Rio de Janeiro	1	0	0	3	4
Riyadh	3	0	0	8	11
Roma	7	0	0	7	14
Rotterdam	1	0	0	3	4
San Francisco	3	0	0	2	5
Santiago	3	0	0	5	8
Sarajevo	4	0	0	6	10
Seoul	3	0	0	5	8
Shanghai	3	0	0	5	8
Singapore	3	0	0	3	6
Sofia	3	0	0	4	7
Skopje	2	0	0	4	6
St.Petersburg	4	0	0	3	7
Stockholm	6	0	0	6	12
Strasbourg	4	0	0	2	6
Tallinn	3	0	0	4	7
Teheran	3	0	0	7	10
Tel Aviv inkl. Ramallah	7	1	5	19	32
Tirana	1	0	0	4	5

Utenriksstasjon	UD	Spesialutsendinger	NORAD	Lokalt ansatte	Sum
Tokyo	8	0	0	9	17
Tunis	2	0	0	6	8
Vilnius	3	0	0	4	7
Warszawa	5	0	0	8	13
Washington	18	5	0	10	33
Wien	13	0	0	7	20
Zagreb	3	0	0	6	9
Sum årsverk ute	460	43	93	765	1361

Utsendinger som anmeldes, men ikke ansettes av Utenriksdepartementet, er ikke med i oversikten.

Dette gjelder Forsvars- og eksportutsendinger, toll- og politisambandsutsendinger.

Vedlegg 2**Poster under bistandsbudsjettet
med endret budsjettstruktur i 2003**

Kap.	Post i 2003	Kap./post i 2002
Kap. 150	Bistand til Afrika	
	Post 78 Regionbevilgning for Afrika	Kap. 151, post 70 – 75
	Post 79 Tiltak under utfasing	Kap. 151, post 76
Kap. 151	Bistand til Asia	
	Post 70 Bangladesh	Kap. 150, post 75
	Post 71 Nepal	Kap. 150, post 76
	Post 78 Regionbevilgning for Asia	Kap. 152, post 70 – 75
	Post 79 Tiltak under utfasing	Kap. 152, post 76
Kap. 152	Bistand til Midtøsten	
	Post 78 Regionbevilgning for Midtøsten	Kap. 153, post 70 – 75
	Post 79 Tiltak under utfasing	Kap. 153, post 76
Kap. 153	Bistand til Mellom-Amerika	
	Post 78 Regionbevilgning for Mellom-Amerika	Kap. 154, post 70 – 75
	Post 79 Tiltak under utfasing	Kap. 154, post 76
Kap. 160	Sivilt samfunn og demokratiutvikling	
	Post 70 Sivilt samfunn	Kap. 160, post 70 og 71
	Post 75 Internasjonale ikke-statlige organisasjoner og nettverk	Kap. 160, post 75 og andel kap. 170, post 71 og kap. 173, post 70
Kap. 170	FN-organisasjoner mv.	
	Post 76 Tilleggsmidler via FN-systemet mv.	Andel kap. 173, post 70 – 77
	Post 78 Bidrag andre FN-organisasjoner mv.	Kap. 170, post 78 og andel kap. 173, post 73
	Post 79 Ekspertter, juniorekspertter og FNs FK	Kap. 173, post 79
Kap. 171	Multilaterale finansinstitusjoner	
	Post 72 Samfinansiering via finansinstitusjoner	Andel kap. 173, post 70, 72 – 77